

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

SPAȚIUL SUD-EST EUROPEAN ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

*SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
STRATEGII XXI/2007
- 12-13 APRILIE 2007, BUCUREȘTI -*

*Secțiunea 1: **SECURITATE ȘI APĂRARE**
VOL. 1*

*Coordonator
dr. Constantin MOȘTOFLEI*

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2007

Moderatori:

CS I dr. Constantin MOȘTOFLEI
Gl. lt. dr. Teodor FRUNZETI
CS I dr. Gheorghe VĂDUVA
Cam. dr. Cornel MIHAI
CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU
Gl. mr. dr. Costică SILION
CS dr. Alexandra SARCINSCHI
Gl. bg. prof. univ. dr. Gheorghe TOMA

Comitet științific:

Dr. Nicolae DOLGHIN
CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU
CS I dr. Gheorghe VĂDUVA

Secretar științific:

CS Vasile POPA

Coperta: Elena PLEȘANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.

ISBN 978-973-663-551-0 (general)

ISBN 978-973-663-517-5

CUPRINS

GLOBALIZAREA ȘI SECURITATEA	7
<i>NATO UN FORUM DE DEZBATERI POLITICO-MILITARE</i> <i>Dr. Gheorghe MARIN</i>	9
<i>THE SOUTH-EASTERN EUROPE IN THE FRAMEWORK OF GLOBALIZATION</i> <i>Giuseppe VALOTTO.....</i>	14
<i>INFLUENȚA SECURITĂȚII ENERGETICE ASUPRA STABILITĂȚII REGIONALE ÎN EUROPA DE SUD-EST</i> <i>Dr. Teodor FRUNZETI</i>	20
<i>IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA ORDINII PUBLICE</i> <i>Dr. Costică SILION.....</i>	29
<i>LE SYSTEME DE GOUVERNEMENT ET LA MONDALISATION</i> <i>Dr. Ion PĂLȘOIU</i> <i>Viorel ALBĂSTROIU.....</i>	40
<i>THE NEED FOR TRANSFORMING MILITARY EDUCATION FOR HIGH-RANKING OFFICERS IN SOUTH-EAST EUROPEAN ARMED FORCES: THE CASE OF THE HELLENIC ARMED FORCES</i> <i>Gerassimos KARABELIAS.....</i>	53
POLITICI ȘI STRATEGII DE SECURITATE ȘI APĂRARE.....	59
<i>POLITICILE UNIUNII EUROPENE ÎN BALCANII DE VEST – DE LA STABILIZARE ȘI RECONSTRUCȚIE LA COOPERARE ECONOMICĂ</i> <i>Dr. Cornel MIHAI.....</i>	60
<i>EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY (ESDP) – OPINIONS OF SLOVAK EXPERTS</i> <i>Elemír NEČEJ</i> <i>Vladimír TARASOVIČ.....</i>	69
<i>CONSIDERAȚII PRIVIND CARACTERISTICILE FORȚELOR ARMATE PROFESIONISTE DIN PERSPECTIVĂ INSTITUȚIONALĂ</i> <i>Alexandru COTOARĂ-NICOLAE</i> <i>Dr. Niculae IANCU.....</i>	81
<i>NATO ȘI VIITORUL MEDIU GEOPOLITIC ÎN ERA GLOBALIZĂRII</i> <i>Constantin RĂILEANU.....</i>	88

CULTURA SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII NAȚIONALE~ PRELIMINARII CONCEPTUALE ~	
<i>Iulia NĂSTASIE</i>	97
IMPACTUL STĂRII GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE DIN ASIA CENTRALĂ ASUPRA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ A UNIUNII EUROPENE	
<i>Cristian ILIE</i>	103
INTERACȚIUNEA STRATEGIILOR ÎN CONFLICTELE ASIMETRICE	
<i>Karin MEGHEȘAN</i>	108
POLITICA UNIUNII EUROPENE ȘI STRATEGIA DE SECURITATE AMERICANĂ PRIVIND SPAȚIUL SUD-EST EUROPEAN	
<i>Dr. Ion VOIEVOZEANU</i> <i>Iuliu-Vlad PETRE</i>	114
ARMATELE ÎNTRE TRANSFORMARE ȘI OPERAȚIONALIZARE	123
TENDINȚE ACTUALE ÎN EVOLUȚIA PROCESULUI DE PRIMIRE, STAȚIONARE TEMPORARĂ, CONTINUAREA DEPLASĂRII ȘI INTEGRARE (RSOI) A FORȚELOR ÎN CADRUL OPERAȚIILOR CONDUSE DE NATO	
<i>Cornel COMEAGĂ</i>	125
MANAGING DEFENCE TRANSFORMATION IN SMALL AND MEDIUM NATO COUNTRIES	
<i>Dr. Dorinel-Ioan MOLDOVAN</i>	138
IMPACTUL RĂZBOIULUI BAZAT PE REȚEA ASUPRA MEDIULUI GEOFIZIC	
<i>George RĂDUICĂ</i>	149
GRADUALITATEA INTERVENȚIEI ÎN DIFERITE ETAPE DE EVOLUȚIE A CRIZELOR	
<i>Dr. Gheorghe TOMA</i> <i>Dr. Petre BEJENARIU</i>	155
OPINII PRIVIND NIVELUL DE AMBIȚIE AL ROMÂNIEI ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII COLECTIVE	
<i>Marius Dumitru CRĂCIUN</i>	159
ÎNTRE GÂNDIRE ȘI PRAXIS STRATEGIC. PRINCIPII ALE REVOLUȚIEI ÎN AFACERILE MILITARE	
<i>Alina UNGHEANU</i>	172

SISTEM INTEGRAT DE SUPRAVEGHERE SUB APĂ A INTRĂRII PRINCIPALE ÎN PORTURI	
<i>Dr. ing. Georgică SLĂMNOIU</i>	
<i>Dr. ing. Gabriel VLADU</i>	
<i>Dr. ing. Niculae ALEXE</i>	<i>177</i>
MODERN ȘI CLASIC ÎN STRUCTURILE J2	
<i>Victor BOBOC.....</i>	<i>181</i>
SECURITATEA ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE ...	195
SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN SUD-ESTUL EUROPEAN ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	
<i>Dr. Petre DUȚU</i>	<i>197</i>
UNELE REFLECȚII PRIVIND MEDIUL DE SECURITATE ȘI APĂRARE ÎN SPAȚIUL SUD-EST EUROPEAN ACTUAL ȘI POLITICILE, MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR ȘI DREPTUL CONTEMPORAN ROMÂN CA INSTRUMENTE DE ADAPTARE LA GLOBALIZARE	
<i>Dr. Geo STROE.....</i>	<i>213</i>
FRONTIERELE ROMÂNIEI ÎN SPAȚIUL EUROPEAN AL SECURITĂȚII	
<i>Dr. Vasile CIOCAN-M.</i>	<i>224</i>
RISURI ȘI AMENINȚĂRI GLOBALE ȘI REGIONALE. PREVENIREA ȘI CONTRACARAREA ACESTORA, ÎN CONDIȚIILE ACCENTUĂRII PROCESULUI GLOBALIZĂRII	
<i>Mihai MACUC.....</i>	<i>233</i>
SECURITATEA NAȚIONALĂ - DETERMINĂRI GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE ÎN CONTEXT REGIONAL	
<i>Radu POPA</i>	<i>244</i>
NECESITATEA ÎNTĂRIRII SPAȚIULUI DE SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN ZONA MAREA NEAGRĂ - CAUCAZ	
<i>Simona-Valentina MALEȘCU</i>	<i>256</i>
SECURITATE PRIN DEMOCRATIZARE ÎN ZONA MĂRII NEGRE. COORDONATE GEOPOLITICE	
<i>Simona FROLU</i>	<i>260</i>
PIVOTUL INSTABIL: TURCIA – O PROBLEMĂ DE SECURITATE ÎN SPAȚIUL MĂRII NEGRE	
<i>Cristina TEODORESCU</i>	<i>270</i>

**COORDONATE ALE SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII
NEGRE**

Dr. Sorin VEGHEȘ

Marian Florentin ONOFRIEVICI..... 282

**IMPACTUL RISCURILOR ASIMETRICE ASUPRA SECURITĂȚII
REGIONALE ÎN ZONA MAREA NEAGRĂ – CAUCAZ**

Simona-Valentina MALEȘCU

Mircea BANIAS 294

**MEDIUL REGIONAL DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL EXTINDERII
EURO-ATLANTICE**

Roxana OPREA 299

GLOBALIZAREA ȘI SECURITATEA

N A T O
UN FORUM DE DEZBATERI
POLITICO-MILITARE

Dr. Gheorghe MARIN*

Evenimente de dată recentă demonstrează că transformarea militară a NATO nu este suficientă. Noile amenințări, schimbarea caracterului misiunilor Alianței, precum și apariția unor noi actori de securitate cer ca aliații să abordeze transformarea NATO dintr-o perspectivă mult mai cuprinzătoare. Într-adevăr, dacă Alianța dorește să-și mențină rolul esențial de coordonare transatlantică și acțiune comună, are nevoie de a complementa transformarea militară printr-o dezbatere politică mai frecventă și mai deschisă. Cu alte cuvinte, NATO poate să fie un forum de dezbateri politice și strategice, care să valideze deciziile de implicare în operații militare de anvergură. Evident că acest deziderat nu neagă împlinirile politice ale Alianței din ultimul deceniu și jumătate. Astăzi, NATO este mai ocupat ca niciodată, dacă avem în vedere misiunile la care participă. Pe de altă parte, nu există vreun risc sau amenințare în care nu s-ar dori, de către o națiune sau alta, ca Alianța să se implice sau să-și dezvolte actualele misiuni – un rol extins în Afganistan, mai multe responsabilități în Irak sau angajarea în regiunea Mării Negre.

De asemenea, există țări care explorează relații mai strânse cu NATO și care doresc să devină membre ale Alianței, fie că este vorba de unele țări din Balcani sau de Azerbaidjan, Georgia și Ucraina. În sfârșit, sunt țări pentru care NATO reprezintă o atracție specială – ele nu sunt nici țări aliate, nici nu fac parte din rândul țărilor partenere, ale Dialogului Mediteranean sau ale Inițiativei de Cooperare de la Istanbul, fiind incluse într-un grup distinct - așa-numitele „țări de contact”. Din această categorie fac parte țări ca Argentina, Australia, Noua Zeelandă, Coreea de Sud, Japonia, și lista este mult mai lungă, care doresc să aibă aranjamente de securitate cu NATO, iar unele dintre ele chiar participă cu trupe în diferite teatre de operații alături de aliați. În acest context, tema Sesiunii științifice, „Spațiul sud-est european în contextul globalizării”, permite menționarea unor subiecte care pot fi, fără echivoc, teme majore, inclusiv pentru agenda Consiliului Atlanticului de Nord. Vom enumera, nu neapărat în ordinea importanței lor, două dintre temele de interes:

1. Evident, după ce majoritatea țărilor din Europa Centrală și de Est s-au integrat în Alianță, se pune întrebarea firească dacă în cadrul comunității euroatlantice idealurile *PfP* ar trebui să fie mai prezente și, dacă da, care ar trebui să fie întrebările la care factorii de decizie politico-militară ar trebui să răspundă. Evoluții de dată recentă arată că pentru NATO continuarea programului trebuie să răspundă la următoarele întrebări:
 - a. Este actualul cadru politico-militar relevant pentru țările partenere atât timp cât, prin diversitate și interese, s-ar părea că lipsesc obiectivele comune?
 - b. Suntem cumva la finalul unui proces?

* Amiral prof. univ. dr., Șeful Statului Major General

c. Nu ar trebui ca prezența unor țări partenere din regiuni diverse să genereze un nou cadru, diferențiat și adaptat prin obiective, care să armonizeze interesele și să răspundă eficient la nevoile, capacitățile și dorința fiecărui partener de a-și restructura și moderniza organismul militar?

Întrebările de mai sus trebuie abordate atât din perspectivă funcțională, cât și în relație cu aspectele operaționale legate de lupta împotriva terorismului, și, nu în ultimul rând, de procesele de transformare a Alianței și de disponibilitatea acesteia pentru un dialog politic extins și profund. Numai în acest fel s-ar putea să se ajungă la o nouă viziune cu privire la cadrul politico-militar privind PfP care ar putea să prevadă ca, la activitățile PfP, să fie implicate mult mai mult ministerele de interne, forțele de poliție și forțele de asigurare a securității frontierelor. După cum un alt aspect la care s-ar putea conveni tot prin dezbateri politice ar fi cel cu privire la identificarea aspectelor pur militare ale PfP, urmând ca aspectele civile să fie rezolvate de către Uniunea Europeană, mult mai potrivită pentru astfel de programe. Iată de ce finalizarea unei asemenea viziuni strategice presupune, din partea Alianței, un dialog politic punctual, care ar putea permite convenirea direcțiilor strategice ale relației cu țările partenere, identificarea unor programe bilaterale cu fiecare țară parteneră care să reflecte aspirațiile, nevoile și așteptările acestora.

2. Un alt domeniu care merită o abordare mai robustă, benefică prin efecte și acțiuni în cadrul Consiliului Atlanticului de Nord, este securitatea extinsă la Marea Neagră. Argumentele în acest sens sunt multiple: extinderea NATO și UE, care au contribuit decisiv la trezirea aspirațiilor din regiune, sistemul parteneriatelor, ca instrument de promovare a securității, stabilității și păcii în zonă, cooperarea axată pe măsuri combinate complexe (militare, politice, economice), existența Parteneriatului strategic SUA – Rusia, relația SUA –Turcia, parteneriatul NATO – Ucraina, parteneriatul NATO/UE – Rusia, țări aspirante la integrare în UE - Turcia, Ucraina, R. Moldova, Georgia, orientarea strategică a NATO/PfP spre Caucaz și Asia Centrală, “Border Defense Initiative”. Toate aceste argumente vin în sprijinul ideii menționate în titlul acestei comunicări pentru un NATO cu mai multă determinare de dialog politic, fără de care nu pot fi înțelese în adevărata lor dimensiune valoarea strategică a Mării Negre, necesitatea internaționalizării procesului de securizare a regiunii, care poate genera mecanisme cu efecte deosebite pentru garantarea păcii și, nu în ultimă instanță, concluzia că internaționalizarea presupune prezența politică, economică și militară a NATO și UE în zona Marii Negre.

Date fiind aspectele subliniate aici, putem considera că această enumerare de interese se poate constitui în argument pro, chiar și pentru acele voci care afirmă că NATO nu trebuie să fie un forum de dezbateri politice, de abordare deschisă a problemelor de mare strategie. Poate că tocmai actualul context, care diferă de cel dinaintea de căderea comunismului, impune o adaptare a NATO la o realitate în care Europa este stabilă și se bucură de o pace la care s-a aspirat încă de la înființarea Alianței.

În anii 90, Alianța s-a implicat în stoparea conflictelor intrastatale de natură etnică din Balcani, a ajutat la constituirea democrațiilor din estul și centrul Europei, a stabilit noi relații și a consolidat cooperarea cu fostul adversar al Alianței, Rusia. În numai o decadă, Alianța s-a transformat, dintr-o instituție focalizată pe apărarea

exclusiva a teritoriului țărilor membre într-o organizație care s-a lărgit cu încă zece noi membri, cu misiuni centrate pe ceea ce în mod curent se numește “out of area”. Astăzi, puțini mai sunt cei care contestă o realitate: provocările actuale sunt dincolo de zona de responsabilitate a Alianței, dincolo de Europa. Actualul cadru decizional și noul context strategic au permis Alianței să reconcilieze politic foști adversari, să dezvolte și să consolideze pacea în Europa prin lărgirea cu noi membri și realizarea de mecanisme de parteneriat care, toate la un loc, sunt împliniri politice fără echivoc. Cu toate acestea, deși NATO rămâne o parte importantă a ordinii politice euro-atlantice, noul mediu de securitate cere imperativ aliaților să dezvolte o viziune mai clară și să caute să-și asigure o influență mai mare asupra contextului politic în care NATO operează. Chiar și numai din ceea ce am menționat până acum, se poate afirma că nu a fost o realizare oarecare a Alianței sau, altfel spus, NATO avea de ales între “go out of area or go out of business”. Simplu, profund și pragmatic, dacă NATO dorea să rămână relevantă pentru Vest și credibilă pentru Est, trebuia să regândească problemele strategice centrale și provocările zilei, inclusiv originile acestora.

Momentul propice al unei asemenea reconsiderări a fost tocmai cel al controverselor din anul 2003 legate de angajarea unora dintre aliați în războiul din Irak. Ele nu au fost generate de asimetria puterii militare a aliaților, ci de asimetria percepțiilor amenințării. Pe ansamblu, aliații au fost de acord că amenințarea terorismului, proliferarea armelor de distrugere în masă și problemele din statele aflate în colaps cer o abordare nouă. Pe scurt, ruptura, discordia care a provocat una din cele mai severe crize ale consensului în istoria recentă a Alianței nu a fost cauzată de lipsa puterii militare colective, ci de diferențele politice fundamentale cu privire la folosirea acestora și de interesele diferite ale aliaților. Ca urmare, dezbaterile politice controversate despre natura noilor amenințări și despre răspunsurile necesare pot să devină regulă și nu excepție și, în consecință, consensul va fi realizat mult mai greu.

Este evident că prima dimensiune a transformării politice a NATO trebuie să fie aceea prin care se oferă aliaților un forum de dezbateri strategice mai larg și mai profund. În actualul cadru, dialogul politic între membrii NATO se desfășoară de la caz la caz, în funcție de nevoia luării deciziilor, de implicarea într-o operație militară sau pentru discutarea problemelor legate de transformarea militară. Acest tip de abordare tinde să limiteze obiectivul dialogului politic la un NATO care are rol de furnizor de forțe, în loc de forum în care aliații construiesc perspective și abordări comune pentru o gamă largă de oportunități și probleme, cu perspectiva unor posibile implicații militare la care Alianța va trebui să găsească soluții politice sau chiar să se implice militar. Evident, cultura dezbaterilor va solicita în final ca NATO să-și schimbe metodele de lucru, modalitățile de inițiere a dialogului, precum și atitudinile față de situațiile potențial conflictuale. Spre exemplu, asigurarea timpului necesar Consiliului Atlanticului de Nord, instanța politică supremă în NATO, pentru dezbaterile problemelor strategice va permite comitetelor subordonate abordarea unor aspecte mai puțin presante. De exemplu, deciziile NATO de a sprijini Uniunea Africană în misiunea de menținere a păcii în Darfur și, mai recent, asigurarea ajutorului umanitar victimelor cutremurului din Pakistan demonstrează cât de repede pot deveni relevante pentru Alianța două probleme aparent diferite. Nu în ultimul

rând, aliații trebuie să accepte că discuțiile în NATO nu trebuie să se limiteze la subiectele cu relevanță militară și că din agenda dezbaterilor politice nu trebuie excluse problemele de interes politic comun. Dacă dezbaterile în cadrul NATO sunt privite numai ca preludiu la o angajare militară, atunci discuțiile asupra multor alte probleme presante ar fi neglijate, marginale sau nerelevante.

Un alt argument în pledoaria pentru un NATO în care se pot dezbate problemele politice importante este legat de natura operațiilor curente și viitoare ale NATO. Cea mai mare parte a acestor operații sunt misiuni de stabilizare pe termen lung, caracterizate prin interacțiunea strânsă dintre actorii militari și civili. Acest tip de operații sugerează că NATO trebuie să caute o colaborare mai strânsă cu alte instituții internaționale, precum și cu organizațiile neguvernamentale. În plus, acestea impun ca NATO să aibă o voce în procesele politice care au ca scop nu doar asigurarea trupelor necesare, ci și capacitatea de a construi și susține o pace durabilă. Să ne amintim revoltele din Kosovo din primăvara anului 2004, când trupele NATO au fost surprinse de amploarea și virulența evenimentelor, datorită nesoluționării problemelor politice. În final, revoltele au dus la crearea Grupului de Contact Plus cu privire la viitorul Kosovo, în care NATO are un rol și o influență politică adăugate la rolul său militar. O abordare cuprinzătoare similară, care solicită imaginație din partea Alianței, este cea legată de viitorul Afganistanului. Toate aceste exemple sugerează că NATO are nevoie de o strategie politică articulată, care să ajute la conturarea și clarificarea tuturor detaliilor care compun contextul în care NATO urmează să se implice sau operează militar. Succesul NATO în promovarea diferitelor inițiative de cooperare regională în sud-estul Europei arată că Alianța este perfect capabilă să joace și un asemenea rol.

Chiar și în situațiile în care NATO este angajată numai ca o instituție de cooperare în domeniul securității, este vital ca ea să rămână racordată la contextul politico-regional. Acest din urmă aspect este relevant pentru relațiile NATO cu țările partenere, în special cu cele din Caucaz și Asia Centrală. El este pregnant dacă ne referim la dezvoltarea relațiilor cu țările din Dialogul Mediteranean și Inițiativa de Cooperare de la Istanbul, unde chiar cooperarea tehnico-militară poate avea implicații politice majore. Mai recent, și nu surprinzător, procesul de pace din Orientul Mijlociu a devenit un subiect acceptat de discuții la întâlnirile miniștrilor de externe. Iată cum noua configurație geopolitică cere ca Alianța să aibă o solidă expertiză regională, care se va cristaliza în timp, atât prin dezvoltarea abilităților politice, cât și prin diplomația compromisiului de a le aborda nu numai în cadrul organizației, ci și prin implicarea experților în afara ei.

Un alt argument pentru creșterea rolului politic al NATO rezidă în schimbarea cadrului instituțional și, în mod deosebit, în evoluția UE ca un actor militar independent. O Uniune Europeană cu o dimensiune militară distinctă constituie cea mai profundă schimbare instituțională în cadrul comunității securității transatlantice de la crearea sa. Aceasta înseamnă că 19 din cei 26 membri ai NATO se organizează într-un cadru care acoperă aspecte de securitate și desfășoară propriul dialog cu Washington-ul. În scopul evitării rivalității și competiției în acest cadru complex, NATO și UE trebuie să dezvolte un parteneriat strategic, care să se extindă dincolo de cooperarea lor în Balcani, și să acopere întregul spectru de provocări politico-militare

din domeniul securității. În cele din urmă, acesta ar putea să conducă la o relație care ar putea nu numai să permită Uniunii Europene să beneficieze de capacitățile NATO, așa cum se prevede în Aranjamentele Berlin Plus, dar ar putea permite NATO să utilizeze de capacitățile civile unice ale UE. O relație mai structurată cu ONU este un alt element al unui NATO mai angajat politic. NATO și ONU conlucrează în domenii multiple, dar cooperarea practică din teatre contrastează cu lipsa consultațiilor politice la nivel strategic. Pe măsură ce NATO asigură din ce în ce mai mult transporturile strategice solicitate de ONU, o relație strategică mai coerentă necesită eforturi politice de structurare a acesteia, care ar trebui să includă contacte mult mai regulate, atât între secretarii generali, cât și la nivelul experților ambelor instituții. În afară de eforturile de a construi relații mai apropiate cu organizații internaționale majore, NATO, așa cum menționam mai sus, dezvoltă relații de cooperare mult mai susținute cu state situate pe diferite meridiane ale globului, ceea ce determină ca NATO să depășească euro-atlantismul care a caracterizat organizația peste o jumătate de secol. De asemenea, trebuie înțeles că numai printr-o abordare diferențiată și subregională bazată pe nuanțele existente la fața locului se pot adopta decizii politico-militare care promovează cooperarea pragmatică, în consens cu nevoile predominante. În actualul context internațional, asemenea relații nu pot fi discreditate prin considerarea lor ca vestigii ale imperialismului vestic, ci ar putea fi evaluate pentru ceea ce sunt: împliniri strategice, într-o eră care cere într-adevăr alianțe globale.

Evident că față de cele menționate până acum, trebuie să fim conștienți și de faptul că un NATO cu vocație politică mai pregnantă ar putea genera și un anumit risc. Această nouă provocare împovărează suplimentar o Alianță care este și așa ocupată pe baze zilnice cu sarcinile operaționale legate de prezența în diferite teatre de operații. Invitația la un dialog structurat și diversificat, care ar trebui să faciliteze consensul, poate să ducă la acutizarea, adâncirea sau multiplicarea divergențelor. Unii ar putea să argumenteze că un NATO mai receptiv la dezbateri politice nu ar putea niciodată să asigure consensul necesar în probleme fundamentale, cum ar fi, spre exemplu, războiul din Irak, care va rămâne întotdeauna în afara dialogului politic.

Cu toate acestea, nu există alternativă la un NATO mai înclinat spre dialog politic. Deși Alianța va continua să aibă rolul de a formula strategia globală, ea trebuie să urmărească, dincolo de creșterea eficacității militare, și dezvoltarea unei identități politice mult mai puternice și mai distincte. O asemenea identitate politică întărită va permite NATO să-și construiască mai bine contribuțiile la eforturile comunității internaționale lărgite și va ajuta că aceasta să se racordeze la un tip de dezbateri mai apropiate de standardele folosite de UE și ONU, ca o dovadă a vitalității, flexibilității și imaginației adaptate continuu la realitățile diverse ale lumii de astăzi. Și asta pentru că, așa cum a spus Joseph Joubert acum 200 de ani, „sfârșitul unui argument sau al unei discuții nu trebuie să fie Victoria, ci Iluminarea”.

THE SOUTH-EASTERN EUROPE IN THE FRAMEWORK OF GLOBALIZATION

Giuseppe VALOTTO*

Ladies and gentlemen,

Let me now provide you my contribution to this stimulating conference.

I wish to briefly discuss the topic: “The South Eastern Europe in the framework of globalisation” and, in this context, I will try to approach the issue from the Italian point of view.

We cannot but start from the most relevant, historical change that has affected the whole Europe and, more in particular, the South Eastern Europe, during the last fifteen years.

Once more, we need to start from the collapse of the Berlin Wall and of the hegemonic system that actually enveloped half of our Continent for more than forty years.

That event was the beginning of the geopolitical change whose outcomes we are managing today.

The European family has been finally rejoined, although the process has been difficult and, as we are going to see, often characterized by political and interethnic violence.

But now we can finally affirm that the countries of South Eastern Europe are definitively politically and economically engaged in the Euro-Atlantic integration process.

A significant number of countries of the region are already members of the European Union and of NATO, while the remaining countries are waiting for their application to meet the integration standards.

Even in those countries where European and Atlantic membership are still a far goal, a sort of integration into the “European Picture” has been accomplished.

NATO and European Union are playing a paramount and strategic role in keeping the peace and regional stability. For example: NATO is the main actor in assuring hard and soft security in Kosovo with still a relevant number of soldiers displayed on the ground.

European Union is the leading actor in Bosnia and it has been playing a very important role in guaranteeing the peaceful separation of Montenegro from Serbia and it is the main benchmark for the democratisation and transformation of the economies of the region in western style liberal democracies.

While NATO is offering a determinant contribution to security, the soft power exercised by BRUSSELS, especially through the tools of enlargement and

* **Gl. It., The President of the Italian Centre for High Defence Studies**

economical assistance, is the main mover of the region and is setting the directions of the guiding political drivers in South Eastern Europe.

This soft power matched with the liberalisation of the economies of the region – including the creation of a South Eastern Europe Free Trade Area – has produced a constant economic growth for most of the economies of South Eastern Europe turning out with an historically high rate of economic growth in the last 10 years.

South Eastern Europe on the edge of Euro – NATO expansion

- SEE Countries are definitively engaged in Euro – Atlantic integration
- Some are still striving to meet the “integration standards”
- SEE Free Trade Area has contributed to generalised economic growth

The benefits from the integration of the South Eastern Europe in the broader European context are, of course, not limited to the region itself.

As a matter of fact, the very existence of new trans-European infrastructure will deliver a substantial advantage to many European countries, able to exploit the positive spillover of this new reality.

Tran European Corridors are meant to facilitate the exchange of goods, persons, oil and other energy supplies, and telecommunications systems between EU countries, the Balkans and beyond.

As for Italy, these complex infrastructure networks are of strategic importance from a geopolitical and geo-economic point of view.

Corridor 5 is the major east-west artery linking Barcelona (Spain) and Kiev (Ukraine) and, in particular, the section “Turin – Kiev” would bring a significant number of advantages to Italy.

The so-called "Balkan segment" of Corridor 5 running east-west in the northern Adriatic region involves complex infrastructures in Italy, Slovenia, Croatia and Hungary.

The route covers 1,600 km, not to mention its branches: one leading from Fiume to Budapest via Zagreb, another from Bratislava to Izgorod and the third from Ploce to the Hungarian capital via Sarajevo.

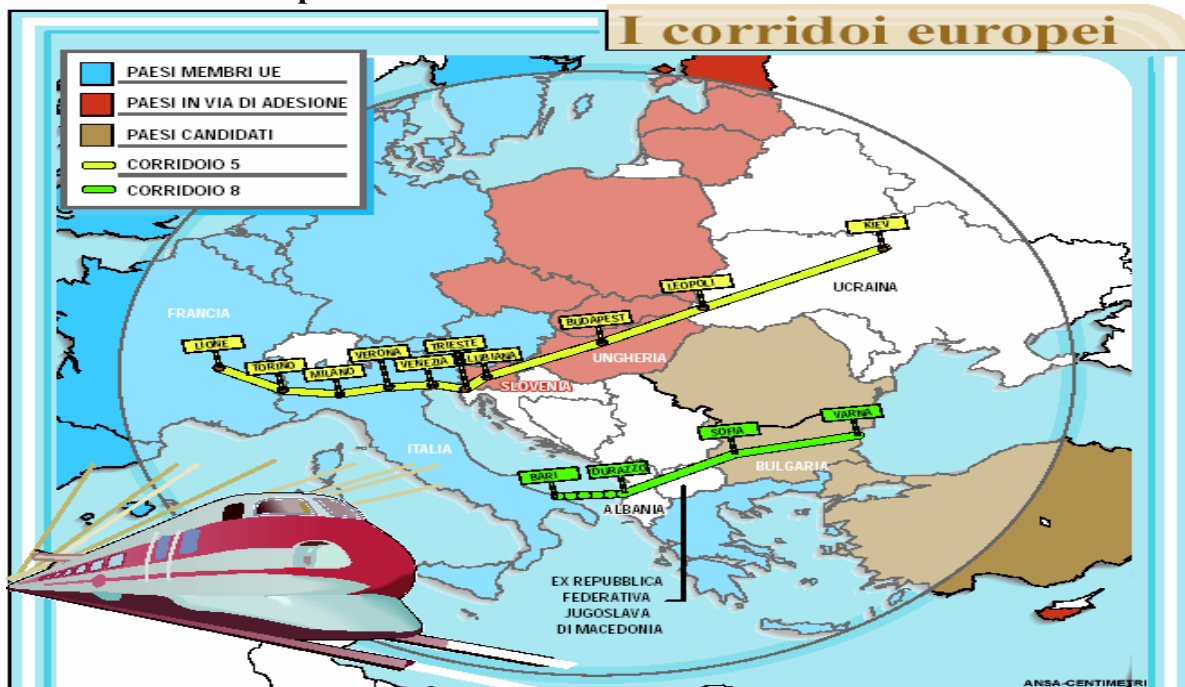
Tran-European Network - TEN-T - Corridor 8 runs east-west through south-eastern Europe, linking transport flows from the Adriatic and Ionian Seas to those from the Black Sea. From the ports of Bari, in Italy, and Durres, Albania, the pan-European axes runs towards Skopje, via Tirana, Albania.

It then heads towards Sofia, Bulgaria and to reach the seaports of Burgas and Varna on the Black Sea.

It covers a total of 1,300 km of rail line and 906 km of road network.

The agreement to build Corridor 8 dates back to 1991. The route, outlined during the 1994 Crete Transport Conference, remained unchanged during the 1997 Helsinki Conference.

Trans – European Axis

However, the regional outlook should encompass also many negative developments of the last decade.

First of all, we have witnessed a multiplication in the number of states.

This is a well known phenomenon, and clearly I don't need to summarise all the events that led to the dissolution of the exYugoslavia.

But the outcome of this process has produced a multiplication of state organisations, thus a multiple and sometimes diverging pattern of modernisation and liberalisation

The process of regional economic growth, that was a positive factor in the last ten years, is clearly challenged by this tendency of political fragmentation of the region and by the creation of smaller and economically unsustainable political unities.

The nationalisation of the economies, the creation of new borders and customs, the birth of different industrial development policies, the duplication of strategic infrastructures – especially in the fields of energy and transports – the proliferation of state bureaucracies and structures are important sources of concern in that part of South Eastern Europe that is not fully included in the European integration process at present time.

These tendencies are sometimes matched with a rising euro-scepticism in some countries of the Balkans that – matched with the debate in Brussels over the absorption capacity of the Union – risk to damage the future integration process of the Western Balkans into the European Union and NATO alliance.

The Challenge of Effective Governance

Multiplication of State Structures (bureaucracies, borders, economic policies, strategic infrastructures)

Rising “Euro – scepticism”, both in SEE Countries and in EU

Sadly the South Eastern Europe is the theatre of unsettled disputes, directly affecting the domestic as well as the regional security.

As a consequence, notwithstanding the positive trends in the region, a permanent stability environment is still not definitively accomplished.

Among the causes of instability, the most challenging ones are those related to undefined and contested borders and unsolved status issues.

The most conflictual one is related to Kosovo and to the undefined international status of the region.

In these weeks, the United Nations are working to find a solution to the status by proposing a solution for a partial independence of Kosovo with a certain degree of conditioning guaranteed by the European Union.

The risks related to this approach are mostly connected to the opposition of Serbia for any form of secession of Kosovo and the consequent need to develop an imposed independence to Belgrade.

In my perspective, the independence of Kosovo will grant the equilibrium in the whole Balkan area if an independent Kosovo will not be considered a punishment to Serbia, but only if Kosovo will be independent with Serbia consensus.

Following the example of Montenegro, Serbia can give up a small country as Kosovo, but cannot give up its leading position in the South-Western Balkans.

Kosovo issue is also a trans regional security problem, because it partially involves the interest of Russia in Eastern Europe and Caucasus and it brings into the debate over Kosovo in the UN Security Council more complex and to some extent non-European political issues.

Another “frozen conflict” in South Eastern Europe is notoriously Bosnia Herzegovina.

The progress in the direction of an integration of the different state components has been very slow and there are increasing signals of a permanent opposition to a full unification, especially from the Serbian side.

While the security situation is not at risk at the moment, the future of a unite Bosnian state appears still uncertain.

In Moldova, the frozen conflict in Transdnistr is probably the combined result of ethnic, economic and political controversies.

Again, we found in this context a prominent role of Russia, which is slowing down the pull-out of its Forces, a pull-out that is long overdue, but which seems now frozen itself, as a tool for making the resolution of Transdnistr issue almost impossible.

Another serious challenge in the region is related to the trans-border illegal activities, especially in the area of southern Balkans, and to the incapacity of some states to effectively deal with criminal organisation that are producing high profits along the East – West trading route.

Criminal activities are a great potential challenge to security in the region, not only for the illegal profits that are generated and for the strengthening of the criminal groups in South Eastern Europe, but also because – as the history of the region demonstrates – crime and irredentist-nationalistic movements use to be strictly interrelated, activating latent political conflicts and renewing old historical divisions.

The unsettled disputes

Bosnia Herzegovina, Kosovo final status, Transdnestr

Illegal trafficking and out-of-law sanctuaries

I have mentioned the role of Russia in the unsettled disputes of the region.

As for the defence issues, we should not forget that the disagreements between Russia and NATO's countries are hampering the completion of the "Adapted CFE Treaty".

There are rumours about the possible pull-out of Russia from the collective security treaties signed after the end of the Cold War.

This would be, of course, an extremely negative development, for the whole Europe.

However, we must also remember the major role that Russia play as supplier of energy to the European countries.

South Eastern Europe is the critical area where run many pipelines, both for natural gas and crude oil.

Therefore, the stability of the region is crucial also for the energy security of the rest of Europe, while we cannot easily discard the interests of Russia in this strategic business.

The role of external powers

- Russia remains a major player in the South Eastern European affairs.

But I wish to conclude my short presentation talking about what is – in my opinion – the single most important change in the recent history of South Eastern Europe.

Traditionally, the region has been the "object", rather than the "subject" of security policies and operations.

During the 20th Century, European powers fought their wars in the Balkans, having much wider goals.

The people of the region, seldom acquired a substantial independence from external influence and probably never played a significant role in world-affairs.

But since the late Nineties, this has been starting to change.

The reason, of course, stays in the "overhaul" of the whole geo-political settlement in Europe.

But I believe that there is also a renewed effort of South Eastern Europeans for playing a major and positive role for the global security.

The most important example of this new reality is, in my opinion, the establishment of the South Eastern European Brigade, really an historical achievement.

I am not a historian.

I cannot say whether the SEEBRIG represents the only example of military cooperation among so many countries of this region.

However, the achievement of this military force is today unquestionable; it has fixed a new standard in the political and military cooperation among South Eastern European countries.

Not only!

As you know, other countries participate to the SEEBRIG, and Italy is one of these non-regional contributors.

Together, we have operated in Afghanistan, several thousands kilometres from here, and we operated for the assistance to the legal government of a remote country.

Together, we have worked in a United Nations-mandated, NATO-led operation, with a framework Brigade fielded by the seven partners.

During my duty as K-FOR Commander, where I had the honour to command also a Romanian contingent of 150 soldiers, I choose the slogan "Together we can".

The successful establishment of SEEBRIG as well as its operational deployment, are clear examples of the strength of this idea.

We can do that.

We can effectively improve our collective security, the welfare of our populations, the relevance of our policies in the world affairs.

But we must do that jointly.

Thank you very much for your attention.

INFLUENȚA SECURITĂȚII ENERGETICE ASUPRA STABILITĂȚII REGIONALE ÎN EUROPA DE SUD-EST

Dr. Teodor FRUNZETI*

Energy security is becoming an issue of increasing importance as some energy producers are showing a tendency to use oil and gas as a political leverage. For energy producers and consumers the question will be one of stability of supply and security lines. Some of the energy producers are using this advantage to obtain a higher position in the new global order. Offshore energy fields are becoming increasingly important. An unprecedented effort will be required from both, nations and international organizations, to ensure adequate transparency of investment in producer countries and the protection of infrastructure and transportation corridors.

Introducere

Securitatea internațională este o stare de fapt la care statele, organizațiile internaționale și alți actori contribuie în mod semnificativ, dar în moduri diferite, interconținționarea deciziilor și acțiunilor tuturor acestora fiind din ce în ce mai evidentă și mai accentuată.

Istoria politicii internaționale din ultimele trei secole și jumătate a fost, în mod evident, o adevărată cronică a modului în care statele au interacționat unele cu altele. Acestea au fost și continuă încă să fie organizațiile politice dominante ca putere și influență. Interesele, obiectivele și capacitatea statelor de a acționa pentru a atinge și, respectiv, a pune în aplicare aceste interese și obiective le modelează comportamentul, atât în interiorul propriilor frontiere, în relația cu cetățenii și societatea civilă, cât și pe plan internațional, generând forțe și tendințe diferite în mediul strategic global și regional.

Multitudinea de actori din arena internațională sau, mai bine spus, din cea globală și, mai ales, diferența de putere de care dispun aceștia, cât și voința de a utiliza efectiv această putere, în scopul îndeplinirii unor obiective politice specifice, diferențiază astăzi actorii internaționali, unii acceptând să se supună normelor și cutumelor instituite în practica relațiilor internaționale de către state și de către organizațiile create de acestea, în timp ce alții refuză să „se supună regulilor jocului”.

Securitatea și dezvoltarea durabilă sunt din ce în ce mai mult noțiuni complementare și care chiar se condiționează reciproc, aspectele nemilitare ale securității devenind tot mai pregnante, ceea ce trebuie să modifice comportamentul indivizilor și entităților politice.

Creșterea exponențială a schimburilor de bunuri, idei, instituții și populație la care suntem martori constituie o tendință istorică pe termen lung. În cursul istoriei umanității dorința pentru o viață mai bună, ca și cea de a cunoaște mai mult, de a se implica mai intens în schimbările ce au marcat progresul civilizației și speciei umane au reprezentat elemente de permanență.

* General-locotenent prof. univ., Șeful Statului Major al Forțelor Terestre

Accesul diferențiat la resurse afectează relațiile dintre state, cu consecințe dintre cele mai distrugătoare. Asistăm la o accentuare a dezastrelor naturale, la epuizarea resurselor energetice, creșterea demografică corelată cu reducerea resurselor de apă și hrană, încălzirea climei etc., fenomene ce continuă să influențeze într-un sens negativ stabilitatea și securitatea globale.

Colapsul unor state, din cauza proastei guvernări, a condițiilor economice precare, tulburărilor sociale, răspândirea conflictelor de tip etnico-religios, precum și inconstanța relațiilor transatlantice rămân o realitate a mediului de securitate actual, ce impune dezvoltarea unor noi parteneriate, a unor noi forme de cooperare regională și locală.

Un fapt de necontestat al secolului XXI îl reprezintă dependența din ce în ce mai mare a economiilor lumii de resursele energetice. Economia mondială depinde încă de petrol, ca resursă principală de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI. Problema resurselor reprezintă multe fațete, deficitul acestora având un rol important în declanșarea sau amplificarea unor conflicte, de polarizare și/sau de catalizare a centrelor de putere. Exemplele mai recente sunt cele din Cecenia, Angola, Irak, Sudan. Competiția pentru hidrocarburi pare a domina începutul de mileniu, cu polarizarea atenției pe statele Golfului, bazinul Caspic, Siberia de Est și de Vest, Africa de Vest, Asia de Sud-Est, nordul Americii de Sud, Canada. Este de remarcat faptul că și competițiile, și conflictele internaționale se concentrează, în general, în spațiile respective.

I. Mediul de securitate global

La șaisprezece ani de la încheierea Războiului Rece, întreaga omenire constată cu tristețe că așteptările sale optimiste nu s-au confirmat. După o jumătate de secol dominat de pericole, riscuri și amenințări la adresa securității mondiale, care și-au găsit suportul și s-au dezvoltat pe fondul nenumăratelor vulnerabilități provocate de confruntarea ideologică susținută de mijloace militare, a urmat o scurtă perioadă de destindere. În euforia momentului, întreaga planetă a nutrit speranța că sosise timpul pentru o lume mai bună și mai sigură, dar, din fereastra de oportunitate creată, a apărut o uriașă Cutie a Pandorei, pe care, de atunci, comunitatea internațională se străduiește să o închidă.

După cum este bine cunoscut, lumea de mâine ar trebui să fie o proiecție a celei din prezent. Cu siguranță că, în anii care vor urma, tendințele care se manifestă acum, lăsate la voia întâmplării, vor putea să se maturizeze, transformându-se în pericole directe sau, dimpotrivă, cu aportul tuturor actorilor internaționali majori, vor fi eliminate de pe marea scenă a lumii; totul depinde de modul cum omenirea va reuși să înțeleagă și să reușească să pregătească prezentul pentru viitor.

Percepția reală și reacția adecvată la amenințările existente sau emergente la adresa securității reprezintă doar un demers al acestei activități cu o importanță majoră în întărirea încrederii între state. Aceasta este o condiție *sine qua non* a realizării solidarității în lupta împotriva amenințărilor secolului al XXI-lea și contruirea unui sistem de securitate internațională stabil; progresul social și

prosperitatea economică fără securitate nu vor putea exista, iar lumea, pe zi ce trece, devine tot mai conștientă de realitatea acestei axiome.

De-a lungul timpului, amenințarea a fost permanent prezentă în relațiile dintre oameni, diversificându-și mereu formele de manifestare specifice și stând la baza nenumăratelor stări conflictuale care au umbrit evoluția societății. Denumită ca atare sau nu, fie că a fost exprimată prin cuvinte, fie prin gesturi, întotdeauna a reprezentat un pericol potențial. Literatura de specialitate din diferite colțuri ale lumii o evidențiază, iar studiile psihologice o reprezintă cvasiunanim ca o atitudine negativă care se adresează, înainte de toate, afectivității individuale sau de grup și mai puțin rațiunii celor vizați; ea dispune de o gamă largă de tehnici și procedee, ce se întind de la persuasiune la manipulare.

În general, specialiștii în relații internaționale obișnuiesc să împartă lumea în mai multe zone. Una dintre ele este zona Europei Centrale și Orientale, zonă din care face parte și România și care cuprinde 2% din populația mondială și consumă în jur de 4% din energia primară comercială utilizată în lume. De asemenea, zona cuprinde 6% din rezervele mondiale de cărbune și circa 1% din rezervele mondiale de petrol și gaze naturale. Regiunea constituie un importator de energie primară din alte țări, iar schimbările politice din ultimii ani au determinat țările respective să caute surse de aprovizionare alternative, motivul principal constituindu-l nesiguranța importurilor de proveniență rusească.

Mediul internațional de securitate și, în special, din perimetrul coridorului energetic eurasiatic a suferit în ultima perioadă modificări semnificative.

În prezent, securitatea europeană, regională și chiar mondială este influențată de câteva evenimente incidentale cu potențial mare de reacție, cum ar fi:

- mișcările de protest cu caracter profund social din Franța relevă deficiențe ale modelului democratic francez atât la nivelul absorbției populațiilor fără origine indigenă cât și la cel al aparentului eșec al unei guvernări liberale franceze, ce riscă întoarcerea la modele sociale controversate, socialiste;

- declanșarea crizei energetice ruso-ucraineano-belaruse, denumită sugestiv de unii geopoliticieni „Războiul gazelor”, a creat grave disfuncționalități și a afectat în mod semnificativ atât securitatea energetică regională cât și configurația politică a regiunii;

- incendiarele evenimente declanșate de publicarea caricaturilor pe teme religioase în Danemarca, ce au adâncit și mai mult falia civilizațională din continentul euro-asiatic, aduc pe tapet o mai veche teorie privind „ciocnirea civilizațiilor”.

O importantă zonă de interes rămâne aceea a principalelor atribute ale securității contemporane. Aceasta se adresează dezbaterilor despre actuala distribuție a puterii, ce poate fi considerată ca fiind unipolară, cu tendințe de evoluție spre multipolarism. Un determinant major al ordinii actuale în legătură cu securitatea este legat de rolul Statelor Unite și de dorința lor de a fi implicate în menținerea ordinii mondiale. Impresia lăsată de ultimii cincisprezece ani este că aceasta este incontestată, dacă e să privim rolul SUA în Kosovo, în contrast evident cu dorința lor de a nu fi implicate în Rwanda, de exemplu.

Organizațiile internaționale regionale și globale, guvernele locale și actorii nonstatali, în special marile corporații transnaționale și unele organizații

neguvernamentale, fac uz de instrumentele globalizării pentru a lupta împotriva monopolului statelor-națiune asupra puterii; o parte din putere se transferă către instituțiile specializate, iar o parte din putere se difuzează către nivelul local. În noua ordine care se edifică, guvernele naționale și actorii nonstatali, motivați nu numai de probleme economice, dar și de cele ale acaparării puterii (dominația în regiune, controlul resurselor, obținerea de avantaje în raporturile cu vecinii), vor da naștere la amenințări directe la adresa păcii și securității regionale și internaționale.

În linii mari, există câteva tendințe generale de a colectiviza securitatea. Aceasta acoperă diferitele forme de multilateralism în securitate, rolul coalițiilor, originea și eșecul parțial al operațiilor de impunere și menținere a păcii, precum și tendința spre intervenționism.

II. Securitatea energetică în Sud-Estul Europei

Într-o economie de piață, situația normală a participanților este una de risc și nesiguranță, generată de competiția care asigură progresul și prosperitatea națională. Cu toate imperfecțiunile sale, piața este deocamdată cel mai eficient mecanism prin care se obține, în mod sigur, creșterea productivității, producției, distribuției și consumului, și, pentru realizarea acestora, piața elimină actorii ineficienți. În felul acesta, nesiguranța generată de jocul pieții este terenul fertil al unui pachet substanțial de amenințări economice, ce pot îmbrăca diferite forme, dintre care cele mai multe nu pot fi considerate amenințări la adresa securității naționale. Gravitatea conținutului amenințărilor de natură economică și momentul când acestea devin factori perturbatori ai securității naționale nu pot fi stabilite decât de factorii de decizie politică. În condițiile în care statele urmăresc strategii economice bazate pe maximizarea bogăției printr-un comerț extins, în timp, acestea duc la niveluri înalte ale dependenței de comerț, pentru a susține structurile sociale create special, pe baza prosperității generale. Unele țări se specializează pe vânzarea de materii prime și sunt dependente de această activitate, altele devin centre industriale și depind atât de aprovizionarea cu materii prime, cât și de piețele de desfacere și, astfel, amenințările pot apărea din monopolul asupra unor resurse, situație care poate afecta securitatea națională.

Epuizarea resurselor de către națiunile sărace, în condițiile menținerii unor ritmuri ridicate de creștere demografică și ale unor creșteri economice modeste, va determina mari fluxuri migraționiste, generatoare de noi surse de tensiuni și stări conflictuale, de mari pericole la adresa stabilității și păcii la nivel mondial. Amenințările economice pot fi considerate un atac la adresa securității, în condițiile în care acțiunea externă, conștient dirijată, duce la pierderi materiale, presiuni asupra diferitelor instituții și chiar prejudicii substanțiale asupra sănătății populației statului-țintă.

Ținând cont de aspectele politice, socio-economice, securitatea aprovizionării, utilizarea energiei și electricității, randamentele energetice, aspectele financiare și de mediu, studiile recomandă pentru statele din zonă:

- pentru politica socio-economică, principalul obiectiv al zonei este trecerea completă la economia de piață, atingerea unui standard de viață apropiat

statelor cu tradiție în Uniunea Europeană. Atingerea acestor obiective impune schimbări majore;

- securitatea aprovizionării – țările din regiune urmează, în general, conceptul **energiei sigure**. Având în vedere că energia nucleară nu este suficient dezvoltată, materiile prime, respectiv cărbunele, petrolul și gazele, vor continua să joace un rol major.

Securitatea energetică, alături de cea ecologică, alimentară etc., este la ora actuală parte integrantă a oricărei strategii naționale de securitate. Această definiție axiomatică se bazează, în mod concret, pe efectul devastator demonstrat, din nefericire, în mod concret, atât de crizele energetice mondiale majore, cât și de recentele evenimente la nivel regional.

Uniunea Europeană continuă procesul de extindere și își pregătește strategii și forțe cu care să gestioneze securitatea continentului și dincolo de granițele Uniunii. Nevoia de resurse energetice, fără de care dezvoltarea ei economică s-ar prăbuși, o apropie tot mai mult de petrolul și gazele naturale din estul Mării Negre. De aceea, regiunea Mării Negre este importantă pentru securitatea energetică a Uniunii Europene, în special pentru rolul în creștere ca zonă de tranzit a petrolului și gazelor caspice. Deși nu există o strategie explicită a Uniunii Europene pentru Marea Neagră, în ultimul timp se conturează următoarele macrodirecții de acțiune: admiterea recentă a României și Bulgariei, parteneriat strategic cu Rusia, relansarea negocierilor cu Turcia, politica europeană de vecinătate cu Ucraina, Moldova și statele Caucazului de Sud. Pentru a evita creșterea necontrolată a prețurilor energiei și dese întreruperi ale livrărilor dinspre Rusia, se prevede adoptarea unei strategii de securitate energetică europeană comună. Aceasta ar trebui să se bazeze pe accesul direct la resursele de petrol și gaze din bazinul Caspic și pe asigurarea unui control european asupra căilor de transport energetic.

Amplificarea gradului de interdependență al țărilor privind valorificarea resurselor energetice duce la noi și complexe probleme cu privire la necesitatea asigurării accesului tuturor statelor la ele. Cu toate acestea, marile puteri caută să obțină controlul asupra celor mai însemnate resurse energetice ale planetei și, implicit, asupra prețurilor lor. Astfel, în ultimii ani, în peisajul petrolier, se remarcă câteva direcții: tendința de reorganizare a pieței mondiale pe blocuri și alianțe energetico-economice, ce se confruntă cu cea de liberalizare completă a lor; tendința de modificare a sistemului de cote petroliere și de fixare a prețurilor; tendința Federației Ruse de a constitui un nou centru de prețuri de referință pe piața mondială. Iată cum problemele energetice devin probleme de securitate, iar securitatea alimentării cu energie a devenit o preocupare comună a marilor actori ai acestei competiții dinamice. Un studiu ONU făcea următoarea apreciere: „Importanța energiei pentru industrie, în ansamblul său, și rolul vital al petrolului ca sursă de energie și ca produs indispensabil pentru activitățile militare par a fi contribuit la transformarea problemelor energiei într-un element fundamental al securității”. Pe scena internațională, tendințele economice și politico-militare sunt interdependente și, fără îndoială, există o legătură între deținerea, aprovizionarea, cererea și utilizarea resurselor energetice, răspândirea lor geografică și accesul la ele, afacerile regionale și globale privind securitatea.

Din 2004, prin intrarea României și Bulgariei în structurile militare euro-atlantice, țărmul de vest al Mării Negre, împreună cu cel sudic, ce scaldă plajele Turciei, au întregit granița NATO în această tot mai disputată zonă geostrategică, în care petrolul caspic poate declanșa oricând un conflict de interese între marile puteri.

Bruce Picarin Jackson, președintele Consiliului pentru Relații Externe din Congresul SUA, afirma, la 8 martie 2005, în fața Senatului, că „securitatea și stabilitatea Mării Negre sunt esențiale pentru securitatea euroatlantică”. În 1998, președintele în exercițiu al Diviziei petroliere a gigantului Halliburton, care avea să devină vicepreședinte al SUA, Dick Cheney, declara:” Nu mă pot gândi la un moment în istorie în care o așa regiune de pe glob să fi devenit brusc atât de importantă pentru noi din punct de vedere strategic, așa cum este Caucazul astăzi”. În anul 2001, același Dick Cheney recomanda, în cadrul unui seminar organizat în vederea elaborării „Politicii naționale pentru energie”, includerea următoarei fraze: „Președintele face din securitatea energetică prioritatea absolută a comerțului nostru și a politicii noastre externe”. Dacă acestor opinii avizate le alăturăm punctul de vedere al lui Zbigniew Brezezinski cu privire la Eurasia, pe care o denumește „tabla de șah pe care se dă lupta pentru supremația mondială”, nu trebuie să mai facem niciun efort suplimentar pentru a înțelege cât de importantă este zona Europei de Sud-Est.

III. Influența securității energetice asupra stabilității regionale în Europa de Sud-Est

Mutarea granițelor NATO și UE pe țărmul vestic al Pontului Euxin a creat interferențe, în special în geopolitica nordului și estului regiunii. Pe de-o parte, statele desprinse de Moscova sovietică întrevăd în această situație o oportunitate pentru realizarea propășirii naționale. Pe de altă parte, Rusia se simte din ce în ce mai singură și mai amenințată. În noiembrie 2006, la Riga, la summit-ul NATO, analiștii estimau că va fi stabilită lista potențialilor candidați la aderare, ceea ce s-a și întâmplat. Teoretic, Ucraina și Georgia speră încă să intre pe o asemenea listă la un viitor summit, trecând de la statutul de potențial candidat la cel de candidat oficial. Una din condițiile de succes ale primirii invitației o constituie rezolvarea diferendelor de pe teritoriul național și cu vecinii. Or, aceasta nu se poate realiza, în special pentru Georgia, fără înțelegerea și ajutorul Rusiei.

Rusia continuă să fie un partener indispensabil în zonă, datorită tradițiilor sale civilizatoare și influenței actuale în rezolvarea conflictelor „înghețate” de aici, și a celor active din Orientul Mijlociu, care influențează direct stabilitatea și securitatea regiunii Mării Negre.

Turcia a traversat o perioadă grea, în care cutremurele și atentatele teroriste s-au succedat. Cu toate acestea, Ankara, în ultimul timp, și-a intensificat lupta pentru resursele energetice. Aprobarea planurilor de amplasare a unei centrale atomoelectrice, alocarea de sume importante pentru realizarea unor prospecțiuni în vederea descoperirii zăcămintelor de hidrocarburi în Marea Neagră și diversificarea traseelor conductelor de petrol care traversează țara sunt doar câteva mărturii în acest sens. Ca deținător unic al cheilor de la porțile de intrare în Marea Neagră, Turcia este unul

dintre actorii cei mai importanți în asigurarea securității bazinului acesteia. Rol pe care și l-a asumat generând inițiative de securitate credibile și implicându-se în toate aranjamentele politice, economice, militare și de altă natură care vizează zona. Dorința Turciei de a accede în UE este temperată de aquis-ul comunitar. Cu toate acestea, se constată o evoluție în raporturile cu Uniunea Europeană: Ankara a început convorbirile oficiale în vederea aderării. Datorită listei încărcate a problemelor de rezolvat, analiștii nu sunt siguri dacă se vor încheia negocierile cu Uniunea înainte de 2011.

Ucraina se află pe un curs ascendent al reglementării pașnice a diferendelor cu vecinii. Cu toate acestea, pentru accesarea în NATO, probabil, va trebui să mai aștepte. Uriașa bază militară rusească din peninsula Crimeea și acordarea statutului de chiriaș internațional pentru flota rusească bazată aici până în deceniul următor reduc valoarea atuurilor integrării Ucrainei. Acest fapt a fost sesizat și de Kiev. Exploatarea hidrocarburilor din Marea Neagră aduce încă o dată în avantaj Ucraina și scoate în evidență capacitatea acesteia de a influența regiunea.

Georgia este încă măcinată de conflicte, cu toate reformele economice și instituționale demarate și accelerate de președintele Mihail Șevardnadze. Teatrele de război înghețate și prezența militară străină pe teritoriul ei complică și mai mult situația. Își dorește accesul în marea familie euro-atlantică. O condiție necesară a năzuințelor sale o constituie lichidarea conflictelor latente și instituirea unui control efectiv asupra teritoriului său.

Astăzi, în plin proces de globalizare, nu mai putem analiza geopolitica Mării Negre fără a decela influențele manifestate în regiune măcar de către principalii actori internaționali. Astfel, Statele Unite ale Americii, în ultimii ani, au redescoperit regiunea; oportunitățile economice existente aici au atras un număr mare de companii americane. Declanșarea războiului împotriva terorismului și preluarea conducerii acestuia au determinat o prezență sporită a trupelor americane nu numai în zona Mării Negre, ci și în republicile din jurul Mării Caspice. De fapt, Pentagonul consideră această regiune o zonă strategică și foarte importantă pentru lupta împotriva terorismului. Washingtonul este foarte activ în Europa de Sud-Est: în ultimii ani, un număr important de specialiști americani au lucrat cu persoane din diferite domenii din țările din regiune pentru a-i determina să înțeleagă valorile occidentale și să le faciliteze intrarea în NATO. Succesul activității s-a bazat pe faptul că localnicii au înțeles NATO mai degrabă ca o garanție a dezvoltării și bunăstării lor, decât una pur militară. Factorul economic este cel care a determinat creșterea prezenței americane în regiune. Capitalul investit este mare, de aceea și așteptările sunt uriașe. Probabil, SUA vor include strategia de dezvoltare energetică în dialogul transatlantic. Pe acest fundal, dezvoltarea coridorului energetic din Asia Centrală în Europa determină aprecierea regiunii ca inimă a acestui coridor. Eliminarea monopolului rusesc în acest domeniu și apropierea fizică a bazelor militare americane vor influența cu certitudine stabilitatea regiunii. Activarea parteneriatelor strategice dintre Rusia și SUA, dintre NATO și Rusia constituie doar una din soluțiile asigurării securității zonei.

Indiferent de viabilitatea acestora, analiștii politici, militari și economici trebuie să recunoască declanșarea, la începutul anului 2006, a „Războiului gazelor” dintre Rusia, Ucraina și Belarus, care a făcut, chiar și pentru câteva clipe, să tremure

cancelariile europene și să dea fiori reci dincolo de Atlantic. Evenimentul a fost marcat de reuniunea miniștrilor de finanțe din țările membre ale G8 (SUA, Japonia, Germania, Franța, Marea Britanie, Italia, Canada și Federația Rusă), care la 11 februarie 2006 la Moscova, concluzionau: „Riscurile vor rămâne, iar cele mai importante vor fi legate de prețurile ridicate și instabile ale energiei”.

În februarie anul acesta, la începutul președinției germane a Uniunii Europene, cancelarul Republicii Federale Germania, doamna Angela Merkel, urmare a neînțelegerilor apărute între Rusia și Belarus cu privire la taxa pe tranzitare pentru conductele de transport de combustibili, readuce pe agenda de discuții cu partenerii americani un subiect mai vechi, abandonat pentru o perioadă de cancelariile europene, și anume: „Piața comună transatlantică”. Acest lucru a stârnit reacții din partea unor actori internaționali, însă a reușit să scoată în evidență importanța deosebită a securității energetice, un subiect care a fost dezbătut și de participanții la Consiliul European de primăvară.

Odată cu creșterea cererii, neliniștea legată de siguranța aprovizionării cu petrol ar putea determina un salt fără precedent al prețurilor pe piața mondială. „Din ce în ce mai des, vedem semne care ne arată că ascensiunea prețurilor la petrol nu este legată numai de cerere”, a explicat directorul general al Fondului Monetar Internațional. „Ne confruntăm cu constrângeri tot mai mari legate de creștere și aprovizionare, care ar putea antrena perturbații macroeconomice cum nu ne-a fost dat să mai vedem până astăzi”.

În ultima perioadă, dosarul energetic a apărut destul de frecvent în preocupările multor factori decizionali. Acesta este unul din dosarele internaționale cele mai complexe în zilele noastre. El presupune – alături de relațiile cu statele producătoare – diversificarea, liberalizarea, conlucrarea între actorii politici și operatorii economici, dar și investițiile în cercetare și dezvoltare. Unii analiști apreciază că cea mai bună soluție constă într-o politică energetică comună a Uniunii Europene. O asemenea politică va putea garanta eficiența energetică, diversificarea resurselor și a rutelor de transport și liberalizarea sectorului energetic, de la furnizor la utilizator. Un astfel de proiect rămâne imperativ, în pofida dificultăților pe care le comportă și a reticenței unor state.

Concluzii

În ultimii ani, problema epuizării resurselor energetice și a securității energetice domină agendele actorilor scenei mondiale. Competiția pentru resurse energetice în lumea contemporană rămâne o sursă importantă de crize și conflicte, cu un rol deosebit de polarizare și de catalizare a forțelor, atât timp cât cererea crește mult mai rapid decât oferta, iar rezervele majore de hidrocarburi sunt localizate în zone caracterizate de profunde dezechilibre politico-economice și instabilitate. Crizele și conflictele interne din statele bogate în resurse ce tind să se accentueze și înmulțească, alimentate de tot felul de dispute etnice, separatiste și ale diferitelor facțiuni, dar, în primul rând, de lupta pentru controlul acestora, precum situația din Iran sau Venezuela, concură la exacerbară conflictelor energetice.

Trăim într-o lume din ce în ce mai complexă, în care actorii globali sunt supuși unor provocări care vin nu numai din partea egalilor lor, ci și dinspre unele puteri regionale și de nișă, care încearcă să-și creeze un statut superior celui pe care îl au în prezent. Aceste sfidări se manifestă în toate domeniile competiției globale – economic, politic, informațional și militar -, în funcție de posibilitățile actorilor implicați, țelul suprem fiind sporirea puterii și îmbunătățirea statutului în ierarhia mondială.

O serie de probleme politice, economice, de securitate și culturale pot fi mai bine abordate și rezolvate într-un cadru relativ omogen, unde există o anumită coeziune și experiență comună de dezvoltare, iar regiunile pot oferi cadrul propice pentru stabilirea unor mecanisme de cooperare, necesare unui climat internațional de securitate.

Bibliografie selectivă

- [1] Nicolae DOLGHIN, **Geopolitica. Dependentele de resursele energetice**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.
- [2] Cătălin-Marius TÂRNĂCOP, **Pulsul Strategic**, Editura Militară, București, 2004.
- [3] Vasile POPA și Dr. Nicolae DOLGHIN, **NATO și UE. Determinări și finalități**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.
- [4] Constantin-Gheorghe BALABAN, *Resursele energetice – obiect al unor ample dezbateri internaționale*, în **Impact Strategic**, nr.1(18)/2006, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [5] Stan PETRESCU, **Apărarea și Securitatea Europeană**, Editura Militară, București, 2006.
- [6] „**Impact Strategic**” Nr.1(18)/2006, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.
- [7] NATO – Online Library.
- [8] EU-RO NEWSLETTER.

IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA ORDINII PUBLICE

Dr. Costică SILION*

Secolul XXI a debutat abrupt și violent printr-un cutremur politic de amploare planetară, atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, care au vizat simboluri ale lumii democratice, au ucis, aproape instantaneu, câteva mii de civili inocenți.

Aceste evenimente, urmate rapid de alte acțiuni criminale asemănătoare, executate în mai multe părți ale lumii, au declanșat un proces de transformare profundă a mediului de securitate, generând consecințe care afectează pe termen lung și în profunzime comunitatea internațională.

Într-o lume complexă și dinamică, aflată în plin proces de globalizare, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a omenirii și a modului în care fiecare țară are șansa să devină parte activă a acestui proces, este o condiție esențială a oricărui progres, la fel de importantă ca și cunoașterea, înțelegerea și evaluarea corectă a situației interne, a gradului de coeziune socială, a capacităților de mobilizare pentru realizarea unor astfel de proiecte importante.

La nivel global, lumea continuă să rămână puternic conflictuală. Cauzele conflictelor operează atât în domeniul accesului la resurse, la mecanismele de distribuție a acestora, la piețele de desfacere, cât și în domeniul diferențelor de natură etnică, religioasă, culturală și ideologică.

La sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, piața financiară globalizată era considerată ca un factor care poate avea mai mult decât un impact economic asupra regiunilor care intră în aria sa de manifestare. Aceasta este apreciată, în prezent, mai mult decât un mod de a face afaceri sau de a organiza piețele financiare, devenind un proces în sine.

Globalizarea este privită de numeroși specialiști ca un fenomen eminent economic, care implică o interacțiune în creștere sau integrarea sistemelor economice naționale, prin sporirea activităților de comerț internațional, a fluxului de capital și investiții. În același timp, însă, poate fi evidențiată o rapidă creștere a schimburilor transfrontaliere sociale, culturale, tehnologice și, nu în ultimul rând, militare, ca parte a fenomenului de globalizare.

Globalizarea, ca fenomen, implică multitudinea interdependențelor de natură economică, politică, culturală, socială, militară etc., care se stabilesc pe o scară tot mai largă între statele lumii. Drept urmare, globalizarea se manifestă și generează efecte atât în planul apărării naționale, ordinii publice și siguranței naționale, cât și în ceea ce privește producția de armament și tehnică de luptă, precum și în comercializarea acestora.

Totodată, impactul globalizării se poate constata din tendințele de dispariție a granițelor fizice ale statelor și de apariție a altui tip de frontiere, de regulă invizibile și de altă natură. Modificarea granițelor tradiționale, ca efect al globalizării, va conduce

* General maior, Inspectoratul General al Jandarmeriei Române

la schimbări esențiale în perceperea și conceperea securității naționale, precum și a rolului statului național în acest context.

I. Conceptul de globalizare. Globalizarea ca fenomen complex și proces dinamic

Literatura de specialitate oferă o largă paletă de definiții date conceptului de globalizare. Elmar Altvater considera globalizarea ca fiind „... procesul de surmontare a granițelor apărute de-a lungul istoriei. Ea devine astfel sinonimă cu eroziunea (dar nu și cu dispariția) suveranității statelor naționale și se înfățișează ca o „detașare” a economiei de piață față de normele morale și legăturile instituționalizate dintre societăți ...”. Bernard Guillochorn arăta că „globalizarea desemnează ansamblul fenomenelor ce rezultă din deschiderea crescândă a economiilor spre mărfuri și capitaluri străine. Ea se bazează, în primul rând, pe intensificarea relațiilor economice internaționale, care au sporit în medie cu 7% pe an, față de 2,3% creșterea producției. Aceasta intensificare se datorează, în mare măsură, companiilor multinaționale din statele cele mai industrializate.

Una din cele mai sugestive definiții vine dinspre sociologie și a fost oferită de Anthony Giddens, care afirma că globalizarea trimite la dezvoltarea relațiilor sociale și economice, care se extind în întreaga lume: „... locuri aflate la mare distanță unele de celelalte ajung să se interconecteze, astfel încât evenimentele dintr-un loc sunt marcate de procese care au loc într-un loc de la mulți kilometri depărtare și viceversa ... “.

Globalizarea denotă sistemul unitar mondial, ceea ce înseamnă că, într-o oarecare măsură, vom privi lumea ca fiind o singură ordine socială, culturală, economică etc.

Această dezvoltare constituie esența globalizării, care îmbracă diverse forme de manifestare: universalizarea științei; fluxuri comerciale și financiare la nivel mondial; întreprinderi transnaționale; mass – media prezentă global; Internet; turism la scară mondială și mișcări de migrație socială; fricțiuni între spațiile culturale; exploatare intensivă a mediului; criminalitate internațională.

Sub raport relațional interuman, globalizarea înseamnă comprimarea distanțelor, prin tehnologii noi (comunicațiile mobile de generația a treia, Internetul), interconectarea și creșterea dependențelor reciproce, integrarea piețelor financiare și comerciale, găsirea de soluții la unele probleme globale, dezvoltarea de identități transnaționale. În acest context, globalizarea va cuprinde toate sferile de existență umană și va constitui modelul de societate la care va trebui să participe umanitatea în întregul ei.

Globalizarea, ca fenomen complex, va fi acompaniată de retragerea statului din domeniile de activitate pe care până acum le administra și controla, de regulă în beneficiul întregii societăți, și va conduce treptat la dispariția frontierelor fizice vizibile, așa cum sunt ele astăzi, precum și la apariția unor frontiere invizibile, stabilite pe alte criterii. Prin urmare, globalizarea „instituționalizează” forme de putere supranaționale, capabile să orienteze întreaga dezvoltare a lumii. Principalii „actori” ai globalizării sunt reprezentați de concernele transnaționale, respectiv marile firme occidentale care și-au extins activitatea dincolo de granițele țării de

origine. Ele există în toate domeniile și sectoarele și dețin poziții hotărâtoare. Multe dintre acestea concentrează o forță economică mai mare decât a unor state, ceea ce reprezintă un argument puternic în ceea ce privește direcția dezvoltării economiilor naționale.

Ca termen strict, globalizarea semnifică multitudinea de transformări economico – sociale înregistrate de omenire în prezent, extinse la scară integratoare și generate de impactul fluxurilor financiar - monetare transcontinentale asupra caracteristicilor interacțiunilor sociale

Într-o lume ce devine, pe zi ce trece, din ce în ce mai interdependentă, evenimentele economice, politice și militare de pretutindeni au impact imediat „acasă” și, în paralel, orice zguduire a mediului intern al statului-națiune generează valuri de reacție în teritorii aflate la mari distanțe. Pe de o parte, globalizarea se adaptează la mediul social în care acționează, dar, pe de altă parte, determină statele, organizațiile regionale și internaționale să se adapteze, la rândul lor, la schimburile pe care le aduce cu sine. De aici, rezultă teama omenirii față de efectele globalizării.

Al doilea aspect, procesul dinamic sub care se impune a fi analizată globalizarea evidențiază mecanismul derulării acesteia, al fazelor de evoluție și transformare, prin care trece de la o etapă la alta fiecare dimensiune a omenirii, atât simultan, cât și independent. Prin urmare, globalizarea este un proces dinamic și de lungă durată, care interesează întreg mapamondul. Evoluția viitoare a societății umane este în strânsă legătură cu manifestarea dimensiunii globalizării.

În consens cu cele prezentate, globalizarea poate fi privită sub două dimensiuni: *fenomen* complex și multidimensional și *proces* dinamic de durată.

Globalizarea problemelor implică politici și strategii globale de abordare a problemelor comune pentru întreaga umanitate. Din acest punct de vedere, există, pe de-o parte, păreri conform cărora independența și suveranitatea națională au devenit anacronice și ar trebui să se renunțe în favoarea unei puteri mondiale, iar pe de altă parte, se crede că globalismul și naționalismul nu sunt opuse, și interdependența mondială poate evolua în condițiile respectului pentru independența și suveranitatea națiunilor.

II. Impactul globalizării asupra securității naționale și, implicit, asupra ordinii publice

La început de mileniu, lumea a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri, amenințări și pericole. Germenii construcției unei noi arhitecturi globale de securitate ocupă un loc tot mai important în cadrul preocupărilor comunității internaționale.

Mediul de securitate internațional se află într-o rapidă schimbare. Unele laturi sunt liniare și previzibile, altele au un caracter surprinzător, seismic și discontinuu, fiind însoțite de incertitudine semnificativă ca amploare, natură și durată.

Proliferarea noilor riscuri și amenințări amplifică aspectele de insecuritate ale mediului global, astfel că, în perspectiva următorilor ani, ordinea globală va fi sensibil modificată, în condițiile în care dinamica relațiilor internaționale favorizează

eforturile vizând construcția unui nou echilibru internațional, capabil să asigure expansiunea și consolidarea libertății și democrației.

Mediul de securitate este caracterizat de următoarele tendințe majore: accelerarea proceselor de globalizare și de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală; convergența eforturilor consacrate unei noi arhitecturi de securitate stabile, însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni; revigorarea eforturilor statelor vizând influența în dinamica relațiilor internaționale în paralel cu diminuarea formelor și a ponderii intervenției actorilor nestabili în dinamica relațiilor interne și internaționale.

În această lume complexă, dinamică și conflictuală, confruntarea principală se poartă între valori fundamentale diferite, între democrație și totalitarism, și este determinată de agresiunea majoră a terorismului internațional de sorginte extremist-religioasă, structurat în rețele transfrontaliere, împotriva statelor democratice și a forțelor politice naționale din statele angajate în procesul democratizării.

Globalizarea influențează mediul de securitate contemporan, creând atât oportunități, cât și noi riscuri și amenințări. În acest mediu, nici un stat nu este la adăpost și nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Securitatea internațională tinde tot mai mult să-și manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conștientă de răspunderea ce îi revine.

În prezent, ne aflăm în tranziție de la sistemul internațional de state la sistemul global. Primul are instituții cu reguli, norme și convenții, în frunte cu Națiunile Unite și cu marea sa familie de agenții interguvernamentale. Sistemul global nu are încă instituții, nici reglementări. Pe terenul său liber intră tot soiul de actori ilegali, care profită de starea de interregnum, cum sunt toți traficanții de arme, de carne albă, de bani negri, mafioții și teroriștii¹. Alte activități pașnice și importante au beneficiat de globalitate și au adus activitățile lor la niveluri excepționale: cooperarea financiară, comerțul, cooperarea economică, științifică, cea educativă, turistică, aproape toate, în mod predominant, efectuate de actori neguvernamentali. Statele și guvernele sunt ultimii beneficiari ai mijloacelor globalității. În materie de propagandă și imagine, au deschis pagini utile de Internet, dar activitățile lor practice, în general, contactul bilateral, predominant face-to-face, sau cel multilateral, în conferințe și reuniuni numeroase, la care delegații guvernamentali se deplasează fizic. Mii de conferințe ar putea fi economisite prin sistemul *e-conferences*, pentru care toate condițiile sunt întrunite.

Globalizarea e ușor de recunoscut: multiplicitatea de actori și strânsa lor conexiune. Zecile de organisme internaționale prezente în conflictele Balcanilor satisfac prima caracteristică, dar nu și pe a doua. Actorii mari, ca organismele integrate, nu și-au definit poziția în globalitate și cu atât mai puțin în sistemul ONU. Globalizarea apelează mai energic la intervenția în treburile interne ale statelor în cazul delincvențelor grave, într-o perioadă în care statele acceptă transferul de suveranitate în procesele de integrare, dar dispune de mijloace pașnice, bine puse la punct. Iarăși, prima trăsătură e vizibilă în evenimentele recente, dar a doua nu.

¹ Mircea MALIȚA, *Prima criză a globalizării*, în Cadran Politic.Ro în <http://www.cadranpolitic.ro/default.asp>.

Globalizarea e pragmatică, și nu doctrinară, iar sistemul ei multipolar. Prima caracteristică se poate vedea, a doua nu e încă realizată². Globalizarea a difuzat puterea economică și tehnologică în toată lumea. Comunicațiile instantanee fac ca hotărârile luate într-o regiune să aibă impact și în alte regiuni și uneori efecte la scara întregii planete. Acest fenomen a condus la modificarea comportamentului diplomatic al statelor în planul relațiilor internaționale. Pentru a elimina amenințările la adresa securității încă înainte ca acestea să devină riscuri majore pentru pacea regională sau globală, marile puteri îmbină diplomația cu utilizarea rațională a forței. Se ilustrează astfel că antica expresie *si vis pacem, para bellum* este valabilă și pentru lumea contemporană, dar sub altă formă și cu un alt conținut. Astăzi, forța militară este utilizată nu atât pentru războaie propriu-zis, cât pentru a descuraja apariția lor³.

Din scurta analiză a evoluției ordinii internaționale, dar și a conceptului de securitate, putem trage concluzia că nu se poate realiza o corectă înțelegere a mediului actual de securitate, dacă nu se ține cont de perspectiva paradigmei angajate. Avem, așadar, la un prim nivel de analiză, structura sistemului de state/actori ai mediului internațional, pe care Școala realismului o consideră eterogenă și anarhică, și după 1991, unipolară. La un al doilea nivel, avem o structură a societății acestor actori, cu tendințe de transformare într-o societate globală (world society), pe care Școala liberală o consideră ca fiind interdependentă, în general, și integrată, în special (cu diferite grade de integrare, cum ar fi UE, ASEAN, NAFTA). În sfârșit, avem o structură de tip rețea, în curs de globalizare, cu centre și periferii, pe care Școala sociologică a relațiilor internaționale o consideră întretăiată de organizații globale și regionale, societăți transnaționale, sisteme de producție, sisteme bancare, rețele comerciale, organizații oculte, rețele de influență, crimă organizată și rețele teroriste.

Astfel, pentru a înțelege stabilitatea și securitatea sistemului internațional, trebuie implicate, iată, perspective multiple. Insecuritatea nu este gestionată doar la nivelul relațiilor dintre state (cum ar fi, de exemplu, cazul între SUA și Coreea de Nord privind arsenalul nuclear coreean) sau al organizațiilor internaționale (cum ar fi politica de neproliferare urmărită de ONU), ci și la nivelul centre-periferii mondiale (detectabile prin antinomiile globalizării, cum ar fi bunăstare - sărăcie, ateism occidental - fundamentalism islamist, terorism - antiterorism etc.). Mai mult, tensiuni pot apărea și ca urmare a procesului de migrație a „centrului” sistemului mondial, cum sunt deja vizibile tensiunile dintre Bruxelles și Washington, dintre Frankfurt și New York, dintre euro și dolar.

Prin urmare, structura mediului actual de securitate este multiplă și întretăiată⁴. Peste nivelul statelor (nivelul 1) se suprapune nivelul alianțelor regionale, al organizațiilor și regimurilor internaționale (nivelul 2). Între aceste două niveluri se interpune structura globalizării, organizată în rețea (nivelul 3). Tensiunea fundamentală, în opinia analistului Ionel Nicu Sava, la nivelul structurii mediului

² Ibidem.

³ Centre Thucycide, *Vers une nouvelle symbiose entre diplomatie et defense* în http://www.afri-ct.org/article.php3?id_article=116

⁴ Ionel Nicu SAVA, **op. cit.** p. 131.

internațional de securitate este dată de tendința globalizării de a suprapune nivelul 1 al structurii (statele) și nivelul 2 („*gubernul mondial*”) sau de a transfera cât mai multe din responsabilitățile primului nivel către cel de-al doilea⁵. În acest fel, devine inteligibil procesul de cedare/delegare de suveranitate, cum este în cazul UE, de limitare sau chiar de anulare a suveranității (cazul Irak, Afganistan sau Kosovo-Serbia).

Globalizarea produce turbulențe în ambele sensuri: *în jos* către state, *în sus* către societatea internațională. Ea împinge unele state să preia responsabilități globale, în timp ce altele sunt deposedate de atributele suveranității. Ea creează noi structuri internaționale sau le forțează pe cele existente să preia mai multe sarcini decât ar putea duce în prezent (cazul proiectului de Constituție a UE), accelerează relațiile dintre societăți și economii, dintre zone și regiuni ale lumii. Dacă structura sistemului internațional se prezintă pe trei niveluri, pentru administrarea formală a securității sunt responsabile primele două, respectiv statele și organizațiile internaționale. Prin urmare, instabilitatea și insecuritatea generate de diferiți factori (amenințări și riscuri de toate felurile) vor fi absorbite prin mecanismele clasice sau nonclasice de nivelul 1 și 2 al sistemului internațional. Cu alte cuvinte, statele și organizațiile internaționale sunt chemate să se implice mai mult în stabilitatea internațională, pentru a obține, pe această cale, o stabilitate internă mai bună. Instabilitatea unei părți (stat, regiune) a sistemului se transmite în interiorul sistemului de state și devine instabilitatea celorlalți⁶. Un exemplu la îndemână este instabilitatea și insecuritatea din Golful Persic, care s-a transmis, sub forma terorismului, în țările occidentale.

Pornind de la aceste considerente, putem aprecia că în actualul mediu de securitate s-au produs câteva mutații cu profunde implicații, atât la nivelul 1, cât și în cel de-al doilea. Mediul de securitate a devenit fluid, flexibil, în cadrul lui fiind posibile tot felul de construcții, de organizări și reorganizări, în funcție de predominanța, de impactul unor tendințe, dar și în raport cu dinamica intereselor și schimbărilor fizionomice la nivelul polilor de putere⁷. Evenimentele politice majore recente, declanșarea „*războiului împotriva terorismului*”, constituirea Consiliului NATO - Rusia, lărgirea organizațiilor internaționale de securitate (NATO – cele șapte state, printre care și România, UE – prin primirea celor 10 state și, din 2007, și aderarea României și Bulgariei), reconfirmarea opțiunilor Ucrainei de aderare la Alianța Nord-Atlantică și la Uniunea Europeană, după alegerile din 2005, demonstrează dinamismul fără precedent al mediului actual de securitate⁸.

Procesele de stabilizare a securității și-au menținut ritmul alert. Inițiativele, programele și politicile adoptate pentru fortificarea mediului de securitate în lume și-

⁵ Ibidem, p. 132.

⁶ Barry BUZAN, **Popoarele, statele și teama**, traducere din lb. engleză, Editura Cartier, Chișinău, 1999, p. 157.

⁷ Gl. bg Valeriu NICUȚ, *Implicații ale mediului de securitate asupra stabilității europene. Contribuții la asigurarea și dezvoltarea securității regionale și globale*, în vol. *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI*, Secțiunea Apărare și securitate națională, Editura UNAp. București, 2005, p.4

⁸ Ibidem pp. 4-5.

au demonstrat utilitatea. Chiar dacă, uneori, finalitățile nu au fost atinse în cadrul planificat, procesele declanșate progresează. Riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității și stabilității mondiale s-au diversificat, cu toate că unele din formele lor de manifestare au fost mai greu de depistat, într-un interval de timp care să permită măsuri eficiente de contracarare. Situația existentă a impus noi tehnici de evaluare și monitorizare a surselor de instabilitate, concomitent cu înființarea și dezvoltarea unor capacități adecvate de reacție în timp și spațiu.

Efectele globalizării au început să se resimtă. Economia mondială, după o perioadă apreciabilă de reflux, s-a revigorat. Fluxurile de bunuri și de investiții, dezvoltarea tehnologică și progresul democrației au adus mai multă libertate și prosperitate oamenilor⁹. În acest context, amenințările transnaționale (terorismul, migrația și traficul de droguri și materiale strategice, crima organizată), profitând de permeabilitatea frontierelor, au avut mai multe șanse de a se propaga la scară planetară. Lupta împotriva lor a devenit o nouă și originală componentă a globalizării.

Deși statisticile arată că, în prezent, numărul și amploarea conflictelor care au la origine dispute teritoriale au scăzut, războiul dintre palestinieni și israelieni a continuat în forme specifice. Dispariția lui Yasser Arafat nu a adus liniștea. Noul lider palestinian încă nu are forța și anvergura să realizeze negocieri concrete cu oficialitățile israeliene. Totuși, se întrevăd și evoluții pozitive. Mișcarea Hamas pare să fie interesată să devină parte din Autoritatea Palestiniană. Este un semn bun că și populația palestiniană simpatizantă a Hamasului consideră că este cazul să intre în legalitatea procesului de pace din zonă, să regândească drumul de violență, de Intifadă. În aceste condiții, este posibil ca „*foaia de parcurs*” să fie renegociată. Înalte oficialități ONU speră în crearea unui stat palestinian, până în anul 2008, chiar dacă se consideră ratat momentul 2005, așa cum era prevăzut în „*foaia*” inițială¹⁰.

Progresele științei și tehnicii cu aplicabilitate militară au condus, pe de o parte, la polarizarea celei mai noi tehnologii în cadrul statelor cu economii dezvoltate, oferindu-le posibilitatea de a pregăti un război de generația a IV-a, iar, pe de altă parte, la accentuarea temerii proliferării armelor de distrugere în masă. Mijloacele biologice au devenit mai periculoase decât cele chimice sau nucleare, deoarece pot ajunge mai ușor în mâinile actorilor nonstatali interesați în destabilizarea societății. Pentru construcția lumii viitoare, modul de stingere a focurilor de conflict din Orient și rezultatul acțiunii se vor răsfrânge, în mod direct, asupra normalizării relațiilor euro-atlantice. Deocamdată, întârzie soluțiile de rezolvare a antinomiei, reconciliere, reabilitare și reconstrucție, vizavi de contrainsurgența susținută și amplificată de acțiuni teroriste. Unii analiști apreciază că această enormă confuzie este punctul de plecare al viitorului progres în multe din problemele nodale ale lumii viitoare.

Dacă nu vor apărea condiții și circumstanțe sau o concentrare de putere, realizată pe baza înțelegerii dintre statele lumii, care să diminueze sursele de instabilitate existente, trendul ordinii mondiale nu va conduce către o lume mai

⁹ Javier SOLANA, *Une Europe sûre dans un monde meilleur*, Stratégie européenne de sécurité, în <http://ue.eu.int/pressdata/fr/reports/76256.pdf>

¹⁰ Ibidem.

sigură. Amestecul de politici și strategii incoerente și ezitante în domeniul securității, propuse și dezvoltate de actorii internaționali și instituțiile specializate, nu va putea modifica în bine aspectul actual al mediului de securitate. În acest context, apărarea statelor împotriva riscurilor, pericolelor și amenințărilor trebuie să se realizeze atât în mod tradițional, prin politici și strategii individuale, cât și prin forme colective de acțiune, adaptate permanent la caracteristicile mediului de securitate în derulare. Deși cel mai puțin de dorit este *confruntarea armată*, nu trebuie uitat că aceasta încă ocupă un loc distinct în panoplia relațiilor dintre diferiți actori cu valoare mai mult sau mai puțin internațională, dar ale căror acțiuni au ecouri cu rezonanță mondială.

Actualul mediu de securitate se caracterizează și prin apariția unor noi tipuri de amenințări și riscuri. Amplificarea și diversificarea riscurilor și direcționarea acestora, în condițiile existenței unor vulnerabilități interne și a unor conjuncturi favorizante pot genera amenințări la adresa securității internaționale care impun adoptarea unor modalități de acțiune flexibile și eficiente¹¹. Principalii factori de risc în noul mediu internațional pot fi generați, mai ales, de posibilele evoluții negative în plan subregional, în domeniul democratizării și buneii guvernări, proliferării armelor de distrugere în masă, al armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale, de dezvoltarea fenomenului terorist, a crimei organizate transfrontaliere, a traficului ilegal, migrației clandestine și a unor fluxuri masive de refugiați, acțiuni de incitare la intoleranță, extremism și separatism, de limitarea accesului, pentru unele state, la resurse și oportunități regionale, importante pentru realizarea intereselor lor naționale.

La adresa securității regionale și globale pot acționa și riscuri asimetrice neconvenționale, care pot fi generate de terorism politic și internațional sub toate formele sale (nuclear, chimic, biologic și informatic), de acțiunile imagologice destinate, în mod premeditat, afectării imaginii țării noastre în plan extern, precum și de provocarea deliberată de acțiuni care pot genera catastrofe ecologice¹². În afara factorilor de risc, securitatea poate fi afectată și de vulnerabilitățile interne, care pot îmbrăca diferite forme. Principalele vulnerabilități pot fi: insuficiența resurselor alocate instituțiilor de siguranță și apărare publică, adâncirea inechităților sociale, proliferarea economiei subterane și accentuarea corupției, criminalitatea economică, perturbarea ordinii publice, posibilitatea producerii unor dezastre ecologice, catastrofe naturale, menținerea la un nivel scăzut a infrastructurii informaționale și emigrarea care poate lua proporții de masă în cazul producerii de fenomene și procese socio-economice scăpate de sub control. Se apreciază că riscurile și amenințările clasice la adresa securității se mențin la nivel minim, de actualitate rămânând cele asimetrice, care pot să se manifeste și în forme și modalități mai puțin cunoscute.

În plan național, printre principalele riscuri și amenințări identificate în mediul extern la adresa ordinii publice pot fi:

- dezvoltarea, consolidarea și specializarea filierelor de crimă organizată, internaționalizarea acestora și atragerea în componență a unor elemente și grupuri autohtone, includerea teritoriului României în circuitul internațional al migrației

¹¹ General prof. univ. dr. Eugen BĂDĂLAN, *România în noul mediu de securitate după summit-ul de la Istanbul*, în vol. Surse de instabilitate la nivel global și regional, Editura UNAp, 2004, p. 2-3.

¹² Ibidem, p.3.

clandestine, al traficului ilicit de droguri, ființe umane, armament, muniție, substanțe toxice, radioactive și bancnote false;

- creșterea pericolului terorist generat de proliferarea armelor de nimicire în masă, a traficului cu tehnologii de ultimă oră;

- creșterea interesului în unele medii de afaceri din străinătate pentru obținerea, prin operațiuni ilegale, a pachetelor majoritare de acțiuni în unele societăți producătoare și utilizatoare de tehnologii chimice, biologice, materiale și tehnologii strategice, în vederea exportării lor directe sau prin intermediari în zone de conflict ori aflate sub embargo;

- diversificarea formelor și metodelor utilizate pentru spălarea banilor (produsul infracțiunilor) în care sunt implicate grupuri ce acționează în spațiul internațional, care au drept rezultat trecerea peste frontieră a valutei sau transferul prin bănci al sumelor rezultate din operațiunile ilicite desfășurate în România;

- manifestarea tendințelor de autonomizare a unor zone pe baza criteriilor etnice sau religioase;

- limitarea accesului la resurse strategice, tehnologie și echipamente informatice de vârf;

- amplificarea fenomenului migrației ilegale.

Pentru ca statele să-și poată promova și apăra interesele naționale, într-o lume în care riscurile și amenințările la adresa acestora nu mai au frontiere, sunt obligate să se integreze în structuri de securitate globale, singurele în măsură să identifice pericole la adresa securității naționale și, implicit, asupra ordinii și siguranței publice.

În aceste structuri, statele pot să-și aducă contribuția la stabilirea normelor ce trebuie respectate de către toți actorii internaționali și să creeze instrumentele necesare prin care să asigure stabilitatea și cooperarea internațională.

Globalizarea are, printre altele, efecte asupra mediului de securitate, în sensul că securitatea și, implicit, ordinea și siguranța publică nu mai pot fi asigurată pe deplin decât prin norme și acțiuni la nivel mondial, continental, zonal și local.

Starea sistemului social în care persoanele, grupurile sociale, statele și organismele internaționale pot să se dezvolte liber și să-și promoveze interesele are determinări complexe și se poate realiza numai printr-un sistem integrat, în care să domine conceptul de securitate cooperantă, nu bazată pe forță.

În „Strategia Ministerului Administrației și Internelor de realizare a ordinii și siguranței publice pentru creșterea siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale”, sunt evidențiate principalele direcții de acțiune în domeniul cooperării internaționale în actualul mediu de securitate, urmărindu-se cu prioritate perfecționarea propriilor structuri organizatorice, a metodelor și mijloacelor de operare, pregătirea superioară a personalului și realizarea sprijinului reciproc în lupta împotriva criminalității.

Participarea României la extinderea și perfecționarea colaborării în plan extern în domeniul ordinii publice va contribui la prevenirea și combaterea criminalității internaționale și, prin aceasta, la întărirea stării generale de legalitate pe plan internațional. În acest sens, vor fi dezvoltate relațiile cu instituțiile similare din străinătate, prin continuarea pregătirii comune în cadrul unor programe ale Uniunii Europene și alte forme de pregătire și modalități de cooperare.

În acest context, executarea de misiuni în afara teritoriului național, cu efective și tehnică din dotarea proprie, prin participarea la constituirea forțelor internaționale destinate îndeplinirii unor misiuni de instruire, asistență și cooperare în domeniul ordinii publice și pentru acțiuni umanitare, constituie un pas important în eforturile Jandarmeriei Române pentru alinierea la standardele internaționale, globale, de pregătire, dotare și acțiune.

Sunt demne de remarcat progresele semnificative ale structurilor Jandarmeriei Române în derularea și operaționalizarea celor două inițiative ale Uniunii Europene în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare, respectiv Forța de Poliție Europeană și Forța de Jandarmerie Europeană.

Putem spune acum, că Jandarmeria Română își are pe deplin locul său în acest proces în plină desfășurare pe scena internațională. La modul general, se consideră că instituția noastră are capacitatea de a oferi atât cadre detașate individual, cât și echivalentul unor unități integrate. La modul concret, contribuția României de 115 jandarmi ar trebui mărită, pentru a fi proporțională cu puterea economică și demografică.

Jandarmeria națională pregătită și antrenată pentru asigurarea ansamblului misiunilor sale, privite în totalitatea spectrului, pace, criză, război, apare ca fiind instrumentul special adaptat pentru luarea în considerare, mai ales în urma unei intervenții militare, a funcției polițienești necesare restabilirii statului de drept, promovării valorilor democratice și creării condițiilor care favorizează o mai bună folosire în misiunile de securitate internă pe teritoriul național.

În contextul noului mediu de securitate, imperativul evoluției democratice și profesionale a instituțiilor cu atribuții în domeniul securității, apărării, ordinii publice și siguranței naționale are nevoie de o altă abordare - sistemică, profundă, cuprinzătoare -, în condițiile în care ele trebuie să acționeze permanent într-un regim de coordonare eficientă și profesionistă.

Ca urmare, reforma acestui segment de activitate impune transformarea profundă a instituțiilor, creșterea calității actului de conducere, o mai bună coordonare națională a acestora și asigurarea integrării lor funcționale în sistemele de securitate internaționale.

Eforturile vor viza consolidarea controlului civil asupra forțelor care au responsabilități în acest domeniu și se vor concentra asupra structurilor, normelor, relațiilor, misiunilor și resurselor sistemului, cu stricta respectare a principiilor eficienței, transparenței și democrației.

Bibliografie selectivă

- [1] Strategia de Securitate Națională a României, Proiect, București, 2006.
- [2] Strategia de realizare a ordinii și siguranței publice pentru creșterea siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale, H.G. 196 / 2005.
- [3] Bernard GUILLOCHON, **O singură planetă, proiecte divergente**, București, Enciclopedia RAO, 2003.

- [4] Daniel DĂIANU, *Globalizarea între elogi și respingere*, în Dilema nr. 462, ianuarie 2002.
- [5] Mona MANULEA, *Globalizarea: ipostază modernă a aculturației*, în <http://revista.respiro.com/>
- [6] Mathew PERICAUD, *L'Europe et la globalisation*, în <http://www.diplowed.com>
- [7] Pierre SOLAMA, *Globalisation, inegalites territoriales et salariales*, în <http://redulsofurtado.edu.mix/>
- [8] Anthony GIDDENS, **Sociology**, Cambridge, 1991.

LE SYSTEME DE GOUVERNEMENT ET LA MONDALISATION

Dr. Ion PĂLȘOIU*
Viorel ALBĂSTROIU**

Epoca în care trăim este deosebit de complexă și schimbătoare! Națiunea este supusă unui complex de forțe interne și externe și nu de puține ori contradictorii. În acest sens, ne putem întreba care o să fie viitorul „Statelor-Națiuni” în contextul transformărilor de pe plan mondial față de abandonul suveranității (servicii publice, politicile externe, monetare, economice, etc.), respectiv tendințele de mondializare economică și uniformizarea globală. Statele unitare sunt în criză, sunt pe cale de a deveni din ce în ce mai mici din cauza autodezintegrării, datorită dispariției organismelor guvernamentale sau datorită apariției spiritului naționalist.

Pe parcursul procesului de mondializare comunitățile devin aproape similare, pierzând identitatea personală și comunitară. Ca o primă reacție, cetățenii încearcă să-și regăsească identitatea personală avansând identitatea culturală natală a camarazilor și a națiunii din care provin, dar, în același timp, apar și primele amenințări naționaliste.

Apariția unei noi societăți, cea a informaticii și comunicării, determină transformări social-politice în țările industrializate. În acest moment, Națiunea, fruct al epocii moderne, mai este adaptată sau se poate adapta unei societăți post-moderne? Societățile moderne au nevoie de o reîntărire a națiunii, de a se găsi în interiorul ei pentru a putea menține și dezvolta legăturile de solidaritate, dar, în același timp, trebuie să se deschidă economic către avantajele oferite din exterior. Căutând cel mai bun sistem de guvernământ pentru viitor, federalismul este adesea evocat ca un model de urmat.

Degradarea accentuată a autonomiei unora dintre statele membre ale Uniunii Europene, extinderea reglementărilor comunitare, transferul de suveranitate în materie economică au relansat ambiții regionale. Regiunile au devenit actori majori ai cooperării centralizate. Devine din ce în ce mai necesar să reflectăm la viitorul națiunilor față de această Europă a regiunilor care ia amploare.

Introduction

L'État est le réceptacle de la souveraineté et il l'exerce pleinement, sans contrôle, ni limites. On peut constater que les nouveaux États sont formés pour que la nation, le peuple, puisse diriger son propre pays. Après avoir lutté pour trouver leur souveraineté, les États rechignent à la partager. Or, ce partage de la souveraineté est exactement ce qui est demandé quand on forme un système basé, entièrement ou partiellement, sur le principe du fédéralisme. Selon la doctrine classique du système fédéral, les États fédérés cessent d'être souverains, dès que le pacte fédéral est conclu, car l'État fédéral va assumer une grande partie de la souveraineté. Pour permettre aux États d'entrer, sans perte de leur souveraineté, dans un système de gouvernement qui possède les caractéristiques, à la fois, d'une fédération et d'une confédération, on est obligé de modifier la définition de la souveraineté en acceptant qu'elle puisse exister simultanément à deux niveaux. La seule façon d'accepter une telle définition est si on considère la souveraineté comme l'ensemble des

* Gl. bg., Corpul 1 Armată Teritorial, conferențiar universitar, doctor în științe militare

** Col., Corpul 1 Armată Teritorial

compétences qui est associé à un niveau de gouvernement spécifique par le document fondateur. Cette définition suppose que le document fondateur, soit un traité international soit une constitution, puisse établir clairement les compétences de l'État fédéral et celles d'États fédérés. Le document fondateur sert à donner des compétences à l'État fédéral mais aussi à réserver des compétences aux États fédérés. Ces compétences concernent des questions liées à la cohérence d'une nation et d'une société: l'emploi, le social, la santé, l'éducation et la culture. Mais il faut que les États soient disposés à accepter ces compétences limitées malgré le fait qu'ils ne constituent pas la souveraineté complète. Les États existant depuis longs-temps comme États souverains peuvent hésiter à accepter ce type de compromis car ils perdront une grande partie de leur souveraineté nationale. Mais quand on parle des États qui n'exercent pas encore leur souveraineté, il est fortement possible que ce type de compromis puisse être la meilleure façon de diriger leur souveraineté nationale et, en même temps, de prendre leur place sur la scène internationale en coopérant avec leurs voisins.

Un second moyen d'intégration, qui peut permettre aux États de dépasser les contradictions du choix entre une fédération et une confédération, est de commencer l'intégration avec un document fondateur qui explique, au départ, le rôle joué par toutes les entités gouvernementales au sein de la communauté.

Partie I : LES CONCEPTS DE BASE

I.1 Nation et nationalismes

Étymologiquement, l'idée de nation renvoie à la notion de filiation, d'une naissance commune : *natio* en latin désigne ceux qui sont nés d'une même souche, qui partagent une naissance commune. Au Moyen Age, le mot désigne des groupes d'entraide d'étudiants originaires d'une même contrée, d'un même pays. La nation est un concept lié à l'époque moderne dont les origines sont relativement récentes: L'Antiquité ne les connaît pas; l'Égypte, la Chine, l'antique Chaldée ne furent à aucun degré des nations.

La nation est une communauté stable historiquement constituée, née sur la base d'une communauté de langue, de territoire, de vie économique et de formation psychique qui se traduit en une communauté de culture. En général, une nation repose sur deux piliers; un pilier culturel et un pilier de volonté.

On peut dire qu'il existe un nombre considérable d'aspects culturels qui peuvent être utilisés pour définir une nation. La religion est souvent citée aujourd'hui quand les experts parlent de la formation des nations ou des conflits entre des nations. Un autre aspect culturel est l'histoire. L'existence d'une histoire est une condition nécessaire pour former une nation. Mais il faut noter que souvent l'histoire doit et peut être créée, manipulée ou au moins mise en valeur par les élites d'un pays avant que les peuples n'acceptent une version de leur passé comme une vraie histoire nationale. Une nation doit se situer sur un territoire quasi national. On peut trouver plusieurs nations qui ne disposent pas d'un territoire, mais qui répondent bien aux autres critères de la nation. Enfin, il faut considérer la langue comme un aspect

culturel important dans la formation d'une nation. Aujourd'hui, il y a une langue – l'anglaise – qui devienne de plus en plus nécessaire pour communiquer en réseau... Mais on peut également trouver quelques nations qui utilisent plusieurs langues sans problème, on peut donc considérer que la langue n'est pas un aspect indispensable à la formation d'un État. Mais deuxième pilier, la volonté, est le noyau autour duquel tournent les autres aspects culturels.

La volonté est indispensable à la formation des nations. Les individus doivent rechercher volontairement entre eux-mêmes les liens sur lesquels une nation pourra être fondée. Mais, la volonté n'est pas entièrement subjective; il y en a une détermination au delà de la volonté de l'individu: il y a une volonté sociale, culturelle et morale. Cet avantage peut revêtir plusieurs formes : économique, social, politique, etc. Il est donc nécessaire de faire un effort pour expliquer aux peuples quels sont les principaux avantages. Souvent ce sont les élites ou les intellectuels d'un pays qui remplissent ce rôle. Ils forment l'esprit national en traduisant dans un langage simple les espoirs de leur nation. Ils comprennent mieux la politique de leur pays et les enjeux économiques, ils sont donc capables de synthétiser tous ces facteurs avec la culture nationale, pour exprimer une volonté nationale. Normalement, les élites ou intellectuels promeuvent une version de l'histoire de leur peuple pour renforcer les liens entre la population et la nation qu'ils sont en train de former. Si la population accepte leur concept d'une nation, on commence alors à voir la naissance d'un mouvement nationaliste: c'est le nationalisme. On peut dire que les mouvements nationalistes sont formés par des élites de la nation dans l'intérêt d'améliorer la vie des peuples mais aussi peut-être dans l'intérêt de leurs propres vies. Si la nation se forme et décide de rester dans la structure étatique actuelle, ils peuvent trouver des postes politiques en représentant leur pays auprès de l'État ou bien si leur nation décide de poursuivre la voie vers l'indépendance, ils peuvent éventuellement se trouver eux-mêmes à la tête d'un nouvel État-nation.

I. 2. L'État aujourd'hui

Aujourd'hui on peut constater qu'il existe une crise de l'État unitaire. La décolonisation ainsi que l'éclatement des régimes marxistes ont produit une augmentation du nombre des États dans le monde. On comptait en 1945 une soixantaine d'États indépendants, ils sont trois fois plus nombreux aujourd'hui, on dénombre plus de cent quatre-vingt-dix États. Il reste encore une centaine de mouvements nationalistes partout dans le monde qui veulent établir leurs propres États comme la Tchétchénie ou la Palestine. On peut estimer que le phénomène de l'explosion des États va continuer dans l'avenir. Mais avant d'essayer de savoir comment les systèmes de gouvernement peuvent le faire, il faut essayer de comprendre pourquoi des pays veulent devenir un État souverain. Mais aujourd'hui l'État détient plusieurs autres type de pouvoir qui attirent les nouveaux États. Ce sont les pouvoirs qui sont arrivés avec la mondialisation. Actuellement, un État est un acteur international considéré par les autres États une entité à protéger et à soutenir aussi bien politiquement qu'économiquement. Des qu'un pays devient un État souverain, il peut sceller dans des accords avec d'autres États pour assurer sa

protection et sa participation au marché commun mondial. Souvent ils doivent entrer dans ce type d'accords parce qu'ils sont trop petits pour le réaliser seul. On commence donc à voir pourquoi de nouveaux États ont besoin de systèmes de gouvernement coopératif. Pour profiter de cette envergure internationale, il faut qu'un nouvel État soit considéré par les autres États souverains comme un État de droit selon les lois internationales. Cela signifie que ce sont les citoyens qui ont décidés de créer un État et pas seulement quelques élites ou hommes politiques.

I. 3. L'État nation

Un État-nation fusionne les caractéristiques sociologiques d'une nation avec les caractéristiques juridico-administrative d'un État. L'État sert de réceptacle à la souveraineté alors que le peuple est une collectivité sociologique formée d'une population ayant des caractéristiques propres (religion, culture, langue, histoire). En théorie, si l'on parle d'un État-nation, on parle d'une sorte de nationalisme dirigée par le gouvernement représentant la nation. S'il existe à l'intérieur d'un État une partie des citoyens qui n'a pas le sentiment d'être incluse dans la nation représentée par l'État nation, on constate alors qu'il existe une nation sans État et aussi un État sans nation.

I. 4. L'État et la nation

Un État sans nation est un État souverain qui a tous les attributs d'un État-nation avec en plus le fait qu'il existe plusieurs nations sur son territoire parmi lesquelles des nations qui se sentent oubliées par leur gouvernement. Cette situation donne naissance aux «nations sans États» qui consistent en ces parties non-représentées de la population. Le manque de rapports entre l'État et son peuple peut également créer l'inverse ou des «États sans nations». C'est à dire que l'instance juridique de l'État existe, mais que l'ensemble des citoyens ne lui apporte pas son soutien. Actuellement les experts utilisent exclusivement le terme d'État-nation en parlant des États souverains existants. Mais cette caractérisation est loin de la vérité. Ce sont souvent les États-nation créés par le processus de décolonisation qui deviennent les États sans nation. Leurs frontières sont «artificielles», ayant été tracées par les puissances coloniales qui n'ont pas tenu compte de la répartition des différents groupes ethniques, c'est à dire des nations. Il est facile de voir les conséquences de ce phénomène en regardant ce qui s'est passé en Ethiopie pendant la décolonisation. Une résolution a été adoptée par l'ONU, contraignant l'Erythrée à se fédérer avec l'Éthiopie malgré le fait que cette même résolution reconnaît à la fois l'identité nationale du peuple érythréen et l'unité territoriale de l'Erythrée. Cette résolution a créé une nation sans État au sein de l'État Ethiopien et a entraîné le déclenchement d'une guerre de sécession menée par les Erythréens.

L'immigration peut également créer des nations sans États en introduisant, par la voie de l'immigration légale ou illégale des nouveaux peuples sur le territoire d'un État souverain. Si les États souverains ne disposent pas d'un système de gouvernement capable d'accepter la présence de plusieurs nations de peuples sur

leurs territoires, ils doivent contrôler leurs frontières plus étroitement afin de limiter l'introduction de ces nouvelles nations. Ce type de politique est souvent critiqué par la communauté internationale, et il est aussi insupportable au sein d'un système de coopération comme une fédération. Donc si on veut diriger un État-nation qui va durer, il faut trouver un système d'organisation multinational ou multiculturel.

I.5. La Souveraineté

Il y a deux aspects de la souveraineté; un aspect intérieur et un aspect extérieur. Le premier trait des relations d'un pays souverain concerne, à l'intérieur de l'État, les lois adoptées et les relations entre les citoyens et leur gouvernement. Le deuxième concerne bien évidemment les relations entre un pays souverain et ses voisins ou la communauté internationale. Dans une confédération, les États perdent une partie de leur souveraineté extérieure en laissant, à la confédération la responsabilité de la diplomatie internationale. Mais chaque État membre peut conserver sa souveraineté intérieure en utilisant le droit de nullification. Ce droit permet à chaque État d'exercer sa souveraineté à l'intérieur du pays, en décidant de l'application ou non d'une décision prise par la confédération. Ce fait permet aux États-nations d'entrer dans une confédération sans peur de perdre totalement le contrôle de leur pays. Ce n'est pas le cas dans une fédération. Les États-nations qui décident d'entrer dans une fédération doivent accepter le fait de perdre leur souveraineté même s'ils ont conservé leur Constitution, leur appareil institutionnel et leurs droits propres. En formant une fédération, un nouvel État est créé, l'État fédéral, qui assume les pouvoirs établis par la Constitution. La souveraineté des États-membres va passer de la souveraineté nationale à la souveraineté fédérale.

I.6. La citoyenneté et la nationalité

Aujourd'hui les termes «citoyenneté» et «nationalité» sont utilisés souvent comme synonymes malgré le fait que chacun implique ses propres caractéristiques. La citoyenneté se définit toujours par référence à une communauté politique. L'attribut essentiel de la citoyenneté est le droit de participer, directement ou indirectement, à l'exercice du pouvoir politique à travers le gouvernement actuel. En principe, ce sont les nationaux qui sont les seuls vrais citoyens, et seulement eux sont admis au bénéfice de l'exercice des droits politiques.

Le traité de Maastricht était le premier document fondateur à évoquer la «citoyenneté de l'Union européenne». On doit accepter le fait qu'il existe deux volets distincts de la citoyenneté: le volet judiciaire et le volet humain ou social. Concernant l'aspect judiciaire, ce sont les traités fondateurs qui ont défini la citoyenneté européenne en établissant les rapports entre la citoyenneté communautaire et la citoyenneté nationale. En principe la citoyenneté européenne ne remplace pas la citoyenneté nationale mais s'y ajoute, car sa condition d'accès est la nationalité ou la citoyenneté d'un État membre. Avec la citoyenneté communautaire, les citoyens des États membres reçoivent quelques droits supplémentaires concernant spécifiquement le droit de libre circulation, le droit de vote, le droit de bénéficier de la protection

diplomatique, et le droit de pétition. En ce qui concerne le droit de libre circulation, les citoyens européens peuvent circuler et travailler librement dans l'espace communautaire défini par les accords de Schengen le 14 juin 1985. Ce droit touche directement une partie de la souveraineté nationale des États-membres en permettant aux citoyens européens de passer sans contrôle entre les États dont ils ne possèdent pas la citoyenneté nationale, afin de profiter économiquement des différences entre les conditions existant dans les différents États. Les États-membres se trouvent face à une perte fondamentale de leur capacité à décider qui peut rester dans l'espace national. Une perte qu'ils ne peuvent pas accepter s'ils ne croient pas que les instances gouvernementales communautaires sont prêtes à représenter leurs intérêts dans ce domaine. Concernant la partie sociale, il n'existe pas de concept commun de la vie sociale en Europe. Les histoires nationales des différents États faisant partie de l'Union européenne sont trop longues et trop conflictuelles pour trouver une définition commune de la vie sociale acceptée par tous. Il ne reste donc que l'option consistant à créer un concept de règles sociales nécessaires à la formation d'un peuple européen en trouvant des espoirs communautaires qui priment sur les espoirs nationaux. Concernant la citoyenneté, un ensemble de propositions particulières concernant l'appartenance créée par la citoyenneté, nous pouvons utiliser afin d'examiner plus profondément les rapports entre la citoyenneté et la nationalité.

a. Un citoyen est avant tout un national. Il n'est pas simplement un habitant mais quelqu'un qui est représenté par un État et qui peut participer au système de gouvernement étatique.

b. Ce type de rapport entre l'État et sa population est préférable mais de plus en plus difficile à atteindre dans les États qui ont un fort taux d'immigration.

c. Cette appartenance doit être unitaire, sacralisée, unique, démocratique.

PARTIE II: LA SITUATION ACTUELLE

L'État nation est aujourd'hui en crise. Il se trouve face à deux sortes de défi; l'un de nature interne et l'autre de nature externe. Concernant le défi interne, on peut souvent constater que, un État nation est considéré comme étant trop grand pour permettre à toutes les nationalités habitant sur le territoire d'exprimer leur identité collective. A l'inverse, les États-nation doivent aussi faire face au défi externe où ils sont considérés comme trop petit pour jouer un rôle économique et politique sur la scène internationale.

L'idée d'autodétermination implique que chaque peuple ait le droit de déterminer librement son statut politique. Mais l'application de cette idée très noble est difficile parce qu'on doit déterminer tout d'abord quels peuples sont assez formés pour pouvoir exiger ce droit avec succès. D'après le principe d'autodétermination, si on accepte qu'il existe un peuple bien défini existant à l'intérieur d'un pays, voire une nation sans État, on doit accorder cette nation le droit de former un État indépendant. Mais nous avons déjà vu qu'il existe beaucoup de nations sans État. Comment alors, la communauté internationale peut-elle décider de qui peut exercer ce droit? On va très vite arriver à l'éclatement des États existants si on décide d'appliquer ce droit de façon universelle en disant que chaque peuple, qui est assez différencié,

linguistiquement, religieusement, ou autrement, pour être considéré comme une nation, peut former un État. L'éclatement des États va engendrer des conséquences non intentionnelles. Tout d'abord, les États déjà existant seront tenter de fermer leurs frontières ou de limiter l'immigration afin d'empêcher des nations sans État, cherchant un endroit où elles peuvent établir leur État, de s'installer sur leur territoire national. Deuxièmement, la généralisation de la politique d'autodétermination va certainement entraîner des conflits car il n'existe pas de territoires où les habitants sont assez homogènes pour former un État sans créer à nouveau des nations sans État. Face à une situation si difficile, on peut s'interroger sur l'avenir des États et les systèmes de gouvernement capables d'y répondre.

2.1 Les rapports entre la Confédération et la Fédération

Une confédération est une société d'États souverains qui limitent volontairement leur souveraineté dans certaines matières par des traités internationaux au bénéfice d'institutions communes. Une confédération permet à quelques États souverains d'agir ensemble sans avoir peur de perdre entièrement leur souveraineté.

Lorsque des États souverains et voisins se rapprochent et décident de coopérer, leur association se limite, dans un premier temps, à gérer en commun un certain nombre de domaines touchant aux compétences externes. La diplomatie, les relations extérieures, la politique étrangère, forment ainsi les matières privilégiées qui justifient que se créent les confédérations d'États. Cette confédération est souvent fondée sur un traité international qui établit les institutions et procédures nécessaires pour faire fonctionner une simple réunion diplomatique de représentants des États confédérés. Les relations entre les États membres sont exclusivement basées sur le principe de l'unanimité. La confédération apparaît ainsi comme une structure élémentaire et instable qui va évoluer en fonction des relations entre les États membres. Soit la confédération se dissout, n'ayant pas réussi à rassembler de manière durable les intérêts divergents des États qui la composent. Soit la pression vers davantage d'unité l'emporte et la confédération cèdera la place à un autre système d'organisation qui va approfondir les liens entre les membres: une fédération. Basée sur ce rapport entre les deux méthodes d'organisation, on peut constater que la confédération est une étape intermédiaire sur la voie vers une fédération.

Les différences entre une confédération et une fédération se divisent en trois volets; les fondements juridiques, les structures institutionnelles, et les compétences.

En ce qui concerne les fondements juridiques, on doit commencer en rappelant que la confédération repose sur un traité international alors que la fédération se fonde sur une Constitution. Cette différence de création explique la différence qu'on peut trouver dans la nature des deux systèmes. La confédération possède une nature inter-étatique et diplomatique qui permet aux États souverains de se regrouper sans perdre leur territoire ni leur nationalité propres. Tandis que la fédération possède une nature étatique et proprement politique qui établit un territoire commun et une nationalité unique. Le traité qui crée la confédération est fondée sur la volonté commune des États membres, il peut donc être révisé, mais seulement à l'unanimité. Au moment de

son adoption, la Constitution qui forme une fédération est également fondée sur la volonté unanime de toutes ses composantes parce qu'on ne peut obliger aucun État à entrer dans une fédération. Dès que la fédération est formée, on peut constater que le système fédéral obéit à des procédures majoritaires.

Concernant les structures institutionnelles, la confédération dispose de structures rudimentaires tandis que la fédération dispose de structures plus complexes et plus complètes. Les structures qu'on trouve dans une confédération sont plutôt diplomatiques, consistant principalement en une réunion périodique de représentants des gouvernements des États confédérés. Dans une fédération, on a affaire à un système qui est forcément plus complexe et plus complet parce qu'elle doit disposer d'une structure étatique au niveau fédéral qui peut prendre en charge des pouvoirs législatif, exécutif et judiciaire.

Concernant la répartition des compétences, il y a une relative similitude entre les deux systèmes. Ils considèrent que la compétence de droit commun appartient aux entités composantes parce que la compétence de l'entité composée n'est qu'une compétence d'attribution. Les deux systèmes sont similaires si ce n'est que dans les fédérations il existe des compétences réservées au niveau fédéral. Les États fédérés peuvent intervenir dans ces compétences, seulement si le gouvernement central n'est pas déjà intervenu. Il existe aussi des compétences concurrentes dans lesquelles les États fédérés peuvent intervenir en même temps que le gouvernement central, mais le droit fédéral prime sur le droit des États fédérés. La confédération et la fédération sont également similaires en ce qui concerne l'existence du principe de subsidiarité. Ce principe implique que les États fédérés gardent tous les pouvoirs qu'ils peuvent exercer eux-mêmes pendant que le gouvernement central prend ceux qui dépassent les capacités individuelles de ses membres et dont l'exercice exige le concours de tous. Normalement, les confédérations se limitent à ce qui trait aux relations extérieures des États membres tandis que les fédérations s'occupent des relations extérieures ainsi que des secteurs qui relèvent normalement des affaires intérieures des États membres. L'État fédéral peut avoir un effet sur la politique intérieure d'un État membre en traitant les secteurs de la monnaie, de l'économie, des transports et de la politique sociale. Cette capacité d'intervention dans les affaires intérieures des États membres fait apparaître la différence majeure entre confédération et fédération: la souveraineté.

2.2 L'U.E. et la mondialisation

Même si on ne peut pas parler d'une Fédération européenne, il est clair que la coopération entre les pays membres de l'Union européenne a déjà dépassé le stade de l'organisation internationale et celui de la confédération d'États. La fédéralisation de l'Union européenne se déroule sur deux plans qui sont entremêlés et qui sont donc difficile à distinguer clairement l'un de l'autre.

Premièrement, il y a des traces de la fédéralisation dans les structures gouvernementales de l'Union européenne. On peut voir dans sa formation, la lente émergence d'un ordre de gouvernement européen autonome qui ne résulte pas d'une déclaration claire comme une constitution fédérale mais qui provient d'un

approfondissement progressif du droit contenu dans les traités fondateurs et du droit dérivé.

Deuxièmement, on peut trouver des marques de la fédéralisation dans la conception intergouvernementale des politiques communes. La politique commune pratiquée dans l'Union européenne repose sur la négociation et le consensus entre chefs des exécutifs nationaux, donc l'intégration communautaire est constamment renforcée par ce processus.

Il n'est pas facile de comprendre complètement une situation aussi complexe que la formation d'un nouveau système de gouvernement.

Concernant le statut d'un système de gouvernement central de l'Union, aujourd'hui, l'Union européenne est une construction originale qui ne peut ni reposer sur un modèle fédéraliste, ni se limiter à une simple zone de libre-échange. L'Union européenne n'est ni une fédération ni une confédération. Elle n'est pas une fédération, car il n'existe pas de gouvernement central au niveau communautaire ayant pour responsabilité de diriger la politique communautaire. La fonction gouvernementale est divisée entre trois instances: le Conseil européen, le Conseil de l'Union, et la Commission. De plus, il n'y a pas de document fondateur expliquant clairement la séparation des compétences entre ces instances elles-mêmes et entre les États membres et l'Union. Le système institutionnel utilisé au sein de l'Union européenne fonctionne sur la base de négociations et de compromis, particularité plutôt liée à une confédération qu'à une fédération. Bien qu'il existe au sein du fonctionnement de l'Union plusieurs caractéristiques évoquent une confédération, il est clair que l'union a déjà dépassé ce stade de développement. Il ne reste donc qu'à poursuivre sur une voie de développement intermédiaire afin de faire progresser l'intégration des États européens et permettre aux nouveaux États de s'intégrer dans la communauté internationale. L'absence d'un gouvernement fédéral au niveau de la communauté indique que l'Union européenne n'est pas une vraie fédération, on peut constater que la mise en œuvre du concept de la citoyenneté européenne a franchi une étape qui la situe au-delà d'une confédération des États.

2.3 L'UE et les régions

Le Conseil européen a acté officiellement en décembre 1990, son intérêt pour la création d'un mécanisme de consultation pour les questions régionales. Le concept de Comité des régions dans sa forme actuelle, est né avec Maastricht et constitue une première sur le plan institutionnel: l'UE accordait une reconnaissance à des organes démocratiques d'un niveau inférieur à celui d'États membres! La démocratie s'étend jusqu'aux autorités régionales et locales démocratiquement élues. Il est institué un comité à caractère consultatif composé de représentants des collectivités régionales et locales, ci-après dénommé « Comité des régions ». Les membres du comité ne doivent être liés par aucun mandat impératif. Ils exercent leurs fonctions en pleine indépendance, dans l'intérêt général de la Communauté.

Au cours de ses deux premières années d'existence, le Comité a émis une soixantaine d'avis sur les politiques communautaires: développement économique régional, éducation, culture, santé, agriculture, etc. Dans le même temps les élus

locaux ont exploité la difficile ratification du traité de Maastricht pour démontrer le déficit démocratique, le manque de proximité européen et réclamé l'application du principe de subsidiarité limité initialement aux seuls Etats.

De l'Etat-Nation à l'Etat-Régions

Depuis une vingtaine d'années, un échelon de pouvoir intermédiaire est apparu dans la plus part des pays de l'Europe occidentale entre le centre et l'échelon de base, municipal ou communal. Dans certains pays il s'agit d'un pouvoir régional élu tout à fait nouveau possédant certaines prérogatives relevant de l'exécutif voire du législatif (Italie, France, Espagne, Belgique). En revanche pour d'autres il s'agit simplement du renforcement des instances locales (Norvège, Suède, Danemark, Royaume-Uni, Allemagne). C'est dans ce contexte que le terme de « mesogouvernement » (du grec *mesos*, intermédiaire) est apparu pour décrire ce nouvel espace de décision plus adapté, dans certains cas, que le pouvoir central.

2.3.1 Les relations interrégionales

Les activités internationales puis transnationales sont l'un des secteurs les plus novateurs de la palette des compétences régionales. Ce qui est novateur dans le processus de régionalisation vient du fait que c'est l'ensemble des compétences régionales qui sont soumises à l'internalisation. On assiste à un mouvement d'europanisation des affaires régionales (aménagement du territoire, lutte contre le chômage, environnement) et parallèlement à une régionalisation des affaires européennes par le biais des fonds structurels. Cela se conçoit aisément lorsque l'on sait que l'Union européenne possède plus de 10 000 kilomètres de frontières, dont 60% sont intra-communautaires. Au total, environ 15% de la superficie du territoire de l'Union européenne appartiennent à des régions frontalières, dans lesquelles vivent près de 10% de sa population.

Les coopérations concernaient initialement les régions en situation de contiguïté territoriale, séparées par une ou plusieurs frontières internationales. On assiste bien à la création d'institutions interrégionales. En 1990 le programme INTERREG est venu soutenir et souvent susciter les initiatives locales qui couvrent les frontières internes et externes de l'Union. L'objectif annoncé de ce programme est de: développer la coopération transfrontalières et d'aider les zones frontalières intérieures et extérieures de l'UE à surmonter les problèmes spécifiques découlant de leur isolement relatif dans les économies nationales, et par ailleurs de les connecter aux réseaux européens plus vastes. La coopération volontaire entre le *Land* du Bad-Wurtemberg, en Allemagne, la Communauté autonome de Catalogne en Espagne, la région Lombardie en Italie et la région Rhône-Alpes en France préfigure les échanges interrégionaux et transfrontaliers. L'originalité de cette coopération vient du fait qu'aucune frontière ne relie ces quatre partenaires; ils ne partagent ni la langue ni l'histoire. L'accord bilatéral signé en 1986 précise les domaines de coopération: technologie, recherche, transfert de technologies nouvelles, domaine économique entre les petites et moyennes entreprises, les échanges culturels. Cette coopération est élargie à la province de l'Ontario en juin 1990. Cette coopération montre également la volonté d'exister de grandes régions d'Europe face aux régions et villes capitales.

C'est particulièrement le cas de Barcelone vis à vis de Madrid et de Milan face à Rome.

PARTIE III: UN SYSTEME POUR L'AVENIR

Actuellement les États nations se trouvent face aux défis créés par la mondialisation. Ils doivent continuer d'exister dans un monde où les États vont éclater s'ils ne trouvent pas une façon de gouverner leur pays permettant à la fois à l'État de jouer un rôle international et aux leurs peuples d'exprimer leur nationalité. Ils sont trop grands pour accomplir l'un et trop petits pour accomplir l'autre. La réponse au défi social disant que les États sont trop grands pour permettre à plusieurs peuples culturellement différents de vivre en harmonie au sein du même État, est déjà en train de se développer sous la forme de l'éclatement des États. Les États créent par cette expression du nationalisme se trouvent face au défi fonctionnel. Ce défi demeure plus difficile à résoudre car il exige que les États se regroupent pour participer économiquement et politiquement à la scène internationale. Les nations sont désormais condamnées à se fédérer pour exister. Il est vrai en principe mais on doit toutefois se demander si le fédéralisme est la seule option possible pour résoudre cette problématique. Il est certainement la solution plus évoquée mais peut-être pas la plus efficace aujourd'hui. Nous allons étudier des options selon deux grands axes; un amalgame des systèmes existants, ou la formation d'un nouveau système de gouvernement.

En étudiant l'amalgamation d'une fédération et d'une confédération qu'il est difficile de surmonter les contradictions entre les deux systèmes. Concernant les élites d'un pays, on parle des citoyens qui sont capable d'influencer l'opinion publique. Les élites jouent un rôle très important dans le succès de la formation d'une nation mais ils doivent jouer un rôle plus important dans l'avenir si les États souhaitent trouver une manière acceptable de réaliser la coopération. En cherchant à trouver de nouvelles façons de réaliser la coopération, ce sont les élites qui doivent les inventer, les discuter, et finalement les expliquer aux autres citoyens. Les élites doivent être capables de comprendre les ambitions de leur nation, qu'ils représentent auprès du gouvernement, et de les exprimer ensuite dans le cadre du système d'intégration. Il est nécessaire qu'ils reconnaissent les avantages de la coopération proposée et qu'ils puissent montrer clairement aux citoyens que leur pays profitera de l'intégration avec leurs voisins. C'est à partir de ce processus que la volonté des citoyens de poursuivre sur la voie de l'intégration sera développée et renforcée par la suite. Cette volonté des citoyens est indispensable pour instituer un système de gouvernement qui sera accepté puis soutenu par la population. Si les citoyens acceptent volontairement la création, ils se considéreront eux-mêmes comme citoyens de leur pays d'origine et en plus citoyens de l'union créée. De plus leur citoyenneté communautaire n'empêche pas les citoyens d'un État fédéré de garder leur nationalité d'origine qui est sauvegardée par le document fondateur de l'union.

Conclusion

On peut finalement constater qu'il n'y a aucun système de gouvernement connu actuellement qui soit capable de répondre à toutes les situations possibles. La situation actuelle est trop compliquée pour présenter un système de gouvernement comme la seule solution. Il existe des concepts de base compliqués qui doivent être considérés afin de décider si un système de gouvernement peut répondre aux besoins du futur. Parmi ces concepts, la souveraineté sera le plus difficile à surmonter pour n'importe quel système de gouvernement. Le principal défi politique de l'avenir sera de savoir comment négocier ces répartitions entre des États souverains parce qu'il ne s'agira pas seulement de dessiner des institutions adaptées aux réalités d'une économie mondiale, mais aussi de développer les identités morales et politiques nécessaires pour faire vivre ces nouveaux dispositifs. Il faut qu'on forme un esprit communautaire qui apportera le sens d'une citoyenneté partagée sans laquelle aucun système de coopération ne peut fonctionner. Cette citoyenneté permettra à l'organisation formée de profiter du soutien des citoyens mais en échange de l'opportunité de participer à un système de gouvernement qui les représentera. Acceptant le fait que dans l'avenir, plus que jamais, les citoyens des États soient multiculturels, les États existants ou en formation doivent trouver une façon de gouverner qui encourage la coopération entre des groupes disparates. L'idée qu'un peuple puisse améliorer sa vie collective en profitant de ses différences doit être comprise afin de commencer la coopération entre les nations habitant sur le même territoire ou bien entre des États voisins. Dès qu'un tel système de gouvernement est mis en place, il faut qu'il soit assez souple pour s'adapter aux changements internes ou externes afin de garder le soutien des citoyens. On peut donc conclure que le système de gouvernement nécessaire pour l'avenir n'existe pas encore. On peut garder certains aspects de systèmes déjà existants, dont le fédéralisme offerte plusieurs, mais il faut créer un système unique correspondant à chaque situation unique.

Bibliographie

- [1] BOULOIS J., **Droit institutionnel de l'Union européenne**, Paris, Montchrestien, 5e éd. 1995.
- [2] CHEVÈNEMENT Jean-Pierre, *Non au néo-féodalisme*, Le Monde des Débats, Janvier 2001, n°21, pp. 15.
- [3] CONSTANTINESCO Vlad, *Vers quelle Europe? Europe fédérale, Confédération européenne, Fédération d'Etats-nations?*, L'Europe en perspective, Cahiers français 2000 N° 298, pp. 80-89.
- [4] CONSTANT Fred, **La citoyenneté**, Clefs Politique, Paris, 2000.
- [5] CROISAT Maurice et QUERMONNE Jean-Louis, **L'Europe et le fédéralisme**, Clefs Politique, Paris, 1999.
- [6] DELORS Jacques, *Ma vision d'une Fédération des Etats nations*, Le Monde des Débats, juillet-août 2000.

- [7] **Dictionnaire de Géopolitique**, sous la direction de Yves Lacoste.
- [8] DIECKHOFF Alain, **La nation dans tous ses États**, Flammarion, 2000.
- [9] GASCON Alain, *Erythrée Unitaire, Ethiopie Fédérale, La Nation et Le Territoire: Le territoire, lien ou frontière?*, L'Harmattan, pp. 185-209.
- [10] GELLNER Ernest, **Nations et nationalisme**, Bibliothèque historique Payot, Paris, 1983.
- [11] HERMANT Daniel, *Nationalismes et construction européenne*, Cultures & Conflits.
- [12] JULLIARD Jacques, *Faut-il fédéraliser la France?*, Le Monde des Débats, janvier 2001, n°21, pp. 11-15.
- [13] LAFONT Robert, **La Nation, L'État, Les Régions**, Berg International, 1993.
- [14] LAMASSOURE Alain., *C'est l'Europe qui a perdu...* , Le Figaro, 18 janvier 2001.
- [15] MARTIN Hugues., *M. Bayrou, vous avez tort!*, Le Figaro, 18 janvier 2001.
- [16] SEILER D. L., *Un système consociatif exemplaire: La Belgique*, Revue Internationale de Politique Comparée, N° 97-3.
- [17] SANDEL Michael, *Les démocraties face au défi des identités communautaires*, Le Monde, 30 janvier 2001.
- [18] THIBAUD Paul, *La souveraineté nationale n'est pas un terminus*, Le Monde des Débats, janvier 2001, n°21, pp. 17.

THE NEED FOR TRANSFORMING MILITARY EDUCATION FOR HIGH-RANKING OFFICERS IN SOUTH-EAST EUROPEAN ARMED FORCES: THE CASE OF THE HELLENIC ARMED FORCES

Gerassimos KARABELIAS*

Although the presence of military staff organization and procedures have developed since the year 2.000 BC, beginning probably with the armies of early Egypt, it is widely believed that the modern staff officer system did not emerge until late in the 19th century. According to historian James Hittle, the features of the modern staff system are:

- A regular education system for training staff officers
- Delegation of authority from the commander
- Supervised execution of orders issued by or through the staff
- A set method of procedure by which each part performs specific duties

These characteristics coincide for the first time in modern history with the Prussian Generalstab (general staff) under General Helmuth von Moltke, a military institutional formation responsible for the rapid defeat of France in 1870. A natural product of an era which viewed militaries as expansion tools of the nation-state, the Prussian general staff proved to the entire world that an army which could plan detailed requirements, orchestrate capabilities rapidly and implement them precisely would be capable of winning any type of war more often than any other military leadership formation. At the same time, it revealed that the high-ranking officers organizational power could easily end up usurping the civilian one. It is exactly this element that seems to terrify civilian leaders and the public at large in most Euro-Atlantic democratic states whenever an issue concerning revolutionary changes in the military institution is raised.

Historically, revolutions in military affairs have had an enormous impact on both the nature of warfare as well as on the structure and welfare of the society. For example, effective development of the stirrup after the 8th century in Western Europe allowed mounted warriors to dominate their immediate regions and assisted in the development of the feudal state. The creation of large sailing ships armed with numerous cannons in the 16th century facilitated the growth of European colonialism, while the rise of mass conscript armies in the 19th and 20th centuries contributed to the formation of modern nationalism. With the end of the Cold War and the rapidly changing nature of armed conflict due mainly to the uncontrollable proliferation of technology and revolution in information and transportation, the Euro-Atlantic world appears to have reached the doorstep of another revolutionary era in military affairs.

Indeed, throughout the Cold War years, the concept of “security” was synonymous with that of “defence” and military might. Despite their differences in socio-political structure, ideological orientation, economic and military development, countries that belonged to either Eastern or Western Block were bound to devote their

* Assistant professor advisor, Hellenic National Defense College, Atena, Grecia

resources for preparing themselves to confront each other under the threat of invasion. To counter successfully the common threat, each part had developed conventional armed forces based on mass mobilization and conscript military service, backed up by the threat of nuclear weapons. Threat and response were more or less the same for both East and West and security was measured largely in military strength.

In the post-Cold War period, however, it appears that the traditional definition of security in military terms (hard security) is rather inadequate. Economic, social, political, demographic and environmental issues (soft security) exercise a considerable impact upon a country's socio-political stability, financial prosperity and national security. In fact, most security challenges and problems that Euro-Atlantic countries are facing today seem of a non-military nature (corruption, organized crime, illegal migration, ethnic and religious conflict, shortage of natural resources and of course, terrorism). Military might does not seem to be anymore a factor that can guarantee the internal and external security and well-being of a nation-state or an alliance of states.

Furthermore, whereas in the Cold War years all country-members of the Eastern or Western block were facing the same type of security threat(s), in the post-Cold War years, they appear to be encountering a variety of types of security threats or even different measures of the same type that in turn requires a different response. The need for differentiated response complicates even further the type of relationship that has long developed in military alliances such as the North Atlantic Treaty Organization (NATO). The latter has to meet two equally important challenges: that of protecting the common security threats to the alliance as a whole and that of meeting successfully the security needs of each member. In addition, due to the complexity of the problems, the alliance's main task seems to be the containment of military conflicts and other security threats in order to create a suitable environment for other organizations such as the European Union (EU) or the United Nations (UN) to address social, economic and political problems and challenges.

Since security is no longer an issue of military concern, it appears that the clear distinction of the Cold War era between "internal security" and "external security" would become a subject only for history books. Agencies responsible for a country's external security such as the military organization and intelligence services would have to learn to co-operate with internal security agencies such as the police forces and security, education, finance, transportation, health and disaster relief services without attempting to take over the latter's operational responsibilities and internal functions. In fact, the idea of even getting involved in such a process, demands fundamental reforms of both national social structures, patterns of financial investments, types of government and most of all, of military institutions.

Naturally, the radical transformation in the concept of security raises some important questions. Of greater importance is the question of how the military organization, an institution with a genetic self-image of a specialist in violence and responsible for promoting the development of modern state, would be affected by, and equally important, affect these changes? Answering those question requires that we avoid a one-sided emphasis on trends in strategic doctrine, weapons technology

and “correlation of forces”, or emphasis on new trends in peace movements and focus our attention on the institutional role and dynamics of the military in relation to the larger society.

As an inevitable change in military force structure appears to be the gradual movement away from the mass armed force model, based on conscription, and toward a smaller, voluntary, professional force that relies on reserve forces to accomplish its missions. This radical transformation of national military forces would alter the profile of the military institution as it leads to the creation of flexible forces, composed of well-trained and relatively well-paid personnel who are expected to fight both in their native soil as well as far from it. However, due to the exposed geographical position of certain states, their continued-if slightly reduced-perception of a potential external military threat as well as their differences in envisioning world order, such a transformation would be wise to take place at a pace that would not threaten either the national orientation of traditional defence forces or the public’s perception of security.

Undoubtedly, such a transformation would alter the character of intra-organizational tensions. Whereas in the Cold War era intra-military conflict was revolved around definitions of the roles of land, air and sea forces and contest over the tightening defence budget, in the post-Cold War one along with the continuing budget-allocation fights, a topic of controversy would become the issue of whether the military should substitute other goals for its war fighting mission. As attention shifts to such new roles as multinational reaction forces, peacekeeping missions, disaster relief, anti-drug trafficking, job training for deprived youth and the like, controversy will erupt over which services should perform what roles, what is the ranking importance of these new missions and how much attention and resources should be paid to each one. Also, questions will be raised over the issue over who manages combined operations in these new fields, especially if the fighting forces are to be made up of units from different services that train and exercise together and must use common command and control, intelligence assets and logistics systems.

Naturally, the impact of these shifts on both the public perceptions and attitudes of the military organization and the civilian component of the defence establishment cannot be overlooked. With regards to the latter, it is expected that civilians will gradually become more intimately involved in military functions. Although an increased number of civilians (either individually or as members of a task group) have, during the last decades, offered their technical as well as non-technical services to the defence establishment, their number is expected to increase as the military institution enhances its co-operation activities with non-military agencies and organizations. As far as the reaction of the public to the new activities of the military institution is concerned, it appears that the military would not easily gain their approval on such issues as expenditures since military spending is seen, at least in the western states, as an issue of hindering economic growth. Since the Cold War days, money spent on national defence is thought of reducing the availability of funds for state-sponsored benefits, notably in the areas of health care and education. Furthermore, political pressure for a “peace dividend” would be expected to reduce

considerably military budgets. Thus, the military organization of Euro-Atlantic democratic countries would be in dire need to win the people's support.

Of course, these changes could not leave untouched the heart of the military organization, the officer corps and especially its elite formation whose importance as planners and coordinators of complex military operations has clearly grown through the years. A number of scholars have pointed out, during the pre-Cold War times, the primary military need was for officers skilled in the arts of war and leadership. As technological sophistication replaced brute force as the key to military victory, the value of staff officers with managerial skills augmented. Morris Janowitz has demonstrated how the dominant type of military professional shifted from the combat leader to the managerial technician in the post-war years. Yet the trend was international in scope, affecting the officer corps of all industrial nations, with local variations as they moved from one period to the other.

In the post-Cold War years, however, there is no need to raise the debate over the warrior versus the staff officer model. Although more than a residue of the warrior spirit is expected to continue within the officer corps, we can also expect to see the ascendancy of alternative professional types: the officer-scholar, reminiscent of certain career officers in the period between the two world wars whose non-military knowledge could include the attainment of advanced civilian degrees; and the officer-statesman, the officer skilled in handling the media and adept in the intricacies of international diplomacy. For a number of observers this type of evolution in the officer corps could mean that officers, having less to do in the way of war fighting, will turn to alternative pursuits. In fact, it is the realization of military's effective performance on its assigned task that requires additional skills and capacities from officers and justifies on substantive grounds the military's new role and its claim on social resources.

A challenging issue for all military organizations to tackle is time, and that is particularly the case at a war college at the senior service level. How much time should be devoted to preparing an officer for high-level combat command and management and how much time should be devoted on preparing them for complex problems of staff and planning? In the post-Cold War period, the answer to this question is even more pressing since it would lead to a clear understanding of the multi-service aspects of the military organization but also of the multinational aspects of modern armed forces. As former Deputy Commander of European Command, General Wiley Smith noted, a modern staff officer should possess an in-depth knowledge of his service, some knowledge of other services, experience in operating with other services and multinational agencies and forces as well as mutual trust and confidence in them.

Although a specific answer cannot be offered, it is certain that preparation for joint specialty staff officers should begin early in an officer's career so that they can gain an appreciation of the broader context in which they will be called to carry out their assigned duties. Intermediate schools should enhance an officer's knowledge of other branches of their own service and of the mechanics of operating in a joint environment not only with other services but also with other nations. And since it is the junior officer who not only implements the senior officer's plan but most

important is his input that assists the senior officer to arrive at his conclusions, specific attention should be paid at the education of officers at intermediate schools. As for the education of senior officers, it should involve the study of the integrated deployment of multi-service, multi-national forces, the improvement of an officer's analytical capabilities, it should shed the rigidity learned in drills as a younger officer and most of all should push officers to become more flexible in thinking. Finally, it should assist them to retain their respect for the wishes of elected government and the people in an era that the military institution might be called to perform some non-military actions in addition to its traditional responsibility for national defence.

The Chinese philosopher Sun Tzu is reported to have written, "To win one hundred victories in one hundred battles is not the acme of skill. To subdue the enemy without fighting is the acme of skill". The military institution of all Euro-Atlantic states and their allies seems to be in a process of transforming itself to meet successfully the threats and challenges of the post-Cold War period. It falls upon the shoulders of current and future staff officers to guide this process towards the creation of a new officer corps capable of meeting the demands of national and international security in a more complex world than that of its predecessors. Equally difficult is their task of transmitting to younger generations of officers their legacy of respect for human rights, civilian leadership as well as for the preservation of national and world peace. Despite the internal and external difficulties that arise in all transformation processes, I strongly believe in the capacity of staff officers to carry successfully this task.

If I can take few minutes of your time, I would like to say few words about the steps taken by the civilian and military leadership of my country to meet these new demands. First of all, aware that dealing with international terrorism and "asymmetric threats" is a high priority challenge for both NATO and EU, the Hellenic Armed Forces have already demonstrated their willingness of contributing to such efforts through active participation in peace-support operations, by committing naval forces in allied missions in the Mediterranean Sea and has increased its intelligence and police co-operation with its allies. Furthermore, while an extensive reform effort has been initiated for the Hellenic National Defence College (HNDC), it has also established a Joint War College (JWC) in the place of War Colleges of the three services. In addition, it has increased the level of co-operation between HNDC and JWC with leading academic institutions and personnel and think tanks. At the same time, due to its exposed geographic position and continued-if slightly reduced-perception of a potential military threat, it retains a portion of traditional defence intact. Most of all, the military leadership has succeeded to pass over to the new generations of staff officers their values for respect of civilian leadership and people's wishes.

***POLITICI ȘI STRATEGII DE
SECURITATE ȘI APĂRARE***

POLITICILE UNIUNII EUROPENE ÎN BALCANII DE VEST – DE LA STABILIZARE ȘI RECONSTRUCȚIE LA COOPERARE ECONOMICĂ

Dr. Cornel MIHAI*

The necessity and importance of EU's involvement in the Balkans have become obvious starting with the '90s, when the separatist clashes in the region led to the Balkan wars and to the break up of the Yugoslav Federation.

The European contribution to the Western Balkans' stability has been developed gradually, with an evolution from the crisis management and national reconstruction tools to extensive assistance programs that substantiated the European Union's "regional approach".

If, economically and financially, EU's presence in the region was significant from the very onset of the conflicts, the military involvement happened no sooner than 2003, and was also developed gradually. Nevertheless, the European Security and Defence Policy's contribution to the regional stability was remarkable, especially as it was conceived and carried out as a complementary tool to the economic support for regional development and prosperity.

As credible security provider, Romania's commitment to contribute significantly to the development of the European security and defense dimension included both, participation in the conceptual development process, and contributing constantly to the European crises management operations in the Balkans.

I. Introducere. Evoluția PESA - scurt istoric

Politica Europeană de Securitate și Apărare a cunoscut în ultimii ani o evoluție rapidă, favorizată de emergența unui consens politic cu privire la necesitatea conturării unei dimensiuni proprii de securitate și apărare la nivelul Uniunii Europene. Lansată în urmă cu șapte ani, cu prilejul Consiliului European de la Helsinki (decembrie 1999), Politica Europeană de Securitate și Apărare a reușit să se impună într-un interval relativ limitat de timp ca una dintre dimensiunile importante ale Uniunii și, în egală măsură, ca fiind una dintre cele mai dinamice politici ale Uniunii Europene. Adoptarea Strategiei de Securitate a Uniunii Europene (decembrie 2003), lansarea unui număr impresionant de operații militare și civile sub egida sa (care acoperă, practic, o arie geografică extinsă la trei continente – Asia, Europa, Africa) sunt reperi importante ale unui demers consolidat al Uniunii Europene în asumarea unui rol mult mai pronunțat în gestionarea actualului mediu de securitate.

Pe acest palier se înscrie și crearea, în decembrie 2004, a Agenției Europene de Apărare, structură menită să contribuie la optimizarea și, în egală măsură, la armonizarea politicilor statelor membre în domeniul industriei de apărare dar și în planul dezvoltării capacităților de apărare. Activitatea Agenției Europene de Apărare a cunoscut, în scurta perioadă de la înființare și până în prezent, evoluții semnificative atât în ceea ce privește identificarea modalităților de eficientizare a modului de raportare a statelor membre față de noile evoluții în planul tehnologiilor din domeniul apărării, dar și în furnizarea elementelor de orientare strategică pentru

* Contraamiral, Locțiitorul Șefului Departamentului pentru Politica de Apărare și Planificare

dezvoltarea rolului și profilului global al Uniunii Europene în domeniul gestionării mediului de securitate.

În acest cadru se înscrie adoptarea la nivelul statelor membre a Viziunii pe Termen Lung, document prin care Agenția Europeană de Apărare, în cooperare cu alte agenții și structuri ale Uniunii Europene oferă paradigmele strategice prin intermediul cărora Uniunea Europeană va putea să-și dezvolte profilul strategic în susținerea obiectivelor Strategiei de Securitate a Uniunii Europene. Orientările strategice pe care acest document le oferă vor servi drept linii directoare asupra modului în care procesul de operaționalizare a componentei de securitate și apărare a Uniunii Europene se va dezvolta.

Uniunea Europeană se află în acest moment într-un amplu proces de adaptare la nivelul căruia dezvoltarea componentei de securitate și apărare este orientată în susținerea profilului său strategic, în conformitate cu obiectivele Strategiei de Securitate asumate de statele membre în decembrie 2004.

II. Implicarea UE în stabilizarea Balcanilor de Vest

Încă de la constituirea sa, Uniunea Europeană și-a stabilit ca prioritate asigurarea stabilității și prosperității întregului continent european. Importanța și necesitatea implicării UE în zona Balcanilor au devenit evidente la începutul anilor '90, odată cu evenimentele ce au dus la destrămarea fostei Iugoslavii, moment în care s-a demonstrat că o criză apărută oriunde pe continentul european va avea repercusiuni la nivelul securității întregii Europe. În plus, decizia luată în cadrul Consiliului European de la Helsinki din decembrie 1999, de extindere a UE (prin deschiderea negocierilor cu încă 6 state, inclusiv România și Bulgaria, precum și prin recunoașterea statutului de candidat oficial pentru Turcia), a făcut ca stabilitatea Balcanilor să capete o și mai mare relevanță pentru agenda UE. Perspectiva integrării statelor din vecinătatea apropiată a UE la organizație avea un dublu impact și relevanță: atât la nivelul țărilor din regiune, cât și pentru statele deja membre. Devenea evident faptul că, odată apărută această perspectivă, Balcanii încetau, după secole de conflicte, să devină o zonă cu probleme, țările respective având, pentru prima dată, alternativa reală a unui viitor în cadrul Uniunii Europene.

Toate aceste elemente au fost în măsură să demonstreze cu prisosință faptul că “Europa” și “Balcanii” nu mai puteau fi considerate și abordate ca două zone distincte. Prezența UE în zonă, care a constat în inițiative economice¹, financiare dar și diplomatice, a demonstrat voința acesteia de a extinde către vecinătatea imediată principiile păcii, stabilității, prosperității și libertății care au făcut din Uniune un real model.

Implicarea Europei în regiune s-a derulat gradual, în etape distincte. Dacă la început demersul s-a focalizat mai degrabă asupra aplicării unor instrumente de management al crizelor și de reconstrucție (adaptate la nevoile imediate și specifice fiecărei țări), ulterior au fost lansate programe ample de asistență, precum Pactul de

¹ UE este cel mai important contributor în zona Balcanilor: timp de 10 ani, între 1991-2001, programele de ajutor au însumat circa 6 mld. USD.

Stabilitate² și Procesul de Stabilizare și Asociere³ (pentru Bosnia-Herțegovina, Croația, RF Iugoslavia, Macedonia și Albania), formule de cooperare⁴ ce abordau zona în ansamblul său, consfințind astfel noțiunea de “**regional approach**” a UE.

Dacă din punct de vedere economic și financiar prezența Uniunii în regiune a fost una însemnată încă de la debutul crizelor, nu același lucru se poate spune și despre latura militară. Motivele principale care au stat la baza unei prezențe militare, inițial limitate, au fost:

- o anumită lipsă de încredere în capacitatea Uniunii Europene de a acționa militar decisiv pentru restabilirea ordinii, în special datorită faptului că la sfârșitul anilor '90 forțele europene erau percepute ca fiind mai potrivite pentru așa-numitele misiuni din domeniul securității “soft”, spre deosebire de cele NATO;
- persistența în rândul statelor UE a unor divergențe în ceea ce privește limita până la care Uniunea ar fi trebuit să se implice militar;
- lipsa de experiență a unei implicări militare a statelor europene sub comanda UE.

Ulterior însă, a avut loc o schimbare majoră de optică referitoare la prezența Uniunii Europene în regiune. Această situație a fost generată atât de o anumită dezangajare a SUA din Balcani, în urma evenimentelor din septembrie 2001, cât și de declararea PESA ca operațională, în 2003. Definirea unei politici de apărare credibile și eficiente conferea Uniunii capacitatea de a se transforma dintr-un actor preponderent economic într-unul politic, în condițiile în care aceasta beneficia deja de o largă paletă de instrumente destinate prevenirii conflictelor, managementului crizelor și reconstrucției postconflict.

1. Aspecte economice

Ca o consecință a crizei din Kosovo, comunitatea internațională a decis intensificarea eforturilor destinate reconstruirii țărilor din zonă afectate de război și susținerea lor în vederea stabilizării și progresului către prosperitatea economică. În termeni strict financiari, acest lucru a echivalat cu punerea la dispoziția țărilor din Balcanii de Vest a unei sume ce a depășit 6 mld. EUR (aprox. 100 EUR/pers.), sub formă de angajamente anuale. Eforturile de reconstrucție din Kosovo, Serbia și Muntenegru și Macedonia au necesitat organizarea de conferințe speciale ale donatorilor care s-au soldat cu acordarea de fonduri pentru nevoi clar identificate în prealabil. Angajamentul financiar a fost realizat prin contribuțiile unei multitudini de donatori, incluzând atât statele membre, cât și non-UE (Canada, Japonia, Elveția și SUA), Uniunea Europeană fiind însă, de departe, cel mai important actor în această

² Lansat de UE și adoptat de către Consiliul European de la Köln, în 10 iunie 1999. A reprezentat prima tentativă a comunității internaționale de înlocuire a politicii de intervenție la crize cu o strategie generală, pe termen lung, de prevenire a conflictelor (comprehensive long-term conflict prevention strategy).

³ *Propunere a Comisiei Europene*, mai 1999.

⁴ Aceste formate au avut un caracter provizoriu, de pregătire în vederea dobândirii calității de membru al UE, și nu de înlocuire a procesului în sine.

ecuație⁵. În plus, trebuie amintită și asistența instituțiilor financiare internaționale (*Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană de Investiții, Banca Mondială*), sub forma unor împrumuturi preferențiale.

În contextul perspectivelor financiare pentru perioada 2007-2013, Comisia Europeană a elaborat propuneri pe termen mediu în vederea simplificării actualei game de măsuri financiare pentru asistența externă. Noul cadru presupune un număr de 6 instrumente, din care 4 total noi, fiecare destinat unui scop particular. Trei din aceste instrumente au relevanță pentru regiunea Balcanilor:

A. *Instrument for Pre-Accession Assistance* - IPA (Instrumentul de asistență pentru preaderare);

B. *European Neighbourhood and Partnership Instrument* - ENPI (Instrumentul pentru politica europeană de vecinătate și parteneriat);

C. *Instrument for Stability* (Instrumentul pentru stabilitate).

IPA reprezintă noul mecanism financiar pentru activitățile de preaderare, inaugurat de către Comisia Europeană la 1 ianuarie 2007. Fondurile vor fi alocate fiecărei țări din regiune, pe serii de timp de câte de 3 ani, în funcție de nevoi, de capacitatea de absorbție și de respectarea condițiilor de preaderare de către țara în cauză. El va înlocui măsurile financiare utilizate în perioada 2000-2006 (PHARE, ISPA, SAPARD), instrumentul financiar de preaderare pentru Turcia, precum și programele financiare anterioare destinate Balcanilor de Vest (CARDS). Acest mod de sprijin se adresează țărilor cu statut de candidat (Croația, Macedonia, Turcia) și potențiale candidate (Albania, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Serbia și posibil Kosovo).

Asistența financiară de preaderare pentru perioada 2007-2009, în mil EUR

Țara	2006	2007	2008	2009
Croația	140	138.5	146.0	151.2
FRI Macedonia	43.6	59.5	70.2	81.8
Turcia	500	497.2	538.7	566.4
Albania	45.5	61.0	70.7	81.2
Bosnia - Herțegovina	51.0	62.1	74.8	89.1
Muntenegru	59.3	31.4	32.6	33.3
Serbia	19.5	186.7	190.9	194.8
Kosovo	167	63.3	64.7	66.1
Total	1024.1	1099.7	1188.6	1263.9

ENPI (European Neighbourhood and Partnership Instrument) este instrumentul de bază pentru implementarea politicii de vecinătate. Asistența este destinată dezvoltării unei arii de prosperitate și strânsă cooperare.

⁵ Fondurile au fost, în general, furnizate sub forma unor programe de ajutor, mai puțin în mod direct, în timp ce o mare parte din asistența în plan bilateral a fost acordată sub formă de grant-uri.

C. Instrumentul pentru stabilitate (*Instrument for Stability*) integrează asistența financiară destinată răspunsului la crize, provocărilor la adresa securității transfrontaliere, în vederea combaterii proliferării armelor de distrugere în masă, precum și alte măsuri generale destinate acestor obiective. Va fi aplicat sub forma unor programe anuale de acțiune, elaborate la nivel de țară și de regiune.

Aceste niveluri de asistență destinată Balcanilor au fost motivate, în parte, de multitudinea problemelor cu care s-a confruntat regiunea, dar și de dorința comunității internaționale de a stabili o zonă cu grad ridicat de risc la adresa securității. Este de așteptat ca, în viitor, ajutorul să se diminueze, pe măsură ce țările din Balcanii de Vest vor cunoaște un proces de stabilizare, iar economiile lor vor deveni din ce în ce mai capabile de autosusținere, prin intermediul reformelor economice și fiscale, investițiilor și creșterii ponderii sectorului privat în ansamblul economiei.

2. Angajamentul operațional al Uniunii Europene

Implicarea UE pe dimensiunea Politicii Europene de Securitate și Apărare în stabilizarea Balcanilor a fost concepută și demarată ca o completare la angajamentul economic al Uniunii, furnizat deja, pentru dezvoltarea și prosperitatea regională.

Începând cu anul 2003, considerat momentul de referință pentru operaționalizarea PESA, UE a avut o abordare graduală în implicarea sa în operații: prima operație PESA a fost o misiune de poliție într-un mediu stabil (EUPM), urmată de o misiune de gestionare a crizelor ce a recurs la mijloace NATO, în baza acordului Berlin Plus, și desfășurată în imediata vecinătate (CONCORDIA - Macedonia).

Operațiile conduse de UE în Balcani au fost, în primul rând, utile pentru testarea procedurilor existente, în special a procesului de analiză și luare a deciziilor. De exemplu, CONCORDIA a reprezentat un succes al implementării acordului Berlin Plus, iar succesoarea sa PROXIMA a demonstrat capacitatea UE de a se adapta la cerințele operaționale din teatru (tranziția de la o misiune militară la una de poliție), în timp ce în cazul misiunilor EUPM (European Union Police Mission, în Bosnia și Herțegovina) și CONCORDIA, UE a preluat cu succes responsabilitățile altor organisme (ONU și NATO).

EUPM

La 1 ianuarie 2003 a debutat *prima misiune PESA de gestionare a crizelor* – EUPM (European Union Police Mission) în BiH. Preluând mandatul de la forța ONU - IPTF (International Police Task Force), ce-și începuse misiunea în decembrie 1995, operația a avut ca rol instaurarea legii și ordinii prin mijloace specifice, în vederea stabilizării regiunii. La această misiune au participat exclusiv polițiști (80% provenind din țările membre ale UE), ce au desfășurat misiuni de monitorizare, instruire și activități de inspecție.

CONCORDIA

A reprezentat *prima operație militară* desfășurată de către UE (EUFOR). Declanșată la solicitarea președintelui macedonean și bazată pe rezoluția Consiliului

de Securitate ONU, aceasta a urmat misiunii *Allied Harmony* condusă de NATO. Misiunea Concordiei, având ca scop sprijinirea implementării acordului-cadru de la Ohrid (august 2001), a fost de a „asigura o prezență militară vizibilă”, îndeosebi în zonele cu potențial de instabilitate și tensiuni interetnice, pentru a sprijini aplicarea unor măsuri de stabilitate și creștere a încrederii și de a asigura legătura dintre organismele internaționale implicate în procesul de monitorizare și autoritățile macedonene, liderii locali și populația din zonă.

CONCORDIA a fost, totodată, și prima operație a UE desfășurată în baza Acordurilor „Berlin Plus”, prin care mijloacele și capacitățile NATO au fost puse la dispoziția UE.

ALTHEA

A fost lansată la 2 decembrie 2004 și se derulează cu recurs la capacitățile NATO, în baza Acordurilor „Berlin Plus” (cuprinde și o componentă de poliție - IPU/ Integrated Police Unit).

În ceea ce privește obiectivele operației, acestea sunt, *pe termen mediu* – sprijinirea eforturilor autorităților bosniace în vederea semnării Acordului de Stabilizare și Asocieră (SAA) cu Uniunea Europeană, iar *pe termen lung* – realizarea unei țări multietnice, sigure, viabile și stabile în drum spre integrarea europeană.

În decembrie 2006, la nivelul UE, a fost luată decizia politică de principiu de demarare a procesului de reconfigurare a prezenței militare din BiH, fapt ce presupune reducerea efectivelor. În caz de nevoie, EUFOR va recurge la rezerva operativă și strategică comună NATO-UE.

III. Cooperarea UE – NATO în Balcanii de Vest

Baza relațiilor UE-NATO este reprezentată de existența Acordurilor Berlin Plus, care asigură accesul UE la structurile și capacitățile NATO, a unui acord pentru schimbul de informații și a unor aranjamente permanente de consultări în caz de crize sau în afara acestora. Cooperarea NATO-UE se bazează, de asemenea, pe un număr de reguli de bază: cei trei non-D (neduplicare, nedecuplare și nediscriminare), alături de un set de 6 principii fundamentale stabilite prin Declarația comună UE-NATO din 2002, printre care: relația de parteneriat, cooperare și consultare reciprocă, egalitate și acordarea unei atenții corespunzătoare intereselor și autonomiei procesului decizional al NATO și UE, dezvoltarea coerentă și reciproc avantajoasă a cerințelor comune ale celor două organizații cu privire la capacitățile militare.

Succesul oricărei intervenții militare depinde de identificarea unor soluții atât militare, cât și civile, în vederea obținerii unei stabilități de durată. Cooperarea NATO-UE în Balcanii de Vest a fost menită a asigura exact această compoziție de capacități și mecanisme de reconstrucție. Capacitatea UE de a utiliza o paletă largă de instrumente (politice, economice și militare) pe dimensiunea de management al crizelor s-a dovedit a fi, în ultima perioadă, mult mai cuprinzătoare decât cea a NATO, fapt ce a dat posibilitate Uniunii de a se face din ce în ce mai remarcată în sfera apărării.

Rezultatele obținute de misiunile sub mandat UE au certificat capacitatea acesteia de a gestiona de o manieră eficientă crizele (cu recurs, într-adevăr, la capacitățile NATO, dar acest lucru nu a afectat relația cu NATO). Principiul complementarității și nu cel al competiției între NATO și UE, a fost cel care a avut rolul predominant în cooperarea dintre cele două organizații în teatrul de operații din Balcani.

Totuși, în pofida unor diferențe care persistă între cele două organizații, există toate premisele pentru o bună cooperare în viitor. Acordurile Berlin Plus au demonstrat acest lucru, iar pe de altă parte, ambele organizații se confruntă cu un set comun de riscuri și amenințări și trebuie să facă față unor provocări similare în teatrele dificile de operații, precum Afganistan și Kosovo, ceea ce presupune cooperare, și nu competiție.

Prin urmare, abordarea viitoare a cooperării dintre NATO și UE va trebui să ia în considerare dezvoltarea colaborării pe următoarele două paliere distincte și complementare:

- *În plan instituțional*, prin instituirea, în plus față de formulele actuale, a unor mecanisme ad-hoc de consultare, prin care să fie abordate problematici specifice (coordonarea NATO-UE, în contextul viitoarei prezențe PESA în Afganistan și Kosovo);

- *În plan operațional*, prin accentuarea caracterului pragmatic al cooperării, în beneficiul ambelor organizații.

În concluzie, se poate afirma că procesul de management al crizelor din Balcani a evidențiat importanța unei relații transatlantice bazate pe unitate, abordări și obiective comune, cooperare strânsă și coordonarea politicilor celor două organizații. Lecțiile învățate din experiențele de până acum pot contribui la o mai bună definire a rolului pe care NATO și UE îl vor juca în Balcani, o eficiență sporită a UE în gestionarea crizelor asigurând consolidarea acesteia ca principal partener al NATO în managementul crizelor.

IV. Participarea României la operațiile UE din Balcani

Din perspectivă cronologică, primul angajament concret al României în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare datează din noiembrie 2000, prilej cu care a fost pusă la dispoziția Uniunii o ofertă de forțe și capacități militare. Ulterior, oferta românească a fost îmbunătățită, în sensul reconsiderării raportului dintre contribuțiile cu forțe și capacități puse la dispoziția Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene de către România, cu adoptarea unei abordări convergente în ceea ce privește angajamentele militare. În aceeași logică, trebuie menționat faptul că România a contribuit și la dezvoltarea dimensiunii civile a Politicii Europene de Securitate și Apărare, prin punerea la dispoziția Uniunii Europene a unui număr important de experți în domeniul poliției, statului de drept, administrației și protecției civile, o parte din ei fiind, în prezent, angajați în diferite operații derulate de Uniunea Europeană.

Angajamentul României în susținerea procesului de operaționalizare a componentei de securitate și apărare a Uniunii Europene a inclus, dincolo de

implicarea în elaborarea cadrului conceptual de dezvoltare al acestui palier, susținută de elemente privind angajamente cu forțe și capacități în cadrul procesului de planificare al Uniunii Europene, și participarea efectivă în cadrul operațiilor de gestionare a crizelor derulate de această organizație. Astfel, din perspectivă operațională, se poate afirma că România a fost o prezență constantă în operațiunile de management al crizelor derulate de Uniunea Europeană, în special în Balcani, dar și în alte regiuni, atât pe componenta civilă, cât și militară.

În acest sens, trebuie menționată implicarea noastră succesivă în cadrul operațiilor derulate de Uniunea Europeană în regiunea Balcanilor de Vest, culminând, în prezent, cu participarea în cadrul Misiunii EUFOR Althea. Aceasta se adaugă contribuțiilor misiunilor militare sau civile anterioare din Bosnia și Herțegovina și din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei.

V. Concluzii

După ce evoluțiile din ultimul deceniu din Balcani au constituit o adevărată amenințare la adresa securității și stabilității continentului, transformările care au avut loc în ultima perioadă sunt pe cale să schimbe definitiv și de o manieră pozitivă viitorul acestor state. Perspectiva apartenenței la valorile democrației vestice a reprezentat un catalizator extrem de puternic, ce a determinat schimbări de substanță la nivelul celor mai multe din statele regiunii. Astfel, pentru prima dată într-o istorie de secole de confruntări, aceste țări s-au văzut în situația de a alege pacea în locul războiului, stabilitatea în locul instabilității.

În același timp, acest proces, foarte complex prin amploare și implicații, oricât de dorit ar fi fost la nivelul acestor societăți, nu ar fi putut să aibă loc fără implicarea unor actori internaționali. Construcția unui mediu de securitate stabil nu poate avea loc decât cu participarea tuturor actorilor implicați. Instrumentul principal de luptă împotriva provocărilor la adresa securității îl constituie promovarea democrației, prin construirea unor instituții democratice, care vor sta la baza statului de drept. Mai mult, perspectiva statelor din Balcanii de Vest de integrare în Uniune constituie unul din principalii factori ce stimulează în continuare guvernele naționale să aplice politici economice viabile, să susțină programe de stimulare și atragere a investițiilor externe și, mai ales, să se abțină de la implicarea în demersuri riscante pentru relațiile de bună conviețuire a comunităților etnice și religioase.

Securitatea este un proces în continuă evoluție, iar aceasta poate fi cel mai bine garantată într-un mediu de securitate cooperativă, ce are ca elemente centrale integrarea economică și politică și extinderea comunității de state democratice. Or, tocmai aici și-a dovedit Uniunea Europeană capacitatea și rolul principal în stabilizarea și democratizarea regiunii, politica UE de integrare a Balcanilor de Vest constituind, fără îndoială, cea mai viabilă, eficientă și sustenabilă soluție pentru promovarea securității, stabilității și dezvoltării în regiune.

Implicarea UE, atât prin intermediul PESA, cât și prin programele de asistență economică și politica de apropiere și atragere a statelor din Balcani în proiecte de parteneriat, a avut succes. Proximitatea geografică, preocuparea majoră la nivelul statelor europene cu privire la securitatea unei regiuni atât de apropiate, precum și

atractivitatea politică și economică a unor relații cu totul speciale ale statelor din fosta Iugoslavie cu Uniunea Europeană au stat la baza acestei reușite.

Similar, România, în calitate sa furnizor de securitate, s-a implicat în angajamentele internaționale de stabilizare din regiune, încă de la începutul acestora. Astfel, participarea României la operațiile UE din Balcanii de Vest, atât cu forțe de poliție cât și militare, a reprezentat unul din pilonii de bază ai contribuției naționale la stabilizarea regională. În egală măsură, participarea noastră la eforturile internaționale de stabilizare și, ulterior, de reconstrucție reprezintă un element concret de susținere a angajamentului politic vizând dezvoltarea rolului și profilului UE în domeniul securității și apărării. Pe aceeași logică a implicării multilaterale a Uniunii în dezvoltarea Balcanilor, România continuă să-și aducă propria contribuție la stabilitatea regiunii, atât prin intermediul cooperării în domeniul militar, cât și prin inițiativele de securitate din sud-estul Europei.

Aplicarea cu consecvență a principiului de “regional ownership” în Balcanii de Vest și conștientizarea faptului că statele dețin propria responsabilitate în promovarea păcii în imediata lor vecinătate constituie un progres în mentalitatea actorilor din zonă, el putând fi utilizat ca model și de către state care se confruntă cu situații similare.

Bibliografie

- [1] Martin WALKER, „*The European Union and the European Security and Defense Initiative*”, Special Report, Woodrow Wilson Center for Scholars, East European Studies, 2000.
- [2] Sophia CLEMENT, „*The Balkans and Beyond: The European Perspective on Future Regional Stability*”, Special Report, Woodrow Wilson Center for Scholars, East European Studies, 2000.
- [3] Paul CORNISH, Geoffrey EDWARDS „*The strategic culture of the EU: A Progress Report*”, în *International Affairs* no.81, 2005.
- [4] „Southeast European Politics”, vol. III, no. 2-3, noiembrie 2002.
- [5] „*The EU’s changing role in Kosovo: what next?*”, *European Security Review*, no. iunie 2006.
- [6] Study Group on Europe’s Security Capabilities, *The Balkans Background Paper*, Bruxelles, martie 2004.
- [7] Raport al seminarului „*The EU’s Foreign and Security Agenda and the Western Balkans*”, Dubrovnik, noiembrie 2006.
- [8] Raport al conferinței „*ESDP: From Cologne to Berlin and Beyond*”, Berlin, 29-30 ianuarie 2007.
- [9] *Strategia de securitate a UE*, 2003
- [10] Documente privind politica externă, de securitate și apărare a Uniunii Europene în Balcanii de Vest, prezentate pe paginile de internet www.ue.int, www.stabilitypact.org

EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY (ESDP) – OPINIONS OF SLOVAK EXPERTS

Elemír NEČEJ *
Vladimír TARASOVIČ**

Introduction

Until 2004, the efforts of the Slovak security community were mainly focused on meeting its strategic goal – to become an EU member. Admittedly, there was little discussion as to how the Slovak Republic would like to influence the future course of EU security policy. Attitudes in security and defence policy towards NATO and European Union, have remained the long term orientation known as „*NATO first*”. According the Security Strategy 2005 The Slovak Republic guarantees its security within the framework of NATO and EU¹, but NATO membership constitutes a guarantee of its security and it is an instrument for enforcing its security interests². In the relation to the EU, there is expressed an active attitude to joint creation and implementation of CFSP and the building of capacities of the European security and defence policy, while maintaining the complementarity with the NATO³. The Defence Strategy declares participating in ESDP and EU capabilities with “adequate” military contribution⁴. According to some Slovak experts certain tension might arise in building of military capabilities, especially as far as the NATO and EU Rapid Response Forces are concerned. The decisive moment is the relation between *the EU RRF* and *NATO NRF* and hence, of course, the relation between requirements for the building of required military capabilities of NATO *PCC* and EU *ECAP*. The concerns arise from the fact that the building and maintenance of such forces are very expensive⁵.

* **Institute for Strategic Studies of National Defence Academy (Slovak Republic)**

** **Centre for European and North Atlantic Affairs – CENAA (SR).**

¹ **Security Strategy 2005**, A 67. <http://www.mosr.sk/dokumenty/eng/sk-security-strategy-2005.pdf>

² NATO remains for the SR the main platform for development of cooperation in the EA space, and the Strategy underlines the need to preserve its internal unity, and the need of transformation n to new security threats. Ibid, A 68

³ Ibid, A 69: „SR shall actively jointly form and implement CFSP. The SR shall enforce the fulfilment of aims stipulated in the ESS and it shall strengthen the capacities for EU led missions. It shall support the building of ESDP capacities, so that they were complementary to the NATO. The SR shall support EDA development.

⁴ Defence strategy 2005, Article 14 (It shall actively engage in EU-led crisis management and provide adequate military capabilities for EU-led multinational operations, while maintaining their compatibility with NATO tasks).

<http://www.mosr.sk/dokumenty/eng/sk-defence-strategy-2005.pdf>.

⁵ In 2006 SR has engaged in NRF – 7a with its contribution and finalized a preparation of contribution to NRF – 8. But these contributions are relatively small. Contribution to NRF – 10 of a mechanized battalion with CS and CSS elements is an important task to be done this year. In ESDP we will prepare a contribution to Battle group with Czech Republic in 2009 and with Poland, Germany, Lithuania and Latvia in 2010. (authors’ note).

With the beginning of 2006, an across-the-board discussion⁶ took place with about 40 civilian and military expert participants. During the discussion they presented their opinions on 5 areas of interest relating to the ESDP:

1. What role can and should the EU play in ensuring peace and security in the world?

2. EU versus NATO defence ambitions– how to adjust them and how far can Europe go in building its own military capabilities?

3. Should pre-emptive operations become an instrument of the ESDP?

4. Which regions are of a specific significance for the EU from the standpoint of the ESDP?

5. The foreign policy of the Slovak Republic for the upcoming period should be: – soft-European, soft-Atlantic – pro-European, other options – and why?

The insights of informal opinions of the Slovak security community are summarized in the following sub-chapters.

What role can and should the EU play in ensuring peace and security in the world?

The security community experts agreed that the EU should play a greater role in ensuring peace and security in the world (EU is a global actor, and its enlargement will quantitatively confirm this assertion). However, there are differences as to the role of a global actor and the instruments EU should apply in CFSP. Several areas have come to the fore-front, requiring more attention. These are: developments in Europe, clarification of what Europe is growing into, clarification of responsibilities vis á vis NATO (and the U.S.); elaboration on common interests as a precondition for EU cohesion and viability.

From the point of view of Europe's development itself, most experts maintain that EU integration will continue, however, it will require upgrading the CFSP and the ESDP. In general, authors from various academic backgrounds consider two possibilities for Europe's further development. One of them is a Euro-national or supranational state. Other one is a group of closely cooperating states pushing forward their partial interests without transferring their decision-making powers (this alternative allows only minimal possibilities for the development of the CFSP and the ESDP). When analyzing the future EU goals as an international actor, they suggest taking into account the EU's specifics. The Union does not have the prerequisites to be a state (therefore a comparison with U.S. is non adequate-EU must harmonize the will of 27 actors). In addition, EU has its specific economic and political instruments, and set values it wants to spread (EU was originally formed to prevent conflicts in Europe).

⁶ This was an initiative of the Centre for Euro-Atlantic Relations in cooperation with the Marshal Andrej Hadík National Academy of Defence in Liptovský Mikuláš, and it was supported by the Friedrich Ebert Foundation (authors' note)

Bearing in mind the aforesaid factors, analysts anticipate that the EU will preferably continue to use its “attraction” or “soft power” represented by prospective EU membership as its most important power instruments. In this point it differs from the U.S. which predominantly uses “hard power”. Compared to the U.S., this gives the EU a better starting position (despite having deficits in joint actions and military operations), as it is becoming a “world power” of a different type, the so-called civil or normative one. They come to regard conditionality, democratization, rule of (domestic and international) law, and multilateralism for what the EU can and should export beyond its borders, thus shaping it according to its own vision. However, they warn that the EU should abstain from negative positions on U.S. policy.

Another group of experts base their opinions on real shifts in the CFSP and the ESDP. The establishment of the ESDP institutional elements (PSC, EUMC, EUMS), Headline Goals and EU operations are considered as a shift towards a greater application of intervention policy (even in a limited form). This approach provoked a discussion on the EU future ambitions among Slovak experts. Opinions on the division of responsibility between EU and NATO are divergent.⁷ The discussion continued by attempts to provide answers on interests. As the EU is unlikely to become united on a wider spectrum of common interests, it must concentrate on security issues, particularly addressing its relations with NATO and the U.S.⁸ Most experts agreed that globalization, and the emergence of new threats have called for NATO reforms, as well as the strengthening of the EU security and defence dimension.

While comparing both organizations, it follows that NATO’s transformation (in terms of its response to crisis) began earlier and worked out better than that of the EU. According that EU transformation is more problematic owing to its past inability to respond in the Western Balkans, failure of several projects, or their inadequate implementation. Besides NATO’s successes, some critical remarks on NATO were presented in the discussion: NATO has been in crisis since the end of the Cold War, however, it is capable of responding more quickly. In this regard, among the mentioned arguments was a dispute within the Alliance (2003) when the Istanbul Summit failed to come up with a common NATO strategy.⁹

Most discussants agreed with the point that division of work based on clarification of positions in TA security dialogue will be of paramount importance.

⁷ On one hand, opinions that NATO has an increasing tendency to take over security functions, whereas the EU is more focused on economic and political affairs. On the other hand, opinions that the EU is to expand its defence agenda, whereas NATO should not go beyond the civilian CM.

⁸ Some authors consider a broader definition of interests which might lead to the ESS upgrade involving new strategies for other areas with the aim to define the scope and scale of the EU responsibility.

⁹ Besides other things, Turkey-Greece tensions, French isolationism, Germany’s FSP dependence on the U.S., special U.S.- UK relations, deficiencies in Berlin Plus and a strong atlanticism in some states. It is likely that, besides the new EU member states, atlanticism (inclination to the U.S.) may be strong also in the Western Balkans.

EU versus NATO defence ambitions – how to adjust them and how far can Europe go in building its own military capabilities?

In general, the Slovak security community representatives regard harmonization of ambitions and delineation of limits between the organizations as feasible, while putting forward the recommendation to move ahead while building on the 2002 NATO Prague Summit¹⁰ model. Possible use of strong points of both sides for future assignments is appreciated. However from the standpoint of expanding their scope of responsibilities and sphere of influence, agreeing on a clear definition of the term defence will be essential. NATO has extended its functions from territorial defence to the expansion of the zone of stability and prosperity, non A5 operations, anti-terrorism, WMD proliferation. As a problem, Slovak experts consider the issue of civil crisis management, still a EU domain .

The EU has started to reformulate the ESDP and is attempting to improve the CFSP, not “excluding” common defence. Differences prevail in opinions on EU defence ambitions. Some respondents anticipate that the EU has neither defence ambitions nor adequate military capabilities, and is only looking for possibilities to build them. On the other hand, some maintain that despite the slow ESDP development pace, some (limited) institutional elements and capabilities were established, adequate for the EU active involvement in a number of different missions.

The discussion on EU defence ambitions also addressed the significance of EU-US relations. Based on an analysis of differences between the EU and the U.S. in the area of “European defence”, most experts called for harmonization of common interests defence. The division of Europe over the U.S. issue has a significant influence on the ESDP formulation. The U.S. remains the guarantor of security in the EU; however, this function is no longer as important as it used to be during the Cold War. On the other hand, the EU is not enjoying any priority status in the U.S. defence strategy. Despite this fact, both organizations have realized the significance of NATO as an institutional instrument, as they pursue joint military operations. Based on this assertion, our experts believe that harmonisation of NATO and EU defence ambitions is the best option.

There is a shift in the division of responsibilities. In the past, the EU was concerned with political and economic tasks, whereas NATO provided defence (and security now). As far as EU defence ambitions are concerned, the problem is characterized as that of intervention capability building. The ESDP is not limited to the military component only it simultaneously develops civil capabilities too. All in all, most Slovak analysts believe that the EU will be typically involved in security missions of a civilian nature. As far as military ambitions, despite the creation of the European Defence Agency, the EU remains dependent on NATO capabilities, and according to current developments, the EU is unlikely to transcend the “Petersberg

¹⁰ EU should not be in a position of NATO’s competitor. (three criteria : not to weaken the TA link, not to duplicate structures and military capabilities, not to discriminate non-EU members). But subject-matter and geographical division of responsibility between NATO and the EU is feasible (according the discussion).

missions” in compliance with the Treaty on the European Union.¹¹ The discussion also revolved around the influence of the failed EU constitution in connection with the further development of the ESDP. Most discussants were of the opinion, that failure to adopt a new EU constitution would slow down ESDP development. Meaning of other group is, that I will not have a drastic impact on the ESDP as one of a few EU areas that have seen some progress and capability building is an ongoing process. However, problems persist on political decision-making issues. Moreover, Slovak experts agree that response to individual threats is the least clear area of interest, i.e. what military means and in which cases will they be used. When weighing up the issue of EU defence ambitions, they find this fact very topical.

Should pre-emptive operations become an instrument of the ESDP?

The results from the discussion may be summarized by saying that there is an acute need to elaborate the issue theoretically, to give a clear definition of a pre-emptive operation, and differentiate it from an intervention. Experts tended to support the opinion that pre-emptive operations should become an instrument of the ESDP in justified cases. However, this presupposes the drafting of a list of threats, as well as criteria of use of power (taking into consideration current problems in the development of international law).

The need to theoretically elaborate on the definition of pre-emptive operations (PEO)

When analyzing this problem, all analysts agreed that the most important thing to do is to define the term pre-emptive operation (or principle/concept of pre-emption) and to change the existing understanding of this operation. The Slovak language distinguish only prevention and semantic differentiation, is usually subject to dispute in the case of other terms. Political theories admit that political terms are subject of intellectual and ideological disputes and they are often used to justify particular policies. They sometimes place more emphasis on propagandistic values than on precision and clarity of expression.¹²

In their opinion exchange, the participants connected this discussion ESS. As a matter of fact, pre-emption existed in the original draft of the ESS but was omitted in its final version, what is often viewed as a sign of the EU passive self-definition. This does not correspond to the EU attempts to become a global actor. The essence of the problem is seen in the emergence of a new term (introduced by American strategic thinking), which was neither present in the CFSP nor in the ESDP. The U.S. pressure to change the rules in applying force continues, whereas there is no consensus on the issue among EU member states. This makes things more difficult when it comes to decisions on and approval of PE operations.

Another term, i.e. prevention is often used in connection with pre-emption. When evaluating both terms we find ourselves in the domain of international law.

¹¹ Their possible diversification failed due to the failure of the EU constitution.

¹² For more information, see [2, p.17-18]. States justify their nuclear deterrence, but condemn it in the case of others. Similarly, intervention may be interpreted as a violation of sovereignty as well as liberation. It is very likely that similar discussions will be provoked by PE.

Accordingly, intervention is a violation of sovereignty, provided that self-defence is out of the question, or there is no UNSC mandate. Generally speaking, the discussants maintained that intervention could be comprehended in a broader sense, as was the case during the Cold War. Several participants highlighted another problem, which relates to the perception of an immediate threat and its differentiation from an immediate attack. They were united in the belief that in international law the EU is inclined to keep the status quo, and should rather initiate changes. In general, they agree that the problem of European security has assumed a new quantitative nature and the term pre-emption has appeared in the security discourse only recently.

When characterizing PEOs, it is possible to detect two approaches: a military pre-emption and a “soft” pre-emption (non-military extension).¹³ Analysts who were involved in working with PEOs believed that it was inevitable to use military means when dealing with terrorism and WMD proliferation. Now, if they are omitted from the EU arsenal, the EU will be one step behind the terrorist organizations. At the same time they believe that the political decision-making process (relating to intervention or PE) in the defence of EU interests will be more efficient if military capabilities are sufficiently developed.

Another group of experts maintains that it is important to move from the understanding of PEO's as operations purely military in nature, to operations of non-military character. This mainly applies to the EU, as it has established itself as a *soft power*¹⁴. The discussion raised the question of whether the current EU soft politics could be regarded as some kind of PEO of a non-military character. The authors based their assertion on the fact that a military operation creates stability in the security environment and paves the way for the subsequent civil missions. So, they anticipate the use of all possibilities (components) of crisis management in PE, and in the EU context, those specified in the ESDP¹⁵. According this approach PE should be considered in a wider crisis management context, with civil and military dimensions (synergy of hard and soft components). When supporting their arguments, they recalled the basic principles of the ESS, especially the provision of stability in the EU neighbourhood and prevention of the emergence of new threats. Provided that they arise, the ESS declares its readiness to resort to civil and military crisis management instruments.

Tendency towards pre-emption, the need to set criteria for its use, problems of international law development

The comparison of opinions confirms the general trend that PE should become an ESDP instrument. However, the consent to use pre-emption relates to

¹³ In this context, some authors raise the question of whether it is possible to speak about exclusively non-military pre-emptive interventions: it is difficult to imagine a pre-emptive civil crisis management operation without the consent of pertinent bodies of a given state.

¹⁴ „...It is impossible to cope with security threats by use of conventional instruments... Another approach : security forces will be based on a military-type organization, but will differentiate themselves from the intervention forces of the 20th century by more non military elements.

¹⁵ They believe that PE attacks do not represent a stable basis of the world order, not to mention the multilateral one pushed forward by the EU.

exceptionality – use of PE as a justified exception and to the **conditionality** –of an outline of criteria and conditions justifying such action, provided that small-scale operations are involved¹⁶.

The requirement to define the principles of PE arises from the need to differentiate it from defence and prevention. Equally important, there is a need to define the term “immediate threat” as a phenomenon triggering a PE operation. The discussion went on to address the vagueness in the differences between potential and immediate threats after the Cold War, and the new perception of threats from the point of view of the EU¹⁷.

This problem is also connected to international law because PE lies on the threshold of legality (to use force for individual or collective self-defence –a response to an act of aggression). In this respect, the prevailing opinion among experts is that of the requirement to set criteria governing PE. However, the major problem concerns the institution to be entrusted with judging the reasons for such action.¹⁸ Besides the voices in favour of including PE in the ESDP, some also pointed out other risks which must be considered. Every PEO creates a precedent, whereas some countries might develop capabilities for such action, a move which might not suit the interests and security of the EU¹⁹.

A narrow group of experts primarily focused on the philosophy of intervention politics under the new conditions of European security. In their opinion, it is imperative to adopt new theoretical approach, one that would overcome the “NATO-centric” understanding of security. This group builds on the perspective pioneered by the Copenhagen School, with special emphasis on positive delineation and multi-sector characteristics of security. The group’s main argument is premised on the assertion that although the priority deployment of troops (e.g. in the Balkans) did resolve some aspects of the armed violence, but it failed to promote security in terms of a developing character. This group does not exclude the use of force, however, it approaches deployment of troops as an option but not a priority. In short, these experts address problems by way of soft security²⁰.

Which regions are of a specific significance for the EU from the standpoint of the ESDP?

¹⁶ New 2006 Manifesto of the Government (approved after the project) states... any decision on deploying forces includes a clear definition of a mandate containing criteria for their continuation or withdrawal. <http://www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=1672>

¹⁷ The discussion pointed at the EU lacking a united position on “democratic intervention” (an intervention against a dictatorship and the resultant establishment of democracy). Equally vague are the answers regarding terrorism and proliferation of WMD.

¹⁸ The ESS preconditions any act of intervention only with the consent of the UN. In this regard, experts anticipate problems in trying to find a consensus, should 27 EU member states reach a decision.

¹⁹ It is also possible that EU ad hoc groups might be established for this purpose, a phenomenon not properly documented so far. Insecurity and unpredictability of the security environment as such, as well as preparation of forms and content of PE should also be considered in order not to backfire on preparatory (Iraq).

²⁰ The aim is to achieve a state more stable than the one prior to intervention.

It may be concluded that all contributors to the discussion agree with a certain geographical “location” of ESDP actions. However, differences persist in opinions on whether or not there should be some geographical limit²¹.

One of the groups tends to believe that emphasis on regions is inadequate. The specification of regions should reflect the criteria of European security interests, or the EU own interest to stabilize them. However, they do not rule out the possibility of ordering the priorities from a geographical point of view. The reason why concentration on regions is not sufficient is a globalized world and marginalization of distance. Therefore, possible threat implications is more important. One of the problems hinges on the priority approach to the EU internal security issues as a prerequisite of activation in other areas²². From the internal security point of view, it is anticipated that radical (religious and ethnic) organizations will enter the EU as a result of migration, hence the need to get to the root of their ideas (for example of radical Islam), rather than just to document them where they are present²³. However, experts do not rule out the EU future interest in regions. There are regions where military and non-military threats originate and areas of exceptional importance that need to be stabilized.

The other group believes that the role of the EU, as a security actor is being performed in regional dimensions and therefore it is possible to set priorities from a regional point of view. This opinion is based on factors of the ESDP regional orientation. One of them is the shift in the EU geographical borders as a result of EU enlargement. The CFSP and the ESDP are instruments used by EU in all related areas. There are no decisive controversies in the analysis of the EU possibilities to operate in “geopolitical dimensions” however there are some differences in the prognosis of actions to be conducted by NATO (especially the U.S. component) and the EU. There were some experts who believed that an agreement on geographical division of responsibilities between NATO and the EU might lead to the U.S. withdrawing from Europe (according to some experts, today the U.S. acts as an unnecessary guarantor of European security).

Opinions on the ESDP regional orientation stem from the CFSP (three areas characterized in the ESS²⁴). A more detailed classification is provided by other authors (Transatlantic, East European, Balkan, Central and Near Eastern, and Mediterranean). It is envisaged that the broader Black Sea area (incl. South

²¹ The EU has moved its position on the placement of ESDP actions from the original distance limit of 3 000 km from Brussels to the conduct of operations in places where threats originate. However, the limiting factors are adequate capabilities for such assignments and uncertainty of consensus. – authors’ note

²² Turkey-Cyprus (Greco-Turkish) problem and stabilization of the Balkans.

²³ Threats may also come from radical Muslims from the U.S. or the EU. Some member state may even concentrate on France (a country with a high percentage of culturally non-integrated Muslims) as a territory where diverse threats may originate.

²⁴ Western (Euro-Atlantic), Eastern (cooperation and potential enlargement) and Southern (Mediterranean). In a broader sense, the Eastern area of interest is directed towards cooperation with Asia and the Southern one towards Africa, whereas the Western one focuses on North, Central, and South America.

Caucasus) will be covered by the CFSP and the ESDP due to Romania's and Bulgaria's accession to the EU.

The EU may now export this strong point into its surrounding environment. The number of regions where the EU is involved reflects the scope of its ambitions. The presented view may determine its priorities as follows: the Balkans, Eastern Europe, the Middle East, North Africa, and sub-Saharan. The Balkans comes first due to its ongoing integration with the EU; Belarus, Ukraine, and Moldavia belong to the area of the EU (potential) influence; The Mediterranean (although any prospective EU membership was ruled out) is connected with the stabilization of the EU southern periphery. From the standpoint of its political instability and economic significance, the Middle East is a candidate to become another region of prominent significance. As for sub-Saharan, not all participants expressed their opinions on the use of ESDP instruments. In general, the expert discussion primarily focused on the EU mission in the Democratic Republic of Congo, which is considered as a vanguard of "democratic intervention." From the point of view of capabilities, they expressed scepticism about the EU greater involvement in sub-Saharan Africa²⁵.

The participants of the discussion are of the opinion that, in its foreign policy, the EU should pursue the goal to which it is indebted for its existence: a gradual extension of stability and security. Moreover, the EU might act as a peacemaker in distant regions. They also anticipate future use of armed forces and exploitation of further capacities of the ESDP.

The nature of the foreign policy of the Slovak Republic for the upcoming period: – soft-European, soft-Atlantic – pro-European, and other options

To illustrate this area of interest in comparison with others, we may well use a statistical expectancy curve. On the left and right sides (in the statistical context representing the lowest percentage of occurrence) are opinions either strongly "pro-European" or "pro-NATO", whereas the middle represents opinions with a variable level of inclination to one or the other side of the spectrum (with a higher Atlanticism inclination). The majority of respondents tend to support the pragmatic policy of the Slovak Republic, one that could bring the greatest successes in the long run. This policy is characterized as "pro-Slovak".

Pro-European opinions are based on the premise that the EU will grow into an organization presented in the draft of the EU constitution, taking into account the uncertainty of the further development of NATO. The current pro-Atlantic (pro-American) policy of the Slovak Republic is seen as short-sighted (provided that the world will be developing in accordance with another than Cold War scenario).

The Slovak Republic's pro-Atlantic position is based on the current orientation of the Slovak Republic. As a NATO member we have a possibility to shape the security environment and secondly security of Europe is connected to that of the

²⁵ There are factors to be considered: the region's total area, a number of complex problems, other actors involved, and pursuance of narrow national interests by some EU states. However, it may serve as a laboratory for testing the ESDP area of influence regarding failed states, supporting the move from a humanitarian to democratic intervention.

United States²⁶. These authors maintain that under the current circumstances neither EU nor individual states are capable of ensuring security and stability in Europe. The stabilization of Europe's peripheries remains infeasible without U.S. involvement. Pro-Atlanticism does not mean unconditional acquiescence with U.S. policy but coordination of procedures and harmonization of interests. In connection with the ESDP development, experts firmly believe that the Slovak Republic should contribute to an effective division of work between NATO and the EU with the aim of preventing mutual competition and general weakening²⁷.

The pro-Atlantic group places emphasis on the Slovak Republic's attempts to maintain the transatlantic link, and to keep the U.S. attention focused on its European allies. They recommend that the Slovak Republic should avoid a double mandate, attempts to influence closer cooperation of both groupings, negotiating courses of action within Berlin Plus, and closer cooperation in preparing operations.

The third opinion group (with the majority representation) suggests abstaining from extremes, while taking into account the Slovak Republic's alternatives. The group also considered the development of both NATO and EU. They assume that the EU will proceed along the road of greater political and security integration, whereas the Slovak Republic's options will be very limited. In fact, it will be left with the alternative to adjust to the given circumstances. At the same time, it is questionable whether or not the Slovak Republic had some other option for European foreign policy besides its pro-American position on the Iraq crisis. This particular crisis demonstrated the disputed issues within the EU common foreign policy, when the EU decisions were dependent on the good will of 25 countries. Above all, Slovakia should lead a pro-Slovak policy in the future, which should be other than these two (+/-) alternatives. Admittedly, bearing in mind the existing opinions among EU member states, it is important to go for simplifications (so, either "Atlanticism" or "Euroautonomy"), however, one cannot answer the question unequivocally.

What was also discussed was the paradox relating to the Slovak Republic's assessment as a pro-Atlantic country; although it enjoys the EU economic benefits and opportunities and is a part of the EU third pillar. It seems that, the new 2006 Manifesto of the government is more balanced than the previous. According to this document the Government considers NATO to be the main guarantor of the Euro-Atlantic security and SR shall respect and fulfil obligations following from Slovakia's membership in NATO. SR shall continue in strengthening the transatlantic links.

As a member of EU and NATO SR shall promote the revival and enlargement of the political dialogue and practical co-operation between EU and NATO. The Government shall participate in the preparation and implementation of the Common

²⁶ This position does not prevent SR from supporting the CFSP and the ESDP. Atlanticism and Europeanism are not necessary self-excluding terms and in this respect, we might even omit the prefixes soft- and pro- when talking about the Slovak Republic's position.

²⁷ From the Slovak perspective, the greatest threat is posed by competing NATO and EU member states, which might paralyze their readiness and marginalize the significance of smaller member states.

Foreign and Security Policy of the EU and in development of capacities of the European Defence and Security Policy²⁸.

Conclusions - Possible issues (themes) for the Slovak security community

What is the impact of EU and NATO enlargement on responsibilities in the security area? Will there be an agreement in compliance by which NATO will not go beyond certain limits of EU civil and military crisis management? Will there be a geographical division of NATO and EU areas of interest, in terms of NATO covering a strategically “wider” range? Will the EU intervention in the DRC create a precedent for its greater involvement in sub-Saharan Africa? What is the outcome of the stabilization and association process in the Western Balkans? What are the Slovak Republic’s interests in becoming more involved in the said area of the ESDP? Will the failure to reach a consensus in the ESDP lead to the creation of ad hoc coalitions within the EU? To what extent and in what form should the EU declare its interests? Should they be characterized in a wider security context, or should they be juxtaposed against those of NATO and the U.S. What does the Slovak Republic consider important from the standpoint of interests defined in its security strategy? Do they need to be updated in light of the interests pursued by its neighbours and the definition of EU interests? Does the EU need defence capabilities to forward and defend its interests? What are the positions of the Slovak Republic on the expansion of intervention above Petersberg? Is it possible to come up with a better definition of a pre-emptive operation? How to characterize a “soft pre-emptive” operation? Would a new approach require a new type of intervention force (a combination of military and civil components)? In which areas of the ESDP will the Slovak Republic be exposed to more pressure from the EU? How can and what is the Slovak Republic obliged to contribute besides military CM instruments? What should the Slovak Republic’s position on the overall development of the EU’s second pillar be?

Bibliography

- [1] A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy, <http://www.iss-eu.org/solana/solanae.pdf>, 1 June 2006.
- [2] Heywood, Andrew: Political Theory, Eurolex Bohemia: Praha 2005.
- [3] Security Strategy of the Slovak republic 2005, <http://www.mosr.sk/dokumenty/eng/sk-security-strategy-2005.pdf>
- [4] Defence Strategy of the Slovak republic 2005, <http://www.mosr.sk/dokumenty/eng/sk-defence-strategy-2005.pdf>
- [5] The Manifesto of the Government of the Slovak Republic <http://www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=1672>

²⁸ It will make an effort that the Slovak Republic, by the end of 2010, contribute adequately to defence capabilities of the collective defence of NATO and to EU military capabilities with the objective of a full-fledged contribution in the period thereafter. (according the part 8 and 9 of the Manifesto)

[6] The development of Security and Defence Policy of Slovakia, Poland, Hungary and Czech Republic in the context of Transatlantic dimension and ESDP . Institute for Security and Defence Studies MOD SR, Friedrich Ebert Foundation SR. 2005. (In Slovak only) http://www.fes.sk/publikacie/archiv_2005.html.

CONSIDERAȚII PRIVIND CARACTERISTICILE FORȚELOR ARMATE PROFESIONISTE DIN PERSPECTIVĂ INSTITUȚIONALĂ

Alexandru COTOARĂ-NICOLAE*
Dr. Niculae IANCU**

Taking into account the transformation process of the Armed Forces, known to be difficult and time consuming, the evaluation criteria for the efficiency of the military activities depends a great deal on how adequate are the theoretical models used. Structuring a set of qualitative and quantitative criteria for measuring the professional level of the Armed Forces ensures a methodological framework for controlling and coordinating systems derived from the modernization process, which, particularly for the Romanian Army, are known as requirements generation system, planning, programming, budgeting and evaluation system and defence acquisition management system.

Introducere

Așa cum sublinia Samuel Huntington, „profesionalismul deosebește ofițerul de astăzi de luptătorii epocilor trecute”[1]. Acest concept a fost dezvoltat ulterior de britanici, prin extensie la tot personalul armatei, în special în contextul activităților de relații publice și promovare a organizației militare. La mijlocul anilor ‘70 armata britanică era promovată prin intermediul sintagmei „*The Professionals*”, mesajul implicit fiind acela că armata este o instituție serioasă și responsabilă, în interiorul căreia nu numai ofițerii sunt profesioniști. Termenul *professional* a fost utilizat în antiteză cu cel de *amateur*, urmărindu-se eliminarea percepției existente la acea dată privind ineficiența și lipsa de logică a serviciul militar național britanic.

Sfârșitul Războiului Rece a generat transformări ale sectorului securității care au afectat forțele armate, într-o mai mică sau mai mare măsură, indiferent de dimensiunea lor sau statutul statelor în lume. Transformarea și diversificarea amenințărilor au condus la dezvoltarea misiunilor forțelor armate într-un spectru mai larg. În conformitate cu Charles Moskos, armatele se îndreaptă către un nou tip de organizare, postmodern, ceea ce presupune asumarea de misiuni multiple în condițiile unei permeabilități mai mari către societatea civilă. Armatele din întreaga lume au astăzi, în mod uzual, următoarele cinci funcții [2]:

- protecția independenței, suveranității și integrității teritoriale ale țării, pe larg, a cetățenilor săi;
- misiuni internaționale de menținere a păcii sau de impunere a păcii;
- asistența în caz de calamitate;
- sarcini de securitate internă (asistență pentru poliția civilă în menținerea ordinii publice în cazuri excepționale);
- participare la construcția națiunii.

Având în vedere dezvoltarea accentuată a modelului de apărare colectivă, pentru un mare număr de armate, în special europene, se poate defini și funcția:

* Col.ing., Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare

** Mr. ing., Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare

- îndeplinirea responsabilităților asumate ca membru al organizațiilor internaționale de apărare colectivă.

Gradul în care armata îndeplinește aceste funcții variază de la un stat la altul, depinzând de cadrul legislativ național și de percepția asupra securității. În urma analizării eficienței posibilităților de răspuns a forțelor armate la amenințări, în contextul concurării unui număr mare de factori politici, sociali și economici, statele au început să renunțe la serviciul militar obligatoriu trecând la forme de organizare complet profesionale. Forțele armate profesionale trebuie să acționeze la un anumit nivel calitativ, măsurabil și controlabil, astfel încât să fie pregătite în orice moment să răspundă la orice amenințare din aria lor de responsabilitate. În vederea stabilirii nivelului de pregătire al acestora, pot fi definite o serie de caracteristici calitative care prin rafinare pot genera o matrice de cerințe cantitative controlabile astfel încât autoritățile de decizie să fie în posesia unui instrument puternic de management care să vină în sprijinul procesului decizional.

I. Controlul obiectiv al autorităților civile

În cadrul democrațiilor liberale moderne, toate forțele de apărare și securitate se găsesc sub comanda, controlul legislativ și direcția politică a autorităților recunoscute constituțional și mandatate public în mod democratic. Așa cum este subliniat în lucrarea **Controlul parlamentar al sectorului de securitate: principii, mecanisme și practici** [3], se crede, în general, că politica de securitate este sarcina naturală a executivului, pentru că acesta deține cunoștințele necesare și are capacitate de reacție rapidă. Parlamentul este perceput ca o instituție mai puțin pregătită pentru a-și asuma responsabilitățile controlului sectorului de securitate, mai ales din cauza lipsei expertizei și informațiilor necesare și a lipsei aparatului necesar desfășurării acestui tip de activități. Însă, ca în cazul oricăror politici publice, Parlamentul are sarcina de a revizui și monitoriza activitatea aparatului executiv. În acest context, devine esențial ca parlamentul să monitorizeze folosirea eficientă a resurselor limitate ale statului în interiorul sectorului de securitate. În continuarea argumentelor în sprijinul creșterii rolului Parlamentului în exercitarea controlului asupra forțelor armate, în lucrarea menționată este evidențiat faptul că executivul nu conștientizează în mod necesar ierarhia problemelor de securitate pentru cetățeni. Parlamentarii sunt cei care au un contact direct cu populația, și prin poziția lor, au posibilitatea de a face cunoscute problemele cetățenilor. Parlamentarii pot ridica problemele în plenul Parlamentului și se pot asigura că acestea sunt reflectate în politica și în cadrul legislativ de securitate.

Deși Parlamentul și guvernul au roluri diferite în privința securității, ele împart responsabilitatea pentru buna funcționare a acestui sector. Aceeași idee de responsabilitate comună trebuie să se regăsească și în relația dintre liderii politici și cei militari. Aceste două părți nu trebuie privite ca antagoniste și nici să nu acționeze ca atare, ci să se constituie în elemente care interacționează pentru realizarea unei politici de securitate eficiente, atotcuprinzătoare și centrate pe persoana umană. Elementele de interacțiune trebuie să includă dialogul între liderii politici și oficialii militari, un dialog bazat pe încredere, linii de comunicare deschise și includere

reciprocă. Astfel de schimburi constante au avantajul de a împiedica distanțarea reciprocă a politicienilor și a oficialilor și de a contribui astfel la consolidarea stabilității.

Conform teoriei lui Huntington, există două forme opuse de control civil asupra forțelor armate [4]: control civil subiectiv și control civil obiectiv. Controlul civil subiectiv presupune minimizarea puterii și influenței militarilor și utilizarea prestigiului acestora pentru creșterea puterii grupurilor civile, în timp ce controlul civil obiectiv implică maximizarea profesionalizării militare, adică translatarea comportamentelor de conducere la toate nivelurile organizației militare.

„Controlul civil democratic asupra forțelor armate este o trăsătură definitorie a statului de drept și reprezintă ansamblul prerogativelor conferite de Constituție și de lege autorităților societății politice, democratic aleasă, de a stabili cadrul normativ privind organizarea, funcționarea și responsabilitățile forțelor armate, de a fixa limitele lor de acțiune, precum și de a verifica modul în care activitatea acestora este conformă dispozițiilor legii și hotărârilor autorităților civile competente.” [5] Acest control poate fi văzut ca un drept al autorităților civile de a veghea ca forțele armate să ocupe și să păstreze locul ce le-a fost destinat în cadrul societății.

II. Relaționarea cu alte instituții de securitate națională

Prevederile constituționale, democratice și guvernele alese există pentru a promova securitatea națională și libertatea individului, pentru a acționa în interiorul constrângerilor rezonabile definite în mod legal. Securitatea este un termen mult mai larg decât asigurarea apărării împotriva agresiunilor externe. Din acest punct de vedere, forțele armate au și alte roluri, atât în context intern pentru asigurarea ajutorului militar pentru autoritățile civile, cât și în context extern prin exercitarea diplomației apărării și diverselor forme de sprijin pentru alte state. În abordarea extinsă a domeniului securității, există și alte ministere cu responsabilități generate de securitatea națională. În acest sens, caracteristicile forțelor armate profesioniste sunt legate direct de prevederile constituționale și direcțiile politice ale altor instituții de securitate și apărare. Astfel de instituții naționale tipice sunt [6]:

- poliția civilă (poliția neînarmată);
- jandarmeria (poliția înarmată) ;
- miliția, garda națională (voluntari) ;
- grăniceri;
- vameși;
- protecția civilă;
- alte agenții de urgență.

Pentru ca forțele armate să-și poată desfășura misiunile cu profesionalism sunt necesare prevederi guvernamentale care să definească în mod clar rolurile și sarcinile de rutină ale fiecărei instituții care acționează în sectorul securității naționale. De asemenea, pot fi definite sarcini de interfață, întrepătrunse și mixte pentru asigurarea funcționării forțelor armate într-un cadru legal general acceptat. Definirea cuprinzătoare a responsabilităților tuturor instituțiilor care interacționează în

interiorul domeniului securității va permite selectarea setului de cerințe ale forțelor armate profesioniste care să fie incluse în procesul de planificare și evaluare a nivelului de pregătire a acestora.

III. Relaționarea cu populația civilă

Relația dintre forțele armate și populația civilă depinde de un mare număr de variabile atât dependente, cât și independente, istorice, politice, economice și demografice exprimate în termeni cantitativi sau calitativi. Popularitatea armatei în rândul populației civile se poate măsura prin intermediul sondajelor sau poate fi evaluată prin numărul cererilor de înrolare în serviciul profesionist al armatei. De exemplu, în România, „în mod constant, în ultimii ani, încrederea populației în instituția armatei s-a situat la aproximativ 75 de procente” [7], iar pentru un număr de aproximativ 6.000 de locuri disponibile în 2007 în luna octombrie 2006 existau 36.000 de cereri „ale tinerilor români, bărbați și femei, care vor să facă armata profesionistă” [8].

Relația dintre forțele armate și populația civilă poate fi analizată prin prisma a șase caracteristici variabile principale [9], unele dintre ele fiind implicite:

- apropierea sau izolarea dintre forțele armate și societatea din care provin, în spirit, atitudine și vizibilitate;
- serviciul militar voluntar sau obligatoriu;
- stilul marțial sau militarist al relațiilor interne dintre militari;
- datele referitoare la vârstă, calificare, sistem de promovare și oportunități;
- accesul la piața muncii națională sau internațională;
- reputația forțelor armate.

Această definiție a caracteristicilor forțelor armate profesioniste din perspectiva relației cu populația civilă permite proiectarea unei matrice de control în interiorul căreia să fie evidențiat gradul de adevăr al îndeplinirii cerințelor, astfel încât să poată fi realizată o evaluare de criteriu a nivelului de pregătire a forțelor armate, prin utilizarea tipului de funcție de multiplicare dorit de utilizator sau cerut de autoritatea de decizie.

IV. Calitatea forței proiectate și a resurselor pentru îndeplinirea capacităților așteptate ale nevoilor de apărare

Forțele armate profesioniste solicită o infrastructură profesionistă sau suficient de extinsă, sofisticată și flexibilă pentru a fi în măsură să acționeze rapid și eficient la amenințări, atât timp cât este necesar.

Termenul profesional cuprinde o combinație de componente conceptuale, morale și umane. Acestea reprezintă componente calitative ale eficienței care trebuie să fie caracteristică forțelor armate și fac parte dintr-un set mai larg al elementelor fundamentale necesare funcționării organismului militar: baza conceptuală, baza morală, resursa de personal, baza materială și infrastructura de sprijin [10]. Aceste elemente asigură trecerea la proiectarea sistemelor de dezvoltare și de evaluare a

nivelului de operaționalitate al forțelor armate. Din dimensiunea conceptuală sunt translatate mai departe în dimensiunea pragmatică a previzionării resurselor prin procesul de proiectare a forței, devenind printr-o serie de iterații elemente de program. În acest context, se poate aprecia că sunt implicate atât elementele explicite, cum sunt cele de personal, materiale și de infrastructură, cât și elemente implicite care necesită translații în cerințe măsurabile, cum sunt baza conceptuală și moralul. Forma în care pot fi regăsite după construirea structurilor divizate de lucru ale programelor sunt:

- cerințe tehnico-tactice ale sistemelor de armament (legate direct de nivelul moralului luptătorilor),
- cerințe funcționale ale sistemului, mai mult sau mai puțin integrat, de luptă (legate direct de baza conceptuală a sistemului militar),
- cerințe financiare exprimate prin costurile de personal (legate direct de componenta umană) și alte costuri de program (achiziții, testare și evaluare, logistică etc.).

Numeroasele cerințe derivate dintr-un obiectiv major de modernizare a forțelor armate trebuie structurate și incluse într-un sistem de proiectare, evaluare și supraveghere cum este și Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare aplicat în cadrul Ministerului Apărării. Acest sistem asigură instrumentele și metodologiile necesare de control și evaluare a calității forțelor armate profesioniste din perspectiva consumului de resurse alocate puse în relație cu obiectivele de modernizare specifice fiecărui program major al ministerului.

Concluzii

Forțele armate nu pot fi profesioniste cu adevărat dacă nu au o direcție profesionistă, resurse suficiente și sprijin din partea instituțiilor civile, completate de sprijinul și respectul populației civile. Modelul schimbărilor la nivelul organizării forțelor armate dezvoltat de Moriss Janowitz [11] evidențiază accelerarea ritmului transformărilor, inclusiv prin profesionalizare, deci, prin renunțarea la serviciul militar obligatoriu și trecerea la serviciul voluntar. Unul dintre principalele motoare ale transformării este „vastul proces de modernizare care se manifestă începând cu secolul XVIII” [12], așa cum remarcă Samuel P. Huntington în lucrarea sa **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**. Mai departe, acesta subliniază faptul că modernizarea este produsul extraordinarei expansiuni a cunoașterii științifice și ingineresti, formulând un concept de „cultură a modernității”. Ritmul de tehnologizare în mod inerent a solicitat profesionalizarea personalului de deservire a tehnicii de luptă, fiind o cauză majoră a nevoii de transformare a forțelor armate. Avansul tehnologic a modificat semnificativ modul de manifestare a autorității sub formă de comandă și control, reprezentând faptul că militarii sunt supuși procesului de comandă, în timp ce sistemele militare se află sub procesul de control. Odată cu creșterea nivelului tehnologic, procesele de comandă și control au evoluat și s-au extins, determinând ca, cel puțin din punct de vedere conceptual, sistemele militare să

fie integrate sub forma C⁴I²SR¹. Aceste transformări vin în sprijinul ideii că armata reprezintă un motor al dezvoltării tehnologice și în final al evoluției societății în ansamblu.

Creșterea performanțelor tehnologice se manifestă și în dimensiunea managementului organizației militare. Acest lucru a facilitat accesul civililor în poziții-cheie de conducere dezvoltând noul tip de „autoritate managerială” [13]. Acest tip de conducere trebuie să se bazeze pe un sistem puternic de planificare a resurselor, în funcție de obiectivele forței. Creșterea dimensiunii și diversificarea resurselor implicate a venit în sprijinul ipotezei lui Janowitz privind schimbarea accentului dinspre autoritatea bazată pe dominație către autoritatea bazată pe explicare, persuasiune, expertiză și consens.

În dificilul și consumatorul de resurse proces de transformare a forțelor armate, criteriile de evaluare a eficienței activităților militare „depind în mare măsură de gradul de adecvare a modelelor teoretice utilizate” [14]. Structurarea unui set de criterii calitative și cantitative pentru măsurarea nivelului de profesionalizare a forțelor armate asigură un cadru metodologic de coordonare și control a sistemelor derivate din procesul de modernizare, care în mod particular pentru Armata României sunt denumite sistemul de emiterie a cerințelor, sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare și sistemul de management al achizițiilor pentru apărare. Prin această abordare, un criteriu pentru măsurarea nivelului de profesionalizare a forțelor armate poate fi privit drept o cerință majoră a sistemului militar, care prin rafinare trebuie inclusă în *Documentul cu Nevoile Misiunii* și regăsită mai departe în *Documentul cu Cerințele Operaționale*, asigurându-se astfel transformarea acestora în soluții materiale pentru sisteme de tehnică militară de calitate care să satisfacă cerințele utilizatorului, în timp util și la un preț rezonabil. În atingerea acestui obiectiv, organizația militară trebuie să promoveze un management bazat pe rezultate și performanțe pentru a asigura aplicarea unui sistem de achiziții necesar pentru introducerea și menținerea în înzestrare a unor sisteme de tehnică militară eficiente și performante. Din această perspectivă, succesul procesului de profesionalizare a forțelor armate depinde de calitatea resurselor umane implicate, prioritățile programelor majore ale apărării, calitatea cerințelor validate, metodologiile de măsurare a performanțelor și definirea clară a responsabilităților derivate.

Bibliografie

[1] Samuel P. HUNTINGTON, **The Soldier and the State**, Cambridge, MA: Belknap Press, Harvard University Press 1957, p.3.

[2] *Controlul parlamentar al sectorului de securitate: principii, mecanisme și practici - Uniunea Inter-Parlamentară*, Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate – Geneva, p.50, <http://www.dcaf.ch>.

[3] Ibidem, pp. 19-22.

¹ C⁴I²SR - Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Information, Surveillance, and Reconnaissance

[4] Ionel Nicu SAVA, *Forțele armate și societatea*, suport de curs IDD, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, București, 2006-2007, p. 35.

[5] ***, *Raporturile armată – societate civilă* (studiu introductiv), www.unap.ro, p. 4.

[6] Patrick MILEHAM, *Professional Armed Forces: Concepts and Practices, Defence Management in Uncertain Times*, Cranfield Defence Management Series Number 3, Frank Cass Publishers, 2003, p. 96.

[7] Simona FIRTAT (simona.firtat@mediaon.ro), *Campanie armată în publicitate*, Bani noștri, 11.10.2006, <http://www.baniinoștri.ro>

[8] Liliana RUSE (liliana.ruse@gandul.info), *Din 36.000 de voluntari pentru armata profesionistă, vor fi selectați 6.000*, Gândul, 24.10.2006, <http://gandul.info>.

[9] Patrick MILEHAM, *op. cit.*, p. 98.

[10] *British Defence Doctrine*, MoD: Joint Warfare Publication, JWP 0-01, 1996.

[11] Ionel Nicu SAVA, *op. cit.*, p. 19.

[12] Samuel P. HUNTINGTON, **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, Editura Antet, 1997, p. 98.

[13] Ionel Nicu SAVA, *op. cit.*, p. 30.

[14] Claudiu NICULAE, **Schimbarea organizației militare o perspectivă (neo)instituționalistă**, Editura Tritonic, București, 2004, p. 34.

NATO ȘI VIITORUL MEDIU GEOPOLITIC ÎN ERA GLOBALIZĂRII

Constantin RĂILEANU*

This paper approaches the NATO's role in the new political environment, stressing out the role of the state in a globalised world, and analyses the influences of social and economical factors.

În ultimii 15 ani, NATO a fost marcat de adaptări și schimbări profunde. Dintr-o alianță statică, tipică Războiului Rece, în condițiile schimbătoare ale mediului global de securitate, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord devine din ce în ce mai dinamică. Cu toate că un atac de mare amploare asupra unui stat membru este mai puțin probabil, „în compensare”, au apărut și se manifestă alte amenințări și pericole, ceea ce impune, mai mult decât oricând, flexibilitate și cooperare. Summit-urile de la Washington, Praga, Istanbul, Riga, aderarea a noi membri, modificările structurii de comandă, noile tipuri de misiuni, transformarea și circumstanțele geostrategice au „direcționat” evoluția Alianței.

NATO va contribui efectiv la prevenirea conflictelor, managementul crizelor, inclusiv pregătirea și conducerea operațiilor de răspuns la crize. Experiența participării Alianței în operații demonstrează creșterea importanței eforturilor pentru stabilizare și reconstrucție, situații în care elementele de putere, naționale și internaționale, diplomatice, economice, politice și sociale, sprijinite de cel militar, într-o manieră integrată, trebuie să coordoneze restabilirea normalității în perioada post-conflict.

Apărarea colectivă reprezintă esența existenței Alianței. Provocările la adresa apărării colective vor fi omnidirecționale, complexe și multidimensionale. Pacea, securitatea și dezvoltarea sunt interconținuate mai mult decât oricând. Alianța va trebui să dispună de capacitățile necesare protejării păcii, stabilității, sprijinului eforturilor umanitare, descurajării adversarilor, interzicerii agresiunilor și, dacă va fi necesar, combaterii inamicilor prin angajarea întregului arsenal de mijloace, misiuni și operații militare la dispoziție. În plus, Alianța va trebui să-și coordoneze eforturile cu cele ale organizațiilor internaționale, guvernamentale și non-guvernamentale, statelor non-NATO pentru contracararea proliferării armelor și amenințărilor asimetrice. NATO va adopta o abordare holistică asupra securității, pentru a permite aplicarea coerentă a instrumentelor de putere și întărirea cooperării între structurile organizației și statele membre, statele partenere și organizațiile internaționale (ONU, OSCE, UE, ONG-uri). În acest sens, NATO dispune de mecanismele necesare cum ar Parteneriatul pentru Pace, Dialogul Mediteranean, Inițiativa de Cooperare de la Istanbul, relațiile speciale cu Ucraina și Rusia.

Viitorul mediu de securitate va cuprinde, în continuare, riscuri și amenințări globale, regionale și locale la adresa Alianței Nord-Atlantice și a statelor membre. Prin metode și mijloace specifice, acestea vor fi identificate, monitorizate, diminuate sau contracarate de către și împreună cu structurile naționale și organizațiile

* Col., drd., ACT-SUA, Norfolk

internaționale cu atribuții în domeniul securității și al apărării. În cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, conform Orientărilor Politice Generale (Comprehensive Political Guidance - CPG) și prin definitivarea conceptuală și implementarea Abordării Operațiilor pe Baza Efectelor (Effects Based Approach to Operations - EBAO), puterea militară va fi aplicată în majoritatea situațiilor, dar vor fi integrate și celelalte elemente de putere, economică, diplomatică, politică etc., care, împreună, vor contribui la slăbirea componentelor unei posibile agresiuni împotriva NATO.

Tendențele spectrului de amenințări evidențiază recrudescența și pericolele terorismului, criminalității, subversiunii, insurecțiilor și a conflictelor interstatale. La acestea se adaugă rolul nefast al liderilor antagoniști, dezordinea, accesul facil la echipamente militare și sisteme de arme convenționale performante și de distrugere în masă, disponibilitatea resurselor financiare și vulnerabilitățile NATO.

Mediul geopolitic se caracterizează prin continuarea globalizării și adâncirea interdependenței; creșterea numărului de state și de facțiuni statale; declinul puterii/suveranității statelor; guverne-marionetă și state lipsite de autoritate; lideri antagoniști și dezordine; ordine internațională confuză; procese decizionale neadecvate; relaționarea și interacțiunea NATO cu mediul politic și social.

Fenomenul de *globalizare* este înțeles ca un proces, sau set de procese, prin care organizarea *spațială* a relațiilor și a tranzacțiilor este exprimată prin schimburile și rețelele transcontinentale și inter-regionale de activități, putere și de interacțiune. Globalizarea determină și este caracterizată de patru tipuri de schimbări. În primul rând, favorizează *extinderea* activităților sociale, politice și economice peste frontiere, regiuni și continente. În al doilea rând, *intensifică* interconexiunile și schimburile comerciale, financiare, culturale, investițiile și duce la creșterea migrației. În al treilea rând, prin realizarea unor sisteme globale de transport și comunicații, se mărește *viteza* de difuzare și de circulație a ideilor, bunurilor, informațiilor, oamenilor și a capitalului. În al patrulea rând, *extinderea, intensificarea și viteza* interacțiunilor globale pot fi asociate cu *impactul* pe care efectele unor evenimente de la mare distanță sunt resimțite oriunde în lume, iar unele acțiuni locale pot avea consecințe globale. Astfel, granița dintre aspectele (problemele) domestice și afacerile globale devine din ce în ce mai fluidă. Pe scurt, globalizarea se poate defini prin fenomenele de extindere, intensificare, reducere a timpului de difuzare, de transport și de reacție, creșterea impactului interconectivității globale, în condițiile în care comunicațiile și interacțiunea devin din ce în ce mai facile, puțin costisitoare și tot mai eficiente. Efectele globalizării favorizează schimburile și interacțiunea ideilor, sistemelor economice și culturale, iar revoluția comunicațiilor și a comunicării devine un factor de forță.

În următorii 10-15 ani, *tendențele economice*, ca rezultat al globalizării, se vor caracteriza prin continuitate și, în principiu, se referă la:

- rata de creștere a comerțului internațional (exterior) mult mai ridicată decât cea a economiei mondiale;
- intensificarea fluxului de capital internațional, inclusiv al investițiilor străine directe;

- crearea de structuri internaționale și încheierea de acorduri multinaționale, asemănătoare Organizației Mondiale a Comerțului (World Trade Organization - WTO) și Organizației Statelor Exportatoare de Petrol (Organization of the Petroleum Exporting Countries – OPEC);

- dezvoltarea sistemelor financiare globale;
- afirmarea și dezvoltarea corporațiilor multinaționale.

Tendențele socio-culturale, în aceeași perioadă de timp, se vor caracteriza prin:

- intensificarea schimburilor culturale internaționale;
- răspândirea multiculturalismului;
- hibridizarea tradițiilor și valorilor culturale locale (naționale) prin asimilarea valorilor culturale occidentale și globale;
- intensificarea transportului internațional și a turismului;
- creșterea imigrației, inclusiv imigrația ilegală;
- „neologizarea” limbilor de circulație universală și a statelor atrăgătoare și furnizoare de migrațiune, prin integrarea cuvintelor din alte limbi;
- formarea și dezvoltarea unui set de valori universale.

Alături de tendințele menționate mai sus, dezvoltarea infrastructurii telecomunicațiilor globale și transferul transnațional de date utilizându-se tehnologii precum Internetul, comunicațiile prin satelit și telefonia celulară, permite comunicarea, facilitează procesele de conducere și management prin accesul și procesarea bazelor de date și informații, în timp real, indiferent de distanțe. În același timp, folosind infrastructura de care am menționat, putem spune că și terorismul s-a globalizat. În acest sens, un exemplu edificator este oferit de atacurile ce vizează ținte din țări care nu au legătură directă cu statele din care provin sau în care sunt localizate organizațiile teroriste.

Ca efecte negative, globalizarea va genera curente și mișcări anti-globalizare, va favoriza recrudescența naționalismului și a extremismului de dreapta și de stânga, izolaționismul, deteriorarea tradițiilor și valorilor culturale specifice fiecărei națiuni.

Globalizarea lumii economice reprezintă „motorul” fenomenului în sine, cu influențe directe și indirecte asupra evoluțiilor din domeniile social, politic, militar, diplomatic, cibernetic, mediu, sănătate etc.

Globalizarea economică va continua și se va adânci. În ciuda tendințelor protecționiste, schimburile transnaționale se vor intensifica ceea ce va determina inter-relaționarea și interacționarea dintre sistemele economice naționale și integrarea piețelor. Deschiderea și orientarea către piață va crește competiția și presiunea asupra adaptării sistemelor economice și sociale. Statele și regiunile care nu reușesc să se adapteze cerințelor și să țină pasul schimbărilor și progresului tehnologic vor risca să fie marginalizate, iar economiile lor vor intra în declin.

Specialiștii și analiștii în economie și sociologie susțin că sunt patru forme fundamentale de mișcare a capitalului care cauzează globalizarea în lumea economică:

- *capitalul uman* – imigrare, migrație, deportare etc.;
- *capitalul financiar* – ajutor, împrumut, credit, datorie etc.;
- *capitalul resurselor* – energie, petrol, gaze naturale, metale, minerale, lemn etc.;

- *capitalul de putere* – forțe de securitate, alianțe, coaliții, forțe armate etc.

Globalizarea exponențială a lumii economice va continua în următorii 10-15 ani. Ca urmare, vom asista la tranziția de la un mozaic de economii industrial-agrară naționale către o economie mondială, intensivă, integrată, bazată pe tehnologia informațiilor și comunicațiilor. Se estimează că statele membre NATO și alte state avansate nealiate, precum Japonia și Oceania, vor progresa economic, în timp ce alte economii în ascensiune, India, China, Brazilia, „tigrii” din Sud Estul Asiei – Indonezia, Malaezia, Filipine, Tailanda-, vor juca un rol deosebit de important în ordinea geo-economică.

Creșterea globală economică viitoare va rezulta din evoluțiile pozitive a trei segmente: *extinderea piețelor*, astfel se vor oferi produse mai competitive, în mai multe locații, la distanță și în timp mai scurt; *investițiile de capital fizic și uman* vor continua să crească; schimbările tehnice în procesele tehnologice și produse. Susținerea creșterii economice va depinde de o serie de factori, după cum urmează:

a) factori endogeni (economici):

- disciplina fiscală națională;
- cheltuielile publice pentru educație, sănătate și infrastructură;
- sistemele de taxe;
- rata de schimb competitivă;
- liberalizarea investițiilor directe străine;
- privatizarea;
- protecția drepturilor de proprietate;
- independența băncii centrale;
- consistența sectorului privat;
- flexibilitatea piețelor forței de muncă;
- armonizarea standardelor financiare și de afaceri naționale cu cele internaționale;
- întărirea sistemelor financiare naționale.

b) factori exogeni (non-economici):

- participarea democratică la viața politică, socială și economică;
- tehnologiile avansate IT și de comunicații: rețele, telefonie celulară 3G, comerțul on-line (E-commerce);
- eradicarea sărăciei;
- calitatea sistemelor educaționale și de formare a forței de muncă;
- sistemele viabile de sănătate;
- protecția mediului;
- egalitatea de șanse între sexe;
- întărirea eficienței guvernărilor și autorității instituțiilor statelor.

Factorii arătați mai sus sunt esențiali pentru progresul socio-economic al oricărei economii, mai mult sau mai puțin dezvoltate, desigur, implementarea lor va fi condiționată de existența și atitudinea factorilor social-politici, favorabilă sau reticentă deschiderii și interacțiunii.

Globalizarea și neoliberalismul economic vor schimba organizarea afacerilor (businesses) internaționale și a tranzacțiilor comerciale. Raționalizarea și consolidarea *corporațiilor multinaționale* prin asocieri voite sau mai puțin dorite și

prin achiziții vor continua în economia internațională. Va crește influența și presiunea politico-socială a corporațiilor în plan intern, regional și global, astfel, acestea vor acționa, prin toate mijloacele, asupra autorităților pentru obținerea accesului la resurse, piețe de desfacere și garantarea protecției prin instrumentele de putere naționale.

Va crește *competiția instituțională*, definită ca fiind atractivitatea economiilor naționale către mediul de afaceri internațional determinată de cantitatea și calitatea infrastructurii, regimurilor fiscale, forței de muncă, standardelor de mediu, riscurile politice și de guvernare. Guvernele vor intensifica eforturile de atragere a corporațiilor multinaționale competitive și puternice la nivel local, regional și global. Desigur, companiile puternice, globale gen Microsoft, vor rămâne în centrul atenției statelor cu economiile în expansiune. Nu trebuie neglijat costul ridicat al forței de muncă înalt calificate, ceea ce pentru economiile mai puțin dezvoltate va reprezenta un impediment important.

În condițiile globalizării, protecția drepturilor intelectuale devine un element de îngrijorare pentru afacerile internaționale. Competiția dintre corporații se bazează pe produse și proiecte exclusiviste, pentru care, datorită eficienței lor de piață, proiectarea și procurarea lor costă foarte mult. Din păcate, ca revers al medaliei, tehnologiile IT facilitează accesul la bazele de date protejate, ca atare, protecția va fi din ce în ce mai dificilă. Spionajul economic practicat de agențiile private și publice va prezenta un real pericol la adresa statelor membre NATO.

Referitor la *creșterea numărului de state și de facțiuni statale*, istoria recentă demonstrează pe deplin această evoluție. În 1914, perioada marilor imperii europene, existau 59 de state. În 1950, erau 89, iar în 1995 se ajunsese la 192 de state și formațiuni statale. Astăzi, 58 de state au populații mai mici de 2,5 milioane, iar 35 mai puțin de 500 000 de locuitori. Aceste fragmentări prezintă, fără îndoială, beneficii, dar se complică harta politică și se constată o anumită scădere economică datorită divizării piețelor. Mai mult, relațiile internaționale au devenit deosebit de complexe, iar golul lăsat de statele unitare și federațiile de state au favorizat apariția grupărilor/facțiunilor etnice, rasiste etc., precum și a „actorilor” transnaționali. NATO este una dintre puținele organizații care, pentru o cauză comună, aduce împreună state și popoare. Deoarece, în viitor, oponentii (adversarii) nu vor proveni dintr-o entitate omogenă, va fi dificilă stabilirea cu claritate a obiectivelor, misiunilor și a scopului final (end-state) al operațiilor Alianței.

Declinul puterii sau suveranității statelor reprezintă, în ultimii 50 de ani, un fenomen în continuă desfășurare. Dreptul internațional s-a schimbat fundamental atunci când ONU a autorizat intervenția armată în treburile interne ale unui alt stat, în condițiile în care, prin tradiție, afacerile interne, bune sau rele, reprezentau atributul suveran al statului respectiv.

Evoluțiile și schimbările de conținut ale Dreptului Internațional al Mărilor generează tot mai multe îndoieli asupra drepturilor și a zonelor exclusive, prevăzute și agreeate inițial, ale statelor de coastă privind pescuitul și exploatarea fundurilor mărilor și oceanelor din vecinătatea lor. Acest aspect nu numai că subminează puterea și suveranitatea autorităților naționale dar se poate transforma într-o posibilă sursă de conflict.

Statele și guvernele democratice sunt avantajate sau constrânse de evoluțiile drepturilor constituționale ale cetățenilor lor, precum și de către efectele globalizării în mass-media, astfel încât evenimentele din diferite părți ale lumii au impact imediat asupra națiunilor. Dacă autoritățile statelor nu vor fi în măsură să răspundă nevoilor cetățenilor și sub influența a ceea ce se întâmplă, pe glob, în situații apropiate sau similare, se va apela la alte organizații pentru soluții, ceea ce, în mod inevitabil, va conduce către slăbirea suveranității țărilor în cauză.

Datorită ariei de cuprindere și prin natura efectelor, guvernele trebuie să-și coordoneze eforturile pentru a face față provocărilor transnaționale, cum ar fi cele de mediu (dezastrele naturale, efectele încălzirii globale), crima organizată și transfrontalieră, proliferarea și traficul cu armament, migrarea, sănătatea și terorismul. Cu cât problemele internaționale vor afecta interesele naționale, cu atât mai mult se va impune nevoia soluțiilor internaționale, ceea ce, la nivelul NATO, va complica procesul decizional datorită dificultății obținerii consensului națiunilor membre.

Guvernele-marionetă și statele lipsite de autoritate prezintă reale motive de îngrijorare pentru NATO și națiunile democratice. În statele nedemocratice, în special cele din lumea a treia, cu o creștere economică insuficientă și o distribuție defectuoasă a venitului intern brut, se constată că populația și grupările de interese se coagulează în jurul triburilor, familiilor influente, liderilor religioși, criminalilor, conducătorilor facțiunilor armate etc. În asemenea state, cel mai adesea, se instaurează anarhia, iar revoluțiile împotriva regimurilor dictatoriale pot genera fragmentarea țărilor în cauză. Va fi foarte greu pentru a asigura asistență și a angaja schimburi comerciale cu statele lipsite de autoritate. Prin definiție, puterea guvernelor va fi diminuată, uneori chiar dominată, de corupție, revolte sociale, frică, teroare, criminalitate, brutalitate și resentimente. Nu este dificil de imaginat că asemenea state reprezintă raiul fărădelegilor, a activităților criminale și beligerante.

Liderii antagoniști, fie ei demagogi, criminali, naționaliști, conducători de facțiuni rebele, apar ca răspuns la situațiile interne disproporționate, explozive și conflictuale, politice, economice, sociale, etnice, religioase, etc. dar și ca rezultat al confruntărilor culturale și al competiției. Ei reprezintă o componentă cheie a unei posibile agresiuni împotriva națiunilor NATO, iar *dezordinea* asigură cel mai propice mediu de afirmare pentru această categorie de conducători.

Ordinea internațională confuză influențează în sens negativ suveranitatea colectivă și individuală a statelor membre NATO, mai ales afectează capacitatea de răspuns și eficiența Alianței în gestionarea situațiilor de criză și conflictuale care impun intervenția NATO.

Consensul, în procesul decizional, conferă Alianței Nord-Atlantice o forță politică considerabilă, însă realitatea a demonstrat că pe durata pregătirii și desfășurării operațiilor, acest principiu ar putea întârzia luarea unei decizii adecvate, la momentul oportun, ceea ce ar avantaja adversarul. Tocmai de aceea, superioritatea decizională reprezintă unul din obiectivele Transformării Militare NATO.

Națiunile membre NATO nu sunt imune la evoluțiile din țările mai puțin privilegiate. *Migrarea și libertatea de circulație* a oamenilor și, odată cu aceștia, a ideologiilor antagoniste pot favoriza și genera disfuncții sociale, iar colateral,

răspândirea de epidemii, boli, valori și reguli locale diferite și uneori incompatibile cu tradițiile și valorile morale din spațiul euro-atlantic.

Se poate concluziona că este în sprijinul stabilității și securității globale, regionale și locale, implicit, în interesul NATO, ca evoluțiile subversive și haotice prezentate să fie reduse și, acolo unde este posibil, eliminate.

Evoluțiile riscurilor și amenințărilor transnaționale reprezintă un alt domeniu de interes pentru analiștii și specialiștii militari. Principalele componente ale trendurilor transnaționale sunt: *extremismul și terorismul; proliferarea armamentelor; războiul cibernetic și operațiile informaționale; crima organizată.*

În conflictele viitoare, cele mai perfide și periculoase arme vor aparține arsenalului războiului asimetric, inclusiv *terorismul și extremismul*. Se vor schimba metodele folosite de grupările teroriste, care se vor baza pe cele mai avansate realizări științifice, tehnologice și informatice. Terorismul va continua să fie arma celor slabi și perfizi, care nu sunt în măsură sau nu vor să dispună de structuri, mijloace și să folosească metode și proceduri militare de planificare și de acțiune, pentru a răspunde provocărilor oponentilor, potrivit normelor de drept internațional și legilor războiului.

Expertii în domeniu apreciază că majoritatea grupurilor teroriste internaționale vor continua să se identifice cu islamismul radical, milițiile rasiste, fundamentalismul religios și naționalismul etnic.

Presiunea eforturilor globale antiteroriste și contrateroriste, coroborate cu impactul tehnologiilor informatice avansate, vor determina dispariția și descentralizarea pericolului terorist într-o rețea eclectică de grupuri, celule și indivizi. Grupările teroriste vor continua să se antreneze în diferite sanctuare de pe glob și nu vor avea nevoie de puncte de comandă statice, permanente pentru planificarea și conducerea operațiilor. Pentru cele mai multe atacuri este de așteptat ca grupările teroriste să folosească mijloace de distrugere convenționale. Originalitatea se va regăsi în conceptele operaționale – scop, organizare, planificare, mod de desfășurare, sprijin logistic, de exemplu, declanșarea atacurilor simultan în mai multe locații, separate unele de altele și aflate la distanță. În timp ce vehiculele capcană dotate cu dispozitive explozive improvizate vor rămâne principalele arme asimetrice, teroriștii își vor diversifica arsenalul în domeniul explozivilor și a mijloacelor de transport la țintă, chiar până la utilizarea avioanelor fără pilot. Folosirea agenților patogeni din panoplia armelor biologice reprezintă o preocupare tot mai evidentă a grupărilor teroriste. De asemenea, organizațiile teroriste vor încerca să achiziționeze și să dezvolte capacități pentru războiul cibernetic, în măsură să distrugă sistemele computerizate și să blocheze rețele informatice esențiale din domeniile transporturilor, energetic, bancar, de apărare, etc.

Proliferarea armelor de distrugere în masă (Weapons of Mass Destruction – WMD) și a armelor nonletale cu efect în masă (Weapons of Mass Effect – WME) reprezintă un proces (fenomen) în derulare, prin intermediul căruia se difuzează cunoștințe și echipamente, în pofida acordurilor și eforturilor contra – proliferare. Unele state vor continua să dezvolte sau să achiziționeze WMD/WME, pentru a se proteja împotriva amenințărilor regionale, să-și sporească influența globală și regională și să descurajeze intențiile sau intervențiile altor puteri, inclusiv cele

occidentale. Posibilitatea actorilor nonstatali de a intra în posesia WMD/WME este deosebit de periculoasă; un fenomen foarte dificil de monitorizat, mai ales identificarea intențiilor și momentului întrebuințării lor.

Armele nonletale cu efect în masă (WME) cuprind echipamente, inclusiv chimice și biologice, care cauzează neutralizarea și nu distrugerea forței vii a potențialului adversar. La acestea se adaugă armele radiologice și substanțele chimice carcinogene cu efect letal întârziat, însă impactul psihologic imediat al întrebuințării lor asupra populației sau a forței vii este deosebit de puternic, creând panică și confuzie. În aceeași categorie pot fi considerate armele pe bază de impuls electromagnetic și virușii catastrofici împotriva echipamentelor informatice, electronice și electromecanice, care pot bloca sistemele de comandă, control și de execuție militare și civile.

Progresul spectaculos al tehnologiei informatice și concentrarea masivă a populațiilor în zonele urbane determină sporirea vulnerabilității societății umane și noi oportunități de manifestare pentru amenințări, nu neapărat militare: centrele de luare a deciziilor pot fi neutralizate, nodurile de distribuire și rețele de comunicații devin atractive, folosirea noilor tehnologii de comunicare pentru influențarea opiniei publice etc.

În privința operațiilor militare, adversarii vor căuta, pe cât posibil, să-și atace capacitățile militare cu mijloacele războiului electronic, operațiilor psihologice, cu folosirea deceptiei și a inducerii în eroare, a armelor cu energie direcționată și a celor cu impuls electromagnetic. Scopul principal va consta în interzicerea realizării superiorității informaționale, împiedicarea întrebuințării sistemelor de arme, diminuarea sprijinului națiunilor pentru operațiile NATO. Atacurile cyber vor contribui la îngreunarea proiecției forțelor prin disturbarea rețelelor militare și civile de comandă, control și de execuție. În ultimă instanță, se va trece la întrebuințarea mijloacelor distructive, punctuale, eficiente și cu efecte colaterale cât mai reduse.

Organizațiile de crimă organizată transnaționale se vor dezvolta și își vor extinde activitățile pe fondul dezordinii, corupției, letargiei în implementarea măsurilor de control, zonelor neacoperite de sistemele de supraveghere din diferite țări și al existenței rețelelor globale informatice, financiare și de transport. Se vor manifesta sub forma alianțelor, cu mici antreprenorii criminale și cu mișcări insurgente pentru operații specifice. Reprezentanții organizațiilor criminale vor corupe conducătorii statelor instabile, cu economii fragile, se vor infiltra în sistemele bancare și de afaceri și vor coopera cu mișcările politice insurgente pentru controlul unor zone geografice de interes ca potențial și importanță geostrategică. Veniturile enorme ale organizațiilor de crimă organizată provin din traficul de narcotice, femei și copii; piraterie; imigrație ilegală; contrabandă cu materiale toxice, arme și tehnologii militare; fraudă financiară; servicii pentru grupările teroriste.

Rețelele de crimă organizată se vor suprapune adesea cu cele teroriste și vor apărea „mariajele temporare de conveniență”, astfel, se vor extinde legăturile existente și se vor forma alianțe noi cu alte grupuri criminale și guverne corupte. Trebuie subliniat faptul că organizațiile criminale sunt interesate pentru partea economică, financiară, iar grupările teroriste folosesc grupările criminale pentru obiective și ambiții politice.

Spațiul sud-est european nu poate fi izolat de tendințele, evoluțiile și influențele globalizării. În plus, procesul de analiză al viitorului mediu geopolitic, geostrategic și de securitate din zona bazinului Mării Negre va ține seama de rolul statelor membre NATO de la granița de sud-est a Alianței, legătura dintre continentul european și zona Mării Caspice, bogată în petrol și gaze naturale, conflictele înghețate din proximitatea zonei de responsabilitate NATO, rolul UE și OSCE în regiune.

Bibliografie

- [1] Michelle ZANNINI, Sean EDWARDS, **The Networking of Terror in the Information Age**, RAND Corporation, 1999
- [2] National Intelligence Council, United States, *Mapping the Global Future*, 2004
- [3] RAND Corporation, **Countering the new terrorism**, 1999
- [4] Canadian Department of National Defence, 2003, **Future Security Environment 2025**
- [5] Joint Doctrine and Concept Centre, UK, **Strategic Trends**, 2003
- [6] HELD, D and McGREW, A., GOLDBLATT, D, PERRATON, J (1999), **Global Transformation: Politics, Economics and Culture**, Polity Press, Cambridge.
- [7] SG, **Comprehensive Political Guidance (CPG)**, 2006
- [8] EU, Institute for Security Studies, **The New Global Puzzle. What world for the EU in 2025?**, ISS 2006
- [9] Organization for Economic Cooperation and Development, **The Future of the Global Economy – Towards a Long Boom?**, Paris, 1999

CULTURA SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII NAȚIONALE~ PRELIMINARII CONCEPTUALE ~

Iulia NĂSTASIE*

The present paper takes an approach to the issue of the culture of national security and defence, from the perspective of the concepts that define it, considering the fact that it has lately attracted an increasing interest, materialised in the fact that the new threats to global and regional security have determined the reconfiguration of military concepts, organisms, strategies and technologies. The paper covers four elements regarding the culture of security: the first one consists of a few definitions for concepts such as culture, security, the culture of security or the culture of national security, the second one tries to find an answer to the question whether we have a culture of security, while the third one enumerates the deficiencies and virtues of the culture of security and the fourth one tries to explain whether and why we need a culture of security.

Nimeni nu poate contesta faptul că, pentru implementarea unei politici de securitate este nevoie de capacități și de structuri decizionale eficiente. Toate acestea, însă, au nevoie de un studiu prealabil, o strategie, cu alte cuvinte, care nu se poate proiecta și realiza decât printr-o largă și consistentă *cultură de securitate*. Această conexiune a beneficiat, în ultimul timp, de un interes din ce în ce mai mare, materializat în faptul că noile amenințări la adresa securității globale, dar și regionale, provoacă factorii de resort la regândirea conceptelor militare, a organismelor, a strategiilor, a tehnologiilor subsumate unui asemenea discurs. Adică întocmai a ceea ce înseamnă, potrivit definiției, principalele repere ale unei culturi: valorile, normele, instituțiile, filozofia. Eseul de față își propune abordarea tematicii referitoare la cultura securității și apărării naționale din perspectiva conceptelor care o definesc.

Din punct de vedere semantic, *noțiunea de securitate* este definită prin “*faptul de a fi la adăpost de orice pericol*” sau “*sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol*”, provenind din latinescul *securitatis, -atis, “lipsă de grijă”*¹. Într-o formulare mai elaborată, *securitatea* este definită ca desemnând *premisele și circumstanțele care determină atât sentimentul sau starea de fapt generatoare de încredere, liniște, protecție, apărare în fața unui pericol, precum și măsurile care conduc la prevenirea oricărui pericol*².

Apariția *conceptului de securitate* a fost posibilă în momentul în care noțiunea a căpătat un sens normativ. În acest caz, se poate constata o creștere a gradului de complexitate, determinată de apariția unor serii de factori (politici, economici, militari, informaționali etc.), a căror interacțiune a generat structurarea conceptului pe mai multe niveluri: securitate internațională, securitate regională, securitate națională și, tot mai vehiculat astăzi, securitate globală.

Bunăoară, putem afirma că națiunea se află în “stare de securitate”, dacă este capabilă să determine “politicul”, să accepte ideea de suveranitate a statului național,

* Redactor la revista *Gândirea Militară Românească*

¹ Ioan BIDU, Cristian TRONCOTĂ, *Coordonate de securitate*, Editura ANI, București, 2005, p. 8.

² *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, București, 1984, p. 846.

ca expresie a puterii suverane a națiunii. Această stare de securitate este caracterizată de continuitate, identitate, precum și de capacitatea de reproducere performantă, aceasta din urmă fiind posibilă prin conservarea și afirmarea identității naționale³. Totuși, dată fiind complexitatea sa, conceptul de securitate nu beneficiază, nici nu poate beneficia, de altfel, de o definiție standard, universal aplicabilă, el variind de la țară la țară, de la interese la interese, de la putere la putere.

În ceea ce ne privește, Doctrina națională a informațiilor pentru securitate definește securitatea națională drept *“starea națiunii, a comunităților sociale, a cetățenilor și a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru și stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept și asigurată prin acțiuni de natură economică, politică, socială, juridică, militară, informațională și de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite a drepturilor și libertăților cetățenești, manifestarea deplină a libertății de decizie și de acțiune a statului, a atributelor sale fundamentale și a calității de subiect de drept internațional”*⁴.

“Securitatea”, aici intervine “disponibilitatea” sa culturală, nu reprezintă doar un concept, ci și, la rândul-i, un *generator de concepte*. Avem în vedere, în acest sens, *riscul* (un posibil eveniment care poate cauza pierderi), *amenințarea* (o metodă de a face ca un risc să devină realitate), *contramăsurile* (o metodă de a nu permite ca o amenințare să transforme un risc în realitate), *apărarea în profunzime* (niciodată nu trebuie să ne bazăm pe o singură măsură de securitate), *asigurarea* (nivelul de garanție că un sistem de securitate se va comporta așa cum este de așteptat). La acestea putem adăuga: *echilibrul de forțe, neutralitatea, descurajarea, nealinieră, securitatea colectivă, securitatea globală, securitatea regională, securitatea comună* etc.

Totodată, *conceptul de securitate* trebuie văzut în corelație cu noțiunile asociate lui, și ne referim la: interesele naționale, sistemul și instituțiile securității naționale, strategia securității naționale, mijloacele și politicile de securitate, obiectivele politicii de securitate națională, principiile securității naționale⁵.

Această corelație ne permite aserțiunea conform căreia securitatea este abordată în prezent ca un *sistem*, deoarece conceptul implică mai multe dimensiuni în ceea ce privește promovarea intereselor: dimensiunea politică, militară, economică, informațională etc. Statul este văzut, în acest caz, ca fiind principalul generator de securitate, aceasta putând fi asigurată în condiții optime numai în cazul în care aceste dimensiuni (subsisteme) se plasează, fundamental, în interdependență, într-o “lucrare” sistemică, într-un sistem de securitate.

În acest sens, *sistemul de securitate* poate fi definit, în ordinea de idei enunțată, ca fiind *“un ansamblu de principii, norme și cunoștințe referitoare la acest domeniu, adoptate de un grup de state, recunoscute pe plan internațional, precum și instituțiile și instrumentele prin care se verifică și se impune respectarea acestora”*⁶.

³ A. V. DAVID, **Națiunea între starea de securitate și criza politico-militară**, Ed. Licorna, 2000, p. 114.

⁴ Adoptată în ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din 23 iunie 2004.

⁵ D. DUMITRAȘ, I. GIURCĂ, **Alianțele și coalițiile politico-militare**, Editura UNAp, București, 2004, p. 29.

⁶ Ibidem, p. 8.

În ceea ce privește sintagma *securitate națională*, aceasta reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și statului român și are drept componente strategice fundamentale *apărarea națională*, *siguranța națională* și *ordinea publică*. Inițial s-a rezumat la preocupări ce țineau strict de domeniul apărării naționale a teritoriului, prin folosirea mijloacelor convenționale, având în vedere că, pentru o perioadă îndelungată, principalii factori generatori de insecuritate au fost conflictele militare. Treptat, conceptul a fost extins, globalizarea amenințărilor la adresa securității atrăgând de la sine căutarea de răspunsuri de același nivel, cel global, ca soluție în urma constatării faptului că apărarea militară nu mai concordă cu problematica complexă a societății. Potrivit dicționarului, securitatea națională constituie *starea generalizată de liniște și încredere că existența unei națiuni este în afară de orice pericol*⁷. Conceptul de securitate națională a fost introdus în 1945, de către James Forrestal, secretar american al Apărării, ca principiu de bază al politicii externe a SUA. Lucrările de specialitate consacră *securitatea națională* ca fiind starea în care trebuie să se afle statul pentru a fi capabil să se dezvolte liber și să contribuie nestingherit la promovarea intereselor sale fundamentale, în timp ce *apărarea națională* rezidă într-un ansamblu de măsuri politico-diplomatice, economice, militare, ecologice și de altă natură care asigură statului independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială și propriul sistem de valori. Aceasta garantează suveranitatea statului în manifestările sale atât interne, cât și externe, și este cea mai expusă componentă a securității naționale în momentele în care riscurile, amenințările, pericolele la adresa acesteia din urmă cunosc o creștere alarmantă.

Parte integrantă a politicii generale a statului, politica de securitate și apărare națională este consacrată scopului promovării și apărării identității naționale, prezervării intereselor naționale. În acest scop, strategia de realizare a politicii de securitate și apărare națională a țării noastre a vizat integrarea în structurile europene și euro-atlantice, acest fapt reprezentând modalitatea de a promova și de a apăra cel mai bine interesele naționale, mai ales datorită faptului că, din ce în ce mai mult, riscurile și amenințările la adresa securității și apărării naționale sunt tot mai mari și depășesc posibilitățile unui singur stat de a le preveni și contracara⁸. O alianță, fie că este de moment sau tradițională, nu face decât să furnizeze un sprijin însemnat în diversele acțiuni întreprinse.

Din această perspectivă, putem releva condiția conceptului de *cultură de securitate*. Putem spune că acest concept este propriu unei culturi care își cunoaște și își promovează “drepturile” sau, mai degrabă, valorile intrinseci, valorile care îi conferă consistență și continuitate. Adepții acestui segment de cultură, operațională social, știu care este tipul de comportament sau care sunt amenințările ce pot compromite securitatea și sunt capabili, în consecință, să realizeze o strategie a securității care să cuprindă atât valorile, atitudinile, acțiunile sau normele menite să stabilească prioritățile față de un anumit concept geopolitic, cât și celelalte concepte derivate (securitate națională, internațională, globală, securitate colectivă, insecuritate, securitate cooperativă, politică de securitate etc.). Această strategie este

⁷ **Dicționarul explicativ al limbii române**, Editura Academiei, București, 1998.

⁸ Dorel DUMITRAȘ, Ion GIURCĂ, **op. cit.**, p. 9.

elaborată în condițiile deplină conștientizării a obligațiilor pe care indivizii le au față de securitatea națională, dar și a drepturilor și așteptărilor în domeniul securității personale. Cu siguranță, cultura nu este ceva static, ci, în fapt, ceva ce toată lumea creează, afirmă și exprimă în mod constant. Este și cazul culturii de securitate națională, care se schimbă treptat, pe măsură ce societatea se confruntă cu noi și noi provocări, provenite atât din exterior, cât și din interior. Actorii unei culturi de securitate sunt: societatea civilă, care conferă legitimitate culturii, politicul, care este factorul decizional, precum și factorii de specialitate, care oferă expertiza necesară într-un anumit domeniu.

Securitatea internațională este condiționată, în mod determinant, de securitatea din spațiul euro-atlantic, fie și numai pentru că în acest spațiu sunt acumulate majoritatea efectivelor și tehnicii militare, inclusiv arsenalul nuclear. Iată de ce la edificarea arhitecturii de securitate în acest spațiu participă, în prezent, o multitudine de instituții, cum sunt: ONU, NATO, OSCE, UE și Consiliul Europei⁹. Acestea și-au făcut apariția pe parcurs, activitatea lor fiind inițiată, după cel de-al Doilea Război Mondial, prin adoptarea Cartei Națiunilor Unite și crearea ONU, acesta fiind momentul în care s-au pus bazele sistemului de securitate cu caracter global. Interesele față de fenomenul globalizării și pericolele provocate de acest fenomen au determinat fiecare centru de putere să-și realizeze propria politică de securitate. În ultimii ani, s-au conturat deja trei viziuni privind politicile de realizare a securității globale: una americană, una a Uniunii Europene și alta a Rusiei¹⁰. Putem considera, într-o anumită măsură, că fiecare civilizație își are propria sa cultură strategică, pentru că are valori strategice specifice, toate la un loc întrunindu-se, întregindu-se și chiar integrându-se în marea cultură strategică a planetei noastre. Ea este un bun al tuturor și un rezultat al eforturilor tuturor¹¹.

Un rol extrem de important în elaborarea culturii de securitate dar și în diseminarea ei în rândul societății civile este deținut de așa-zisele “*think tanks*”, termen care denumește o gamă largă de instituții specializate în furnizarea recomandărilor, expertizelor, consultanței în diverse domenii. Rezultatele dezbaterii diferitelor subiecte abordate de acestea pot fi capabile să influențeze luarea deciziilor în diverse domenii. În ceea ce privește “*think tank*”-urile care au politica de securitate printre principalele teme de abordare, menționez numai câteva: *The Heritage Foundation, Institute for Policy Studies, Cato Institute, Center for Strategic and International Studies* etc. din Statele Unite și *The Centre for Policy Studies, The Globalisation Institute, The Copenhagen Institute* și, cel mai important, *The European Union Institute for Security Studies*, pentru a aminti doar câteva din Europa. Scopul declarat al acestuia din urmă, așa cum reiese din prezentarea sa¹², este de a ajuta la crearea unei culturi comune de securitate europeană, de a susține dezbaterea strategică prin furnizarea unei interfețe optime între factorii europeni de luarea deciziilor și diverse grupuri de specialiști neoficiali.

Necesitatea unei culturi de securitate și apărare națională devine evidentă din însăși enumerarea virtuților sale: este în măsură să garanteze libertatea acțională și

⁹ Petru Mișu, **Provocări ale începutului de mileniu**, Editura Artprint, București, 2002, p. 23.

¹⁰ Ioan Bidu, Cristian Troncotă, **op. cit.**, p. 191.

¹¹ Gl. dr. Gheorghe Văduva, *Cultura strategică*, revista Gândirea Militară Românească, nr. 1-2005.

¹² www.iss.europa.eu

decizională în concordanță cu propriul sistem de valori, precum și cu interesele naționale, protejează individul sau organizația respectivă de orice pericol sau amenințare care ar putea surveni, făcând tot posibilul ca acesta să înțeleagă riscurile, amenințările, pericolele la adresa securității naționale, asigură statutul de partener în relațiile cu ceilalți subiecți. Totodată, este capabilă să *“evidențieze și capacitatea lor de a răspunde și de a se integra efortului de apărare a valorilor și intereselor fundamentale naționale, ale democrației și statului de drept în raport cu riscurile, provocările și amenințările la adresa acestora”*¹³.

Fără îndoială, *cultura de securitate și apărare națională* prezintă și unele curențe, pe care voi încerca să le amintesc în continuare. La nivelul structurilor decizionale din domeniul politicii de securitate comune europene există teama că pregătirea personalului responsabil de conducerea instituțiilor viitorului poate fi neglijată, în favoarea cheltuielilor și planurilor pentru armonizarea sistemelor militare. Totodată, se exprimă îngrijorarea pentru dificultatea observată în dezvoltarea, în mod sistematic, la nivelul tuturor statelor europene, a unor programe importante de pregătire comună, aceste aspecte fiind recomandate a fi luate în considerare în dezvoltarea culturii de securitate și apărare în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare¹⁴. De asemenea, trebuie menționat faptul că, în ceea ce privește componenta militară de la nivelul structurilor de securitate europene, aceasta nu este capabilă să răspundă unor cerințe majore de securitate și apărare, limitându-se doar la misiuni umanitare, de menținere a păcii, gestionarea crizelor etc. Or, este bine știut că *“veriga cea mai slabă a lanțului”* este cea mai importantă într-un sistem de securitate. Situația este, ca să folosim un cuvânt la modă, asimetrică, pentru că cel care se apără trebuie să fie capabil să acopere toate elementele din sistem, în timp ce atacatorul nu face decât să identifice un singur punct vulnerabil pe care să își concentreze eforturile. Numai o alianță sau o coaliție militară, în prezent Alianța Nord-Atlantică, este capabilă să răspundă unui asemenea deziderat.

În ceea ce privește situația din Statele Unite ale Americii, după 11 septembrie 2001, discuțiile despre securitate au devenit o componentă necesară în educație, așa cum sunt cititul și scrisul, dar și parte a vieții de familie. Deși măsurile de securitate sunt impuse pentru ajutorul întregii societăți, în ansamblu, astfel de măsuri tind să restricționeze drepturile și libertățile indivizilor ce aparțin societății. În aceste condiții, poate surveni riscul ca securitatea națională să servească drept pretext pentru suprimarea unor voci nefavorabile în plan politic sau social, pentru supravegherea în masă sau cenzura mass-media. Până unde poate merge restricționarea drepturilor și libertăților individului pentru protejarea securității societății din care face el parte? Pentru mulți, injustiția și tratamentul la care sunt supuși sunt umbrite de frica de ce li se poate întâmpla dacă protestează. Este foarte greu să te aperi în fața unor acuzații nedenumite și să te opui realizării unui profil care refuză detaliile sau activitățile individului în favoarea unor stereotipuri puse pe seama întregii nații. Ca rezultat,

¹³ Gl. bg. (r.) M. Mărgărit, **Democrația și cultura de securitate**, Spirit Militar Modern, XV, nr. 6-7/2005.

¹⁴ *Developing a security and defence culture in the ESDP*, Raport al Comitetului pentru Relații Publice al Uniunii Europene Occidentale, 3 iunie 2003.

pentru a da doar un exemplu, foarte mulți emigranți de origine arabă părăsesc astăzi SUA¹⁵.

În încheiere, consider că demersul întreprins, care se constituie în încercarea de a realiza o delimitare conceptuală în cadrul problematicii vaste a culturii de securitate și apărare națională, consistă în actualitatea sa. Problematika abordată ne-a permis familiarizarea cu un domeniu care se află într-o continuă transformare. Abordarea de față nu și-a propus să epuizeze toate aspectele referitoare la delimitările conceptuale, ci doar să realizeze o introducere în temă.

Bibliografie

- [1] BIDU, C. TRONCOTĂ, **Coordonate de securitate**, Editura ANI, București, 2005.
- [2] Aurel V. DAVID, **Națiunea între “starea de securitate” și criza politico-militară**, Editura Licorna, București, 2000.
- [3] Petru MIHUȚ, **Provocări ale începutului de mileniu**, Editura Artprint, București, 2002.
- [4] *Developing a security and defence culture in the ESDP*, Raport al Comitetului pentru Relații Publice al Uniunii Europene Occidentale, 3 iunie 2003.
- [5] General de brigadă (r.) Mihaiu MĂRGĂRIT, *Democrația și cultura de securitate*, Spirit Militar Modern, Anul XV, nr. 6-7, 2005.
- [6] Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene, www.iss.europa.eu
- [7] *Strategia de Securitate Națională a României*, 2006.

¹⁵ Katherine Lemons, Patricia Purtschert, Yves Winter, *Feeding Fear: The New Security Culture*, 3 Decembrie, 2003, <http://www.alternet.org/story/17316/>.

IMPACTUL STĂRII GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE DIN ASIA CENTRALĂ ASUPRA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ A UNIUNII EUROPENE

Cristian ILIE*

The paper treats, from the perspective of the risks and threats that are proper to the geopolitical and geostrategic state of facts in Central Asia, the Common Foreign Security Policy promoted by the European Union. The main characteristics of the state entities in Central Asia are evinced and, implicitly, the security/insecurity environment they generate. Moreover, the paper highlights the causes of the main risks and threats that have an impact upon the EU security, the manifest evolution of the risks and threats in the Central Asian area, as well as the EU vision towards Central and Eastern Asia, in particular, and Asia, in general.

După destrămarea imperiului sovietic, Asia Centrală a devenit un spațiu care concentrează sistematic atenția, nu numai a principalilor actori cu vocație globală, lucru firesc de altfel, ci și a actorilor aflați în proximitatea sa geografică. Asia Centrală nu este o entitate fizico-geografică apărută peste noapte, căreia abia acum îi descoperim calitățile, virtuțile, asperitățile, avatarurile și subteranitățile conflictuale, periculoase prin ele însele. Nu. Este o zonă de maximă importanță strategică în arealul planetar care, după prăbușirea imperiului sovietic, își arată cu adevărat bogățiile și sărăcia, slăbiciunile și puterea, cultura și incultura, aspirațiile și neputința de a și le împlini, bucuriile efemere și tragediile adânci, rădăcinile construcției totalitare și timidele proiecte de democratizare. Toate acestea, și nu numai, se întâmplă în contextul în care, în ceea ce privește acest spațiu, se înfruntă interesele strategice ale actorilor de forță ai scenei mondiale.

Competiția economică și politică între actorii globali sau regionali pentru controlul regiunii s-a întezit considerabil. Trebuie, însă, precizat că interesul față de această regiune, interesul pentru Asia Centrală nu este unul recent și nici măcar unul contemporan. Invocarea istoriei denotă: “Cel mai puternic atu din trecut al Asiei Centrale, ca și cea mai mare problemă a sa în prezent este faptul că e o regiune închisă, încadrată de Iran și Afganistan în sud, de China la est și Rusia în nord și vest. Vasta stepă central-asiatică este încadrată de Marea Caspică la vest, de lanțurile munților Hindukuș și Pamir la sud și al munților Tian Shan la est, de-a lungul graniței cu China. În partea de nord, unde stepa kazahă se întrepătrunde cu Siberia, nu există o delimitare clară. Două fluvii au creat formidabile granițe geografice, culturale și politice ce separă la fel de puternic Asia Centrală de restul lumii, pe cât a conectat-o, cândva, Drumul Mătăsii. Amu Daria despărțea imperiile nomade turcic și mongol din Asia Centrală de Imperiul Persan, aflat la sud, iar mai târziu a acționat ca zonă-tampon între Imperiul Britanic și Rusia Țaristă. În perioada contemporană, acesta a reprezentat granița dintre Afganistanul condus de talibani și Asia Centrală. Fluviul

* Deputat, Parlamentul României

Sîr Daria a apărat regatele Asiei Centrale în fața invaziilor periodice, venind dinspre Mongolia, Siberia și Deșertul Gobi”¹.

Dar, dincolo de caracterul invocat succint al acestui spațiu, Asia Centrală reprezintă, vom vedea, o zonă de maxim dezechilibru și pericol pentru starea globală de liniște și de securitate, cu precădere pentru Uniunea Europeană.

Asia Centrală – starea geopolitică și geostrategică

Acum, când radiografia geopolitică și geostrategică a Asiei Centrale se află, în regim “zero”, pe mesele de lucru ale principalelor cancelarii ale lumii, o realitate este în afara oricărui dubiu: Asia Centrală, prin numeroasele și gravele probleme de ordin politic, militar, economic și social, deține un potențial exploziv extrem de periculos, care poate erupe oricând, prin consecințele sale putând să afecteze grav securitatea și ordinea socială la nivel global.

Între factorii care generează și întrețin starea de instabilitate, cu posibile disponibilități spre anarhie și conflict, putem admite: *aflarea pe “rol” a numeroase dispute teritoriale, determinate de pretențiile unor foste republici sovietice de a reconsidera statutul frontierelor dintre ele, pe de o parte, și dintre acestea și China și Rusia, pe de altă parte; existența unor regimuri politice autoritare sau semiautoritare, întreținute de diverse facțiuni politice sau religioase a căror competiție se poate ușor metamorfoza în stări conflictuale sau în conflicte incurabile; acutizarea disputelor pentru controlul resurselor de apă, cu consecințele ecologice negative pe care le generează această competiție; eterogenitatea etnică pronunțată a regiunii, în ansamblu, dar și a microregiunilor subsumate teritorial; lipsa majoră a corespondenței dintre granițele politice ale acestor state și modelele culturale pe care, în fapt, le reprezintă; încurajarea, din sfere supranaționale, a separatismului teritorial, pe criterii etnice; imposibilitatea aplicării unui control eficace frontierelor, fapt ce a permis o imigrație ilegală de proporții din China, Afganistan și Uzbekistan, afluirea acesteia ținând Europa de Vest; resurecția islamismului militant, generator, spre a-și îndeplini obiectivele, de acte de terorism dintre cele mai grave; proliferarea traficului de droguri, armament, muniții și materiale radioactive; creșterea numărului de formațiuni de gherilă, de grupări extremiste și de organizații paramilitare care activează în acest spațiu. De asemenea, în aria caracteristicilor care amprentează instabilitatea spațiului central-asiatic mai identificăm: *tendențele republicilor din fosta organizare statală sovietică de a-și consolida progresiv identitatea națională, rezistând presiunilor Rusiei de reintegrare a acestora; distanțarea categorică de Moscova a fostelor republici unionale baltice și ascensiunea reușită a acestora în structurile europene și euro-atlantice; ieșirea Azerbaidjanului, posesor al unor imense zăcăminte de petrol și gaze, de sub influența politică a Rusiei și consolidarea independenței față de aceasta, prin aranjamente economice, politice și de securitate cu instituții și organizații occidentale; perpetuarea, în cele mai multe dintre “stan”-urile sovietice a unor regimuri**

¹ Ahmed RASHID, **Jihad – the Rise of Militant Islam in Central Asia**, Yale University Press, 2002, p. 33.

autocrate, brutale și represive care au suprimat sistematic tentativele de democratizare adevărată din statele lor; politicile de corupție, clientelism și despotism promovate de către unii dintre liderii din republicile fost-sovietice; acapararea de către Rusia, prin tranzacții de culise și manevre subterane, a industriilor profitabile și a celor strategice din statele desprinse din uniune; evadarea Georgiei și a Ucrainei din plasa politicii promoscovite și adoptarea de către acestea a unor căi de dezvoltare democratice.

Continuând, în logica preliminară, dar insistând asupra intereselor principalilor actori cu vocație regională care se implică în ecuația geopolitică și geostrategică a Asiei Centrale, subliniem rolul manifest al acestora, astfel: **Rusia** continuă să domine decizia politică, evident, cu scopul de a-și consolida, din perspectiva noilor realități, statutul de gestionar exclusiv al problemelor strategice specifice regiunii; **Turcia** își concentrează demersul strategic pe valorificarea eficientă și pragmatică a legăturilor etnice și lingvistice cu populațiile din Asia Centrală, manifestând o prudență extrem de productivă față de Rusia; **Iranul** controlează o porțiune semnificativă din Asia Centrală și se implică în alimentarea fundamentalismului islamic, în susținerea grupărilor și a regimurilor islamice sau, pur și simplu, în finanțarea nemijlocită a acestora; în același timp, sprijină deschis construcția unei conducte de petrol de la Marea Caspică la Golful Persic; **China** și-a propus explicit să își dezvolte și să își consolideze influența în zonă, promovând politica sigură, tradițională a pașilor mărunți; **India** este un potențial contracandidat al Chinei, cu resurse considerabile în a-și promova interesele, iar **Pakistanul**, deși este putere nucleară, are pretenții limitate în regiune. Aceasta, din perspectiva unei abordări generale. Oricum, Asia Centrală, sub lupa unei analize geopolitice și geostrategice, trebuie văzută prin prisma triunghiului Turcia-Iran-Rusia și, implicit, a legăturilor etnice și religioase dintre aceste state și vecinii lor, a relațiilor existente între ele, dar și a relațiilor acestor state cu actorii globali. Fără îndoială că interesul strategic față de această regiune este considerabil potențat și de miza pe care o reprezintă **resursele naturale**.

Referitor la chestiunea enunțată, reținem, după cum urmează, principalele atuuri: bazinul geologic din sudul Mării Caspice conține cele mai bogate resurse de petrol și gaze, identificate în regiunea caucaziană și central-asiatică, Azerbaidjanul, Kazahstanul și Turkmenistanul având teritorii în această zonă; rezervele de petrol ale Kazahstanului sunt comparabile cu cele ale Norvegiei, Libiei, Nigeriei sau Statelor Unite; rezervele de gaze naturale situează Asia Centrală pe locul trei în lume, după Europa de Est și Orientul Mijlociu.

Tabloul geopolitic și geostrategic astfel configurat este, fără îndoială, o reprezentare centrată pe elementele definitorii ale situației analizate. O reprezentare care să ne permită conturarea atenției pe care Uniunea Europeană o acordă Asiei Centrale.

Asia Centrală în atenția Uniunii Europene

În ultimii ani, este o certitudine, Uniunea Europeană și-a reevaluat sistematic, în planul relațiilor externe, preocuparea pentru Asia, în general, și pentru Asia Centrală, în special.

În acest sens, a fost proiectată o strategie a dezvoltării acestor relații, menită să acorde considerația cuvenită ansamblului zonei, din evidente motive de coerență și pragmatism politic, respectând marea diversitate a țărilor din regiune, totul cu scopul declarat de a conferi o eficacitate sporită politicilor proiectate.

În configurarea politicii generale față de Asia Centrală, Uniunea Europeană a realizat că trebuie să se impună ca actor global, altfel securitatea sa nu poate fi asigurată convingător, iar ansamblul complex al intereselor sale nu poate fi promovat eficient în plan strategic.

Din perspectiva acestei motivații, Uniunea Europeană își dezvoltă interesul și preocuparea pe două axe strategice de cooperare și finalitate politică: pe de o parte, dezvoltă o relație clasică de la putere la putere, luând laborios în seamă realitățile geopolitice și geostrategice ale zonei, dar și ale fiecărei entități statale și, pe de altă parte, promovează relații inovatoare, de sprijin economic și încredere democratică.

Importanța acordată acestui spațiu rezidă, formal, în investirea, la 28 iulie 2005, a *Reprezentantului special al Uniunii Europene pentru Asia Centrală – EUSR*, țările astfel gestionate fiind: Kazahstan, Republica Kirghiză, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan.

Mandatul *EUSR*, determinat esențial de conținutul obiectivelor PESC, așa cum sunt acestea prefigurate în Art. 11 al Tratatului, vizează, la modul explicit: *promovarea unor relații de bună și largă colaborare între Uniunea Europeană și țările Asiei Centrale, pe baza valorilor și a intereselor comune, după cum au fost acestea stabilite prin acorduri, tratate și convenții; dezvoltarea activă și vizibilă a contribuției la creșterea stabilității în regiune și a optimizării cooperării între statele din zonă; implicarea credibilă în cultivarea și consolidarea democrației, a statului de drept și a bunei guvernări, a respectului pentru drepturile și pentru afirmarea libertăților fundamentale ale cetățeanului; abordarea, constructivă și rezolvatoare, a amenințărilor-cheie specifice zonei, în special a celor cu implicații directe asupra Europei; îmbunătățirea eficienței și a vizibilității Uniunii Europene în regiune, inclusiv a unei coordonări mai strânse cu alți parteneri cu relevanță internațională în materie de securitate, cum ar fi, de exemplu, OSCE; monitorizarea atentă și îndeaproape a evoluției politice din Asia Centrală și menținerea unor relații strânse cu guvernele, parlamentele, organismele judiciare, societatea civilă și mass-media din țările respective.*

Mai mult, la 23 ianuarie 2007, în cadrul întâlnirii lui Javier Solana cu *Karim Aga Khan IV* (președinte al *Aga Kahn Development Network*), a fost reafirmat obiectivul general al politicii Uniunii Europene față de Asia Centrală, acesta constând în faptul că UE recunoaște importanța geostrategică a regiunii și dorește să dezvolte dialogul politic cu această regiune, în temeiul unei strategii comprehensive, privitoare la politica vizavi de Asia Centrală. De asemenea, Solana a sugerat inițierea și afirmarea unor schimburi sistematice de opinii între factorii politici europeni și *Aga Kahn Development Network* – un grup de agenții de dezvoltare care activează în domeniul economic, cultural și social, cu scopul de a ridica nivelul general de viață al straturilor paupere ale populației.

În suita acțiunilor întreprinse de către Uniunea Europeană pentru optimizarea generală a relațiilor cu statele din Asia Centrală pot fi menționate: prezentarea de

către Comisia Europeană, în septembrie 2001, a Comunicatului *Europa – Asia, un cadru strategic pentru sporirea Parteneriatului*, o atenție specială fiind acordată acțiunilor întreprinse în statele Asiei Centrale, care invocă: clarificarea schimburilor intraregionale și a modului în care se poate derula dialogul dintre Uniunea Europeană și statele din Asia, o atenție specială fiind acordată celor din spațiul central-asiatic; necesitatea creșterii urgente și credibile a comerțului bilateral și a investițiilor; implicarea încurajatoare în atenuarea sărăciei; consolidarea stării democratice și instaurarea unui climat de afirmare decisivă a drepturilor omului; includerea acestor state în diverse parteneriate regionale și chiar globale; luarea acelor măsuri care să determine creșterea considerabilă a interesului Uniunii Europene față de Asia Centrală și invers; perceperea permanentă a Asiei drept un partener politic și economic cheie pentru Uniunea Europeană.

Deși, în prezent, Asia Centrală este un focar seismic de nesiguranță, neliniște și insecuritate, în politica pe care o promovează față de această regiune, Uniunea Europeană pleacă de la premisa că spațiul de referință central-asiatic poate deveni nu numai un spațiu al securității ei, mai mult, cheia securității întregului continent.

Pe de altă parte, recâștigându-și alert importanța strategică, Asia Centrală, adusă sub cupola constructivă a democrației, poate deveni, de fapt devine, un factor de stabilitate și încredere pentru Europa, pentru condiția globală a securității ei.

Bibliografie

- [1] BĂHNĂREANU, Cristian, **Resursele energetice și mediul de securitate la începutul secolului XXI**, București, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2006.
- [2] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea Tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice**, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
- [3] RASHID, Ahmed, **Jihad – the Rise of Militant Islam in Central Asia**, Yale University Press, 2002.
- [4] *Europe and Asia – A Strategic Framework for Enhanced Partnership*, Comunicatul Comisiei Europene, Bruxelles, 2001.
- [5] HLIHOR, Constantin, BUȘE, Constantin, *Securitatea și stabilitatea în Asia Centrală – Perspective geopolitice*, revista Gândirea Militară Românească, nr. 4-5/2005.
- [6] SURDU, Răzvan-Pavel, *Asia Centrală – Un nou mare joc ?*, revista Gândirea Militară Românească, nr. 4-5/2005.
- [7] TRANCIUC, Gabriela, *Rolul OSCE în mediul de securitate european după războiul rece*, revista Gândirea Militară Românească, nr. 1/2006.
- [8] www.europa.eu.

INTERACȚIUNEA STRATEGIILOR ÎN CONFLICTELE ASIMETRICE

Karin MEGHEȘAN*

*Motto: Războiul reprezintă unul din puținele lucruri care niciodată nu merge conform planului
Tucidide, Războiul peloponesian, 404 IH.*

As a theme, asymmetrical conflict has become central to the current approach of national and international security issues.

Conflict asymmetry can be properly explained only by resorting to a full range of concepts pertaining to international relations theory, military doctrines, political science and social science.

Such an interdisciplinary approach has given rise to diverse, and occasionally divergent, theories regarding asymmetrical conflicts.

*In this article, the key concepts in the analysis of asymmetrical conflicts are: **power and strategy** or the **interactions** between the various strategies adopted in fighting asymmetrical conflicts.*

Cea mai mare parte a istoriei umanității s-a scris în termeni de război. Războiul reprezintă cea mai distructivă activitate umană. În termeni de politică realistă, în natura noastră ca indivizi, în natura statelor ca actori ai scenei internaționale starea conflictuală este omniprezentă.

După cum scria Hobbes în celebrul său Leviatan, dacă doi oameni își doresc același lucru și este imposibil să-l posede amândoi, ei vor deveni dușmani și se vor lupta pentru subjugarea sau distrugerea celuilalt. ”Nu există altă sursă de securitate pentru om decât propria lui putere.”

Principiile după care funcționează sistemul internațional, în viziune realistă sunt următoarele: statele au de cele mai multe ori interese divergente, divergența intereselor duce la război și alte forme conflictuale, puterea unei țări este crucială în determinarea rezultatului conflictului și capacitatea de influențare a altor state. Politicile unui stat în gândirea realistă sunt menite să **crească** puterea, să **păstreze** puterea și să **demonstreze** puterea statului pe scena internațională, în condițiile unui sistem internațional caracterizat de starea perpetuă de conflict.

Moștenirea intelectuală a Leviatan-ului lui Thomas Hobbes, nu-i transformă pe realiști în adepții stării perpetue de război; pacea nu poate fi însă obținută decât prin forță. Puterea devine astfel scop și mijloc al îndeplinirii obiectivelor naționale.

Acum 175 de ani, Clausewitz scria că “războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace”.

Războiul nu reprezintă decât un mijloc de obținere a puterii sau de demonstrare a ei în sprijinul atingerii obiectivelor naționale. Decizia de intrare în război este motivată rațional, deoarece războiul poate reprezenta singura sau cea mai potrivită cale de îndeplinire a obiectivelor de interes național.

Scopul utilizării forței militare este întotdeauna același: distrugerea sau slăbirea semnificativă a capacităților inamicului. Eficacitatea utilizării forței sub forma

* Asist.univ.drd., Academia Națională de Informații.

războiului se poate reduce, în opinia lui Clausewitz, la o simplă ecuație: $E = C \times W$, unde E reprezintă eficacitatea pe câmpul de luptă, C capacitățile militare și W dorința de a utiliza aceste capacități. În viziunea generalului prusac E reprezintă “produsul a doi factori ce nu pot fi separați, utilizarea tuturor mijloacelor capacităților militare și puterea dorinței de utilizare.” [von Clausewitz, 1982]

La prima vedere, totul pare foarte simplu și cuantificabil. Cercetările în problematica războiului au dovedit că, de multe ori, strategia celui slab poate face irelevantă capacitatea militară a celui puternic (când ne referim la actor puternic, avem în vedere puterea materială cuantificabilă în populație și forțe armate, capacități militare. Relația de putere dintre cei slabi și cei puternici se poate face numai în context diadic, prin analiză binară. [Paul, 1994]

Istoria dovedește faptul că uneori cei slabi pot câștiga războaiele. Întrebarea este cum anume se poate întâmpla acest lucru.

Răspunsul devine cu atât mai important cu cât noile strategii de securitate ale actorilor globali se axează din ce în ce mai mult pe capacitatea acestora de luptă în conflictele asimetrice, pe noile coordonate de pregătire și dotare a forțelor militare în noile forme de război ale secolului XXI.

În literatura de specialitate utilizarea conceptului de conflict asimetric nu se referă numai la cuantificarea puterii materiale ci și la utilizarea tacticilor sau a armelor neconvenționale în contracararea unei masive superiorități convenționale a inamicului. [*Asymmetric Warfare, The USS Cole, and the Intifada in The Estimate*, nov 2000 și www.iiss.org.]

O definiție deja clasică a războiului asimetric [*Strategic Assessment of The US National Defense's Institute for National Strategic Studies*, 1998] se referă la caracteristica acestuia de luptă incorectă “not fighting fair” care poate include utilizarea surprizei în toate dimensiunile sale operaționale și strategice.

Înțelegerea mecanismelor prin care un actor slab poate fi învingător în conflictul asimetric devine importantă în condițiile în care dinamica conflictului asimetric poate oferi puncte noi de vedere în cercetarea simetriei clasice a conflictelor și, mai mult decât atât, poate oferi un ghid de acțiune eficientă în elaborarea răspunsurilor strategice și implementarea deciziilor politice. [În Teoria Relațiilor Internaționale se definește actor al relațiilor internaționale orice subiect, entitate a dreptului internațional care prezintă următoarele caracteristici: acțiunea sa este continuă și semnificativă în plan internațional, acțiunea sa este recunoscută de ceilalți actori (subiecți de drept internațional), are autonomie în acțiuni și în luarea deciziilor. Studiile de actualitate includ în rândul actorilor, chiar dacă nu reprezintă entități de drept internațional, mișcările de eliberare națională, indivizi sau chiar organizații teroriste]

Andrew Mack, unul dintre primii teoreticieni ai conflictului asimetric, explica, în lucrarea *Why Big Nations Lose Small Wars* [Mack, 1975, 175-200],

(pornind de la ecuația lui Clausewitz $E = C \times W$ unde W, dorința de a câștiga, este transformată la Mack în interes) covârșitoarea influență a interesului în conflictele asimetrice. Actorul slab, al cărui interes în victorie este motivat de capacitatea sa de supraviețuire, este mult mai probabil apt să câștige conflictul asimetric. Conform acestui punct de vedere, actorii puternici riscă să fie învinși în

confruntarea asimetrică, datorită interesului scăzut; existența lor ca actori ai scenei internaționale nu este pusă în pericol de o eventuală înfrângere.

Evoluția sistemului internațional din ultimii ani contrazice acest punct de vedere. Statele Unite ale Americii și-a câștigat în perioada Războiului Rece poziția de lider al lumii democratice. Mulți analiști politici s-au grăbit, în perioada imediat următoare conflictului „rece”, să proclame instalarea unui nou sistem internațional, caracterizat prin unipolaritate (unipolaritate contrazisă de evoluțiile mediului internațional, de emergența noilor puteri economice, de multiplicarea actorilor cu puteri nucleare și de noua orientare high-tech a armatelor lumii). Anul primei intervenții militare în Irak, 1991, reprezintă și începutul luptei SUA pentru păstrarea poziției de unică putere cu acoperire globală, capabilă să gestioneze oriunde în lume conflicte ce ar putea pune în pericol „libertatea statelor democratice”, proiectându-și forța militară în zone ce nu par a fi de interes pentru SUA.

Păstrarea poziției de lider mondial a dus la creșterea dorinței de victorie. Cu alte cuvinte, teoria lui Mack, conform căreia interesul scăzut în victorie are ca efect vulnerabilitate politică, iar aceasta poate fi o explicație a modului în care „puternicii” pot pierde o confruntare, nu se verifică. Pe de altă parte, este adevărat faptul că vulnerabilitatea politică manifestată prin presiunea opiniei publice în cazul regimurilor democratice sau prin confruntarea elitelor politice în regimurile autoritariene reprezintă, de cele mai multe ori, motivul schimbărilor de strategie și tactică, motiv ce poate determina înfrângerea. [Mack, 1975, 194-195]

Prezența dorinței de a învinge se poate analiza la niveluri diferite. Un nivel de analiză este reprezentat de elita politică și militară, iar altul de populația statului respectiv. Elitele politice și militare, decidenții stabilesc linia de conduită în politică externă și strategiile de securitate, în concordanță cu interesele naționale. Dacă interesul național trebuie să rămână constant, mijloacele de îndeplinire a obiectivelor de interes național se schimbă, sunt și trebuie să fie caracterizate de flexibilitate. De cele mai multe ori, populația, în general, cetățeanul încorporat în forțele armate, în special, își recunoaște propriile aspirații de membru al unei anumite societăți în obiectivele de interes național; valorile care fundamentează stabilirea interesului național sunt recunoscute și asumate de cetățean în procesul de identificare socială și conștientizare a apartenenței la națiune, metodele și mijloacele folosite pentru atingerea interesului național pot contrazice însă valorile individuale și apare fenomenul disonanței cognitive. Mai simplu spus, dacă dorința de a învinge a elitelor este mare, cea a individului poate scădea drastic pe parcursul derulării conflictului, odată cu apariția fenomenului de disonanță cognitivă.

Cum teoria conflictului asimetric, în concepția lui Mack, nu poate explica variația în timp a interesului, variație ce poate modifica soarta conflictului, chiar dacă variabila puterii militare este menținută constantă, unii autori [Laqueur, 1976, Bueno de Mesquita, 1981, Arreguin-Toft, 2001, 93-128] au introdus conceptul de interacție a strategiilor, ca variabilă cu capacitate explicatorie generalizantă a conflictelor asimetrice.

Strategia reprezintă un concept complex și aflat în permanentă evoluție. Complexitatea derivă din faptul că strategia conține elemente de ordin moral, matematic, geografic, fizic și statistic [von Clausewitz, 1982, Liddell Hart, 1967,

333-346]. Strategia (în articolul de față) se referă la utilizarea planificată a forțelor armate în scopul ducerii la îndeplinire a obiectivelor militare și politice. O componentă esențială a conceptului de strategie este cea referitoare la capacitatea unui actor de percepție și înțelegere a posibilităților și mijloacelor prin care inamicul își valorizează obiectivele.

În literatura de specialitate, punctul de plecare în analiza interacției strategiilor în conflictele asimetrice este reprezentat de următoarea tipologie:

Strategia de atac a actorului puternic:

- Atacul direct
- Barbarism

Strategia de apărare a actorului slab

- Apărarea directă
- Strategia conflictului de gherilă.

Tipologia prezentată pornește de la următoarea ipoteză - actorul puternic inițiază conflictul asimetric, deci reprezintă atacatorul [Paul, 1994, p. 3-4].

Actorii capabili să previzioneze posibilele strategii ale adversarului sunt cei care își pot îmbunătăți șansele de victorie, prin alegerea contrastrategiei optime în condițiile date.

Mao Tse-Dung a prezentat pe larg [Tse-Dung, 1961] strategiile prin care actorul slab poate ieși învingător din conflictul asimetric. El a subliniat faptul că balanța victoriei în conflictul asimetric se înclină în favoarea celui puternic sau celui slab în funcție de strategia pe care o alege fiecare.

Fără a intra în delimitările conceptuale specifice fiecărei strategii, menționăm doar faptul că cele mai imprevizibile efecte în planul derulării conflictului îl au barbarismul și guerilla.

Definiția clasică a termenului de barbarism se referă la violarea repetată a legilor de război, în scopul îndeplinirii obiectivelor militare și politice. Barbarismul ca strategie este menit să distrugă atât capacitățile de luptă ale inamicului cât și dorința de a lupta. Cu toate că barbarismul se referă și la utilizarea în luptă a armamentului neconvențional, cum ar fi armele chimice, biologice, principala sa caracteristică se referă la violența îndreptată către necombatanți. Atacul aerian, ales ca strategie de distrugere a dorinței de a lupta a adversarului, intră în opinia multor specialiști în categoria strategiei barbarismului. Numărul victimelor colaterale, prin distrugerea fără discernământ (din punct de vedere oficial, întotdeauna atacul aerian este foarte bine orientat, bazat pe informații certe, dar se menționează întotdeauna că atacul este îndreptat asupra infrastructurii sau obiectivelor industriale) a cartierelor de civili, spitale, școli sau chiar ambasade ale unor terțe state, este menit să înfrângă de la începutul conflictului orice dorință de luptă (colecția Ziua, Evenimentul Zilei, perioada 21-28 martie, 2003, pentru cazuri de atacuri aeriene eşuate). Strategia atacului direct nu are întotdeauna efectul scontat.

„La ordinul meu, forțele de coaliție au început să lovească ținte de importanță militară selectate, pentru a submina posibilitatea lui Saddam Hussein de a purta război (...)“ [George W. Bush, discurs despre începutul operațiunilor militare în Irak, Ziua, 21 martie, p. 3].

„Primele lupte au arătat că un război scurt riscă să eşueze - armata irakiană nu este învinsă, apărarea antiaeriană nu este distrusă, conducerea țării nu este demoralizată.”[Vremia Novosti, 24 martie, 2003]. Analiza conflictului din Irak dovedește faptul că, pe timpul derulării conflictului, strategia atacatorului se modifică în funcție de strategia adoptată de cel atacat. Răspunsul celui atacat poate fi, în prima fază a atacului, apărare directă, pentru ca, ulterior, strategia adoptată să fie de tipul gherilei. Scopul principal al strategiei de gherilă este distrugerea *dorinței* de a lupta a atacatorilor și prelungirea nelimitată în *timp* a conflictului.

În mod paradoxal, strategia barbarismului are ca efect apariția celor două condiții necesare de existență a strategiei de gherilă: sanctuar politic (sanctuarul fizic este prezent oriunde, încă de la începutul conflictului) și ajutorul populației [Hamilton, *The Art of Insurgency: American Military Policy and the Failure of Strategy in Southeast Asia*, 1998].

Strategia atacului direct de tip blitzkrieg se poate transforma cu ușurință în strategia barbarismului, mai ales datorită influenței opiniei publice, factorilor politici internaționali și nerespectării legilor internaționale.

Interacțiunea strategiilor de tip atac direct-gherilă în cazul conflictului asimetric oferă celui slab condițiile necesare victoriei.

Teoretic, interacțiunea de tip barbarism-gherilă înclină balanța victoriei către atacator, deci către cel puternic. Practic, mai ales în cazul în care actorul puternic are un sistem democratic de organizare politică, prelungirea în timp a conflictului, prin interacția barbarism – gherilă, oferă șanse egale de victorie atât actorului slab cât și celui puternic.

„Militarii noștri se vor întoarce acasă de îndată ce treaba va fi terminată, ... acum, că a început conflictul, singura metodă de a-l scurta este să folosim forța decisivă ... “[George W. Bush, discurs despre începutul operațiunilor militare în Irak, Ziua, 21 martie, p. 3]. Conflictul asimetric început în 2003 continuă și astăzi, chiar dacă mult diminuat și chiar dacă, la o analiză sumară, SUA și coaliția formată de americani au ieșit victorioși. Obiectivul de politică externă americană, pe termen lung, acela de a reprezenta „apărătorul global al democrației”, nu numai că nu a fost îndeplinit, imaginea SUA nu a fost nicicând în istoria secolului XX mai alterată decât acum, la începutul secolului XXI.

Expectanțele nerealiste față de mediul fizic, politic și militar în care se desfășoară conflictul și absența consensului național și internațional în privința celor mai potrivite strategii duc la vulnerabilitate crescută a actorului puternic, în orice tip de conflict asimetric.

Când vorbim despre asimetria conflictelor în secolul XXI, ne referim, în primul rând, la relația actor slab vs. actor puternic. Dar nu trebuie să pierdem din vedere asimetria, ca efect al utilizării armelor neconvenționale, sau asimetria mijloacelor și metodelor folosite în derularea conflictului (ex. războiul global împotriva terorismului vs. atacuri sinucigașe).

Bibliografie

- [1] Andrew J.R. MACK, **Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymetric Conflict**, în **World politics**, vol.27, nr.2, 1975.
- [2] B.H.Liddell HART, **Strategy**, NY: Praeger, 1967.
- [3] Bruce Bueno de MESQUITA, **The War Trap**, New Haven, Yale University Press, 1981.
- [4] Donald W. HAMILTON, **The Art of Insurgency: American Military Policy and the Failure of Strategy in Southeast Asia**, Westport, Conn: Praeger, 1998.
- [5] Carl von CLAUSEWITZ, **Despre Război**, Ed. Militară, București, 1982.
- [6] Greg CASHMAN, **What causes War? An Introduction to Theories of International conflict**, New York, Lexington, 1993.
- [7] Ivan ARREGUIN-TOFT, A theory of Asymmetric Conflict, în **International Security**, vol. 26, nr.1, 2001.
- [8] Kenneth N. WALTZ, **The Use of Force: Military Power and International Politics**, Lanham, Rowman and Littlefield, 1999.
- [9] Mao Tse-DUNG, **On guerrilla Warfare**, New York, Praeger, 1961.
- [10] Quincy WRIGHT, **A Study of War**, Chicago University of Chicago Press, 1942, 1964.
- [11] Walter LAQUEUR, **Guerilla: A Historical and Critical Study**, Boston, Little Brown, 1976.
- [12] T.V. PAUL, **Asymmetric Conflicts: War Initiation by Weaker Powers**, NY, Cambridge University Press, 1994.
- [13] **Asymetric Warfare**, The USS Cole, and the Intifada în The Estimate, nov 2000, și www.iiss.org
- [14] **Strategic Assessment of The US National Defense's Institute for National Strategic Studies** 1998.

POLITICA UNIUNII EUROPENE ȘI STRATEGIA DE SECURITATE AMERICANĂ PRIVIND SPAȚIUL SUD-EST EUROPEAN

Dr. Ion VOIEVOZEANU*

Iuliu-Vlad PETRE**

The paper concerns the major transformations of the international system, after 1989, that changed theoretically the international relation field.

We introduce the EU policy and the American security strategy regarding the South-Eastern part of Europe.

Instead of conclusions, the authors present a possible evolution of the main organizations and European institutions in the new security architecture.

I. Considerații generale

După 1989, transformările majore din sistemul internațional – în special din Europa de Est – au schimbat întregul câmp, din punct de vedere teoretic, în domeniul relațiilor internaționale.

Teoriile existente nu au putut explica și prevedea cooperarea între statele rivale, colapsul și expansiunea alianțelor; unificarea puterilor divergente, o relativă stabilitate în interiorul sistemului internațional. Ascensiunea teoriilor instituționaliste, care susțin că unica sursă de stabilitate și securitate în sistem o constituie instituțiile internaționale, survin ca o reacție la falimentul teoriei relațiilor internaționale.

Instituțiile, în concepția lui John J. Mearsheimer, sunt „un set de reguli după care statele cooperează și se află în competiție unele cu altele”, deși acestea nu reprezintă garanții de asigurare a securității și stabilității internaționale după sfârșitul Războiului Rece.

Robert O. Keohane și Lisa L. Martin, la rândul lor, susțin că „instituțiile sunt o creație a statelor și, prin urmare, ele rămân valoroase în comportamentul lor internațional”.

Aceste câteva considerații teoretice pot constitui punctul de plecare pentru o discuție privind rolul instituțiilor și organizațiilor internaționale în domeniul securității și apărării. Dar, înainte de a studia relațiile dintre NATO, UE și OSCE, în domeniul securității, mai trebuie făcută o demonstrație preliminară, dar esențială și anume: cele trei organizații au fost create în epoca sistemului bipolar specific Războiului Rece, ele căutându-și locul și rolul într-un sistem multipolar.

II. Relațiile internaționale după 1990 - caracteristici

După destrămarea sistemului comunist, începând cu 1989, cea mai importantă mutație *geopolitică* o reprezintă translatarea pivotului interesului american din

* Conf.univ., Academia Tehnică Militară

** Drd., Inspectoratul General pentru Situații de Urgență

Europa în Orientul Mijlociu și Caucaz, datorită transformării în această zonă a centrului de conflict mondial. În acest context, Marea Neagră devine tot mai importantă, ca urmare a căpătării valenței unei mări euro-atlantice, iar Europa de Sud-Est se întinde, din punct de vedere geostrategic, până în Caucaz și zona Mării Caspice. Mai mult, Europa de Sud-Est intră și în logica stabilizării Orientului Mijlociu lărgit, concept ce include Balcanii de Vest și Marea Neagră.

Epoca post-Război Rece, din punct de vedere *politico-militar*, determină revigorarea riscurilor asimetrice (terorism, trafic de arme, droguri, ființe umane), comparativ cu cele clasice. Ca urmare a dispoziției echilibrului central dintre cele două superputeri – NATO și Tratatul de la Varșovia – se poate vorbi despre redobândirea supremației armelor convenționale asupra celor nucleare (având consecințe directe pentru sporirea statului militar și politic al unor țări, cum ar fi Germania și Japonia), dar și despre independența conflictelor și echilibrelor locale și regionale (dominate din ce în ce mai mult de actorii locali / puteri regionale).

Evenimentele de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite ale Americii, dar și cele care au urmat, au ridicat probleme foarte importante privind tipul conflictelor și armamentului specific, schimbând în consecință și obiectivele instituțiilor internaționale.

III. Politica Europeană de Bună Vecinătate și Strategia de Securitate americană privind zona Europei de Sud-Est

1. Politica europeană

Politica Europeană de Bună Vecinătate se referă atât la relațiile Uniunii Europene cu țările din Europa de Est (Rusia, Ucraina, Belarus și Republica Moldova), cât și cu cele din Regiunea Mediteranei și din Caucazul de Sud, țări care nu sunt luate în considerare ca eligibile pentru a deveni membre ale Uniunii, chiar dacă aparțin familiei culturale europene sau au legături tradiționale cu acestea.

Cooperarea și integrarea economică, ajutorul pentru dezvoltare, asistența în procesul de democratizare și construcție a statului de drept, dialogul, consultarea și concertarea politică, parteneriatul general sau în diverse domenii sunt principalele instrumente ale politicii europene de bună vecinătate.

Scopul principal a acestei politici este de a evita excluderea acestor țări din zona economică europeană și evitarea creării a noi linii de demarcație în „*Marea Energie*”. De asemenea, se are în vedere realizarea unei armonizări de sistem politic și a unei interoperabilități economice și sociale între Uniunea Europeană și statele din vecinătatea sa estică și sudică.

Uniunea Europeană încurajează, în aceste țări, reformele în domeniul politic, economic și social, rezolvarea disputelor bilaterale pe calea negocierilor directe cu respectarea dreptului internațional – în special – Cartea ONU, cooperarea transfrontalieră – inclusiv prin crearea de euro-regiuni și influențarea standardelor europene privind instituțiile democratice, statul de drept și a drepturilor omului – în special a drepturilor minorilor.

În acest context, Uniunea Europeană a promovat două concepte fundamentale: al *securității democratice* și cel al *securității prin dezvoltare*.

Primul concept arată că dezvoltarea democrației – la nivel național și internațional – exclude războiul dintre state care o adoptă ca sistem de organizare, iar cel de-al doilea relevă faptul că stabilitatea și securitatea statelor crește direct proporțional cu creșterea nivelului lor de dezvoltare economică. Ambele concepte sunt prioritare, se bazează pe efortul identificării „*solidarității de interese*” și sunt promovate prin „*strategia proiectelor comune*”.

În scopul evaluării proceselor înregistrate, Uniunea Europeană monitorizează permanent țările incluse în politica de vecinătate.

2. Strategia de Securitate americană

Privind Strategia de Securitate a Statelor Unite ale Americii, adoptată în decembrie 2002, unul din obiectivele prioritare îl constituie contracararea rețelelor teroriste la nivel global. Solidaritatea, în concepția SUA, înseamnă o politică de susținere și capacități de sprijin pentru strategia lor de securitate. O asemenea strategie se bazează pe conceptele unilateralismului și unipolarismului în cele două variante ale sale „*singuri, dacă se poate, împreună, dacă este necesar*” (opțiunea Bush), sau „*împreună, dacă se poate, singuri, dacă este necesar*” (opțiunea Clinton) și al *atacului* nu doar *preventiv* (care tinde la neutralizarea unei agresiuni iminente, a unei amenințări), ci și *anticipativ* (care vizează excluderea unei posibilități de agresiune, chiar dacă pericolul este improbabil, nu a ajuns la o amenințare certă).

În acest context, este de preferat securitatea bazată pe dreptul forței și nu cea bazată de forța dreptului și se acceptă că prețul securității poate consta în limitarea drepturilor și libertăților civile.

SUA refuză orice scuză pentru terorism și orice explicație pentru acest fenomen. Ca urmare, acțiunea sa vibrează, cu prioritate, dacă nu exclusiv, simptomele și nu cauzele terorismului. În consecință, SUA apreciază importanța preluării propriului model de organizare și a propriilor sale valori în statele aliate, deși acestea se bazează mai mult pe interoperabilitate militară, politică și instituțională, decât pe organizarea sau coeziunea economică și socială.

Terorismul este definit ca o realitate tridimensională, reunind terorismul propriu-zis, concepția și crima organizată, ele fiind principala amenințare la adresa securității, în privința cărora nu se mai poate face distincție între aspectul intern și cel internațional.

Statele Unite ale Americii, în relația cu Rusia susțin integrarea economiei acesteia în economia globală, mai ales prin intermediul Organizației Mondiale a Comerțului și doresc o relație de parteneriat strategic pentru combaterea terorismului islamic.

De asemenea, se mizează pe colaborarea cu Rusia în Transnistria, dar și în Abhazia, Oseția de Sus și Nagorno-Karabah, pentru combaterea corupției și crimei organizate.

În gândirea americană, din cele prezentate mai sus, se constată că eficiența este criteriul legitimității și justeții acțiunilor internaționale, transformările democratice

fiind terapia de recuperare după șocul intervenției în forță și nu soluția care conduce spre obiectivul de securitate globală.

Comparații între poziția Uniunii Europene și SUA față de Europa de Est:

Nr. crt.	Regiuni / țări vizate	Poziția Uniunii Europene	Poziția Statelor Unite
1.	Rusia	<ul style="list-style-type: none"> - respectarea demnității umane, libertății, democrației, egalității, domniei legii și a drepturilor omului și consolidarea pluralismului, toleranței, justiției, solidarității și nediscriminării; - cooperare economică mai strânsă; - perspective pentru un parteneriat politic implicând consultări și concertări în ceea ce privește strategiile regionale și globale 	<ul style="list-style-type: none"> - parteneriat strategic pentru combaterea terorismului islamic; - retragerea trupelor rusești din Transnistria și Caucaz; - liberalizarea pieții ruse
2.	Belarus	<ul style="list-style-type: none"> - strategie graduală de creare a condițiilor pentru alegeri libere și corecte în vederea restabilirii democrației - susținerea societății civile 	<ul style="list-style-type: none"> - izolarea Belarus pe plan internațional; - susținerea partidelor de opoziție
3.	Ucraina	<ul style="list-style-type: none"> - respectarea demnității umane, libertății, democrației, egalității, domniei legii și a drepturilor omului și consolidarea pluralismului, toleranței, justiției, solidarității și nediscriminării; - cooperare economică mai strânsă; - perspective îndepărtate de integrare în UE 	<ul style="list-style-type: none"> - susținerea stabilizării, securității și democratizării; - rezolvarea diferendului transnistrean prin federalizarea Moldovei; - retragerea trupelor ruse din Transnistria
4.	Republica Moldova	<ul style="list-style-type: none"> - respectarea demnității umane, libertății, democrației, egalității, domniei legii și a drepturilor omului și consolidarea pluralismului, toleranței, justiției, solidarității și nediscriminării; - cooperarea economică mai strânsă; - perspective incerte de integrare în UE 	<ul style="list-style-type: none"> - susținerea stabilizării, securizării și democratizării; - rezolvarea diferendului transnistrean prin federalizarea Moldovei; - retragerea trupelor ruse din Transnistria

Nr. crt.	Regiuni/ țări vizate	Poziția Uniunii Europene	Poziția Statelor Unite
5.	Balcanii de Vest	<ul style="list-style-type: none"> - încheierea de acorduri bilaterale de stabilitate și dezvoltare; - susținerea în contextul multilateral al Pactului de Stabilitate pentru Europa de S-E, a cooperării și integrării regionale; - întărirea securității prin consolidarea democrației, dezvoltare economică, cooperare și integrare; - oferirea unei perspective de principiu privind integrarea în UE; - garantarea securității prin respectul principiului inviolabilității frontierelor 	<ul style="list-style-type: none"> - menținerea protectoratelor internaționale în regiune până la asigurarea unei dezvoltări suficiente a structurilor de autoguvernare și a democrației; - autodeterminarea internațională a Kosovo și, eventual, a Muntenegrului; - asigurarea unei largi autonomii pentru comunitățile albaneze; - asigurarea stabilității și securității la nivel regional prin realizarea unui echilibru între comunitățile albaneze și cele slave, precum și între comunitățile musulmane, ortodoxe și catolice, sub supraveghere internațională; - dezangajarea militară americană și preluarea unor sarcini militare sporite

Sintetizând, putem afirma următoarele:

- concepția americană este determinată, în primul rând, de dimensiunea sa de universalitate, geopolitica fiind preponderentă în acest context (*securizare prin intervenții, eventual în parteneriat*);

- concepția europeană este puternic influențată atât de statutul de putere regională al Uniunii Europene, cât și de puternicul său caracter social.

De aceea, se consideră că cea europeană este mai cuprinzătoare, incluzând și problemele sociale (*securizare prin integrare*).

O altă diferență între cele două concepții se referă la ritmul de securizări a unor zone: strategia americană este mai dinamică, ofensivă, adesea cu un conținut revoluționar, bazată pe formula succesiunii *intervenție + securizare militară +*

democratizare + parteneriat, iar cea europeană este gradualistă, prudentă, sintetizată în formula succesiunii *parteneriat + democratizare + integrare + securizare civilă*.

IV. OSCE și Consiliul Europei – în căutarea unei identități

Discuțiile și negocierile privind reformarea celor două instituții internaționale sunt legate de procesul mai amplu de redistribuire a puterii și legitimității la nivel regional și global după sfârșitul războiului rece.

Consiliul Europei, deși a apărut înaintea Comunității Europene, transformate ulterior în Uniunea Europeană, a traversat, după sfârșitul Războiului Rece, o criză de identitate. Ca urmare a extinderii acestuia în zona Europei Centrale și de Est, ulterior în Caucaz, a jucat un rol important în democratizarea acestui spațiu. Această instituție de la Strasburg a jucat un rol important în democratizarea statelor care urmau să intre în Uniunea Europeană și NATO. În perspectiva realizării „*Marii Europe*” politice, rolul Consiliului Europei este pus sub semnul întrebării. De altfel, la summit-ul șefilor de stat și de guvern al Consiliului Europei de la Varșovia din 16-17 mai 2005 s-a pus problema relației dintre acesta și Uniunea Europeană.

OSCE a apărut în contextul destinderii relațiilor Est-Vest, ca o variantă/soluție de a închide litigiile nesoluționate la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Rolul OSCE părea să fie important la începutul anilor '90, în măsura în care, ca instituție europeană, avea potențialul de a se transforma într-o organizație dotată cu instrumente, în afara celor strict diplomatice, pentru menținerea păcii și securității în Europa. Dar influența internațională a acesteia a fost redusă, ca urmare a lărgirii dimensiunilor ei și funcționării după principiul unanimității (Federația Rusă are drept de veto).

Transformarea OSCE, într-o instituție viabilă, este îngreunată de mai mulți factori, precum:

- concurența cu Consiliul Europei, în domeniul drepturilor omului, care este o instituție cu o mai mare tradiție;

- legitimitatea existenței a două instituții cu misiuni în mare parte similare, problemă care ar putea fi ridicată de state care aparțin atât Consiliului Europei, cât și OSCE; OSCE este avantajată, în competiția cu Consiliul Europei, de statutul de membru al SUA – interesate de gestionarea Marelui Orient Extins și prin intermediul acestei instituții;

- lipsa de instrumente specifice unor organizații de apărare;

- folosirea mijloacelor diplomatice preventive a determinat, până în prezent, menținerea conflictelor înghețate, și nu soluționarea acestora, ceea ce a dus la scăderea încrederii în capacitatea acestei instituții de a asigura politici de securitate viabile;

- ca urmare a faptului că este o instituție bazată pe unanimitatea deciziilor, aceasta a fost o cauză a slăbiciunii (sub mandat OSCE nu s-a putut constitui nicio forță de menținere a păcii);

- numeroase ambiguități și slăbiciuni în organizarea internă a OSCE - trecerea de la statutul de *state participante* la *state membre* ar putea crește importanța internațională a acesteia.

V. Posibile evoluții

OSCE se află în căutarea relevanței politice, într-un spațiu de la Vancouver la Vladivostoc – însă, spațiu prea divers, cu surse multiple de conflict, pentru a putea fi gestionat de o singură organizație internațională.

A urmat un proces similar cu al altor organizații, încercând să se democratizeze prin constituirea unei Adunări Parlamentare.

Rolul OSCE în arhitectura de securitate europeană este îngreunat de avansul spre Est a unor organizații și instituții mult mai puternice, care au și o *componentă de apărare*, nu doar pe cea de securitate:

- Uniunea Europeană, ca urmare a lărgirii, a inclus state care au folosit OSCE pentru a se apropia de Occident; Politica de Vecinătate a Uniunii Europene este un mijloc-alternativă la OSCE, prin intermediul relațiilor bilaterale cu statele din Estul Europei și bazinul Mării Negre;

- NATO s-a extins foarte mult în ultimul deceniu; sunt analiști ce privesc lărgirea în continuare ca un mijloc de disoluție. Se dorește utilizarea Parteneriatului pentru Pace în relațiile din zona Caucaziană; amplasarea unor baze americane în România și Bulgaria este considerată, în acest moment, rezultatul unui acord între SUA și Federația Rusă pentru încetinirea extinderii NATO și în Caucazul de Sud; la insistența SUA, în cadrul noului concept de securitate al NATO din 1999, s-a inclus posibilitatea intervenției și în afara granițelor statelor membre (deci, gestionarea conflictelor militare din spațiul de la Vancouver la Vladivostoc se poate realiza prin intermediul „*coalitiei de voință*”, din rândul statelor membre NATO.

Se consideră că OSCE trebuie menținută pentru monitorizarea activităților electorale și a celor din domeniul drepturilor omului.

Trecerea de la nivelul democrației electorale la democrația funcțională și statul de drept, întărirea dialogului politic, prevenirea rapidă a conflictelor, controlul armamentelor și reconstrucția instituțiilor democratice sunt alte câteva domenii în care OSCE își poate regăsi viabilitatea.

Bibliografie selectivă

[1]. HOLSTI, K.Ole, *International Politics. A Framework for Analysis*, New Jersey, 1995

[2]. ALGER, Chadwick F. (editor), *The future of the United Nations system: potential for the twenty-first century*, Tokyo, New York, Paris, United Nations University Press, 1998

[3]. WOHLFORTH, William C., “*Reality Check-Revising Theories of International Politics in Response to the End of the Cold War*”, *World Politics*, vol. 50, no. 4, 1998

[4]. BLANK, J. Stephen, “*Russia and the U.S. War on Terrorism*”, *Strategic Studies Institute*, [http:// carlisle-www.army.mil/assi](http://carlisle-www.army.mil/assi)

[5]. CLARK, Ian, *The Post-Cold War Order: the Spoils of Peace*, Oxford University Press, 2001

- [6]. DUROSELLE, Jean-Baptiste, *Histoire des relations internationales*, Paris, Armand Colin, 2001
- [7]. MEARSHEIMER, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, University of Chicago, W.W. Norton & Company, New York and London, 2001
- [8]. KATZMAN, Kenneth, *Terrorism: Near Eastern Groups and State Sponsors*, 2002, Congressional Research Service Report for Congress, 13 February 2002
- [9]. *Report Colloquium on "The Future of the OSCE", A. Joint Project of the OSCE Parliamentary Assembly and the Swiss Institute for World Affairs Washington*, 5-6 June, 2005, <http://www.osce.org/item/15378.html>.
- [10]. *Common Purpose, Towards a More Effective OSCE. Final Report and Recommendations of the Panel of Eminent Persons On Strengthening the Effectiveness of the OSCE*, 27 June 2005, <http://www.osce.org/item/15432.html>
- [11]. FLORIN, Abraham, *Relațiile internaționale după 1990 – caracteristici*, Institutul Spațial, București, 2006.

***ARMATELE ÎNTRE TRANSFORMARE
ȘI OPERAȚIONALIZARE***

TENDINȚE ACTUALE ÎN EVOLUȚIA PROCESULUI DE PRIMIRE, STAȚIONARE TEMPORARĂ, CONTINUAREA DEPLASĂRII ȘI INTEGRARE (RSOI) A FORȚELOR ÎN CADRUL OPERAȚIILOR CONDUSE DE NATO

Cornel COMEAGĂ*

This study will be dedicated to analyzing the recent development in RSOI process management from a NATO perspective.

I'll start this analysis through exploring the already traditional functionalities embedded in the Rear Support Commands, which are currently operating within GRF(L) Corps Headquarters.

I'll then focus on the Joint Logistic Support Group (JLSG) that has been introduced last year through MC 0526 - 'Logistics Support Concept for NATO Response Force Operations' and the manner this new theatre support asset is integrating the RSOI Enablers, which are made available through the NATO Force Planning Process.

The last part of this study will highlight the major changes occurred in Joint Rear Area (JRA) Command and Control and implicitly in RSOI management and the way this evolutionary process is supposedly impacting, from a conceptual perspective, on the NATO-led operations at the beginning of the third millennium.

Motto:

„Getting there is 70 percent of the battle...”¹

I. Introducere

Potrivit evoluțiilor relativ recente, Alianța Nord-Atlantică trebuie să fie capabilă să își asume un spectru complet de misiuni militare complexe, prin utilizarea de forțe, structuri, capabilități și proceduri de excepție, atât prin operații militare în cadrul apărării colective cât și prin operații de răspuns la criză (CRO), care nu fac obiectul articolului 5² și care includ în arsenalul formelor de expresie operația expedițioară ca metodă modernă de implementare la nivel operațional a conceptelor militare exprimate la nivelul Consiliului Nord-Atlantic (NAC).

Această abordare a apărut ca efect și pe fondul profundelor transformări de natură conceptuală, procedurală și structurală, produse în Alianță, în special după tragicele evenimente din 11 septembrie 2001, și, în mod evident, ea a determinat mutații de substanță în sfera forțelor și capabilităților militare.

***Lt. col., Comandamentul Corpului Dislocabil NATO (HQ NDC-GR), Grecia, Salonic**

¹ Sintagmă celebră utilizată de LTG Sir Jeremy MacKenzie (UK A), COMARRC (1992 – 1994), care a condus prima desfășurare operațională a Corpului Aliat de Reacție Rapidă (ARRC) în IFOR. Sursa: website-ul ARRC - <http://www.rrc.nato.int/journal/summer03/rsc.htm>.

² Se face referire la Articolul 5 al Tratatului Atlanticului de Nord, Washinton DC, 4 aprilie 1949. Pentru o exprimare succintă în cadrul lucrării, ori de câte ori voi face referire la tipul de operații evocat, voi utiliza sintagma operații Non – Article 5.

1. Un pic de istorie

RSOI³ este o denumire relativ nouă, asociată unui proces ale cărui rădăcini se pierd în negura istoriei. Într-o măsură mai mică sau mai mare, toate armatele moderne ale lumii s-au confruntat cu procesul primirii forțelor în teatru, urmat de reconfigurarea și integrarea acestora la nivelul forței întrunite, complet sustenabilă și capabilă de a îndeplini cerințele operaționale ale comandantului forței întrunite (JFC). În mod evident, însă, cele mai experimentate sunt armatele fostelor puteri coloniale, SUA, Marea Britanie, Franța, Olanda.

Între anii 1948 – 1968, Alianța a fost preocupată de respingerea unui eventual atac masiv al forțelor Pactului de la Varșovia, iar perioada în sine a fost marcată de concepția apărării staționare, în spatele liniei de apărare a Rinului, și temporizarea ritmului operației până la sosirea și încorporarea întăririlor. Procesul de primire era lent și lipsit de coerență, în special datorită limitărilor tehnologice.

În perioada 1968 – 1988, progresul tehnologic a condus la modernizarea aviației de transport și introducerea navelor maritime și fluviale RO/RO⁴, în sprijinul concepției apărării înaintate. Forțele staționare au fost reduse numeric, iar accentul se punea pe primirea întăririlor de peste Oceanul Atlantic și respectiv, de peste Canalul Mânecii. RSOM⁵ a devenit treptat o componentă importantă a planificării apărării la nivelul Alianței, iar prin exercițiile jucate în această perioadă, statele membre au devenit experte în utilizarea infrastructurii portuare și aero-portuare existente în statele vest-europene, precum și a zonelor de marș, staționare temporară sau asamblare la nivelul teatrului. SUA îmbrățișau concepția „ten in ten”, numită astfel pentru că își propunea transferul aero-naval a zece divizii americane în Europa, într-un interval de zece zile. Alianța se concentra, cu preponderență, pe transferul strategic al resurselor, baza infrastructurală a RSOM era extrem de generoasă, iar integrarea era conceptual exclusă din cadrul procesului. Cu toate acestea, progresele din sfera RSOM nu pot fi minimalizate. Tot în această perioadă apar primele structuri de management al mișcării la nivel multinațional, cum ar fi Centrul de Coordonare al Traversării Canalului, pentru managementul operației multinaționale de traversare a Canalului Mânecii, sau Centrele Regionale Întrunite de Coordonare a Mișcării.

După 1988 și căderea Cortinei de Fier, Alianța Nord-Atlantică își schimbă gradual statutul, prin implicarea în conflicte în afara zonei de responsabilitate NATO. Astfel, pe timpul Războiului din Golf, forțele din zona centrală NATO sunt pentru prima dată desfășurate în zona de Sud pentru a oferi asistență apărării antiaeriene a Turciei.

³ RSOI – Reception, Staging, Onward Movement and Integration (AAP-15 Glosarul abrevierilor NATO) - Primirea, staționarea temporară, continuarea deplasării și integrarea – Procesul esențial care realizează transferul resurselor umane și materiale din porturile de debarcare, la destinațiile finale și integrarea acestora la nivelul forței întrunite [12].

⁴ RO/RO – Roll-on/Roll-off (AAP-15/2005 Glosarul abrevierilor NATO) – Vase comerciale, maritime sau fluviale, cu rampă mobilă, care permit îmbarcarea / debarcarea tehnicii „pe roți”.

⁵ RSOM – Reception, Staging, Onward Movement (AAP-15/2005 Glosarul abrevierilor NATO) – Primirea, staționarea temporară și continuarea deplasării – Faza finală a desfășurării strategice, care realizează transferul resurselor umane și materiale din porturile de debarcare la destinațiile finale [8].

Înlocuirea UNPROFOR⁶ cu IFOR⁷ la mijlocul anilor '90 și apoi o serie de evenimente specifice operațiilor KFOR⁸ și AFOR⁹ au subliniat lipsa de pregătire a Alianței și deficitele importante din domeniul RSOM, dar au și determinat evoluția ulterioară a procesului și progresele semnificative din acest domeniu de discuție.

În aceeași perioadă, se dezvoltă Sistemul de Planificare a Întăririlor al SACEUR (SRPS), care nu a fost, însă, altceva decât o abordare ceva mai evoluată a vechilor planuri de transfer strategic și primire a întăririlor în locații de debarcare europene cu facilități de primire și infrastructură de transport de excepție, și care, ulterior, a determinat evoluția domeniului Sprijinul Națiunii - Gazdă (HNS).

În perioada 1999 – 2001, odată cu apariția a trei publicații aliate [5], [6] și [7], în comunitatea NATO își fac debutul primele structuri puternice de management, atât în domeniul mișcării și transporturilor, cât și în RSOM, ca proces de ansamblu. Este vorba de Centrul Aliat pentru Coordonarea Mișcării (AMCC), constituit la nivelul SHAPE, Statul Major Întrunit pentru Mișcare la nivel Teatru (JTMS), constituit la nivel CJ-4 din Comandamentul Forței Întrunite (HQ CJTF), Comandamentul Zonei de Spate Întrunită (JRACC), la nivel de componentă, în subordinea HQ CJTF, și Centrul Logistic Multinațional Întrunit (MJLC), cu mai multe variante de angajare, printre care și cea de structură de coordonare logistică în compunerea JRACC. Versiunea revăzută [8] a publicației [7] alocă chiar un spațiu important explicării procesului RSOM, însă reușește numai, cum era și de așteptat, o tratare unilaterală a subiectului, doar prin prisma mișcării și transporturilor. Nu este de mirare că recomandă ca RSOM să fie tratat într-un apendice al anexei S – Mișcare și Transport (M&T) – la secțiunea logistică a planului operației (OPLAN).

Fără a minimaliza eforturile importante făcute de comunitatea NATO până în anul 2002 pentru coordonarea funcțiilor logistice la nivelul teatrului, prin prisma RSOM se cuvin totuși câteva mențiuni:

- a) Comunitatea NATO realizase importanța capitală a procesului RSOM, fără a considera că integrarea forțelor ar avea vreo relevanță în cadrul acestuia;
- b) Comunitatea logistică NATO a făcut eforturi însemnate pentru introducerea structurilor de coordonare logistică la nivelul teatrului de operații [6], însă nu se concentra suficient pe capacitățile necesare (unități și formațiuni specifice, echipamente tehnice);
- c) Cele mai importante referințe la RSOM vin din partea comunității M&T și oferă abordări limitate ale domeniului de discuție;
- d) Singura referință integratoare asupra RSOM, conceptul JRACC cu utilizarea MJLC ca structură de coordonare logistică în compunerea JRACC, nu este

⁶ UNPROFOR – United Nations Protection Force – Forța de Protecție a Națiunilor Unite.

⁷ IFOR – Implementation Force – Forța de Implementare a Acordului de Pace de la Dayton-Paris, 14 decembrie 1995.

⁸ KFOR – Kosovo Force – Forța condusă de NATO pentru intervenția în regiunea Kosovo, din fosta Iugoslavie.

⁹ AFOR – Operația umanitară NATO, ALLIED HARBOUR, în Albania, aprilie – septembrie, 1999. Notă: Referințele (6), (7), (8) și (9) pot fi identificate pe website-ul oficial NATO – <http://www.nato.int>.

agreată de către națiuni și, ca atare, în decembrie 2003, este radiată din cadrul publicației [9], versiune revăzută a publicației [5].

2. Lecții ale trecutului

Războiul din Golf (1990 – 1991): Beneficiind de două porturi excelente (Al Jubayl și Dhahran), coaliția a pus un accent deosebit pe contractarea din timp a capacității de transport strategic necesară. Această combinație, capacitate de transfer strategic ridicat plus capacitate de recepție de excepție, a dus, însă, la suprasolicitarea distribuției resurselor la nivel teatru [2]. RSOM s-a confruntat cu problema susținerii unor fluxuri importante de resurse din porturile de debarcare (PODs) către zonele de asamblare de nivel divizie, în condițiile în care lungimea căilor de comunicație (LOCs) era considerabilă. Aglomerarea resurselor la nivelul teatrului a pus în evidență importanța unui management coerent al mișcării în zona de spate întrunită (JRA) și a subliniat importanța vizibilității de tranzit (ITV) pentru conducerea operațiilor logistice.

Campania din Irak (2003): Reiterând problema deosebit de importantă a ITV, un raport britanic [16] arată că, la data începerii campaniei, elemente ale sistemului de Vizibilitate Totală asupra Resurselor (TAV)¹⁰ al armatei americane fuseseră deja încorporate în sistemul informatic britanic de management al distribuției resurselor la nivel de teatru. Lipsa implementării totale a capacității sistemului, se arată în continuare, a frustrat structurile logistice de nivel teatru de șansa execuției unui management coerent. Sistemul nu a fost disponibil de la începutul desfășurării strategice, iar vizibilitatea totală asupra resurselor s-a reușit numai la punctul de intrare (POE) în Kuwait.

IFOR (1995 – 1996): Desfășurarea strategică a forțelor NATO în IFOR este, de fapt, primul test al Alianței într-o operație Non – Article 5. Nevoia de înființare a unui Centru Întrunit de Coordonare a Mișcării (JMCC) a fost resimțită încă din faza inițială de planificare, însă Comandamentul Regional AFSOUTH s-a dovedit incapabil de a organiza structura de management menționată. Concepția NATO privind MJLC era în curs de elaborare, iar în lipsa ei, s-a reușit organizarea și implementarea, cu concursul SUA, a unei soluții de circumstanță, o structură de coordonare a sprijinului, denumită Comandant pentru Sprijin (C-SPT). Dincolo de acesta, coordonarea mișcării și transporturilor s-a realizat de către fiecare națiune – cadru în sectorul său de responsabilitate, prin structuri specializate naționale. Pe parcurs s-a încercat, fără succes însă, organizarea unui Centru de Coordonare a Mișcării în Zona de Comunicații Avansată (COMMZ FWD) și, în final, singura structură de management al mișcării care a jucat un rol deosebit și și-a dovedit competența a fost Centrul Regional pentru Coordonarea Mișcării Aeriene (RAMCC), înființat la Vicenza.

¹⁰ TAV – Total Asset Visibility – Sistem informatic utilizat în prezent de Armatele SUA și Marii Britanii care permite accesul, vizualizarea și actualizarea în timp real a unei baze de date unice privind locații geografice, mișcare și transport, identificarea forțelor și a resurselor aflate în desfășurare. Sursa: [12], [13] și [15].

Cu alte cuvinte, națiunile contribuatoare au încercat, în bună măsură fără succes, organizarea și / sau implementarea mai multor structuri cu atribut de coordonare a unor procese componente ale RSOM („I” – integrarea nici măcar nu intra în discuție în comunitatea NATO). În aceste condiții, Alianța a realizat necesitatea proiectării structurilor și a arhitecturii de comandă și control (C2) necesare pentru coordonarea mișcării la nivelul teatrului de operații.

Mai mult, atât comandantii NATO cât și națiunile contribuatoare au realizat că, în vederea creării premiselor unei bune coordonări a mișcării, până la realizarea transferului de autoritate (TOA), comandantul NATO autorizat are nevoie cel puțin de TACON¹¹, ca minim nivel de autoritate asupra unităților și formațiunilor aflate în desfășurare.

KFOR și AFOR (1999): Până la implicarea în KFOR și AFOR, Alianța a început să capete o oarecare experiență în operații multinaționale de desfășurare strategică. Concepția MJLC, modurile de operare în logistica multinațională (LN, RSN, TPLSS, MILU)¹² dobândiseră deja un statut larg acceptat în comunitatea NATO. Cu toate acestea, în domeniul RSOM nu se făcuseră progrese substanțiale.

În lipsa unei planificări coerente pentru AFOR, pe 3 aprilie 1999, AFSOUTH solicită OPCON¹³ asupra elementelor de sprijin național (NSEs) pentru a surmonta dificultățile de sincronizare și coordonare pe timpul operațiilor de primire a resurselor pe aeroporturile de debarcare (APOD) Skopje și Ohrid; pe 4 aprilie 1999, de pe APOD-ul din Tirana se raportează insuficienta capacitate a rampelor, iar pe 23 aprilie 1999, autoritățile militare elene raportează că patru nave maritime aliate au fost întârziate, datorită dificultăților de trafic rutier pe rutele din FYROM.

Operația de desfășurare strategică a Corpului Aliat de Reacție Rapidă (ARRC) în JOINT GUARDIAN din KFOR a marcat prima abordare RSOM cu oarecare coerență. De altfel, este pentru prima oară când NATO utilizează o structură specifică, *Comandamentul de Sprijin al Zonei de Spate (ARRC RSC)*¹⁴, cu scopul asigurării unui management corect pentru RSOM. Nucleul înaintat al

¹¹ TACON – Tactical Control (AAP-15/2005 Glosarul abrevierilor NATO) – Nivel de autoritate care permite dirijarea și controlul mișcării și manevrei tactice, în vederea îndeplinirii misiunii și sarcinilor alocate (AAP-6 Glosar de Termeni și Definiții NATO).

¹² Soluții utilizate în logistica multinațională, detaliate de AJP 4.9 – Modes of Multinational Logistic Support:

LN – Lead Nation – națiune conducătoare;

RSN – Role Specialist Nation – specializare de rol;

MILU – Multinational Integrated Logistic Unit – unitate logistică multinațională integrată;

TPLSS – Third Party Logistic Support Services – servicii de sprijin logistic, furnizate de terți.

¹³ OPCON – Operational Control (AAP-15/2005 Glosarul abrevierilor NATO) – Autoritatea acordată unui comandant, care îi permite acestuia să direcționeze forțele alocate în vederea îndeplinirii misiunii și sarcinilor, care sunt de obicei limitate ca funcție, timp și spațiu; desfășurarea unităților, precum și menținerea sau delegarea controlului tactic al acestora. Aceasta nu include autoritatea de anagaja în mod separat componentele acelor unități și nici controlul logistic sau administrativ (AAP-6 Glosar de Termeni și Definiții NATO).

¹⁴ Structura, funcționalitățile, modul de angajare în teatrul de operații și sistemul relațiilor de comandă și control ale ARRC RSC sunt asemănătoare și în mod evident derivate din concepția britanică a Componentei Logistice a Forței Întrunite (JFLogC) și a comandamentului asociat acesteia JFLogCC [14] [15].

comandamentului (ARRC RSC FWD) a fost dislocat și s-a stabilit la Salonic (Grecia), la data de 20 februarie 1999, fiind completat cu elementele principale de comandament, până în martie 1999. ARRC RSC a asigurat, prin coordonare cu Comandamentul HNS elen, controlul operațiilor de primire, staționare temporară și continuare a deplasării resurselor (RSOM) din porturile de debarcare (PODs) până în zonele de concentrare din FYROM. În acest scop, au fost utilizate capacitățile de primire existente pe APOD-ul „MAKEDONIA”, în portul maritim de debarcare (SPOD) cu același nume și în terminalul feroviar (RHOD) al Salonicului. Arhitectura RSOM a beneficiat în mare parte de infrastructura rutieră și feroviară de excepție a Greciei și a inclus o zonă de staționare temporară pusă la dispoziție de națiunea-gazdă, în cadrul unei facilități militare situate la SINDOS (cca 60 km NW SALONIC).

Fluxul resurselor materiale și umane a fost coordonat corespunzător, și la 7 martie 1999 a fost demarată, în locațiile de dislocare din FYROM, seria de exerciții tactice ARCADE GUARDIAN. La data de 12 iunie ARRC a intrat în Kosovo și, două zile mai târziu, la 14 iunie 1999, comandamentul tactic al ARRC se stabilește oficial la Pristina, după ce forțele ocupaseră deja pozițiile tactice în sectoarele alocate.

ARRC RSC a jucat, deci, un rol extraordinar de important pentru controlul Zonei de Comunicații de Sud [COMMZ(S)] a teatrului KFOR. Începând cu luna aprilie, se realizează operația ALLIED HARBOUR / AFOR și activarea COMMZ(W) a teatrului KFOR, care utilizează, ca principale capacități infrastructurale, APOD-ul Tirana, SPOD-ul Durres și LOCs rutiere din Albania.

Treptat, odată cu maturizarea teatrului KFOR, ARRC RSC a fost retras, iar concomitent, în vederea realizării unui management RSOM coerent, a fost înființat, la Salonic, un comandament NATO de dimensiuni mult mai reduse, care funcționează și astăzi, sub denumirea HQ COMMZ(S) Thessaloniki.

II. Evoluții recente ale domeniului în discuție

1. De la GRF la NRF

Evoluții semnificative ale domeniului în discuție la nivelul Alianței apar după iulie 2001, odată cu introducerea noii Structuri de Forțe NATO (NFS) și a concepției forțelor cu operativitate graduală (GRF). Cele nouă¹⁵ comandamente de nivel corp, generate ca efect al implementării noii NFS, preiau experiențele pozitive de la finele mileniului II, din operațiile de desfășurare strategică ale ARRC, și introduc în structura de comandament câte un RSC, *acesta devenind, astfel, la nivel NATO, prima structură de management RSOM integrată și specializată, ale cărei funcționalități fuseseră deja probate în cadrul teatrelor din fosta Iugoslavie.*

Summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie 2002, identifică patru zone de capacitate operațională „cheie”, una dintre acestea fiind capacitatea de desfășurare

¹⁵ Actualmente în cadrul NFS există 10 (zece) comandamente de nivel corp, odată cu operaționalizarea, în martie 2007, a Comandamentului Corpului de Reacție Rapida Francez (FRR).

rapidă și susținere a forțelor combatante. În acest sens, în decembrie 2002, Comitetul Militar aprobă dezvoltarea, în sarcina ambelor Comandamente Strategice (SCs), a unui proiect de dezvoltare conceptuală și experimentare (CDE) privind elaborarea doctrinei, procedurilor și structurilor necesare pentru coerența proceselor RSOM în operațiile conduse de NATO.

La începutul anului 2003, apare, în cadrul proiectului CDE menționat anterior, Carta Albă referitoare la RSOM [3], care face o analiză a stadiului atins la vremea respectivă și identifică zonele de concentrare a cercetării; între acestea *C2 ale JRA, structurile de management RSOM și aranjamentele C2 asociate acestora, unitățile și formațiunile RSOM specializate și ITV-ul asupra resurselor umane și materiale ocupă un loc central și sunt considerate, și în prezent, „cheia succesului” în managementul RSOM.*

În domeniul ITV, fie că ne referim la monitorizarea forțelor în desfășurare, la cea a resurselor, fie la sistemele de raportare, se cuvin menționate progresele înregistrate prin introducerea sistemului EVE¹⁶ și preocupările actuale la nivelul Alianței pentru finalizarea și implementarea CORSOM¹⁷.

Declarația privind viziunea SACEUR și SACT pentru CDE în domeniul RSOM [4], apărută în martie 2003, accentuează importanța vitală a integrării, ca ultimă etapă a acestui proces complex situat la frontiera dintre domeniile operațiilor și logisticii, proces care devine astfel RSOI și își începe ultima fază de evoluție doctrinară, pentru a putea răspunde provocărilor concepției Forței de Răspuns NATO (NRF), care apare la mijlocul aceluiași an 2003.

În acest climat al transformărilor profunde apare proiectul 01 al primei doctrine NATO în domeniul RSOI, AJP-3.13 [1], care abordează în mod unitar continuumul desfășurare strategică - RSOI (SD, RSOI).

Așadar, RSOI este suma unor operații interdependente, nu în exclusivitate logistice, care au loc cu preponderență, însă nu numai în zona de spate întrunită (JRA) cu scopul de a facilita operaționalizarea forțelor aflate în desfășurare, prin derularea a două procese majore:

a) Transferul elementelor componente ale forțelor (personal, echipamente tehnice și materiale), fie ele organice, fie puse la dispoziția unui comandant NATO, și a NSEs din PODs la destinațiile finale (FDs);

¹⁶ Effective Visibility Execution (EVE) – sistemul de execuție efectivă a vizibilității [10]. Sistemul a fost inițial creat pentru a răspunde cerințelor de monitorizare a desfășurării strategice, rotirii forțelor și mișcării aeriene la nivelul teatrului ISAF. Cu toate acestea, sistemul este suficient de flexibil pentru a fi configurat și pentru monitorizarea altor moduri de transport și poate oferi informațiile necesare analizei, prioritizării și eliminării conflictelor în nodurile RSOI și, în general, urmării execuției planurilor de mișcare pe tot parcursul liniilor de comunicație și la toate nivelurile.

¹⁷ Coalition Reception, Staging and Onward Movement (CORSOM) – sistem pentru planificarea și monitorizarea RSOM la nivelul coalițiilor [11]. CORSOM este actualmente în fază de prototip și va permite asistarea RSOI, încă din fazele inițiale ale OPP, prin identificarea infrastructurii necesare, a liniilor de comunicație alternative, resurselor de protecție a forțelor și capacităților logistice destinate susținerii diferitelor cursuri de acțiune. De asemenea, în faza de execuție va oferi soluții avansate de prognoză și actualizare a bazelor de date, eliminare a conflictelor din nodurile RSOI, aproape în timp real.

b) Integrarea elementelor menționate anterior la nivelul forțelor respective, capabile să îndeplinească cerințele operaționale ale JFC.

În privința unităților și formațiunilor RSOI specializate, un rol de o valoare excepțională l-a avut și îl are Comitetul bistrategic NATO pentru planificarea forțelor în domeniul logistic (LFPAC), care, răspunzând cerințelor formulate la Praga și evocate anterior, identifică printre altele, printr-un dialog coerent cu reprezentanții națiunilor și ARRC RSC, plaja completă a capacităților necesare sprijinului logistic de nivel teatru al RSOI¹⁸ și reprojecțează, în consecință, cerințele operaționale ale acestora.

2. Locul RSOI în cadrul procesului de planificare operațională

Treptat, comunitatea NATO a realizat importanța unei cooperări strânse între națiunile contribuatoare (TCNs) în cadrul operației și comandamentele NATO autorizate.

De asemenea, Alianța a renunțat deja la vechea succesiune de planificare, care presupunea elaborarea unui OPLAN, urmată de elaborarea planului de mișcare pentru susținerea OPLAN-ului și apoi a planului de primire a resurselor în teatrul de operații.

Procesul de planificare operațională (OPP) presupune actualmente acțiuni de planificare conjugate cu participarea tuturor funcționalităților prezente într-un comandament NATO, în coordonarea J-5 (la nivel întrunit) și pune accent pe elaborarea de cursuri de acțiune (COAs), care sunt ulterior analizate din perspectiva fezabilității.

Realitățile teatrelor contemporane reclamă, deci, *implicarea planificatorului RSOI încă din stadiul inițial al OPP-ului.*

3. Mediul operațional

Abordarea atentă a tuturor situațiilor de planificare prin intermediul OPP-ului îi permite JFC evaluarea corectă a tuturor riscurilor, amenințărilor și, deci, a tuturor posibilelor provocări din zona de operații întrunite (JOA).

Zona de spate întrunită (JRA) este o zonă terestră specifică, desemnată de către JFC pentru a permite protecția, operaționalizarea, sprijinul și susținerea forței întrunite. Dimensiunile și caracteristicile sale geografice depind de tipul și faza operației întrunite, de misiunea și particularitățile sprijinului logistic al forței întrunite, precum și de cerințele de securitate și protecție și, mai ales, de implicarea și capacitatea națiunii-gazdă (HN).

JRA trebuie privită ca o combinație complexă de elemente de infrastructură vitale, care includ: porturi de debarcare aeriene și navale, capacități de transfer multimodal, rute de aprovizionare rutiere și feroviare, baze logistice, formațiuni de

¹⁸ Considerații făcute în cadrul articolului „Doing the right thing or doing the thing right”, apărut în ARRC Journal, în vara anului 2003, Sursa: website-ul ARRC - <http://www.rrc.nato.int/journal/summer03/rsc.htm>.

sprijin al operaționalizării forței întrunite, facilități de staționare temporară, unități de protecție și sprijin de luptă.

Așadar, JRA nu este altceva decât un subset al JOA, care devine, în condițiile războiului modern și datorită importanței sale strategice, din ce în ce mai vulnerabilă la atac militar sofisticat direct sau indirect. Din registrul amenințărilor posibile în JRA, o deosebită importanță o prezintă acțiunile serviciilor de contrainformații și securitate ostile care recurg la spionaj, dezinformare și propagandă negativă. În plus, o provocare deosebită, de obicei prezentă în JRA, o constituie acțiunile facțiunilor indigene adversare NATO, care apelează la un spectru extrem de complex de operații neconvenționale criminale cum ar fi traficul de droguri, armament și persoane, extremism religios sau sabotaje, raiduri și ambuscade asupra obiectivelor importante de infrastructură (APOD-uri, SPOD-uri, RHOD-uri, LOCs, poduri, tuneluri, centre de sprijin al convoaielor, zone de staționare temporară etc.).

În cel mai probabil scenariu, operațiile specifice JRA vor fi destinate sprijinului forței întrunite pe tot parcursul operației întrunite, cu preponderență pe timpul RSOI, susținerii logistice, recuperării și redeschurării.

În acest sens, pe lângă RSOI și operațiile de susținere logistică, tipurile de operații specifice JRA pot fi: protecția forțelor aflate în desfășurare, apărare antiaeriană, apărare NBC, sprijin de comunicații și informatică (CIS), sprijin de contrainformații, operații psihologice (PSYOPS), sprijin de geniu și infrastructură, CIMIC, sprijin medical, HNS.

Evoluții recente, menționate în treacăt de lucrarea [1], aduc în atenție faptul că Alianța este, în prezent, preocupată de formularea unei concepții noi referitoare la JRA, potrivit căreia această zonă ar urma să fie denumită zonă de operaționalizare întrunită (JEA)¹⁹.

4. Soluții actuale privind comanda și controlul (C2) în JRA

Actualmente, nu există, la nivelul Alianței, o concepție aprobată privind C2 în JRA. Arhitectura C2 a teatrelor de operații, referitoare la JRA, este specifică fiecărei operații în parte, ca produs al analizei de stat major desfășurate la nivelul JFC, luând în considerare cerințele misiunii, capacitățile forței întrunite, resursele alocate, natura mediului strategic, inclusiv a capacității și nivelului de angajare a HN, dimensiunile și caracteristicile JOA și evaluarea amenințărilor la adresa forțelor aliate. Soluțiile „tradiționale” agreate sunt, astfel, deosebit de variate, pornind de la celule de coordonare de stat major în structura JFC HQ, un centru de coordonare din subordinea JFC, desemnarea unuia dintre comandamentele componentelor forței pentru a prelua sarcinile C2 în JRA, un comandament sau o unitate specializată în subordinea comandamentului componentei desemnate sau chiar un JRACC specializat, la nivel de componentă în subordinea JFC, aceasta din urmă fiind considerată mai degrabă o excepție decât o soluție preferată²⁰.

¹⁹ JEA – Joint Enabling Area – zonă de operaționalizare întrunită [1].

²⁰ Considerații făcute în cadrul articolului „Doing the right thing or doing the thing right”, apărut în ARRC Journal, în vara anului 2003. Sursa: website-ul ARRC - <http://www.arcc.nato.int/journal/summer03/rsc.htm>.

În cazul operațiilor CJTF și în condițiile unui HNS amplu și a unei JRA benigne, soluția preferată și, de altfel, jucată în multe exerciții NATO este MJLC-ul, întrucât structura acestuia [6] permite exercitarea atributului de coordonare și acoperă toate funcționalitățile necesare RSOI (logistică, M&T, sprijin medical, sprijin de geniu sau geniu de infrastructură, contractarea resurselor la nivel teatru). De menționat că, în acest caz, HN asigură securizarea JRA, prin apărarea antiaerină a PODs, protecția forțelor, unde și când situația tactică o impune, sprijin de contrainformații și alte funcțiuni de sprijin, în funcție de caracteristicile concrete ale JRA. De asemenea, tot HN pune la dispoziție, în marea majoritate a situațiilor, unitățile și formațiunile RSOI specializate necesare și asigură utilitățile necesare funcționării posturilor de comandă, a zonelor de marș și staționare temporară.

În cazul în care JRA este situată într-o zonă cu un nivel ridicat al riscurilor sau în condițiile unui HNS deficitar, sau absent, este preferată soluția unui JRACC sau unui comandament al JRA (JRAC) în subordinea comandantului Componentei Terestre (JFLCC) sau a JFC și care va include sau subordona MJLC-ul. În mod evident, toate funcțiunile de sprijin, fie că e vorba de unități de sprijin de luptă sau de unități și formațiuni RSOI specializate, vor fi asigurate de Alianță prin procesul de generare a forțelor.

Una dintre cele mai utilizate soluții contemporane în managementul RSOI este RSC-ul, întâlnit în cadrul comandamentelor corpurilor GRF(L) ale NFS. Elaborate inițial după modelul ARRC RSC²¹, acestea prezintă un grad înalt de similitudine cu acesta, fie că ne referim la 1st GNC RSC²², NRDC-TU RSC, FRRC RSC sau NDC-GR RSC²³.

În mod generic, misiunea RSC o reprezintă coordonarea RSOM și sprijinul integrării forțelor din compunerea și din subordinea corpurilor respective, precum și susținerea logistică și redeschiderea acestora în cadrul operațiilor de nivel corp sau componentă terestră.

RSC-urile sunt comandamente autonome subordonate comandamentelor principale ale corpurilor, care prezintă următoarea structură de criză / război:

- a) Grupul de comandă – comandant, șef de stat major, sprijin administrativ;
- b) Statul Major Central – sprijin juridic și media;

²¹ Referirile la misiunea, structura și modalitățile de angajare la nivel teatru ale ARRC RSC au la bază aspecte prezentate în cadrul articolului „Rear Support Command”, apărut în ARRC Brochure. Sursa: website-ul ARRC - <http://www.rrc.nato.int/brochure/rsc.htm>.

²² Referirile la misiunile, structurile și modalitățile de angajare la nivel teatru ale GNC RSC²², NRDC-SP, NRDC-TU RSC și FRRC RSC au la bază prezentările realizate de reprezentanții acestora în cadrul Conferinței GRF(L) RSCs, Valencia, octombrie 2006. Semnificațiile abrevierilor utilizate sunt următoarele:

1st GNC RSC – Comandamentul de Sprijin al Zonei de Spate al Corpului 1 Multinațional (GE-NL);
NRDC-TU RSC – Comandamentul de Sprijin al Zonei de Spate al Corpului NATO cu Deschidere Rapidă (TU);

FRRC RSC - Comandamentul de Sprijin al Zonei de Spate al Corpului de Reacție Rapidă (FR).

²³ Referirile la misiunea, structura și modalitățile de angajare la nivel teatru ale Corpului Dislocabil NATO (GR) au la bază prezentarea standard „NDC-GR RSC Briefing for Visitors” și informații având ca sursă website-ul HQ NDC-GR - http://www.ndc.gr/hq_structure.html.

c) Statul Major de Planificare – funcționalități G-1, G-2, G-3, G-4, G-6, G-8, poliție militară (MP) și geniu (ENG), în unele cazuri G-5 și G-7, cu rol în desfășurarea OPP;

d) Centrul Operațional al RSC – funcționalități de coordonare a operațiilor curente JRA, logisticii de teatru și mișcării;

e) Grupul ofițerilor de legătură – cu rol în activarea și menținerea legăturilor cu alte comandamente NATO prezente în JRA (JRACC, MJLC), Centrul de Coordonare a Mișcării al HN (HNMCC), APOD-uri, SPOD-uri, RHOD-uri, zone de staționare temporară, puncte de trecere a frontierei (BXPs), legături CIMIC cu organizații non-guvernamentale (NGOs) sau organizații internaționale (IOs), funcțiune, atunci când acestea operează în JRA.

În ceea ce privește secvența de desfășurare strategică, în funcție de gradul de operativitate a comandamentului din care provine, RSC dislocă inițial echipele de recunoaștere și legătură (OLRT), urmate de nucleul înaintat (RSC FWD) și apoi de elementele principale de comandament, în vederea pregătirii și executării RSOM și sprijinului integrării comandamentului corpului și forțelor din compunerea și subordinea acestuia.

Pentru a răspunde cerințelor NRF privind operativitatea ridicată, caracterul întrunit și multinațional, unitatea de comandă și vizibilitatea managementului informației, la mijlocul anului 2005 a fost elaborată o nouă concepție logistică, care actualmente este în curs de implementare și care prevede ca soluție pentru logistica de teatru NRF (inclusiv dimensiunea logistică a RSOI) un Grup de Sprijin Logistic Întrunit (JLSG)²⁴ în subordinea Comandamentului Forței Dislocabile Întrunite (HQ DJTF).

Această nouă structură ar urma să subordoneze unitățile și formațiunile RSOI specializate, baza logistică de teatru, capabilitățile de sprijin medical de nivel teatru (ROLE 2/3)²⁵ și capabilitățile de sprijin genistic, și ar urma să aibă LOGCON²⁶ asupra NSE-urilor și capabilităților logistice multinaționale constituite prin LN și RSN. Programul de implementare graduală a JLSG urmărește elaborarea și aprobarea declarației de cerințe combinate întrunite (CJSOR), constituirea nucleelor de comandament, generarea și alocarea capabilităților logistice necesare din compunere și din subordine și în final certificarea NRF și instruirea componentelor menționate anterior.

²⁴ Detaliile referitoare la JLSG au la bază prezentarea susținută de LTC (UK A) Julian Simpson, J4 / SHAPE, în cadrul Cursului de Planificare Logistică Operațională, Oberammergau, sesiunea iulie 2006.

²⁵ ROLE 2, 3 – Niveluri de capabilitate a sprijinului medical.

²⁶ LOGCON – Autoritatea acordată unui comandant NATO, asupra unităților și organizațiilor logistice din teatrul de operații, inclusiv asupra NSE-urilor, care îi permit sincronizarea, prioritizarea și integrarea funcțiilor și activităților logistice, în scopul îndeplinirii misiunii teatrului întrunit. Aceasta nu îi acordă acestuia autoritate asupra resurselor naționale ale NSE-urilor, cu excepția celor prevăzute de Transferul de Autoritate (TOA) sau a prevederilor Politicilor și Principiilor NATO pentru Logistică.

În privința aranjamentelor C2 agreate în interiorul JRA, toate structurile de management evocate anterior prevăd OPCON asupra unităților și formațiunilor RSOI specializate și TACON asupra forțelor aflate în desfășurare.

III. În loc de concluzii

RSOI este un domeniu încă controversat, aflat în prezent în plin proces de evoluție și afirmare doctrinară care, așa cum am arătat, se desfășoară în paralel cu dezvoltarea unei concepții noi asupra JRA, ce urmează să primească numele de JEA. Aprobarea și ratificarea AJP 3.13 ar contribui, în acest sens, la confirmarea și unificarea abordărilor actuale ale RSOI la nivelul Alianței.

În domeniul structurilor de management RSOI, s-au făcut pași importanți, cum ar fi soluția JLSG pentru susținerea logistică a operațiilor NRF, cu toate că aceasta este, deocamdată, o teorie, momentan JLSG fiind lipsit de capacitățile logistice necesare validării sale în lumea reală. De asemenea, soluția JLSG este rezultatul unei abordări sectoriale, prin excelență logistică, care frustrează pe moment arhitectura C2 a JRA de aportul capacităților de sprijin de luptă, deloc de neglijat, în special în operațiile NRF.

În domeniul sprijinului de nivel teatru, implicit RSOI, se simte, de asemenea, din ce în ce mai mult, nevoia unei concepții referitoare la tranziția NRF – CJTF.

Oricum, substanța acestui fascinant domeniu de discuție – RSOI coroborat cu JRA / JEA – este, în absența confirmărilor doctrinare la nivelul Alianței, extrem de fluidă și sunt încă posibile, în perioada care va urma, evoluții consistente și chiar spectaculoase.

Bibliografie

1. Bibliografie NATO

[1] AJP-3.13 – NATO Doctrine on Strategic Deployment, Reception, Staging, Onward Movement and Integration (*Doctrina NATO referitoare la desfășurarea strategică, primirea, staționarea temporară, continuarea deplasării și integrarea forțelor*), Proiect 05, Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT), 15 septembrie 2006.

[2] Reception, Staging & Onward Movement (RSOM) – A study into current NATO procedures, recent experiences and future requirements (*Primirea, staționarea temporară și continuarea deplasării – Un studiu asupra procedurilor NATO actuale, experiențelor recente și cerințelor viitoare*), Comitetul Bi-strategic NATO pentru Mișcare și Transport (Bi-SC M&T), iulie 2001.

[3] Reception, Staging and Onward Movement (RSOM) White Paper (*Carta albă referitoare la primire, staționare temporară și continuarea deplasării*), Proiectul NATO pentru elaborarea concepțiilor și experimentare (NATO CDE), Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT), februarie 2003.

[4] CDE RSOM Concept Vision Statement (*Declarație privind viziunea SACEUR și SACT pentru elaborarea concepției și experimentare în domeniul RSOM*), martie 2003.

[5] AJP-4 Allied Joint Logistic Doctrine (*Doctrina NATO privind Logistica Întrunită*), iulie 1999.

[6] AJP-4.6 Multinational Joint Logistics Centre (MJLC) Doctrine (*Doctrina NATO privind Centrul Logistic Multinațional Întrunit*), iunie 2001.

[7] AJP-4.4 Allied Joint Movement and Transportation Doctrine (*Doctrina NATO privind mișcarea și transportul*), noiembrie 2001.

[8] AJP-4.4(A) Allied Joint Movement and Transportation Doctrine (*Doctrina NATO privind mișcarea și transportul*), iunie 2002.

[9] AJP-4(A) Allied Joint Logistic Doctrine (*Doctrina NATO privind Logistica Întrunită*), decembrie 2003.

[10] Effective Visibility Execution (EVE) Users Guide and Tutorial (*Manual și Ghid pentru utilizatorii sistemului EVE*), versiunea 05, martie 2006.

[11] CORSOM CONOPS (*Concepție de utilizare și implementare a sistemului CORSOM*), NC3A, decembrie 2005.

2. Bibliografie americană

[12] JP 4-01.8 – Joint Tactics, Technics and Procedures for Joint Reception, Staging, Onward Movement and Integration (*Tactici, tehnici și proceduri întrunite cu privire la primirea, staționarea temporară, continuarea deplasării și integrarea forței întrunite*), 13 iunie 2000.

[13] FM 100-17-3 – Reception, Staging, Onward Movement and Integration (*Manual privind Primirea, Staționarea Temporară, Continuarea Deplasării și Integrarea*), Comandamentul Forțelor Terestre ale SUA, Washinton DC, 17 martie 1999.

3. Bibliografie britanică

[14] JWP 3-00 Joint Operations Execution (*Execuția operațiilor întrunite*), Centrul pentru Concepții și Doctrine Întrunite (JDCC) al Ministerului Apărării al Marii Britanii, martie 2004.

[15] JWP 4-00 Logistics for Joint Operations (*Logistica Operațiilor Întrunite*), Centrul pentru Concepții și Doctrine Întrunite (JDCC) al Ministerului Apărării al Marii Britanii, aprilie 2003.

[16] Operations in Iraq – First Reflections (*Reflecții inițiale asupra operațiilor din Irak*), Ministerul Apărării al Marii Britanii, iulie 2003.

MANAGING DEFENCE TRANSFORMATION IN SMALL AND MEDIUM NATO COUNTRIES

Dr. Dorinel-Ioan MOLDOVAN*

The approach to the management of defence transformation in small and medium NATO countries comes from the need of a better understanding of this process. It has very challenging dimensions because there are many requirements to be answered in order to consider such a process in an ongoing way.

1. European countries - between NATO and EU

The European small and medium countries saw their security issues to be solved through a variety of ways: from political-military alliances to different types of collaborations. In the Western and Central Europe, there are the following forms of ensuring the national security which could be arranged in regard with the attitudes toward ESDP (European Security and Defence Policy [¹):

- Euroatlantic view:

o Traditional Euroatlantism: Denmark, the Netherlands; even it is not an UE member, Norway could be included here, too. These countries basically accept only NATO as a security organization and do not participate in, or participate with few military capabilities in EU cooperation.

o Reflexive Euroatlantism: Baltic States (Estonia, Latvia, Lithuania), Visegrad States (Hungary, Czech Republic, Poland, Slovak Republic), Greece; based on the framework presented in the quoted article, even Bulgaria and Romania, considering their joining EU at 1st of January 2007, could be included here, too. These countries view ESDP in a wider framework of transatlantic relations because EU actions should complement the NATO's actions.

o Conjunctive Euroatlantism: Slovenia, Portugal and Greece. These countries officially declare NATO as their priority, but practical support depends largely on domestic political situation.

- Pro-European view: Belgium, Luxembourg and Cyprus. These countries have as a long-term interest the strategic independence of Europe and not the preservation of the transatlantic community.

- Traditional Neutrality: Switzerland and/or Non-allied states: Finland, Austria, Ireland, Malta and Sweden. Because none of the traditionally neutral states *de facto* is neutral anymore, these countries chose balancing between the EU and NATO as a mean of accumulating their structural power.

* Mr. lect. univ., Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare, Braşov din Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”, Bucureşti

¹ Molis ARUNA, *The Role and Interests of Small States in Developing European Security and Defence Policy in Baltic Security & Defence Review* vol.8 / 2006, p.86, <http://www.bdcpl.ee/fileadmin/docs/bsdr/5-small%20States%20and%20the%20ESDP-Arunas%20Molis.pdf>.

In the context of this paper, defence transformation is a policy choice (that means a specific way of doing something) making deliberate changes in war fighting capabilities to cope with emerging strategic challenges; these are fundamental in *equipment, doctrine, operational concepts, organizational training and military culture*, and discontinuously, being abrupt, sudden increased, and dramatically advanced. Defence transformation is a process in the evolution of military establishment, being possible to be developed together with force modernization. For sure, these fundamental changes in equipment will influence dramatically the organizational structure of military in suggesting the importance of other types than the classic hierarchical structure (matrix and network) and the increased stress on externalizing part of the activities (outsourcing). [2]

In this respect, related to the debatable small or big concept for country as a military power, Rob de Wijk, in his article, *The Implications for Force Transformation: The Small Country Perspective*, [3] proposed a metric for defining the military power of a country in regard with its types of forces. Even though the article is focused only on NATO countries, it offers a useful tool for analyzing the process of transformation in small and medium countries.

“A country could possess one of the following types of forces:

- A **full spectrum force** comprises the full array of assets and capabilities, allowing a member state to deal with all contingencies. It allows sustained combat operations against an opponent’s irregular or regular forces, and to carry out stability and reconstruction operations in an effort to keep or bring the peace in distant places. A country with a full spectrum force could provide the framework for coalition operations as well. A *framework nation* provides the backbone of an operation. Other nations *plug in*.

- **Broad expeditionary capabilities** allow a country to carry out similar operations, albeit on a more modest scale. Those countries could act as a lead nation for less demanding operations. A *lead nation* is responsible for planning the campaign; it directs the strategic decision making process and provides the key elements of C4I (Command, Control, Communication, Computers, Intelligence).

- **Focused expeditionary capabilities** allow countries to contribute to a wide variety of military operations with a limited range of capabilities. Some countries may even be able to act as a lead nation for small stabilization operations in a permissive environment.

- **Selective expeditionary capabilities** allow countries to contribute with some force elements to coalition operations. The development of *niche capabilities* is the obvious choice. Niche capabilities are those scarce capabilities that complement and enhance the performance of the entire coalition and cannot usually be commonly owned.

² Prof. Jack TREDDENICK, *Defense Transformation – conceptual aspect*; presentation delivered at Regional Center for Defense Resources Management, Brasov, Romania, April, 10, 2006.

³ Rob de WIJK, **The Implications for Force Transformation: The Small Country Perspective**, Chapter 6 in *Transatlantic Transformations; Equipping NATO for the 21st Century*, edited by Daniel S. HAMILTON, Washington, DC, Center for Transatlantic Relations, 2004, pp.118-119, [http://transatlantic.sais-jhu.edu/PDF/publications/Transatlantic%20 Transformations.pdf](http://transatlantic.sais-jhu.edu/PDF/publications/Transatlantic%20Transformations.pdf); Internet.

- **Stabilization capabilities** allow countries to make a contribution to peacekeeping. These countries could help funding *collective capabilities*. These collectively owned military capabilities, such as AWACS, are a prerequisite for coalition operations.”

Based on the classification of the military capabilities, the author, Rob de Wijk, has included the NATO countries as it follows:

Full spectrum force	USA
Broad expeditionary capabilities	UK, France after restructuring**, the Netherlands
Focused expeditionary capabilities	Spain** and Italy** after restructuring
Selective expeditionary capabilities	Belgium, Canada, Denmark**, Germany*, Norway
Stabilization capabilities	Poland*, Turkey*
No capabilities	Estonia*, Bulgaria*, Czech Republic*, Greece*, Hungary*, Latvia*, Lithuania*, Luxembourg, Portugal*, Romania*, Slovenia*, Slovakia*
* - conscripts ** - transition to professional forces or mix of conscripts and professionals	

Table 1 - Ranking of NATO Members States: A Qualitative Assessment

Therefore, the real interest in this paper is the capability definition because in the circumstances of RMA (Revolution in Military Affairs) capability based planning is a real challenge for transformation. In the DOD dictionary⁴, capability means “The ability to execute a specified course of action. (A capability may or may not be accompanied by an intention).” This course of action must be projected even for the unforeseen risks and threats.

More details are in the definition of military capability [⁵] which is listed below:

“The ability to achieve a specified wartime objective (win a war or battle, destroy a target set). It includes four major components: *force structure, modernization, readiness, and sustainability.*

a. force structure - Numbers, size, and composition of the units that comprise US defence forces; e.g., divisions, ships, air wings.

b. modernization - Technical sophistication of forces, units, weapon systems, and equipments.

⁴ <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/00837.html>. The DOD Dictionary and the Joint Acronyms and Abbreviations master data base are managed by the Joint Doctrine Division, J-7, Joint Staff. All approved joint definitions are contained in Joint Publication 1-02, "DOD Dictionary of Military and Associated Terms. As amended through 14 April 2006.

⁵ <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/m/03344.html>.

c. unit readiness - The ability to provide capabilities required by the combatant commanders to execute their assigned missions. This is derived from the ability of each unit to deliver the outputs for which it was designed.

d. sustainability - The ability to maintain the necessary level and duration of operational activity to achieve military objectives. Sustainability is a function of providing for and maintaining those levels of ready forces, materiel, and consumables necessary to support military effort.”

In the context of transformation, these elements are dramatically altered in order to provide more precision, speed, lethality and deployability.

According to the military capability definitions posted above and based on the events of the last years, there are questions and debates related to positioning a country in a category or in another. Even if this means a need for updating the ranking, it is a useful metric to assess the military power and capabilities posed by NATO countries. At the same time, such a ranking could be applied even to other small or medium countries in the Eurasian area.

In order to support transformation in defence, in the transatlantic relation, the American ally perceives the NRF (NATO Response Force) as a catalyst to developments occurred in the US Armed Forces, which open the perspectives of creating post-modern armed forces; with the NRF, the Europeans accepted in fact the US agenda. Its reluctances are related to the capacity and willingness of European states to follow it because there is a multi-speed Europe, with few countries possessing advanced post-modern forces and a large group of countries which contribute with niche capabilities and stabilization forces. And, in short terms, Europe needs NEO (Network Enable Operations capable of plugging-in with their C4ISR - Command, Control, Communication, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) rather than NCW (Network Centric Warfare) capabilities which will allow the countries, to conduct their own operations according to their doctrines; to operate in a EU context and to maintain interoperability in US-led operations.

Concluding, Rob de Wijk considers that Europe must create a post-modern force to be a credible instrument in its foreign, security and defence strategy, capable for high intensity operations, with few friendly losses and acceptable levels of collateral damages, which better matches the political culture of a post-modern system than the collection of modern forces that is currently available to EU and NATO. The Europe's specialties could be in unconventional war and stabilization operations. Inside of the last one, the counterinsurgency units could be used as early entry forces during interventions as well. In addition, both, the NRF and Battle Groups contribute to improved war-fighting capabilities; and because is undesirable to train and equip these solely forces only for conventional war, in the circumstances on unconventional warfare focus, the heavy-mechanized force must be restructured for stabilization and reconstruction. All these require an urgent need of a European doctrine, and an European military approach to operations, “despite a NATO first approach and the NRF developments in the transatlantic relationship and within the

EU point to the increasing change that in some cases the US will not lead nor contribute with vital support assets”. [6]

An useful way of analyzing defence transformation in small and medium NATO countries is based on the role and missions of their armed forces. These are directly linked with the geographical position which generate specific risks, threats and dangers against a country obliging it to project its security and defence accordingly and the political ambitions in the case of countries with armed force under democratic and civil control which generate the legal framework for roles and missions, the funds for defence expenditure influencing the structure, doctrine and training, equipment and technique and the last but not the least, the people who work for the military organization, both military and civilian. [7]

Defense transformation can be studied, understood and accepted based on official political and defense documents, officials and decision makers’ statements in reports, interviews and during the formal meetings and through academic studies and researches. These might be considered the qualitative dimension of defense transformation assessment. At the same time, it must be focused on the defense organization variables: the armed forces role, missions, functions and tasks; people (leaders and managers, subordinates, employees and followers interpreting and evaluating their motivation and commitment for transformation); the technology needed (in terms of weapon systems and equipments technological devices and the additional infrastructure); and the consequent structures. All these will develop the military culture accordingly; at the same time, under the pressure of societal and technological factors, the members of the organization, educated and trained in the new circumstances of these evolutions, will act as push factors for change, debating the role of the military obedience as the main military competence. The new culture is an entrepreneurial one requiring the limits of action rather the ways. *What to do?* not *How to do?* will be the question. Therefore, the qualitative analysis of the facts (interviews and discussion with leaders about their intentions, defense analysis on figures, official documents, statements and agreements) could identify the willingness of leaders in defense transformation.

2. The economic issue of Defense Transformation – budgetary affordability

To rethink the parameters of the debate ask for an economic analysis to assess how affordable is defence transformation in small and medium European (NATO) countries. The defence economics professor Jack Treddenick’s perspective [8] is the starting point of the coming analysis. Because “the technologies define the opportunities and the economic tradeoffs define the possibilities”, the Marshall Centre professor considers that two important issues must be taken into account when a budgetary analysis related to the affordability of transformation, in terms of defence

⁶ Rob de WIJK , *op. cit.*, pp.45-46.

⁷ See Dr. John L. CLARKE, *What Roles and Missions for Europe’s Military and Security Forces in 21st Century?*, The Marshall Center Papers, No.7, August 2005

⁸ Jack TREDDENICK, *Transformation: Who Can Afford It*, paper presented at G.S. Rakovski Defense and Staff College, Sofia, Bulgaria, 04th July 2006;

expenditure, is made: per Capita Defence Expenditures and the balance among the expenditures: Personnel, Operation and Maintenance and Capital (sum of Equipment and Infrastructure Expenditure). Due to the lack of complete information about these types of expenditures, the analysis can offer relevant and almost updated results (2005) for the NATO countries only, where these data are published.

Per Capita Defence Expenditure are obtained by dividing total defence expenditures in US dollars by the appropriate armed forces strength (See Appendix no.1). Being a cruel measure of the degree to which a military force could go through defence transformation process, it is more than pay and benefits representing as well the average cost of equipping, training, maintaining and deploying each member of the armed forces. At the same time, it gives the dimension of transformation made in parallel with current operations, maintaining readiness and modernizing existing capabilities.

The macro-economic ways of measuring are frequently based on different assumptions which create a model of analysis. In the case of defence expenditures, the difficulties exist, due to the various types of calculating and reporting the defence expenditures and the defence budgets. [⁹] As a result, the comparisons among states are very difficult to be made; a common “standard” is compulsory to evaluate accurately the public funds allocated to national defence and international defence contribution.

Therefore, based on the model proposed by and with the support of Professor Jack Treddenick, this paper tries to build a model for small and medium countries. For small and medium European NATO countries this could be achieved using the figures delivered to NATO. [¹⁰] It is more difficult, if not forced to try to compare the small and medium NATO European countries with non-allied European countries (Austria, Cyprus, Ireland, Malta, Sweden, and Switzerland).

In the case of small and medium European NATO countries (there are listed in the Appendix 1 in a shadowed format), Norway is used as a benchmark. There are two reasons. Firstly, this small country started the defence transformation process immediately after NATO Prague Summit (2002). The evidences are represented by leaders’ statements (at that time)[¹¹]. Secondly, it is based on the defence expenditures distribution for personnel, operation and maintenance, and capital. According to Professor Treddenick approach, the ideal situation is when the

⁹ In this respect, see: Cristopher LANGTON (ed.), **The Military Balance - 2006**, The International Institute for Strategic Studies, Routhledge Taylor and Francisc Group, London, 2006, pp.11-12;

¹⁰ *NATO, Information for the Press*, 8 December 2005, pp.5, 10, <http://www.nato.int/docu/pr/2005/p05-161.pdf>.

¹¹ Norway’s Chief of Defense, Gen. Gen. Sigurd Frisvold’s interview in Joris Janssen Lok, JDW Special Correspondent, Gen. Gen. Sigurd Frisvold - Norway’s Chief of Defense, Jane’s Defence Weekly, March 05, 2003; Norway’s Chief of Defence, Gen. Gen. Sigurd Frisvold’s interview in Joris Janssen Lok, JDW Special Correspondent, Norwegian armed forces target quality, Jane’s International Defence Review, June 01, 2003, Norwegian minister calls for more small-nation partnerships, Jane’s International Defence Review, April 01, 2003, Joris Janssen Lok, JDW Special Correspondent, Norwegian armed forces target quality, Jane’s International Defence Review, June 01, 2003, John Berg, Country Briefing: Norway – High Priority, Jane’s Defence, 05-12.05.2004, Jane’s Sentinel Security Assessment - Western Europe, 13.01.2006.

distribution is the following: 40% for personnel, 30% for operation and maintenance and 30% for capital (equipment and infrastructure). The closest countries to this ideal distribution are UK and Norway. For sure, UK is a large state, having a well-developed economy, and its results in defence transformation are very high. Norway is a small country committed for defence transformation implementation. Its engagements in a variety of international missions, together with US troops, proved its expectations with real high results. Some critics and comments could appear, too. Norway is too small to be a model; it is easier in this case to perform defence transformation; the figures don't show the entire reality; the country cannot afford a "tool box" of military capabilities; only niche capabilities are affordable. Even though, for methodological and scientific purposes, Norway could be considered a benchmark for other small and medium European countries.

The Professor Treddenick's assumption is that 80 per cent of defence expenditures were for personnel and non-traded goods; adjustments for defence purchasing power were estimated by multiplying 80 percent of US dollar expenditures (the country in column 3 in Appendix 1), as reported in NATO, *Information for the Press, 8 December 2005*, by the ratio of Norway dollar domestic GDP at purchasing power parity per capita (Norway in the column 12; In this case, Norway is the benchmark; in his case, the US is the benchmark) to US GDP at purchasing power per capita (the country in the column 12) and adding the remaining 20 per cent of the reported defence expenditure (the country in column 3). To go further, in case of each country, the figure resulted is divided to the armed forces strength (column 7) and will result the Adjusted Per Capita Expenditure (column 13); the figures have the same meaning for all countries and the expenditures could be ranked, showing a hierarchy among the countries.

The columns 8, 11 and 14 are based on figures from another source (Defence Budget for 2005 in *The Military Balance - 2006, The International Institute for Strategic Studies, Routledge Taylor and Francis Group, London, 2006*), in order to put together all small European countries, NATO and EU members. Therefore the results in column 14 are different than column 13. But the principle is functioning, too.

All with the amount of money over Norway (Adjusted per Capita Defence Expenditures) have potential and are capable for transformation, because they are compared with Norway per capita defence expenditure which is the reference point; they are financially affordable for transformation. All under the Norway level, accepting it as a referent point, in order to have the same level of expenditures, which means to be financially affordable, could have, theoretically, two options: to increase the defence budget or to reduce the number of personnel; so far, they are not affordable, financially speaking.

The distribution among defence expenditures is a more modest alternative which could be suggested. It is related to the fact that three important categories of expenditures could be considered in a defence budget: personnel expenditures, operations and maintenance expenditures and capital expenditures. Personnel expenditures are requested for salaries, clothes and to maintain members of armed forces; for the most countries, this type of expenditures represents the largest category in their defence budgets. Operations and maintenance include the

expenditures required to operate and maintain the country's inventory of military equipment and infrastructure. Investment expenditures are needed to replace the old and expensive (in terms of operations and maintenance) equipment with new equipment and for modernizing and improving the present military infrastructure or to build new facilities.

Considering the vicious circle which could appear among them (a big quantity of old equipment needs more money for operations and maintenance which will result in less for investment and personnel or high-intensive investment expenditures will require more money for personnel which will result in less for operating and maintaining the present equipment), the ideal ratio among them are: 40% for personnel, 30% for operations and maintenance and 30% for investments. The NATO countries' options are shown in Appendix no. 2. The tendency to the ideal defence distribution shows the potential for transformation possessed by a country and it is achieved through a continuous improvement on its stock of equipment and infrastructure, with the sufficient resources to both operate that equipment and maintain it in operational condition.

The existing differences among the countries related to the percentages of defence categories expenditures might be interpreted in a various ways: there are countries more people-oriented than technology oriented (Belgium) or it is possible that the pensions included in the personnel expenditures to increase them to an affordable level for capital. Subsequently, according to their defence policy, it is possible to interpret the high level of personnel expenditures as a preference for light units better designated for international peacekeeping missions than for classic war fighting or even RMA based war. There are rich small countries (Luxembourg, Austria) that considering the inexistence of a large scale military threats afford them to stress much more on other ways of ensuring their security (through cooperation and regional, transcontinental and international organizations memberships) than the classic military one. Another issue raising from the Appendixes' figures is related to the capital expenditures, where the entire cycle of defence procurement must be considered (it is well known that the present procurement cycle is quite long: 5-15 years, and the most expensive phase is the research and development - R&D, which could be longer than one year, and when the costs are very high). And, certainly and appropriate analysis must look in a historical perspective, considering the time evolution of defence expenditures (the Appendixes are focused only on 2005 estimated defence expenditure; but, as a consolation, from 2002-2003, after Prague Summit they are quite similar, showing the defence trends).

Under these circumstances, the proposed modifications in defence expenditures [12] consider the balance which must exist in the minds of decision makers are: on one hand there are the security and defence risks and threats and as a result, the ways to cope with them and on the other hand there is the budgetary affordability for developing appropriate capabilities to counter them. The proper solution could give birth to different political approaches.

¹² See Jack TREDDENICK, *Transformation: Who Can Afford It*, paper presented at G.S. Rakovski Defense and Staff College, Sofia, Bulgaria, 04th July 2006.

Even though the personnel reduction might be seen as an accepted way which will allow a better defence spending other effects could be considered in this respect. Because the retired military personnel must be prepared to be accepted by the civil labour market and to not introduce new disturbance factors there, they need civil requested skills, which mean other expenditures for their training. Concomitantly, the “ideal” allocation for investments in defence (new technologies for transformation) should increase through technological transfer, the number of jobs and supporting the economic development.

Subsequently to the introduction of high-technology which will represent the core of Revolution in Military Affairs and will conduct the military establishment to transformation, is the requirement for well trained and educated military personnel, influencing the military and even civilian payment policy, the ratio between military and civilian, the doctrines and training, the organizational structures needed for these revolutionary weapons (few people, smaller flatter structures, and more network oriented) which will require a new military culture, entrepreneurial oriented.

Another political option is to increase the defence budget, in order to keep the same number of personnel. But this is a very difficult issue to be implemented, due to a series of constraints. The public opinion perception is that the inexistence of a large scale military aggression does not require an increased defence budget which cut funds from other social areas: education, health care, pensions. These are much closer to the perception of wealth state than assuring national security abroad in a coalition of the willing, fighting against international terrorists with expensive Network Centre Enabler capabilities.

3. Putting all together

All these assumptions are considered based on the analysis of the figures from the Appendixes. Additionally, the leaders and decision makers’ statements must be taken into account in order to see their political orientations, being known that in the end, defence budget expresses the national leaders’ commitment to a direction or another.

Seeing all these facts and figures (quantitative and qualitative) in a comprehensive picture, it is possible to arrange the countries in the below chart. However, some mentions are needed. This is only a “spot” assessment, trying to perceive the transformation process in a fixed position, if such a thing could exist. By contrast, a process could be assessed comparing two similar frames of the process in distinctive periods of time, such as years or months. The next trail might suggest the four positions on the economic and real facts analysis, both of these categories having their limits in accuracy (figures), the concordance between official statements and reality and others. Meantime, the countries could move from a quarter to another, which represents the dynamics of the defence transformation process seen in its three dimensions: social-politic-economic.

The combination of these two types of analysis (quantitative and qualitative factors) are represented in a two dimensional graph which assigns the (non) *affordability* (in terms of resources allocation, or more simplistic, the defence expenditures: their levels and distribution

for the four categories, in NATO classification: personnel, operation and maintenance, equipment and infrastructure) and the decision makers (lack of) *willingness* and commitment for defence transformation.

At this point, the national leaders' willingness in the small countries could be identified, allowing their arrangement accordingly. For instance, Norwegian leaders shall be considered as defence transformation oriented; at the same time, others do not intend, yet, to implement transformation in defense. Others, being more continental European oriented, intend to promote Europe, as a whole, as an international power with an adequate military capability, much more designated for crisis management, especially for reconstruction and stabilization and humanitarian aid. The figure represents intentionally, only the benchmark, Norway, because, according to this analysis, all the ones interested in the topic of defence transformation could position a national military establishment accordingly to it.

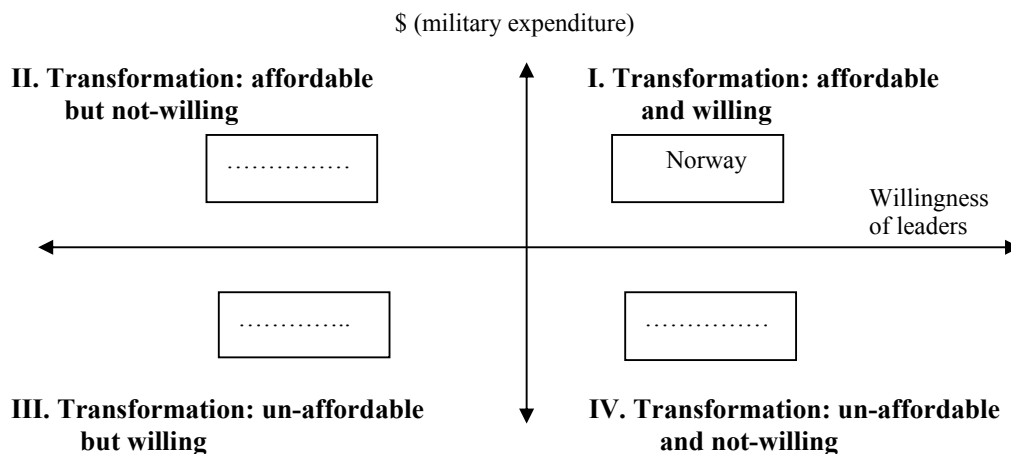

Figure 1 - Positioning countries in defense transformation implementation

Being a change managerial process, defence transformation must have the well-accepted function:

- planning: *defining goals for future organizational performance and deciding on the tasks and resource use needed to attain them;*
- organizing: *assigning tasks, grouping tasks into departments, and allocating resources to departments;*
- leading: *using the influence to motivate employees to achieve the organization's goals;*
- controlling: *monitoring employees' activities, keeping the organization on track toward its goals, and making corrections as needed.*

All the requirements ask for appropriate people (especially their commitments for such a process, which could disturb the well-known relation between military obedience and military competence); proper role, missions and tasks for the new armed forces. Adequate resources and responsibilities could have higher costs than accounted or estimated. Therefore, the opportunity cost is a very flexible concept, which shows what

could be lost when something else is chosen. Even it is difficult to be done very accurately, due to lots of factors, the performance assessment represents the only way the needed corrections could be introduced to keep the track for transformation.

Defence transformation has a dialectical dimension. On one hand, being a general process and because of globalizing the issues of security and defence, transformation is identical for all countries, having the same features. On the other hand, as an organizational key process, defence transformation represents a unique response, which each national defence institution is able to create in order to cope with challenges coming from sources in both internal and external environments. Therefore, the understandings of defence transformation from other perspectives (the small and medium countries' views) contribute to the entire "puzzle".

Defence transformation in small countries could be performed if the top level leaders wish and there is a willingness, the resources are found, the perceived gaps between military generations are seen and the efforts are directed to solve them, other pressures against transformation coming from different sources (both internal and external: political, economic, social, technologic and cultural) are accepted and the solutions to solve them are found.

IMPACTUL RĂZBOIULUI BAZAT PE REȚEA ASUPRA MEDIULUI GEOFIZIC

George RĂDUICĂ*

Hi-tech and IT, Internet and modern communication systems have revolutionized the international relations, the relations between states, the political and strategic concepts, forwarding new coordinates such as informational, geospatial and cyberspatial. That is why the confrontation space becomes a permissive and restrictive support within NCW, due to the interconditioning between NCW and multiple and confluences connected with the environment. There will be analyzed the topic of spatial, geospatial and cyber spatial placement of grids and networks, the information and C2 dynamics and their implications on the environment. NCW is essential for defining the future war, marking the evolution from individual fight to interconnection, into an unique info space comprising information, decision and execution elements.

Secolul al XXI-lea se anunță a fi generator de mari mutații în toate domeniile, inclusiv în arta militară a prezentului și, mai ales, a viitorului. Primul semnal al acestei mari schimbări îl reprezintă conceptul denumit *Revoluția în Afaceri Militare* (RMA). Acest concept a apărut în 1996 în Statele Unite ale Americii și, pe baza lui, au fost elaborate și dezvoltate programele de modernizare a Forțelor Armate ale Statelor Unite.

Războiul bazat pe Rețea (RBR) este un concept care are ca bază RMA¹. Acest concept stă, de altfel, și la baza programelor de modernizare a Forțelor Armate Americane². RBR este, deci, războiul specific societății informaționale. Se profilează ca o nouă eră a războiului, ca un nou tip de război. Alte caracteristici ale acestui tip de război pot fi următoarele: se bazează pe circulația informației în timp real; se înscrie în filosofia determinismului dinamic, a sistemelor dinamice complexe; își extrage mijloacele și modelele din economia performantă; este posibil datorită proliferării sistemelor de arme inteligente, a sistemelor de informații și comunicații bazate pe rețele; instrumentele războiului sunt din ce în ce mai mult produse ale economiei de piață.³

Schimbările fundamentale ale societății americane, înalta tehnologie (*high-tech*) și revoluționarea tehnologiei informației, precum și predominanța rețelei se află la originea acestui nou mod de a concepe și duce războiul. Aceste schimbări sunt conexate conceptului RBR prin trei teme majore:

1. Metamorfoza modului de a concepe și desfășura războiul, pornind de la posibilitatea conexării și integrării teatrului de război prin contopirea a trei dimensiuni majore, până atunci ierarhice și profund stratificate: comandamentul

* Doctorand, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ RMA (Revolution in Military Affairs) – revoluție în domeniul militar, revoluție în probleme militare.

² *Revista Impact strategic*, nr. 4-5, 2002, pp.143 – 149.

³ <http://www.usni.org/Proceedings/Articles98/PROcebrowski.htm>, Network-Centric Warfare: Its Origin and Future By Vice Admiral Arthur K. CEBROWSKI, U.S. Navy, and John J. GARSTKA.

central, care, din acest moment, devine o rețea C4 (Comandă, Control, Comunicații, Computer); rețeaua senzorilor și a sistemelor de informații I2SR (Informații, Intelligence, Supraveghere, Recunoaștere); rețeaua executanților, care, în cadrul noului concept strategic, devine o rețea ce integrează toate mijloacele de luptă, toate bazele de date și toate componentele acționale ale spațiului tactic;

2. Diferența între viziunea (acțiunea) independentă și cea specifică unui sistem dinamic complex care se adaptează fără întrerupere mediului;

3. Importanța opțiunilor strategice pentru adaptare și chiar pentru supraviețuire în astfel de sisteme schimbătoare.

„Războiul bazat pe Rețea se află în miezul proiectelor de a asigura dominația militară. Obiectivul este ca informația să devină principalul instrument care să permită Statelor Unite să răspundă la orice fel de amenințări și să înfrângă orice provocare militară, pe oricare teatru din lumea întregă.”⁴

Așadar, războiul bazat pe rețea (RBR) este un război modern în care se folosesc sistemele C4 organizate într-o rețea centrală de comandă-control, o rețea I2SR, care asigură informația în timp real, conexarea sistemelor de culegere și prelucrare a datelor și altor elemente, precum și sistemele de observare, supraveghere și recunoaștere, și o rețea a platformelor de luptă, care folosesc tehnologia informației, sisteme de armamente performante și capacități tehnice deosebite.

RBR este materializarea noii revoluții în domeniul militar (RMA), se fundamentează pe integrarea în rețele reale și virtuale a sistemelor (senzorilor, structurilor și altor elemente) de culegere și prelucrare a informației, a celor de comandă-control și a sistemelor de arme (platformelor de luptă, adică unităților luptătoare) și asigură accelerarea ciclului de conducere, astfel încât decalajul între informație și lovire să fie redus la maxim, acțiunea (reacția) devenind aproape instantanee.

Operațiile militare specifice războiului sunt înțelese ca sisteme de acțiuni de mare amploare în teatre, adică în spațiul luptei, care presupun angajare violentă, armată contra armată, scopul lor fiind derivat din războiul de tip clausewitzian, adică distrugerea adversarului sau obligarea lui să capituleze.⁵

Operațiile militare din conflictele și războaiele recente (războaiele din Balcanii de Vest, din Angola, din Somalia, din Afganistan, dintre Iran și Irak, dintre Israel și o parte din țările arabe etc., deși au îmbrăcat forme diversificate, de la operații ofensive sau defensive de mare amploare la acțiuni specifice gherilei (acțiunile Armatei de Eliberare din Kosovo în 1998), de la operații speciale (opspec) la operații psihologice (psyops), nu au infirmat modelul de operații creat de primul și de cel de al Doilea Război Mondial.⁶

⁴ Robert K. AKERMAN, *Military Crystal Ball Portends Network Centric Supremacy*, revista Signal, 2001.

⁵ General dr. Mircea MUREȘAN, general de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Ediția a II-a, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 333.

⁶ Ibidem, p. 334.

Lucrări de strategie apărute în Statele Unite, în Franța, în Rusia⁷, ca și numeroasele lecții învățate, nu au infirmat conceptul de operații consolidat de-a lungul întregii istorii a războiului, ci doar au reliefat noile tendințe. Noțiunile de război disproporționat, de război de joasă intensitate, de intensitate medie și de mare intensitate, de război terorist și, respectiv, de război împotriva terorismului impun însă o anumită reconfigurare a operațiilor militare și dotarea lor cu o componentă civilă foarte accentuată, devenind astfel operații civil-militare, precum și cu o componentă geofizică accentuată, fiind astfel și mai strâns legate de spațiul geofizic. Cu alte cuvinte, avem de a face cu o extensie a conceptului de operații militare pe cel puțin trei noi coordonate:

- spațiul rețelei – operații bazate pe rețea;
- spațiul civil-militar – operații civil-militare;
- spațiul cosmic geofizic – operații bazate pe efecte cosmo-geofizice.

Este însă foarte posibil ca noile reconfigurări să aducă și noi mutații, de mare importanță, în domeniul operațiilor militare. Aceste tipuri de războaie cer alt fel de operații militare, mai exact, operații militare extrem de dinamice, adică operații militare dinamic complexe. Iar noile tipuri de operații sunt diferite esențialmente de cele efectuate în războaiele secolului al XX-lea, prin aria de cuprindere, rapiditatea desfășurării acțiunilor tactice, combinarea efectelor strategice cu cele tactice și cu cele operative etc.

Războiul Bazat pe Rețea condensează timpul și spațiul luptei, concomitent cu extinderea ariei de cuprindere și de surprindere a acțiunilor și reacțiilor. Accesul la bazele de date, informația în timp real, rețeaua și decizia cvasi-concomitentă cu execuția ei duc la creșterea gradului de integralitate al acțiunilor și operațiilor și, evident, al strategiilor care se aplică.

Războiul Bazat pe Rețea nu schimbă fundamental arta militară, ci doar accelerează timpul și condensează spațiul, reduce vulnerabilitățile proprii și le mărește pe cele ale adversarului.

Operațiile specifice RBR sunt operații de tip integrat, întrucât integrat este și spațiul luptei. Orice operație presupune:

- o anumită amplasare spațio-temporală;
- o anumită succesiune de activități care se desfășoară pe tot parcursul acesteia, din etapa de pregătire și până în etapa finală;
- o anumită succesiune de acțiuni, care variază în funcție condițiile concrete ale teatrului de operații, ale spațiului luptei și ale războiului;
- manevră dominantă;
- capacitate de adaptabilitate la condițiile concrete;
- capacitate de autoreglare.

În operația de tip integrat, toate aceste elemente sunt nu numai interdependente, ci și optime. Unul variază în funcție de celelalte, într-o anumită succesiune sau simultaneitate de momente sau de faze, și se reconfigurează potrivit

⁷ General de armată M. GORCEV, **Dacă mâine va fi război**, Editura Vladimir, 1995, articolul Războaiele viitorului, semnat de V. Gulicov în „Voennaia Mâsli“, nr. 6, noiembrie-decembrie 1995, pp. 74-77.

unui anumit rol, în funcție de manevra dominantă. Dar, spre deosebire de operația clasică, în care manevra dominantă (care, de regulă, constă în lovirea centrelor vitale ale inamicului sau în crearea unui fapt împlinit) se stabilește fie în mod arbitrar, fie într-un mod destul de rigid, aproape inflexibil, în operația integrată, specifică RBR, această manevră este flexibilă, deci, adaptabilă în fiecare moment (în fiecare fază) la noua situație, în funcție de variația condițiilor. Această adaptabilitate se face aproape în mod automat, întrucât operația de tip integrat, specifică RBR, se autoreglează.

Din acest motiv, uneori, efectele ei sunt greu de prevăzut în totalitatea lor, în sensul că, la un moment dat, pot apărea efecte foarte diversificate. De aceea, deocamdată, operațiile specifice războiului bazat pe rețea – care nu sunt nici total ofensive, nici total defensive, total informaționale, total speciale, total pre-conflict sau total post-conflict, ci toate acestea la un loc, într-o proporție mai mare sau mai mică, în funcție de variația condițiilor – deschid un evantai foarte larg de efecte, sunt, adică, *operații bazate pe efecte*, dar nu pe efecte total previzibile, ci pe efecte extrem de variabile, așa cum au fost, sunt și vor fi totdeauna efectele operațiilor militare. Războiul bazat pe rețea oferă însă instrumentele necesare evaluării în timp real a acestor efecte.

RBR, prin capacitatea sa de a concentra timpul, a realiza simultaneitatea informație-decizie-acțiune-corectare, influențează semnificativ, atât la nivel politico-militar, cât și la nivel strategic, întreaga artă a războiului. El nu schimbă însă esența războiului, care, în opinia noastră, rămâne tot o modalitate de finalizare a unei politici prin mijloace violente, prin forța armelor. Schimbă însă foarte multe lucruri în interiorul acestui fenomen.

Acest concept a apărut ca o modalitate disproporționată de a duce un război, de a face o afacere dintr-un război, adică de a aduce profit, îndeosebi profit politic (care, în esența lui, este o anticameră necesară a profitului economic), operând în spațiul militar, prin mijloace militare dar cu metode luate din economia flexibilă, rapidă și foarte eficientă, de tip B, prin exploatarea rețelei, adică a tehnologiei informației și a înaltei tehnologii. Condiția esențială a unui astfel de război este *infodominarea*. Unde nu există infodominare, nu există Război Bazat pe Rețea. Dar infodominarea are, la rândul ei, diferite niveluri de realizare, de materializare, de exprimare, de angajare și de acțiune, date, într-o primă ipostază, de ceea ce reprezintă I2SR (Informație, Intelligence, Supraveghere, Recunoaștere). Și, mai mult, este vorba de o infodominare în spațiul militar, acolo unde, deocamdată, Forțele Armate ale Statelor Unite nu au rival. Confruntare în exclusivitate de tip militar nu mai există. Într-o societatea interdependenței, a rețelei, adică a informației în timp real, totul se implică, într-o măsură mai mare sau mai mică, într-o confruntare a cărei tipologie nu poate fi dată decât de tipul manevrei dominante, care se poate situa predominant în spațiul politic, în spațiul economic, în spațiul militar, în spațiul informațional, în spațiul mediatic, în spațiul cultural, în cel etnic, în cel religios, precum și în spațiul cosmic și geofizic, la intersecția acestora sau chiar pe o mulțime ce se definește pe reuniunea acestora. De unde rezultă că, de acum înainte, absolut toate operațiile și acțiunile, de orice nivel ar fi, vor purta într-o formă sau alta, amprenta RBR.

Mediul geofizic devine din ce în ce mai mult parte integrantă a mediului de securitate. Acest lucru se datorează, pe de o parte, faptului că mediul geofizic este

foarte activ, încă necunoscut în întregime și, deci, imprevizibil în ceea ce privește dinamica provocărilor, pericolelor și amenințărilor pe care acesta le prezintă la tot pasul și, pe de altă parte, efectelor extrem de nocive ale activității agresive semnificative a omului față de ambient. În filosofia și fizionomia RBR, nu se poate să nu se aibă în vedere și o asemenea dimensiune. Strategiile de mediu implică monitorizarea spațiului geofizic, prelucrarea datelor monitorizate și diseminarea informațiilor. Utilizarea capacităților I2SR pentru monitorizarea activităților nocive la adresa mediului înconjurător și pentru colectarea datelor și observațiilor cu privire la mediu ar putea preveni sau detecta agresiunile aduse mediului sau dimpotrivă amenințarilor pe care acesta le poate pune activității umane, cum ar fi deversarea deșeurilor de petrol sau catastrofele naturale. Astfel, supravegherea mediului geofizic poate fi folosită în monitorizarea globală ori regională a evoluției factorilor de mediu.

Monitorizarea mediului înconjurător poate fi o măsură majoră preventivă și de diagnostic pentru protecția mediului. Relevante, mai ales pentru monitorizarea mediului înconjurător, ar fi folosirea facilităților și tehnicilor militare care colectează date importante din atmosferă, litosferă, hidrosferă și care, printr-o integrare eficientă, ar putea contribui la o înțelegere îmbunătățită a acestuia. Platformele militare pot localiza date relevante, verifica adecvarea lor și dezvolta o mai bună înțelegere a fenomenelor și modelelor locale, regionale și climatic-globale.

Senzorii sunt activi sau pasivi. Ei pot fi fixați, sau mobili pe aeronave, sateliți și vehicule pilotate de la distanță. Un mare număr de radare de survolare a pământului, fixe sau mobile, formează coloana verticală a operațiilor de apărare strategice și tactice, în atmosferă.

Sateliții sunt platforme ideale pentru senzori utilizați în studii globale. Majoritatea sateliților militari includ sateliți de recunoaștere foto, sateliți de recunoaștere radar, sateliți de avertizare timpurie, sateliți de survolare a oceanului, sateliți pentru vreme și geodezici etc. Sateliții meteorologici transmit milioane de date pe secundă, date despre Pământ, care trebuie să fie receptate sau procesate în timp real prin intermediul unor computere ultrarapide.

Radarele sunt folosite spre a monitoriza inundații, deversări de petrol în oceane, precum și umiditatea solului. De asemenea, laserele pot fi utilizate în special pentru detectarea îndepărtată a constituenților atmosferici etc.

În multe situații de urgență recente, decurgând dintr-un accident sau un dezastru natural, pierderile umane și materiale ar fi fost considerabil mai scăzute dacă agențiile de ajutorare ar fi putut răspunde mai rapid. Răspunsul rapid cere atât distribuire promptă a informațiilor, cât și comandă efectivă și control al acțiunilor curative. Ca parte a sistemului lor de comandă, control, comunicații și inteligență, forțele armate și-au dezvoltat sisteme de comunicații ce permit coordonarea mai multor elemente complexe. Vasta cantitate de date de la sateliții militari de recunoaștere este transmisă într-un timp aproape real către terminale de teren fixe sau mobile. Datele de senzori sunt strânse și evaluate în centri de control militari și de operare care ar putea fi folosiți în principiu și pentru monitorizarea mediului geofizic.

Sistemele de comunicații militare sunt capabile să proceseze și să transmită mari cantități de date, de la mulți senzori diferiți, și să le integreze într-un timp scurt,

adesea în timp real. Ele ar fi oportune înainte de declararea unei urgențe majore precum o mare erupție vulcanică, cutremur etc. Deși resursele umane, organizaționale și financiare sunt cele mai importante totuși tehnologia prin procesarea datelor, prin modelare, simulare și analiză de sistem poate contribui în mod substanțial la eficacitatea luării deciziilor cu privire la evaluarea de mediu. Inteligența artificială, sistemele expert, robotica și nano-tehnologiile au rol important în dezvoltarea unor noi metode de colectare a datelor iar multe dintre datele obținute de asemenea sisteme din sectorul militar pot fi utilizate și pentru protecția mediului. Orice instrument care acționează cu eficiență în prevenirea și reducerea dezastrelor aduse mediului, în monitorizarea și evaluarea situației, în luarea deciziilor în situații de criză, în controlul proceselor care au loc este, fără îndoială, extrem de util.

Evaluarea și interpretarea impun, de asemenea, capacitatea de a modela și simula o largă categorie de procese. Pentru simularea fenomenelor este nevoie de o bază de date extrem de laborioasă, pe perioade de timp îndelungate, care să efectueze și estimările costurilor prin care se remediază urgențele ce pot apărea. Simularea nu se poate efectua decât pe calculator. Noile sisteme de computere rapide sunt folosite pentru predicții climatologice și supravegherea poluării aerului la o scară globală, iar aplicațiile din domeniul militar în cel al mediului sunt obligații tipice pentru aceste supercomputere.

Analiza sistematică și capacitățile de management în sectorul militar pot servi în egală măsură, protecției mediului în caz de conflict armat. Ele ar putea include informații de management și sisteme-expert, baze de date despre mediu, analiza deciziei pentru dezvoltarea unei structuri prioritare care să selecteze componente pentru orice proiect de propunere sau evaluare, precum și analiza cuantificării beneficiilor pentru sănătate, dar și din punct de vedere financiar oferite de noile tehnologii sau procese.

Protecția mediului impune, adesea, o abordare multisectorială și multidisciplinară. De exemplu, în dezvoltarea tehnologiilor eficiente energetic și benigne din punct de vedere ecologic, și domeniul militar s-a preocupat, din diferite motive, de protecția mediului, ambele putând câștiga în urma acestor preocupări mutuale.

GRADUALITATEA INTERVENȚIEI ÎN DIFERITE ETAPE DE EVOLUȚIE A CRIZELOR

Dr. Gheorghe TOMA*
Dr. Petre BEJENARIU**

Engaging certain structures in crisis-management activities can be effected provided previous personnel training has been carried out, and political, governmental or military decision has been taken according to the current legal provisions but also function of the technical, material and human capabilities available to the bodies concerned.

Angajarea unor structuri în acțiuni pentru soluționarea unor crize se poate realiza în urma unei pregătiri corespunzătoare a personalului, ca urmare a unor decizii la nivel politic, guvernamental sau militar, având în vedere prevederile legale în vigoare, dar și posibilitățile tehnice, materiale și umane de care dispun aceste forțe.

De cele mai multe ori, crizele pot fi o combinație de mai multe tipuri, având totuși o componentă principală. Pentru organismul militar au o importanță majoră crizele care determină posibile activități militare menite să contribuie la gestionarea acestora și la restabilirea echilibrului sistemului.

În derularea sa, o criză poate avea două etape distincte, și anume: etapa de escaladare și etapa de regres, acestea fiind caracterizate de diferite stări. Trecerea de la prima etapă la cea de a doua poate surveni după oricare din stările care definesc procesul crizei.

Fenomenul de criză poate fi prezentat ca având următoarele etape și stări caracteristice:

Etapa de escaladare, ce cuprinde stările de: „pace“, „diferend“, „confruntare“, și „conflict armat“.

Starea de „pace“ este caracterizată prin interacțiunile care survin între unitățile sistemului. Termenul de pace implică și o stare de criză în care există tensiuni, mai mult sau mai puțin violente, dar nu există nici o amenințare la adresa obiectivelor prioritare. Principalele activități ale unui organism destinat acestui scop sunt acelea de supraveghere, de studiu al situației și, în principal, cuprinde culegerea de informații și analiza acestora prin mijloacele specifice utilizate de către organele statului, dar și de elementele de cercetare proprii, care în mod normal ar trebui să devină active în zona de criză.

Starea de „diferend“ pune în evidență amenințarea la adresa obiectivelor prioritare. Aceasta se caracterizează prin tulburarea legăturii între unitățile sistemului și instaurarea unei stări de vigilență sporite și a unei atitudini de descurajare și intimidare. Principalele activități de gestionare a crizei constau în intensificarea culegerii de informații, în identificarea și planificarea reacției.

În această perioadă, descurajarea și intimidarea se pot realiza prin executarea unor deplasări și a unor aplicații în zona de criză.

* Gl. Bg.prof. univ., Academia Națională de Informații

** Lect. univ., Statul Major General

Starea de „confruntare“ este faza superioară a crizei, când unitățile sistemului recurg la acțiuni violente. Aceasta se caracterizează prin desfășurarea unor exerciții militare, prin redislocări de forțe și formularea ultimatumurilor. Principalele activități se desfășoară în scopul limitării crizei, în paralel efectuându-se pregătiri pentru conflictul armat.

Starea de „conflict armat“ reliefează faptul că prevenirea crizei a eșuat, existând posibilitatea (dar nu inevitabilitatea) desfășurării conflictului.

Etapa de regres este definită doar de două stări: „*detensionarea situației*“ și „*noua stabilitate*“.

„*Detensionarea situației*“ se caracterizează prin reducerea violenței dintre unitățile sistemului. Aceasta se manifestă prin retragerea forțelor și recunoașterea faptului că amenințarea la adresa principalelor obiective prioritare s-a redus. În această stare, crește convingerea că perioada cea mai dificilă a fost depășită și că unitățile aflate în conflict depun eforturi pentru realizarea unei situații postcriză stabile și acceptabile. Principalele activități sunt dezangajarea militară și negocierea păcii.

„*Noua stabilitate*“, de regulă, depășește în intensitate starea inițială (de pace), reprezentând un statu-quo acceptat de către toate unitățile. Principalele activități de gestionare se referă la acțiuni de restabilire a unui echilibru viabil și de continuare a activităților de culegere de informații și de analiză. Începe retragerea unor unități din zona de criză, menținând active forțele care au cea mai mare mobilitate, precum și unitățile și subunitățile de cercetare și cele de asigurare care pot executa anumite misiuni pentru reconstrucția unor obiective în zonă (poduri și drumuri distruse).

Crizele pot fi mai mult sau mai puțin intense și severe, acest lucru apreciindu-se, de exemplu, în cazul celor politico-militare, în funcție de:

schimbările înregistrate în modul de repartizare a puterii (schimbarea numărului centrelor de putere și ierarhizării acestora); modificarea numărului de participanți; schimbarea regimului și a reorientării acestuia; apariția unor relații (alianțe) și slăbirea celor existente.

Fiecare criză este diferită, dar toate prezintă, într-o oarecare măsură, următoarele caracteristici comune: *reprezintă o surpriză; informarea este insuficientă, atunci când este necesară; evenimentele se desfășoară mai repede decât reacția organizată; cursul evenimentelor tinde spre escaladare; existența unor interese importante în joc; observare intensă din exterior; organizația gestionară a crizei își concentrează atenția spre clarificarea acțiunilor pe termen scurt; disfuncționalitate a procesului obișnuit de luare a deciziei, care poate duce la panică; pierderea controlului situației în unele momente ale stării de criză.*

În contextul crizelor actuale, mass-media și grupările interesate reacționează în mod asemănător, concentrându-se asupra următoarelor probleme: *cine este de vină; când a fost identificată criza; ce măsuri a luat organizația; aprecieri privind evoluția crizei; cum pot fi protejate/compensate interesele aflate în joc.*

Participarea la gestionarea crizelor trebuie făcută după o analiză extrem de profundă, dar și după o pregătire prealabilă la fel de minuțioasă pentru fiecare participant, ca urmare a implicării extrem de agresive a mass-media în orice tip de criză, precum și a tendințelor de compătimire și ajutor față de cei mai „slabi“ care, de

regulă, au generat criza, dar au grijă să o întrețină, extrem de abil, la cote foarte ridicate, tocmai prin mass-media și prin greșelile săvârșite de membrii forțelor de ordine sau de organele de decizie politică.

Gestionarea crizei poate fi înțeleasă ca un proces care implică organizare, planuri și măsuri menite să aducă sub control criza, să oprească evoluția acesteia și să proiecteze o soluție acceptabilă. În mod normal, la nivelul organelor de decizie ale statului sunt prefigurate scopurile generale ale sistemului, înaintea existenței unei crize constituite din: *asigurarea pregătirii mecanismelor de reacție în situațiile de criză; realizarea unei capacități credibile de descurajare; organizarea unui sistem flexibil de reacție în toată gama de crize; trecerea graduală, de la pace, prin criză, la ostilități; menținerea capacității de reacție, în eventualitatea unui atac prin surprindere.*

Apar astfel componentele esențiale ale managementului de criză, procedurile de culegere și evaluare a informațiilor, analiza situației, definirea opțiunilor de răspuns conform scopurilor politico-militare și implementarea soluției optime. În acest context apar scopurile (obiectivele) gestionării crizei, care ar putea fi: *să contribuie la reducerea tensiunilor, astfel încât să se prevină escaladarea până la nivelul în care ar putea afecta securitatea sistemului; să gestioneze efectiv crizele apărute pentru a preveni transformarea lor în conflicte între unitățile sistemului; să organizeze pregătirea civilă și militară în mod corespunzător pentru diferite tipuri de criză și etape ale acestora, inclusiv capacitatea de a descuraja acțiunile împotriva unităților implicate; să controleze reacția, iar în cazul în care izbucnesc conflicte, să prevină escaladarea lor și să convingă unitatea agresoare să se retragă; în gestionarea crizelor politico-militare își face loc ideea că forța și diplomația merg mână în mână, nefiind variante alternative; gestionarea crizelor de către stat implică, la un moment dat, și realizarea unui inventar de măsuri preventive, care poate cuprinde o listă a acțiunilor ce vor fi întreprinse selectiv, individual sau în cooperare cu alte state în domeniul diplomatic, economic și militar; măsurile militare care ne afectează în mod direct includ o listă cu opțiunile de răspuns ale unor structuri, referitoare la: contracararea riscurilor; controlul armamentului; monitorizare; sporirea capacității de reacție; descurajare; utilizarea limitată a forței; modul în care criza este tratată la început poate determina durata acesteia și dimensiunea pagubelor produse. Etapa critică de început implică: necesitatea de a colecta multe informații; evitarea acțiunii precipitate; alegerea corectă a purtătorului de cuvânt; analiza implicațiilor legale; protecția imaginii instituției; salvarea principalelor interese ale instituțiilor implicate; toate aspectele sistemului de gestionare a crizelor trebuie exersate regulat, pentru menținerea și îmbunătățirea nivelului de cunoaștere și a capacității structurilor abilitate, chemate să participe la gestionarea unei crize.*

Exercițiile de gestionare a crizelor sunt destinate realizării a cel puțin unuia din următoarele obiective: *testarea, evaluarea și exersarea procedurilor și acordurilor de gestionare a crizei; testarea și îmbunătățirea eficienței modului de activare a personalului, a comandamentelor și a structurilor naționale și multinaționale; testarea, evaluarea și perfecționarea planurilor și a măsurilor de sprijin acordat de autoritățile protecției civile; testarea, evaluarea și perfecționarea cooperării între*

civili și militari; antrenarea militarilor în aplicarea procedurilor operaționale; promovarea înțelegerii, a încrederii și a cooperării între diferite structuri participante, având la bază principiile care decurg din Ordonanța de Urgență a Guvernului României cu privire la instituirea stării de asediu; verificarea compatibilității mijloacelor de legătură existente în structurile Ministerului Apărării, ale Ministerului Administrației și Internelor și ale celorlalte elemente participante la gestionarea crizei; antrenarea unei părți a mass-media în ceea ce privește procurarea, prelucrarea și transmiterea mesajelor prin mijloacele specifice în situații de criză; influențarea psihologică a adversarului, fie extern sau intern, precum și a populației din zona de conflict, dar și din exteriorul acesteia, care a devenit un mijloc de acțiune preferat în politica și în strategia globală a statelor și a grupărilor de state, indus, îndeosebi în conștiința individului, prin mass-media.

Progresul tehnologiei, materializat între altele în omniprezența calculatoarelor, a transmiterii informațiilor prin mijloace ultraperformante existente în societatea civilă la îndemâna oricărui individ creează avantaje incontestabile în situații de criză internă, mai ales adversarului. Iată de ce este necesară o abordare extrem de profundă și chiar o redimensionare la nivel operativ și strategic a scopurilor inițiale privind gestionarea unei situații de criză în contextul actual, având la bază și analiza fenomenului crizei iugoslave.

Note bibliografice

- [1] Tudor CEARAPIN, Gabriel HOMOTESCU, Gheorghe TOMA, **Lancea de silicon**, Editura Biterra, București, 2004.
- [2] Tudor CEARAPIN, Gheorghe TOMA, Gabriel HOMOTESCU, **De la securitatea individuală la securitatea colectivă**, Editura Bioterra, București, 2003.
- [3] Petru BEJINARIU, **Evoluția riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale**, Editura Axioma Print, București, 2005.
- [4] Gheorghe TOMA, Nicoleta Daniela BRAUN, Marin MĂCIUCĂ, **Managementul insecurității**, Editura Scaiul, București, 2004.
- [5] Gheorghe TOMA, **Securitatea națională din perspectiva noilor arhitecturi de securitate ale începutului de secol**, Editura A.N.I., București, 2006.
- [6] Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, Gheorghe TOMA, **Excurs în funcționarea structurilor de securitate**, Editura A.N.I., București, 2007.
- [7] Gabriel NAGHI, Gheorghe TOMA, **Ora care a schimbat lumea**, Editura Presa Națională, București, 2004.
- [8] Gheorghe TOMA, **Securitatea națională sub impactul amenințărilor asimetrice**, Editura A.N.I., București, 2006.

OPINII PRIVIND NIVELUL DE AMBIȚIE AL ROMÂNIEI ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII COLECTIVE

Marius Dumitru CRĂCIUN*

Security challenges of XXI Century, identifying the nature of future conflicts, the laws and principles of warfare, proper management of lessons learned and projects validated through simulation form, in our opinion, the centre of gravity for the Romanian Armed Forces Transformation process.

In this paper we are trying to express few opinions about the required national level of ambition in relation with collective security and defence.

Among those, proper management for defence resources, Romanian participation to NATO's Air to Ground Surveillance (AGS) and Airborne Warning and Control System (AWACS) projects, stronger representation in different Allied Command Transformation (ACT) departments, a better use of resources for acquiring Network Enabled Capabilities (NEC) are just a few examples.

In our opinion, a proper answer for XXI Century threats would be the development of Special Operation Forces (SOF) capabilities, with a dedicated command structure, able to offer a much better suited tool for Romanian political leadership.

Analiza specializată și pertinentă a provocărilor de securitate, a naturii viitoarelor conflicte militare și posibilei fizionomii a acțiunilor armate, a manifestării legilor și principiilor războiului, gestionarea corectă a lecțiilor învățate și concluziilor desprinse în urma conflictelor militare actuale prin închiderea cercului, adică prin experimentarea simulată a acestora și generarea de capacități militare adecvate, constituie centrul de greutate al procesului de transformare. În Strategia de Transformare a Armatei României se prevede că *“redimensionarea procesului de elaborare a deciziei, pe baza superiorității informaționale și implementării conceptului de operații bazate pe efecte prin capacități facilitate de rețea, reprezintă elementul-cheie al transformării, sistemelor de comunicații și informatică revenindu-le un rol decisiv.”*¹

În opinia noastră, în lumea contemporană sunt trei elemente importante care definesc contextul provocărilor de securitate la care trebuie să facă față România și, implicit, Armata Română.

Primul element este că viteza cu care se produc schimbările este mai mare ca niciodată. Ultimii cincizeci de ani au adus cele mai dramatice schimbări în toate domeniile, cu un ritm din ce în ce mai accelerat. Cultura organizațională a evoluat de la managementul schimbărilor la managementul transformărilor. Se preconizează că viteza schimbărilor va continua să crească exponențial, lucru care impune ajustări procedurale, organizaționale și de mentalitate precum și design-ul unor sisteme și proceduri „deschise”, care să suporte modificări și adăugiri fără consum suplimentar de resurse.

* Col., Doctorand în științe militare, J3 / Statul Major General

¹ Strategia de Transformare a Armatei României, București 2005, p. 11.

Al doilea element definitiv este că se dezvoltă cunoașterea, și gradul de diseminare al informației crește exponențial, descoperirile din domeniul transporturilor și telecomunicațiilor, scăderea costurilor și creșterea gradului de afordabilitate în rândul publicului larg aducând în prim-plan, pe ecranul televizorului, la radio sau pe Internet, fapte, acțiuni și informații, majoritatea despre situații de criză, războaie, catastrofe, genocid etc, influențând opinia publică și generând presiuni asupra decidentului politic și militar.

Al treilea element este că asigurarea securității unui stat devine, pe plan național, o problemă și responsabilitatea unui număr tot mai mare de structuri și agenții, care trebuie să acționeze în deplină sinergie, compatibilitate și interoperabilitate, iar pe plan extern ajunge din ce în ce mai dependentă de alte state, organizații sau alianțe. Provocările secolului XXI în domeniul securității sunt din ce în ce mai integrate, interconectate în diferite rețele: rețeaua terorismului mondial, rețelele de proliferare a ANM, rețele de trafic de persoane și droguri.

Crizele, altădată regionale, despre care luăm la cunoștință din mass-media în mod oarecum detașat, sunt acum provocări mondiale, care afectează toate statele planetei, inclusiv România.

Dacă încercăm să privim în viitor, în zece ani, spre exemplu, putem să prevedem un singur lucru cu certitudine: diminuarea capacității de a face predicții și creșterea gradului de nesiguranță în activitatea de planificare. Va fi tot mai greu să determinăm pericolele generate de continua integrare a rețelelor teroriste, de pericolele proliferării unor mijloace de nimicire în masă, să determinăm corect schimbările în climă, migrația sau accesul la resursele vitale.

Nesiguranța în domeniul energetic, generată de faptul că estimările actuale indică, până în anii 2020 – 2025, o creștere de peste 60% a nevoilor energetice față de prezent, iar mai mult de jumătate din resursele mondiale de petrol sunt sau vor fi localizate în zone instabile, va naște noi elemente de insecuritate și criză. Agravarea crizelor alimentare sau de aprovizionare cu apă existente deja în anumite spații și apariția unora noi vor afecta securitatea unor importante zone ale globului.

Impactul țărilor din Asia, cu aproximativ trei cincimi din populația globului, va fi hotărâtor. Se estimează că țări precum China și India ar putea deveni, până în anul 2050, a doua, respectiv a treia putere economică mondială. În aceeași idee, rolul Africii ca viitoare sursă de materii prime va afecta și mai mult situația geopolitică existentă.

Acutizarea conflictelor din Orientul Mijlociu și creșterea accentuată a prețului petrolului produc deja mutații și paradigme geopolitice. Implicarea activă a structurilor de securitate euro-atlantice în stabilizarea conflictelor din Orientul Mijlociu, altădată de neacceptat în majoritatea cancelariilor, devine din ce în ce mai probabilă.

Toți acești factori vor continua să producă instabilitate, iar rezolvarea lor nu mai poate reveni în exclusivitate marilor puteri. Interdependența dintre procesele economico-sociale specifice globalizării accelerate și necesitatea adaptării permanente a structurilor politice și militare de securitate impun soluții și acțiuni naționale proactive.

România are și va continua să aibă responsabilități în domeniul furnizării de securitate și, la fel ca orice națiune europeană membră a NATO și UE, va fi solicitată și va contribui cu forțe, mijloace și resurse la efortul comun. Pentru aceasta, va trebui să aibă forțe interoperabile moderne, cu capacitate expediționară și sustenabilitate ridicată, în măsură să răspundă provocărilor secolului XXI.

Integrarea deplină a României în NATO și UE suprapune soluțiile naționale de rezolvare a unor crize pe cerințele organizaționale și acționale ale alianțelor politico-militare la care suntem parte. Pentru a putea răspunde la nivelul cerințelor și în deplină interoperabilitate cu aliații, este nevoie de transformări radicale în toate domeniile, inclusiv, și mai ales, în domeniul militar și al gestionării eficiente a resurselor de apărare.

România va trebui să dovedească voință, unitate națională și pragmatism în dificila decizie politică și militară de dislocare a forțelor sale armate. Aparenta contradicție între necesitatea reducerii cheltuielilor bugetare, necesitatea de a păstra un plafon de aproximativ 5,5% din PIB pentru cheltuieli salariale de la buget, pe de o parte, și necesitatea creșterii numărului de salariați din structurile cu responsabilități în domeniul siguranței naționale, în primul rând a Ministerului Apărării, pe de altă parte, are ca potențială soluție numai un management mai eficient al resurselor bugetare existente.

Nu putem să nu observăm tendința constantă a factorului politic de a reduce cheltuielile bugetare, lucru laudabil de altfel, dar având Ministerul Apărării ca „vârf de lance” și cel mai puternic marcat de aceste reduceri, lucru care afectează capacitatea de planificare a resurselor pe termen scurt și mediu și afectează intrinsec eficiența instrumentelor de politică externă.

Considerăm că trebuie să facem mai mult pentru a prezenta decidentului, conducerii politice a țării, toate elementele și componentele ecuației și o analiză pertinentă, cu avantajele și mai ales dezavantajele amânării sau abandonării unor proiecte. În acest sens, considerăm că este extrem de necesară lansarea unei campanii de educare a factorului politic, a opiniei publice, și chiar declanșarea unei ample dezbateri naționale referitoare la necesitatea asumării unor riscuri și responsabilități pentru menținerea statutului de membru UE și NATO și îndeplinirea obligațiilor privind securitatea mondială. Apreciem că nu putem adopta una din pozițiile de la extreme, respectiv izolaționismul sau participarea la acțiuni în afara NATO sau UE, decât numai în mod excepțional, dacă ne obligă interesul național.

Nu în ultimul rând, în adoptarea valorilor euro-atlantice nu trebuie să facem greșeala de a aborda problemele UE și ale NATO în mod separat sau chiar antagonic, întrucât acestea sunt în deplină sinergie, chiar dacă diferite declarații sau acțiuni politice susțin contrariul.

În acest context, stabilirea unui nivel național de ambiție, cunoscut în detaliu, acceptat și asumat prin alocarea resurselor planificate, indiferent de culoarea politică a unui anumit guvern, este o problemă națională vitală și nu numai de politică și credibilitate externă.

1. Necesitatea continuării susținute a procesului de Transformare

Procesul de transformare pe care l-a început sistemul militar românesc este, în opinia noastră, demersul cel mai bine fundamentat din punct de vedere științific, în special din domeniul operațional și al cercetării aplicate. Avantajele nete ale situației actuale de aliat în cadrul NATO, deci și acela de coautor la programul de transformare al Alianței, ne îndreptățesc să afirmăm că menținerea unui paralelism între programe, care să fie îndreptat ulterior spre convergență, ne asigură un loc de frunte în alinierea la standardele Alianței.

Deși problema principală o constituie costurile, un program bine gândit și etapizat, bazat pe Strategia de Transformare, poate reduce o serie de decalaje, îndeosebi în domeniul conceptual. De asemenea, un management mai bun al resurselor de apărare poate reduce costurile de operare, cu beneficii majore pentru alte capitole bugetare.

Capabilitățile necesare sunt obținute atât prin introducerea în dotare a unor sisteme de armamente și categorii de tehnică compatibile și integrabile în rețelele Alianței, cât și prin educarea și antrenarea adecvată, întrunită și interagenție a profesioniștilor militari. Ne referim la nevoia de a cunoaște și de a fi în măsură să operăm cu elemente din cadrul altor structuri guvernamentale cu responsabilități în domeniul securității naționale sau chiar din afara acestora, întrucât considerăm că, indiferent de tipul de misiune - apărare națională, apărare colectivă, misiuni militare în cadrul unor coaliții multinaționale sau management al unei crize -, Armata României va acționa alături de asemenea elemente.

Într-un mediu de securitate din ce în ce mai incert, cu un inamic dificil de identificat, cu pericole asimetrice și neconvenționale, un eventual conflict va fi dificil de limitat în timp și spațiu.

Considerăm că planificarea unei operații militare, îndeosebi etapizarea/fazarea acesteia, se va face pe perioade de timp mult mai mari, date în special de lipsa elementelor prin care să poată fi cuantificat succesul unei etape, faze de etapă sau chiar al întregii operații. În aceeași idee, în condițiile creșterii pericolelor asimetrice, ale diluării elementelor „palpabile” cu ajutorul cărora să se poată măsura succesul și ale folosirii pe scară tot mai largă a unor concepte moderne, precum abordarea operațiilor prin prisma efectelor, credem că nu mai putem face o distincție clară între securitatea și apărarea națională, domeniile fiind în prezent interconectate și interdependente.

Necesitatea scurtării procesului de elaborare a deciziei, realizarea unor capabilități facilitate de rețea și asigurarea superiorității informaționale, atât prin modernizarea sistemelor C4ISR, cât și, mai ales, prin identificarea soluțiilor tehnice, juridice și administrative de integrare a sistemelor tuturor structurilor și agențiilor implicate în securitatea și apărarea națională, constituie un obiectiv prioritar al procesului de transformare, pe deplin aliniat cu cele similare ale aliaților.

Realizarea capabilităților de operare în rețea este un proces complex. *“Conectarea la rețea reprezintă, în opinia noastră, nu numai acțiunea tehnică, ci implică și domeniul acțional, de management organizațional și dezvoltare a unor*

*protocoale și proceduri de procesare, distribuție și stocare a informației, în strânsă legătură cu nevoile”.*²

În aceste condiții, stabilirea unui nivel echilibrat de contribuție de securitate, materializat în nivelul de ambiție declarat atât la nivelul NATO, UE sau chiar și în cadrul altor coaliții multinaționale la care participăm, nivel adoptat în platformele politice naționale și acceptat de partidele parlamentare, ar putea permite atât gestionarea corespunzătoare a resurselor apărării, cât și coordonarea acestui proces în deplină concordanță cu orientările strategice și de transformare ale Alianței.

2. Întărirea poziției în NATO și UE

Nivelul de ambiție al României în cadru NATO și al UE urmează să fie precizat în detaliu de către factorul politic. Opinem însă că ne propunem să fim egali aliaților nu doar secvențial, ci convergent, prin îndeplinirea standardelor la care și majoritatea aliaților aspiră să ajungă.

Cum va arăta Armata României în 2015 sau 2025? În mod cert, România va fi pe deplin integrată în NATO și UE. Finalitatea integrării va consta în realizarea unui sistem de conducere eficient, în creșterea capacității de cercetare, supraveghere și avertizare a trupelor, în creșterea puterii de foc, mobilității și preciziei armamentului și tehnicii, în modernizarea sistemelor de navigație, comunicații și conducerea automatizată a focului, adică „adaptarea rapidă la performanțele tehnice, tehnologice și operaționale ale NATO, pentru a putea duce acțiuni și îndeplini misiuni în spiritul concepției Războiului bazat pe Rețea”.³

Întărirea poziției României în cadrul Alianței se poate face numai continuând, cel puțin la aceeași intensitate, procesul de transformare, având ca priorități obținerea superiorității informaționale, realizarea sau operaționalizarea cât mai multor capacități facilitate de rețea, precum și creșterea participării în cadrul NRF.⁴

Pentru reușita transformării dorite este necesară și modificarea relațiilor în interiorul organismului militar. În opinia noastră, în prezent, în Armata României, deși există un sistem de relații funcțional între diferite structuri componente, din cauza restricțiilor legate de delegarea de autoritate, în mod deosebit impuse de legislația financiară, există tendința de a centraliza excesiv spre vârf actul de conducere și de decizie. De asemenea, relațiile pe orizontală funcționează pe aceleași principii birocratice ale circulației informației pe suport document scris.

Considerăm că generalizarea unui sistem informatic real la nivelul MAp, cu servicii de poștă electronică și un nivel adecvat de secretizare, va fluidiza și îmbunătăți circulația informației, modul de cooperare și de finalizare a proiectelor comune mai multor structuri și va conduce la realizarea capacităților de operare în rețea.

² ONIȘOR, Constantin, gl. bg. prof. dr., *Gândirea Militară Românească nr. 4* din 2003, p. 130.

³ MUREȘAN, M., gl. dr. și VĂDUVA, Ghe., gl. bg. dr., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura UNAp, București 2004, p. 218.

⁴ NRF – NATO Response Force – Forța de răspuns a NATO.

Acest deziderat poate fi pus în practică dacă vor fi luate o serie de măsuri organizatorice, mai ales la nivel central, unele fiind deja în curs de aplicare. Iată, în opinia noastră, câteva dintre acestea:

- Întărirea reprezentării României în structurile Alianței care se ocupă cu transformarea, întrucât în interiorul structurii euroatlantice fiecare membru își susține, în mod natural și neoficial propriile țeluri, având ca obiectiv primordial reprezentarea cu personal de stat major sau științific în toate structurile importante ale ACT5;

- Înființarea unui Centru pentru Transformare, după modelul german⁶, care să cuprindă un Departament de Integrare în Rețea și care, alături sau în paralel cu Consiliul Național pentru Supravegherea Cerințelor, de la nivelul MAP, să vegheze ca absolut toate programele de înzestrare să aibă și o componentă de operare în rețea, chiar dacă se achiziționează componentele și sistemele cu prioritate sau chiar numai pentru unitățile destinate NRF, NATO sau UE;

- Intensificarea cooperării și, implicit, a contribuției României în cadrul cooperării complexe în domeniul armamentelor din cadrul NATO, în cadrul Conferinței Directorilor Naționali pentru Armamente⁷, printr-o poziție mai activă, care să ducă la întărirea capacităților aliate de supraveghere terestră. Proiectul cel mai important în momentul de față este Capacitatea Aliată de Supraveghere Terestră⁸, cu un buget de 3,3 miliarde de euro, cel mai mare din istoria NATO și la care România participă, deocamdată, numai pentru faza de cercetare. În acest sens, opinăm că România trebuie să participe și la fazele ulterioare, inclusiv prin achiziționarea de echipamente fixe și contribuția cu personal;

- Privind integrarea în structurile UE, considerăm că România trebuie să joace un rol activ și în domeniul apărării, inclusiv prin participarea la fondul comun de cercetare și tehnologie, prin reprezentare consistentă în cadrul Agenției Europene

⁵ ACT – Allied Command Transformation – Comandamentul NATO pentru Transformare, dislocat la Norfolk, statul Virginia, SUA.

⁶ Centrul Pentru Transformare al Bundeswehr-ului de la Waldbrol are un departament răspunzător de integrarea conceptului de război bazat pe rețea (RBR). Pentru detalii suplimentare, a se vedea DefenseNews din 19 septembrie 2005, p. 22.

⁷ Conferința Directorilor Naționali pentru Armamente (Conference of National Armaments Directors - CNAD) reprezintă cea mai înaltă instanță a NATO care se ocupă de cooperare în domeniul armamentelor. Aceasta, formată în prezent din grupuri de lucru, va deveni o organizație axată mai ales pe capacități. Ea se va concentra mai puțin asupra chestiunilor exclusiv terestre, navale sau aeriene și mai mult asupra eficacității angajamentelor militare, superiorității informatice sau a desfășurării forțelor, devenind astfel o organizație axată mai ales pe operațiunile militare și pe rezultatele acestora (Observatorul Militar nr.47 din 23-29 noiembrie 2005, p. A8).

⁸ AGS – Airborne Ground Surveillance, program NATO la a cărui implementare s-a trecut cu viteză pentru a recupera rămășițele în urmă. Varianta actuală a programului prevede 4 platforme aeriene cu echipaj, de tip Airbus 321 și echipate cu aparatură radar de tip SAR/MTI (Synthetic Aperture Radar/Moving Target Indicator) și între 4 și 5 platforme cu senzori, de tip Global Hawk. Conform unor articole din presă, România a făcut oferta de a furniza baze pentru acest sistem de armament. Din considerații geopolitice și operaționale, îndeosebi tendința de a opera în teatre din afara Europei, Alianța ar putea accepta această ofertă.

pentru Apărare⁹ și prin acordul imediat de a majora fondul colectiv pentru cercetare și tehnologie al acestei agenții de la 5 la 20%. Majoritatea din programele prioritare ale agenției sunt în legătură cu obținerea superiorității informaționale, cu creșterea eficacității, prin constituirea capabilităților facilitate de rețele: achiziția și procesarea informației, pachetele miniaturizate de senzori, sisteme de fuzionare date și informații, rețele informaționale deschise, dezvoltarea de supercalculatoare, sisteme de modelare și simulare, sisteme tehnologice integrate și platforme multirol fără pilot, inclusiv studierea unor probleme teoretice privind războiul bazat pe efecte.

Considerăm că în cadrul sesiunii EDA din 2007, când se va prezenta strategia de dezvoltare și câteva proiecte concrete, România își poate defini poziția ca un contributor notabil, prin participarea financiară și tehnologică, în special la proiectele bazate pe folosirea rețelelor;

- Concentrarea eforturilor materiale și intelectuale pentru pregătirea și dotarea elementelor care vor constitui contribuția României la NRF, având în vedere că această structură a NATO are și rolul de laborator de testare-aplicare a elementelor de transformare a Alianței. Preluarea lecțiilor învățate și aplicarea lor, inclusiv a sistemului de certificare folosit de Alianță, în toate structurile militare naționale care au și misiuni NATO. În acest sens este prioritară dotarea unităților participante la NRF cu echipamente de identificare de tip „Blue Force Tracking” pentru integrarea în rețelele Alianței;

- Cuprinderea, în documentele programatice care vor fi elaborate, a obiectivelor clare de transformare a Armatei României și stabilirea unui calendar detaliat de acțiune până în 2025;

- Menținerea cu strictețe a angajamentului către NATO și UE că obiectivele care decurg din rolul de aliat vor fi îndeplinite integral;

- Conștientizarea conducerii politico-militare cu privire la prioritățile respectării angajamentelor asumate și asupra realizării capabilităților naționale de operare în rețea, ca modalitate sigură de integrare deplină. În acest sens, considerăm că un curs de management și implementare capabilități, desfășurat în cadrul UNAp, ar fi foarte benefic.

⁹ (European Defense Agency - EDA) - Structură cu numai doi ani vechime și un buget, în 2005, de 20 milioane euro, din care numai 5 milioane pentru cercetare, EDA cuprinde miniștrii apărării din cele 25 de state (Danemarca nu este membră) și se întrunește anual pentru a discuta problemele financiare. Președintele Asociației Europene a Industriei de Apărare și Aerospațiale, Tom Enders, consideră că bugetul de cercetare ar trebui să crească până la 50 milioane de euro în 2007, depășind plafonul de 20%, după modelul francez. În prezent, Franța alocă 20% din bugetul de cercetare și tehnologie proiectelor multinaționale, cu intenția declarată de a le majora la 35% în anii următori. Unele state ale UE, precum Franța, și-au intensificat și mai mult programele de cercetare și tehnologie, au propus chiar fonduri comune și mai consistente, de peste 200 milioane de euro anual, cel puțin până în 2010. Pe de altă parte, state precum Austria consideră că aceste fonduri nu ar trebui să treacă de 50 de milioane de euro. Există însă și țări din UE, cum este Ungaria, care, până în momentul de față, au evitat să participe la o serie de programe în cadrul EDA.

3. Elementele pachetului de forțe – expresia nivelului de ambiție al României

Structura de forțe a Armatei României este proiectată cu o primă etapă - anul 2015, având la bază principiul convergenței, respectiv să ajungem la cum vor arata în viitor structurile armatelor moderne, nu așa cum sunt ele în prezent, asigurând convergența cu procesele transformatoriale similare din NATO și chiar UE.

De asemenea, considerăm că trebuie să existe un echilibru între forțele destinate NATO și structurile de generare și regenerare a forței.

În conformitate cu Strategia de Transformare, Armata României trebuie să fie în măsură să asigure simultan:

- apărarea teritoriului național, prin răspuns militar la orice agresiune armată sau de altă natură care aduce atingere securității naționale;

- îndeplinirea angajamentelor asumate față de NATO, UE, organizații regionale și coaliții, prin implementarea Pachetului de Capabilități, conform Angajamentelor asumate în cadrul summit-ului NATO de la Praga, participarea la Forța de Răspuns NATO, la Grupurile Tactice de Luptă ale UE și, conform unor posibile decizii politice, la alte operații multinaționale;

- intervenția cu forțe și mijloace în situații de urgențe civile, pentru sprijinirea autorităților civile la urgențe, dezastre naturale, evenimente NBC etc.

Întrucât nici o altă alternativă nu este fezabilă la analiza de afordabilitate, Armata României va dispune de un pachet unic de forțe, pentru susținerea tuturor acestor angajamente. Realizarea acestui pachet de forțe constituie parte a procesului de transformare și vizează măsuri organizatorice, precum asigurarea unui raport optim între unitățile luptătoare, de sprijin de luptă și de sprijin logistic, proiectarea unei forțe modulare, letale, interschimbabile, compatibile, dislocabile și sustenabile, crearea unei baze de selecție pentru asigurarea rotației forțelor și, nu în ultimul rând, constituirea și operaționalizarea unor forțe pentru operații speciale.

Conform celor stabilite la negocierile cu NATO, din structura de forțe vom avea aproximativ 40 % forțe dislocabile, din care cel puțin 8 % să poată fi dislocate în timp scurt, de tip „high-readiness”. Întrucât aceste cifre reprezintă un nivel minimal, considerăm că este necesară adoptarea unor procente mai mari, cel puțin privind capacitatea de dislocare. Adoptarea unor structuri modulare, de tip pachet de forțe, cu posibilitatea transferului de tehnică militară esențială de la o structură la alta, ar mări opțiunile privind dislocarea unor subunități și unități.

Toate măsurile ce necesită a fi luate pentru realizarea acestui pachet de forțe, respectiv de generare, instruire, dotare și înzestrare cu echipamente care să răspundă cerințelor de interoperabilitate, trebuie completate cu dezvoltarea unui sistem național de rotire, de evaluare a stării de operaționalizare și operativitate, de certificare și afirmare, în deplină consonanță cu procedurile, criteriile și cerințele NATO de evaluare, precum și cu proceduri și resurse pentru menținerea (conservarea) capabilităților deja realizate. De asemenea, considerăm că evaluarea trebuie finalizată cu participarea la un exercițiu complex prin simulare și ulterior cu forțe în teren (SIMEX - LIVEX). Dacă la finalul acestei evaluări se concluzionează că structura

respectivă poate să fie utilizată pentru tipul de misiune stabilit, înseamnă că a îndeplinit cerințele de interoperabilitate impuse de acordurile de standardizare ale Alianței și poate fi afirmată.

Deși am adoptat și noi modalitatea empirică de a evalua nivelul de instruire, la nivel individ, respectiv structură, luând în considerare resursele financiare care se cheltuiesc per ansamblu, împărțite la numărul de militari, considerăm că identificarea componentelor și planificarea transformării nu trebuie să utilizeze acest sistem.

Cu toate că, în general, trebuie să ne comparăm cu celelalte state din NATO, din care unele alocă pe an chiar și peste 100.000 de dolari pentru un militar, iar valoarea medie este în jur de 16.000-20.000 de dolari, considerăm că obiectivele propuse pot fi atinse cu costuri mai mici, economiile realizându-se printr-un management mai eficient al resurselor, evitarea unor greșeli și generalizarea instruirii prin simulare.

La nivel programatic, opinăm că, în completarea Strategiei de Transformare, trebuie elaborat și un Plan de Realizare a Capabilităților în domeniul Apărării, pe o perioadă de 10 – 15 ani. În cadrul acestui Plan vor fi incluse toate proiectele categoriilor de forțe și ale altor structuri, acesta va fi supus discuției parlamentare și adoptat, ca document programatic, de toate partidele parlamentare, pentru a asigura realizarea lui în cazul alternanțelor la guvernare. De asemenea, în Plan trebuie incluse toate proiectele interaliate la care România este parte, asigurându-se cu prioritate finanțarea acestora.

În domeniul legislativ, apreciem că este necesară amendarea Legii nr.473/4 noiembrie 2004, respectiv includerea și armonizarea prevederilor Strategiei de Transformare și a Planului de Realizare a Capabilităților în domeniul Apărării cu celelalte documente pe baza cărora se realizează planificarea apărării naționale: Programul de Guvernare, Strategia de Securitate Națională, Carta Albă a Guvernului, strategiile, planurile și programele departamentale elaborate de ministerele și instituțiile care au răspunderi în domeniul securității și apărării naționale.

În aceeași idee se impune și amendarea sistemului de planificare, programare, bugetare și evaluare (PPBES) a apărării, sistem de planificare utilizat în MAP și compatibil cu cel al membrilor Alianței, prin introducerea reperelor de resurse și temporale din Strategia de Transformare și Planul de Realizare a Capabilităților.

Realizarea capabilităților care să asigure caracterul expediționar la structurile care pot fi folosite în misiuni NATO și UE este considerată o prioritate, recunoscută ca atare de conducerea politico-militară națională. „Acum, NATO își propune să intervină pe tot mapamondul, (și) nu întâmplător există această Forță de răspuns rapid a Alianței Nord-Atlantice, unde România are participarea ei.¹⁰

Conform concepției Alianței, NRF trebuie să constituie motorul care să „conducă” procesul național de transformare și „poligonul de încercare” pentru noile tehnologii și capabilități. Prin participarea la NRF, este necesar să urmărim nu numai obținerea unei mai bune vizibilități internaționale, ci și să folosim această participare ca instrument de realizare a interoperabilității tehnologice și pregătire a personalului. În această idee, participarea forțelor pentru operații speciale la NRF, estimată pentru

¹⁰ FRUNZĂVERDE, Sorin, dr., *Interviu pentru Mediafax*, 21 ian 2007.

2008 și 2009, trebuie să constituie catalizatorul prin care toate structurile implicate în dotarea, echiparea și instruirea acestor forțe să-și concentreze eforturile și resursele pentru a finaliza echiparea și dotarea acestor structuri mici, dar deosebit de versatile la standardele statelor NATO care au asemenea forțe.

De asemenea, alte câteva priorități, pe termen mediu și lung, ar putea fi, în opinia noastră, triplarea numărului de UAV de tip Shadow, în paralel cu participarea la programul NATO în domeniu și crearea unei structuri de informații de tip brigadă, însă cu posibilități crescute de modulare, pentru a permite crearea unor pachete de forțe și capacități în funcție de misiuni.

Concluzii și propuneri

În opinia noastră, și în următorii 25-30 de ani, securitatea României va fi definită și promovată prin acțiuni în interiorul NATO și UE, în corelare cu politicile specifice ale celor două organizații și cu unele angajamente și politici stabilite prin parteneriatele dezvoltate cu alte state. Și în viitor, asigurarea securității României va constitui un proces continuu și complex, extins asupra unui spectru larg de domenii, relații și interdependențe, destinat promovării intereselor și obiectivelor de securitate ale statului, societății și cetățeanului.

În consecință, putem concluziona că adoptarea unor măsuri și programe care să aibă drept orizont Armata Română a anului 2025 reprezintă cel mai eficient mod de a planifica strategic. Pentru a atinge acest orizont, singura opțiune o constituie continuarea accelerată a procesului de Transformare. În concepția specialiștilor militari este pe deplin acceptat faptul că, în gestionarea procesului de Transformare, nu se poate determina punctul terminus, nu se poate defini starea de finalitate a acestui proces, deoarece este un proces permanent, continuu, care nu poate fi declarat finalizat, cuantificat și evaluat ca atare.

Ca factori care influențează acest proces i-am identificat, pe de o parte, pe cei obiectivi, respectiv mediul strategic, care pe termen mediu și lung este schimbător, modificările apărând relativ rapid, salturile tehnologice, care influențează doctrina și strategia militară sau apariția unor evenimente din domeniul asimetric.

Pe de altă parte, factorii subiectivi, generatori de consum de resurse de apărare, mai prezenți în mutațiile din ultimii 15 – 20 de ani, pot fi identificați ca: schimbări de politică internă sau de alocare de resurse, - apariție a unor erori de interpretare geopolitică a potențialelor pericole, - lipsa a unor instrumente de planificare pe termen mediu și lung, care să permită lucrul într-o perspectivă unică, influență a factorului politic, eliminare a subiectivismului din procesele de restructurare care implică costuri sociale etc.

Prin conținutul obiectivelor pe termen lung prevăzute în Strategia de Transformare, s-a oferit conducerii politico-militare un instrument de lucru care, dacă ar fi adoptat în mod oficial de către toate partidele parlamentare sub forma unei declarații de sprijin, ar asigura diminuarea efectelor datorate schimbării opțiunilor de la o guvernare la alta.

Era digitală nu impune revoluții sau schimbări majore în metodele de lucru sau în organizarea funcțională a statelor majore, ci mai degrabă în capacitatea de

inițiativă a subordonaților și în capacitatea conducerii de adaptare la schimbare. Apariția corespondenței electronice, consumatoare medie de timp, micșorarea dramatică a timpului de decizie și schimbarea ordinului verbal, lung și stufos, cu un simplu clic la calculator sunt doar câteva exemple și ipostaze care trebuie luate în calcul.

În armatele moderne apare și se impune din ce în ce mai mult noțiunea de delegare de autoritate, tocmai din cauza necesității concentrării comandantului pe problemele esențiale.

Au apărut noțiuni și funcțiuni noi, cum este ofițerul de proiect, punctul de contact sau operatorul de stat major. De asemenea s-a impus și necesitatea de a avea un manager al informației, denumit ofițer de legătură, cu rol de filtru și de ordonator, dar care face și distribuția informației între paliere, în cadrul piramidei instituționale.

Totuși, cel mai dificil pas nu este cel de natură tehnică sau tehnologică, ci de natură umană, fiind nevoie de abilități corespunzătoare nivelului tehnologic, rezultate în urma unor procedee noi de selecție, pregătire și antrenare a personalului militar.

Obiectivul pe termen mediu al Armatei Române este continuarea procesului de integrare în NATO și UE, prin îndeplinirea angajamentelor asumate.

O componentă vitală a dimensiunii temporale a Transformării o constituie planificarea integrată a apărării și alocarea resurselor necesare. Obiectivele asumate de România în negocierile cu NATO sunt prioritare și trebuie să facem eforturi serioase ca să putem răspunde cerințelor aliaților. În acest sens s-a elaborat un proiect al strategiei de înzestrare până în 2020, în proiecția căruia s-au luat în calcul datele economice pe care le cunoaștem și cele afirmate de factorul politic cu mai multe ocazii, respectiv alocarea unui buget de 2,38 % anual din PIB pentru apărare. Din păcate, semnalele ulterioare venite dinspre partea politică nu sunt la fel de încurajatoare.

Revenind la managementul resurselor de apărare, nu trebuie făcută greșeala de a considera resursa financiară ca fiind singura resursă care contează în procesul transformării organismului militar. Considerăm ca fiind foarte importante și celelalte resurse: umană, informațională, tehnică și materială. Avem mijloacele și capacitatea de a exploata mai bine lecțiile învățate de alte state aliate, care au parcurs anumite etape de transformare, de a folosi proiecțiile și modelele statelor dezvoltate din punct de vedere militar, pentru a identifica problemele, a trece mai repede prin anumite procese și a le evita complet pe altele, în raport cu obiectivele transformării organismului militar românesc și ceea ce vor fi structurile similare aliate peste 15 ani.

Procesul de integrare euro-atlantică a presupus și presupune un efort nu numai material și organizațional, ci și de aliniere la standardele și normele clubului select în care am intrat.

Considerăm că următoarele măsuri ar fi importante și ar contribui la implementarea Transformării și creșterii interoperabilității cu NATO și UE:

- Identificarea sau constituirea unui manager de program, cu caracter întrunit, care să reunească toate elementele, programele și subprogramele de management al Transformării Militare: alocarea de resurse și actualizarea planurilor existente, inclusiv a Directivei de Planificare;

- Realizarea unui cadru legislativ și instituțional unitar, care să integreze într-un sistem unic, la nivel național, structurile cu atribuții în domeniu și să asigure gestionarea în mod coerent și flexibil a întregului spectru de situații de criză. În același sens, s-a evidențiat necesitatea elaborării și adoptării unor acte normative acoperitoare pentru întregul spectru de crize, precum contracte de închiriere și prestări de servicii etc., care să fie activate în funcție de tipul crizei;

- Generalizarea managementului pe bază de obiective, adică organizarea întregii activități plecând de la ceea ce trebuie realizat într-o etapă sau perioadă de activitate. Deși această metodă managerială pare ușor de pus în aplicare în domeniul militar, experiența a arătat că, de cele mai multe ori, obiectivul stabilit nu este în concordanță cu resursele alocate. Procedul divizării și etapizării (fazării) obiectivului general și al planificării multianuale ar putea constitui o soluție fiabilă de rezolvare.

- Programele de înzestrare începute anterior să continue numai în măsura în care asigură capabilitățile de operare în rețea specifice structurii de forțe a anului 2020;

- Subunitățile (unitățile) propuse pentru NRF și alte structuri NATO să aibă prioritate în dotarea cu sisteme C4I2SR care să asigure toate capabilitățile necesare conectării la rețele, caracter și capacități expediționare;

- Celelalte structuri, destinate apărării naționale, să aibă posibilități limitate, date de restricționarea resurselor, în conectarea la diferitele rețele, dar rețeaua C2 națională să fie, cu prioritate, cât mai aproape de 100%.

Aria viitoarelor operațiuni militare ale NATO sau UE unde să participe și Armata României s-ar putea extinde din Orientul Mijlociu până în Africa și din nordul Caucazului până în Asia Centrală.

Considerăm că, în viitorul nu foarte îndepărtat, accentul nu se va mai pune, ca până acum, pe acțiuni militare convenționale de anvergură, cu o mare dezvoltare logistică, așa cum a fost recenta ofensivă a SUA în Irak în 2003, urmată de desfășurarea în teatru a forțelor unei Coaliții Multinaționale pentru acțiuni post-conflict, ci mai degrabă pe desfășurarea rapidă a unor forțe de operații speciale, bazate pe o puternică componentă de informații, cu misiuni contrateroriste, CIMIC sau de altă natură, operații extrem de mobile și duse cel mai adesea în secret.

În acest trend internațional, nivelul de ambiție românesc trebuie să răspundă continuării sau menținerii dezideratului de a atinge obiective naționale de politică externă prin participarea activă la aceste acțiuni, în cadrul unor forțe multinaționale, însă fără limitările actuale în ce privește folosirea forței.

Considerăm că folosirea unor unități de valoare mică, de operații speciale, de 4 la 6 militari, care îndeplinesc independent misiuni de importanță strategică, interconectați în toate rețelele NATO, UE sau ale forței multinaționale pentru asigurarea unui proces C4I continuu, prezente pe o suprafață mult mai mare sau la un număr sporit de obiective, poate asigura o mai mare eficiență decât forțele convenționale.

Trebuie să avem în vedere obiective de transformare și măsuri organizatorice care să cuprindă operaționalizarea deplină a Batalionului de Forțe pentru Operații Speciale și chiar constituirea unui al doilea batalion, prin transformarea unui Batalion

de Parașutiști, constituirea unei structuri dedicate de comandă și control, continuarea programului național de achiziție a avioanelor fără pilot, dezvoltarea capacităților expediționare, prin continuarea achiziționării avioanelor de transport pe distanțe medii și lungi.

De asemenea, identificarea, instruirea și dotarea cu mijloace specifice operațiilor speciale a unor echipaje din cadrul SMFA și SMFN ar duce la creșterea opțiunilor și capabilităților acestor forțe.

În domeniul doctrinar, considerăm ca oportună generalizarea conceptelor de coagulare și concertare a mijloacelor economice, politice și militare, de a lucra mai îndeaproape cu autoritățile și agențiile naționale, cu organizațiile internaționale, de a aborda operațiile mai flexibil, integrat și întrunit, după principiile operațiilor bazate pe efecte, prin generalizarea studierii și aprofundării acestora nu numai în cadrul UNAp, dar și al altor instituții de studii superioare în domeniul siguranței naționale.

Stabilirea priorităților va fi întotdeauna o problemă extrem de dificilă, în cea mai mare parte dependentă de conducerea politico-militară și de bugetele alocate. Indiferent însă de natura acestor priorități, opinăm că întotdeauna va trebui să adoptăm dictonul „sunt prea sărac pentru a cumpăra un lucru ieftin”.

Interesul național impune din ce în ce mai mult implicarea militară a României, iar nivelul național de ambiție nu este întotdeauna susținut de resursele alocate. În consecință, considerăm că este necesară o abordare mai agresivă și intensificarea dialogului cu factorul politic și cu societatea civilă pentru a susține proiectele și solicita resursele de care avem nevoie.

ÎNTRE GÂNDIRE ȘI PRAXIS STRATEGIC. PRINCIPII ALE REVOLUȚIEI ÎN AFACERILE MILITARE

Alina UNGHEANU*

The article highlights the characteristics of the revolution in military affairs, from Napoleon up to these days, analyzing the importance of the use of information in a theatre of operations.

The points of view of different countries such as France, Great Britain, Germany, Russia and China are mentioned, all related to the USA position regarding this topic.

The commonplace of all these countries is represented by the modernization of their armed forces and their equipment. An interesting idea expressed in the article is the one according to which a revolution in military affairs can cause changes in military organizations as well as career opportunities.

Sfârșitul Războiului Rece și progresul în domeniul tehnologiei armamentului au generat o revizuire substanțială a conceptelor strategice, operaționale și organizaționale. Vorbim din ce în ce mai mult despre o „revoluție în afacerile militare”, văzută ca o modalitate de a rezolva majoritatea problemelor de securitate.

În virtutea unei logici sine qua non, aidoma oricărui lucru sau proces aflat în transformare, *revoluția în afacerile/domeniul militare (Revolution in Military Affairs – RMA)* ne-a arătat, de-a lungul timpului, că este un concept dinamic, aflat el însuși în transformare, păstrând ceea ce este bun din „lecțiile învățate” și receptând tot ceea ce este bun de la prezent: de la o revoluție în afacerile militare împlinită de Napoleon, marcată de transformarea modului de conducere a războiului, prin introducerea conscripției universale, până la o revoluție în domeniul logistic, determinată de corpurile de armată și de noua fizionomie a tacticii, modelată de asalturile prin concentrarea coloanelor și utilizarea artileriei mobile.

Apoi, secolul al XIX-lea, marcat de o revoluție în afacerile militare, a cărei industrializare a schimbat conducerea războiului, prin apariția căii ferate, a telegrafului, a motorului cu aburi, a navelor blindate. Secolul XX, caracterizat de prestația submarinului cu propulsie nucleară, a tancului, a bombardamentului strategic. În acest sens, să ne amintim că anul 1945 a însemnat, prin introducerea armelor nucleare, o nouă revoluție militară. După cum se poate observa, conceptul este evocat ori de câte ori sesizăm o schimbare semnificativă în arta războiului. De la războiul din Golf vorbim mereu despre o revoluție în afacerile militare. Desigur, fiecare dintre evenimentele menționate, luat separat, nu a putut determina apariția unei revoluții în afacerile militare. Ele au dus, împreună, la creionarea, de exemplu, a unei schimbări organizatorice – formațiuni interarme și sprijin aerian tactic, a unor concepte operaționale – superioritate aeriană și pătrunderea în adâncime în teritoriul inamic sau la transformarea comandamentelor. Altfel spus, tehnologia, de una singură, nu poate sta la baza unei revoluții în afacerile militare. Mai este nevoie de o transformare a conceptelor operaționale și a metodelor organizatorice militare. Tehnologia nu este o condiție suficientă pentru o revoluție militară.

Pe la jumătatea anilor '90, amiralul american William Owens, pe atunci vice-președintele șefilor de state-majore interarmate, a venit cu ideea unui „*sistem al sistemelor*”, ce permitea folosirea simultană a numeroși detectori – sateliți, radare, dispozitive acustice de detecție pentru a găsi și a distruge mult mai rapid țintele militare. Noua doctrină strategică avea trei puncte-cheie: supravegherea – bazată pe sateliți și pe senzori, pe posibilitatea cunoașterii dispunerii și orientării forțelor adverse. Tehnologia făcea deci posibilă ieșirea din acea imprevizibilitate a luptei pe care strategia, de la Clausewitz începând, o rezuma în termenii de „*fricțiune*” și „*ceață*”; o rețea electronică, axată pe alipirea sistemului C4 de ISR, care facilita schimbul de informații în timp real și posibilitatea de a acționa împreună, și așa-numitele „*muniții de precizie*”, care favorizau loviturile la distanță; acestea deschideau drumul spre *războiul limitat* și victoriile aproape imediate, plecând de la premisa că noile tehnologii asigurau un progres decisiv în folosirea forței armate, prin recurgerea la „*lovituri chirurgicale*”.

O concluzie preliminară se poate desprinde: principiul de bază al unei revoluții în afacerile militare se referă la faptul că progresul tehnologic trebuie să genereze schimbări semnificative în organizarea și funcționarea forțelor militare, în pregătirea și echiparea pentru luptă. Dar, uneori, are nevoie de decenii pentru a se întâmpla.

În opinia specialiștilor în domeniu, se consideră că *revoluția în afacerile militare* este doctrina oficială a Pentagonului, cu scopul de a asigura superioritatea armatei americane în toate domeniile tehnologice, în special în informații și în comunicații. Ca un exemplu, războiul din Irak n-a fost unul oarecare. El a reprezentat, de fapt, primul conflict major cu puternice inflexiuni ale „*noului stil american*”¹ al revoluției în afacerile militare: o „*debarcare*” promptă a trupelor în teatrul de operații, forțe mai flexibile, dar letale, iar puterea de foc a forțelor americane a fost axată pe obținerea manevrei la sol. De asemenea, utilizarea elicopterelor tactice nu i-a lăsat timp inamicului să reacționeze.

Revoluția în afacerile militare este o idee esențialmente americană și a devenit, pe parcurs, chiar un instrument al ambiției Statelor Unite ale Americii de a reuși și de a-și menține supremația. Campania din Irak a însemnat o victorie militară rapidă și totală, cu un număr relativ limitat de pierderi în ambele tabere. În ciuda riscurilor expuse, conflictul din Irak a demonstrat totuși că aplicarea principiilor revoluției în afacerile militare l-a constituit răspunsul adecvat pe dimensiunea căilor și metodelor de ducere a unui conflict limitat.

Ca și pentru conflictele secolului al XIX-lea, și pentru cele din secolul XX sau pentru cele de astăzi, motivele unei așa-zise limitări a războiului constau în rapiditatea deciziei militare, raportul de forțe, care poate fi zdrobitor, uneori, dar și în stângăciile, în eșecurile politico-strategice ale unuia dintre adversari. Să nu cădem totuși în greșeala de a defini un război limitat printr-un război neimportant! Tipul de război limitat respectă, și el, condițiile tragediei clasice: unitate de timp, de loc, de acțiune.

¹ În VALADE Jean-Christophe, *La Révolution dans les affaires militaire au XXIème siècle*. „Guerre limitée” ou „guerre hors limites”, La Tribune, Revue du Collège Interarmées de Défense, No. 36, 2006.

Vizavi de apropierea caracteristicilor și principiilor revoluției în afacerile militare există o multitudine de opinii, unele pertinente, spun analiștii în domeniu², altele dezaprobatore. Dintre acestea, mă voi opri asupra unor state precum Franța, Marea Britanie, Germania și Rusia, țări pe care autoarea menționată le supune unui studiu de caz. Concluzia acestui demers este că, relativ la atitudinea Franței față de adoptarea trendului revoluției în afacerile militare, așa cum o văd și, de ce nu, o propun americanii, aceasta este destul de rezervată, pe de o parte, ca urmare a suspiciunii și conservatorismului corpului militar; pe de altă parte, acest salt ar însemna numeroase investiții. Totuși, la nivel tehnologic, prin Legea programării militare (2003-2008), armata franceză urmărește să reducă decalajul dintre Franța și celelalte țări în materie de echipamente militare de înaltă tehnologie. În 2015, opinează specialistul francez în armament nuclear Bruno Barrillot, directorul Centrului de documentare și cercetare a păcii și conflictelor din Lyon, Franța „*își va reinnoi totalmente arsenalul său nuclear*”.

În timp ce Marea Britanie și alte țări europene, cum este și cazul României, de la 1 ianuarie 2007, au trecut la profesionalizarea armatei, Germania a decis să-și mențină sistemul de serviciu obligatoriu, considerându-l un aspect relevant al culturii germane în materie de apărare.

La un alt pol, China se interesează din ce în ce mai mult de mersul revoluției în afacerile militare americane. De exemplu, încă din 1997, în Dicționarul chinez de afaceri militare, se menționa: „*starting from the premise that social transformation is a prerequisite for a revolution in military affairs; the military field experienced a series of fundamental and profoundly influential transformations. It is primarily a reflection of qualitative changes in military technology, weapons and equipment unit structure, war-fighting methods and military thought and theory*”³. Destul de recent, în decembrie anul trecut, China a publicat Carta Albă a apărării naționale⁴, prin care se angaja să acționeze, alături de alte țări, în scopul edificării unei lumi pacifiste, prospere și armonioase. Apărarea națională și modernizarea militară a Chinei vor fi percepute drept conduite ale unei dezvoltări economice stabile, în care vor fi menținute noile orientări în revoluția globală și în dezvoltarea de afaceri militare.

Pentru China, individul ocupă un loc special în cadrul unei revoluții în afacerile militare, iar tehnologia nu poate fi completă și însușită fără prezența și contribuția omului. Chinezii pledează pentru o revoluție în afacerile militare ... chineze (!), care să nu copieze în vreun fel dezvoltările americanilor sau ale lumii occidentale.

Rusia, deși paternitatea conceptului îi aparține, nu a avut și puterea de a-l dezvolta. Handicap sau nu, armata de astăzi trebuie să răspundă la trei mari provocări: profesionalizarea, modernizarea echipamentului, a structurilor și a formării

² ZOSSOU Liliane, **La révolution dans les affaires militaires sur la scène internationale: perceptions et réactions**, Genève, Institut Universitaire des Hautes Études Internationales, Avril 2005.

³ În Thomas TIMOTHY, **Behind the Great Firewall of China: A look at RMA/IW theory from 1996-1998**, Foreign Military Studies Office, November 1998 <http://fms.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/chinarma.htm>.

⁴ Le Livre blanc sur la défense nationale Chinoise, în www.leconfidentiel.com/2006/12/29/le-livre-blanc-sur-la-defense-nationale-chinoise/

personalului, precum și abandonarea gândirii geopolitice și strategice a *Războiului Rece* !

Conchizând, elementul care primează este percepția față de revoluția în afacerile militare, pe fondul unei „choc americane”. De aici și relațiile pe care fiecare dintre țările amintite le au cu această superputere. Pentru americani, revoluția în afacerile militare, dincolo de a fi un simplu rezultat al progresului tehnologic, este și produsul unei abordări specifice, înscriindu-se într-un curent de gândire riguros în materie de teorie strategică și facilitând înțelegerea unor anumite limite ale tezei revoluției în afacerile militare.

Una dintre caracteristicile adepților revoluției în afacerile militare constă în viziunea deterministă a istoriei, schimbarea războiului găsindu-și explicația prin înseși dezvoltările tehnologice. Sens în care teoria soților Toffler, care împarte istoria în trei „*valuri*” – agrar, industrial și postindustrial sau al informației -, vorbește despre primordialitatea cunoașterii și a calității, mai întâi în domeniul economic, apoi în toate celelalte entități ale societății, acestea marcând, în fapt, o societate și un sistem de producție definite prin descentralizare, flexibilitate și orizontalitate. Este ceea ce întâlnim și în sistemul militar, unde informația tinde să devină elementul decisiv în folosirea forței armate. Altfel spus, apare un nou concept, *cyberspațiul*, transformând întreaga natură a războiului. În acest tip de război – *cyberwar* -, miza o constituie achiziția și diseminarea informației, pe fondul abandonării unor „tradiționalisme” precum tancul, avionul de luptă, portavionul, considerate mult prea vizibile și deci mult prea vulnerabile, și al introducerii unor tipuri de armamente care să necesite tot mai puțin prezența umană.

De asemenea, o revoluție în afacerile militare reprezintă interoperabilitatea crescută între uscat, apă, aer, spațiu și cyberspațiu, altfel spus, o integrare a tuturor dimensiunilor într-un „*théâtre global*”⁵, în care nivelul tactic, cel operațional și cel strategic vor fi depășite. Este ceea ce propunea, cu mai mult de un deceniu în urmă, amiralul Owens.

Reversul medaliei trebuie, și el, cunoscut. Nu orice acumulare de date înseamnă și informație. Și nu orice informație se poate transpune în acțiune militară. Concret, teza revoluției în afacerile militare face abstracție de aspectul uman și interacțional al războiului. Adepții acestuia ignoră hazardul produs de limite fizice și psihice, ca și faptul că fricțiunea și ceața acționează atât între beligeranți, cât și în interiorul forțelor armate ale fiecărei părți. Se consideră că tehnologia revoluției în afacerile militare poate fi o sursă de „ceață”, prin excesul de informație pe care îl produce și prin posibilitatea de a transmite informații eronate în teatrul de operații. Pertinența acestei supozitii se bazează pe faptul că luarea deciziilor se poate face de către eșaloanele cele mai apropiate de câmpul de luptă, adică exact acolo unde capacitățile fizice și psihice sunt slăbite. De aceea, a fi informat pe câmpul de luptă înseamnă a recunoaște ceea ce este esențial înainte de a creiona tabloul realității din jur, o cunoaștere strategică fondată pe scopurile politice ale adversarului.

⁵ În TERTRAIS Bruno, **Faut-il croire à la révolution dans les affaires militaires?**, Politique étrangère, no. 3, 1998.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor informației are, inevitabil, consecințe asupra arealului strategic și asupra geopoliticii. Ar fi o eroare să neglijăm faptul că geografia fizică și forțele militare care operează într-un mediu fizic tradițional sunt primordiale și să acordăm informației o importanță superioară altor instrumente de putere⁶. Înaltele tehnologii ale informației și ale comunicațiilor în cadrul revoluției în afacerile militare, precum senzorii și armele sofisticate, riscă să nu-și arate eficacitatea în numeroase situații conflictuale.

Revoluția în afacerile militare este un concept care, spun unii experți, ar trebui plasat în contextul unui dialog strategic între principalii actori militari, într-un context politic mai larg, adecvat, care să înțeleagă perspectivele și consecințele luptei. Dacă războiul este prea serios pentru a fi lăsat pe seama generalilor, atunci revoluția în afacerile militare este, cu siguranță, cu mult prea serioasă pentru a fi lăsată în mâinile unor tehnocrați⁷.

Cu cât o țară se va adapta mai bine și mai rapid la noile cerințe informaționale, cu atât aceasta va poseda capacități viabile de intervenție. Să nu uităm însă că, dacă vrem să intervenim într-un mediu, trebuie să-i respectăm natura și legile!

Bibliografie

- [1] • General dr. BĂDĂLAN Eugen, general (r.) dr. ARSENIE Valentin, general de brigadă (r.) dr. VĂDUVA Gheorghe, **Strategie militară contemporană**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.
- [2] • *Revue de l'OTAN*, No. 1, printemps/été 2000, <http://www.nato.int/docu/revue>, 2000-2001.
- [3] • *Politique étrangère*, no. 3, 1998.
- [4] • TOFFLER Alvin și TOFFLER Heidi, **Război și antirăzboi**, Editura Antet, 2000.
- [5] • <http://www.huyghe.fr/actu>
- [6] • <http://www.vcds.forces.gc.ca/dgsp/pubs/rep-pub/dda/rma/primer>
- [7] • <http://www.diplomate.gouv.fr>.

⁶ În OWENS W. A., *Revolutionizing Warfare*, <http://www.dlc.org/blueprint/winter2000/owens.html>

⁷ În CLARKE Michael, **Les conséquences de la révolution dans les affaires militaires pour la maîtrise des armements, la non-prolifération et le désarmement**, University of London.

SISTEM INTEGRAT DE SUPRAVEGHERE SUB APĂ A INTRĂRII PRINCIPALE ÎN PORTURI

Dr. ing. Georgică SLĂMNOIU*

Dr. ing. Gabriel VLADU**

Dr. ing. Nicolae ALEXE***

The paper presents a project that will be developed in the Research Center for Navy. It introduces use of Doppler acquisition instruments for the determination of the flow speed of the particles from water, which provide the necessary information to safely execute the maneuvers of the ships in/out of the harbor and the detection of underwater objects in movement

I. Introducere

Disponerea de informații în timp real referitoare la caracteristicile curenților submarini și la cele ale valurilor constituie o componentă critică atât pentru operarea în siguranță a navelor comerciale în zona limitrofă intrării în port, cât și pentru identificarea în masa apei a prezenței obiectelor subacvatice de origine necunoscută.

Utilizarea instrumentelor doppler acustice de determinare a vitezelor de deplasare a particulelor din masa apei asigură informațiile necesare executării în siguranță a manevrelor de intrare/ieșire din port de către nave, dar și detecția prezenței unor obiecte de proveniență necunoscută, aflate în mișcare.

II. Organizare generală

În figura următoare sunt prezentate:

1. Profilatoarele doppler acustice orizontale de curent (H-ADCP), ce vor asigura cercetarea în plan orizontal, în raport cu platforma lor de montaj, și vor realiza măsurarea vitezei curenților de apă din apropierea suprafeței apei și a undelor multidirecționale până la distanțe de 200 metri.

Profilatoarele acustice orizontale H-ADCP vor fi amplasate la intrarea în port, pentru a măsura curenții și valurile sau variația acestor curenți și valuri în canalul de intrare în port, ori variația curenților submarini de la intrarea în port în direcție transversală pe șenalul de navigație.

2. Profilatoarele doppler acustice orizontale, amplasate suplimentar în zona danelor de acostare, vor fi utilizate pentru a furniza informații specifice referitoare la valorile critice ale curenților submarini orizontali, în cazul unor aplicații precum deplasarea laterală a navelor în vederea acostării la dana de descărcare/încărcare.

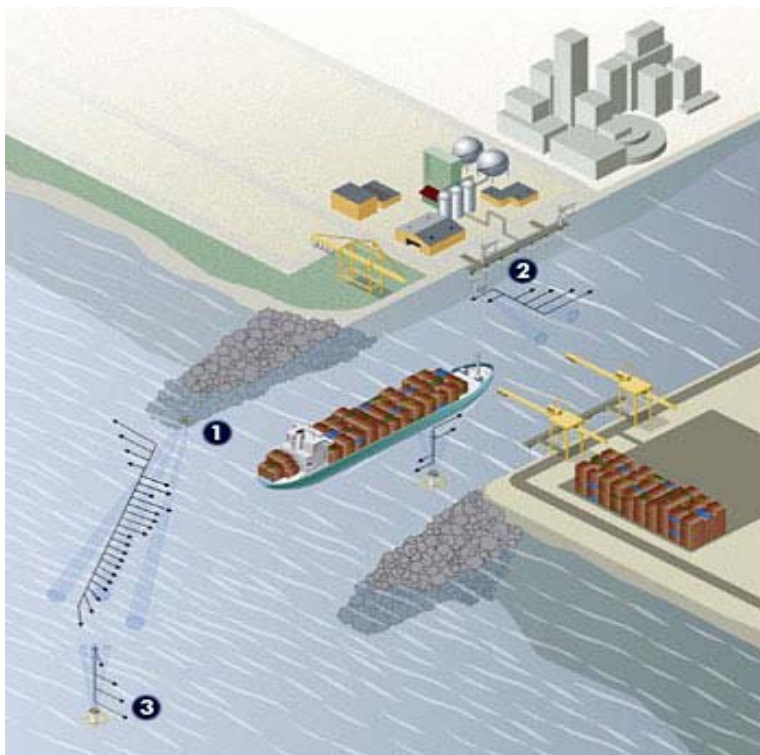
3. Profilatoarele doppler acustice de curent (ADCP) vor realiza înregistrarea în memoria internă sau vor transmite în timp real informații despre variația pe direcție verticală a vitezei și direcției curenților submarini.

* Cpt. cdor. conf. univ., Centrul de Cercetare Științifică pentru Forțele Navale

** Lt. col. cercetător științific, Centrul de Cercetare Științifică pentru Forțele Navale

*** Cercetător științific gr. I, Centrul de Cercetare Științifică pentru Forțele Navale

Platforma de măsură montată pe fundul apei va fi de tip flexibil în utilizare și va putea fi modernizată pentru a încorpora capacități de măsurare omnidirecțională a curenților submarini provocați de deplasarea navelor de suprafață sau de către obiecte subacvatice cunoscute sau neidentificate.

4. Rețeaua de date va asigura capacitatea de transfer în timp real a informațiilor obținute, prin utilizarea profilatoarelor ADCP în plan orizontal și în plan vertical.

Rețeaua de date va asigura transmiterea comprimată, prin sisteme de transmitere fără fir, a datelor către receptoarele amplasate la suprafața apei.

III. Avantaje

3.1. Îmbunătățirea utilizării eficiente a portului

Cum navele comerciale devin din ce în ce mai mari, duratele de timp disponibile pentru intrarea și ieșirea din port devin din ce în ce mai mici. Problema specifică pentru cazul manevrării navelor mari este aceea de a cunoaște ceea ce se întâmplă cu curenții și valurile în zona de intrare în port.

Accesul la informațiile în timp real, referitoare la valuri și curenții submarini din această zonă, va permite să se realizeze predicții demne de încredere privind evoluția acestora în timp și, ca urmare, se vor putea alege perioadele optime de realizare a manevrelor de intrare/ieșire din port, se va asigura îmbunătățirea randamentului de utilizare a facilităților portuare existente și se vor reduce costurile

legate de manevrele efectuate de nave în acvatoriul portului și în zona de intrare/ieșire a acestuia.

Reducerea consumului de resurse financiare. Reducerea perioadei de timp a manevrelor de apropiere și de intrare în port a navelor va conduce la reducerea timpului de așteptare în radă. Cunoașterea în timp real a valorilor curenților și valurilor în zona de intrare în port va conduce la reducerea perioadei de execuție a manevrelor de intrare în port, deci, la reducerea consumului de combustibil, și, ca atare, a costurilor de exploatare a navelor în zona portului.

3.2. Asigurarea securității navelor și a personalului acestora

Navele mari operează cu o distanță sub chilă la valoarea limită, ceea ce înseamnă că manevrele de intrare/ieșire din port a acestora necesită informații precise referitoare la valorile curenților submarini creați, pentru a adopta cele mai bune soluții pentru cazul manevrelor efectuate de către navele încărcate excesiv.

Informațiile precise referitoare la valori sunt cruciale pentru prognozarea valorilor extreme de rulu și tangaj ale navelor, care pot cauza potențiala lovire de fundul apei. Realizarea manevrelor de ieșire din port, când nivelul mării este scăzut, ceea ce se poate întâmpla în cazul lipsei informațiilor exacte referitoare la nivelul apei mării, poate avea ca rezultat un incident naval, pentru rezolvarea căruia vor fi necesare alocarea de resurse financiare și consumul de eforturi umane care ar putea fi utilizate eficient în alte domenii de dezvoltare.

3.3. Asigurarea securității acvatoriului portului

Nu în ultimul rând, dar poate cea mai importantă, cunoașterea exactă a valorii curenților din zona de intrare în port va conduce la luarea deciziilor corecte referitoare la încercările de intrare în ascuns în port a vehiculelor subacvatice și a scafandrilor autonomi ce au intenția de a executa operațiuni cu caracter terorist. Prin deplasarea acestora în masa apei se modifică profilul vitezei curenților submarini în zona intrării în port și, în consecință, prin supravegherea continuă a evoluției în timp a vitezelor de deplasare a particulelor din masa apei, se poate asigura detectarea prezenței acestora, precum și determinarea vitezei și direcției de deplasare a lor, informații ce pot fi utilizate pentru adoptarea celor mai eficiente măsuri de protecție și de anihilare.

Bibliografie

- [1] COORNEs C.A., „*Real time ADCP current measurement system for the New York Harbor area*”, Oceans 1995 Conference Proceedings.
- [2] TERRAY E.A., GORDON R.L., BRUMLEY B.H., „*Measuring wave height and direction using upward-looking ADCPs*”, Oceans 1997 Conference Proceedings, IEEE Press, pp. 287-290.

- [3] A. LOHRMANN, “*Surface wave measurements with an acoustic doppler current profiler (ADCP)*”, The journal of the Acoustical Society of America, November 1990, vol. 88, issue S1, p. 43.
- [4] B. STRONG, B.H. BRUMLEY, E.A. TERRAY, „*The performance of ADCP-derivated direction wave spectra and comparisons with other instruments*”, Oceans 2000 Proceedings , IEEE Press.
- [5] ZEDEL L., KNUTSEN T., PATRO R., „*Acoustic doppler current profiler observation of herring movement*”, Journal of Marine Science, vol. 60, no. 4, August 2003, pp. 846-859.

MODERN ȘI CLASIC ÎN STRUCTURILE J2

Victor BOBOC*

The current paper is focusing on the changes that occurred in the last years in NATO concerning the J2 structure. On one hand it is presented the classic way in which J2 branches are used to be organized and on the other hand there are presented the new challenges that are posted in front of J2 Branches in order to accomplish their intelligence goal in now a days Theaters.

The first part shows the basic classical structures explaining the flow of information and the intelligence cycle that is characteristic for these J2 structures. Also there are stressed main events and also some technical conclusions due to which it was needed to improve the J2 structure.

The second part is dedicated to present the new integrate type of intelligence products needed to take proper decisions today. Beside some theoretical characteristics of these kind intelligence products it is presented the intelligence cycle transformation and adaptation to these new requirements.

The last part of the current presentation is showing which are the main proposals regarding the J2 structure, recommended ways to deal with this issue especially when generating this type of branches in support of NATO HQs deployed all over the world. In the end of this part there are given some examples resulted from the last experiences of the Operational Areas on the matter.

I. Considerații privind structura funcțională a compartimentelor J2

„Utilizarea cu succes a sistemelor de armament moderne, a noilor concepte și tehnici de luptă – în special a celor care implică utilizarea forțelor rapide și mobile – depinde de existența unor informații precise, corecte, detaliate, furnizate rapid și oportun¹”.

În contextul în care deciziile privind utilizarea unor capacități militare performante solicită, din ce în ce mai mult, evaluarea eficienței și justificarea folosirii acestora, este din ce în ce mai important ca respectiva componentă a statele majore, responsabilă pentru furnizarea unor produse de informații de calitate, să funcționeze într-un ritm și la o capacitate ce pot satisface atât condițiile necesare, cât și cele suficiente pentru luarea unor decizii oportune și eficiente. Iată de ce șeful Statului Major Întrunit al șefilor de stat major ai armatei americane, generalul Hugh Shelton, s-a simțit obligat ca, odată cu promovarea noii doctrine a Statelor Unite privind suportul de informații la nivel întrunit și național², să reamintească tuturor comandanților și șefilor de stat major din Armata Statelor Unite, în preambulul respectivei lucrări, cât de importantă este în permanență existența unor informații, privind oponentii unei forțe care să fie precise, detaliate, dezvoltate și adaptate la condițiile specifice ale fiecărui Teatru de Operații. Deși momentul promovării acestei variante a amintitei Doctrine este anul 2004, acesta scoate în evidență eforturile

* Lt. cdor., NATO Deployable Corp Greece, Tesalonic

¹ General Hugh Shelton, SUA, Președintele Statului Major Întrunit al Șefilor de Stat Major, preambul la J2-01 Doctrina privind suportul național și întrunit cu informații al operațiilor militare pp.1-3

² J 2-01 Doctrina Armatei SUA privind suportul informativ joint și național al operațiilor militare [1].

permanente făcute de către specialiștii militari din domeniu, pentru a perfecționa continuu, în special după momentul 11 Septembrie 2001, calitatea aportului sprijinului informativ la deciziile luate³. În acest mod au fost vizate inclusiv condițiile în care se utilizează resursele date pentru a se face față în mod optim diferitelor forme de manifestare a amenințărilor la adresa securității naționale sau la adresa comunității internaționale.

1. Funcții caracteristice compartimentelor de tip J2

În acest context, al unor dinamice și permanente transformări în domeniu, este important de subliniat că, din punct de vedere funcțional, compartimentele de tip J2, care și-au menținut funcțiunile lor de bază, au adăugat treptat valențe noi la acestea. Văzute prin prisma „clasicului” ca o sumă de funcționalități minim necesară, cele „clasice” nu au fost abandonate, ci dezvoltate și reconsiderate pentru a obține adaptarea continuă a rezultatelor activității compartimentelor J2, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ la realitățile actuale ale diferitelor zone de interes.

Din punct de vedere „clasic”, compartimentul J2 a păstrat generic funcționalitatea de bază,⁴ ce constă în capabilitatea sa de a răspunde tuturor întrebărilor fără răspuns sau care au răspunsuri incomplete, puse de comandant la un moment dat, în scopul luării unei decizii. Sumând aceste elemente, compartimentul J2 are funcțiunea de a asigura cunoașterea de către comandant a tuturor elementelor referitoare la oponentii săi, aflați în zona sa de responsabilitate sau de interes, precum și la modul în care își poate proteja propriile vulnerabilități sau își poate ascunde propriile intenții față de aceștia.

Această definiție generoasă conține însă unele subfuncții specifice compartimentului J2⁵ care, utilizate ulterior, au condus la dezvoltarea unor noi valențe funcționale. Luând în considerare cele precizate de unele lucrări aliate în domeniu și elementele comune general acceptate, identificăm următoarele funcționalități: Analiză, Planificare, Coordonare, Administrare.

Aceste funcționalități ale compartimentului J2 determină și conținutul structurii sale. De cele mai multe ori, aceasta are următoarele componente: Planificare, Managementul culegerii de informații, Analiză și elaborare produse de informații, Subdiviziuni specializate pe coordonarea și conducerea proceselor de colectare a unui singur tip de sursă disponibilă în zona de operații, Administrativă.

Prezenta lucrare nu va analiza partea administrativă, care, mai mult sau mai puțin, are rolul de a-l asista pe șeful compartimentului J2 pentru acest gen de activități. Din acest motiv, nu vom mai reveni și nici nu vom mai menționa acest

³ **Strategia de Informații a SUA**, Anexă : Plan Strategic privind resursele umane, John D. Negroponte June 22nd, 2006. Oficialul subliniază importanța capitală a resursei umane în domeniul informațiilor, în special în buna funcționare a structurilor abilitate în acest scop.

⁴ J 2-01 **Doctrina Armatei SUA privind suportul informativ joint și național al operațiilor militare** [1].

⁵ **Despre ontologia informațiilor și conflictelor integrate - aprilie 2001**, Michael Wilson, Decision Support Systems, Inc. p. 3. Autorul subliniază limitările impuse de structura clasică a suportului informativ, subliniind necesitatea schimbării și evoluției acestuia.

compartiment în lucrarea de față. Această structură generică prezentată anterior va prelua funcționalitățile compartimentului J2.

Trebuie subliniat că, în ceea ce privește omogenitatea structurilor adoptate de diverse comandamente pentru compartimentele J2 sau similare, structura generică enunțată anterior este utilizată, la ora actuală, în conformitate cu specificul fiecărei locații, ca o bază minim necesară pentru asigurarea interoperabilității structurilor respective cu alte compartimente similare⁶. Este important de subliniat că, în acest context, nu se poate vorbi de identitatea structurilor, ci mai degrabă de compatibilitatea funcțională a acestora.

Pe fondul păstrării acestei structuri „clasice” în dezvoltarea structurii compartimentelor J2, singura problemă nerezolvată este cea referitoare la interfațarea acestora în cazul operațiilor militare cu alte structuri similare, situație în care, de obicei, există următoarele soluții⁷: 1. Adoptarea unor proceduri de comun acord de către partenerii din zona de operații; 2. Crearea ad-hoc, unilaterală a unor substructuri în J2, în conformitate cu cerințele operative ale zonei de dislocare – categorii de forțe dislocate, națiuni contribuabile, proceduri comune deja acordate ș.a.m.d.

Indiferent de modul în care structurile J2 sunt adaptate sau nu înainte de a fi dislocate în zone de operații, o altă problemă majoră ce trebuie soluționată este cea legată de calitatea, cantitatea și promptitudinea produselor de informații ce trebuie obținute și utilizate în respectiva zonă de operații, în scopul îndeplinirii misiunii contingentului sau respectivei Forțe dislocate.

2. Schimbări în spectrul funcțional al compartimentelor de tip J2

Odată cu schimbarea spectrului de amenințări la adresa Forțelor dislocate în diferite zone ale globului, numeroși specialiști militari în analiza și dezvoltarea produselor de informații au sesizat că problema fundamentală ce trebuie rezolvată se referă la necesitatea integrării produselor finale de informații, ce sunt livrate comandanților de la toate eşaloanele în scopul luării deciziilor oportune și eficiente⁸.

Orice lipsuri sau omisiuni pe timpul procesului de obținere a unor astfel de produse și care afectează caracteristicile acestora induc, direct sau indirect, deficiențe în procesul de decizie al comandanților. Aceasta se poate concretiza fie prin adoptarea unui curs de acțiune insuficient documentat și, prin urmare, parțial eficient pentru atingerea scopurilor propuse, fie chiar prin alegerea unui curs de acțiune ineficient, dar considerat bun în momentul deciziei și care, ulterior, presupune utilizarea unor resurse mari, disponibile sau nu la momentul respectiv, pentru a putea fi transpus în realitate.

⁶ Joint Publication 2-01 Joint and National Intelligence Support to Military Operations 07 Octombrie 2004.

⁷ *Declarație doctrinală privind concepția unor operații întrunite* - Colin L. Powell. Oficialul american prezintă aspectele pozitive și negative ale Războiului din Golf, făcând referiri și la Structurile de informații.

⁸ Larry D. Thompson, Adjunctul Procurorului General, Departamentul de Justiție, 2001-03. Declarație către Comisia Națională privind atacurile teroriste în SUA, 8 Decembrie 2003. Oficialul american subliniază necesitatea integrării informațiilor.

Pe măsura apariției unor noi valențe în spectrul de amenințări la adresa securității forțelor militare, în special în ceea ce privește evoluția celor de factură asimetrică, provenite din acțiunile unor vectori caracterizați printr-o dinamică ridicată a acțiunilor și o capacitate de adaptare foarte mare, a mai rezultat că produsele de informații trebuie să fie vehiculate într-un mediu creat pe principiul „necesarul de a cunoaște” și, în același timp, pe un nou principiu, necesitatea „utilizării în comun” a unor informații, principiu dedus din chiar modurile de reacție proiectate pentru contracararea acestor noi provocări la adresa securității internaționale.

Dincolo de implicațiile profunde ale aplicării limitate sau generalizate a acestui principiu, atât în ceea ce privește securitatea informațiilor deținute de un sistem militar la un moment dat, cât și în ceea ce privește capacitatea unor structuri de informații naționale de „a pune la comun” informațiile colectate, rezultă însă o concluzie importantă privind necesitatea îmbunătățirii capacităților compartimentelor J2 în acest sens, pornind de la funcționalitățile „clasice” ale acestora. Este vorba despre problema creării unor produse de informații cu caracter integrat încă din faza de procesare a informațiilor colectate sau, chiar mai mult, încă din faza de colectare a acestora.

Necesitatea abordării integrate a produselor de informații, privită ca o rezultată a schimbărilor produse în zonele de operații actuale, induce firesc și o nevoie de creștere a adaptabilității compartimentelor J2 la cerințele crescânde ale comandanților față de structurile de informații, impuse odată cu creșterea cerinței societăților civile de a avea o eficiență crescută a utilizării capacităților militare din teatrele de operații. Această cerință este impusă atât din punct de vedere al raportului investiții / efecte, cât și din punct de vedere al raportului investiții / timp de răspuns. Ca urmare, produsele de informații trebuie nu numai să asigure obținerea de către o forță militară a unor efecte planificate, dar și îndeplinirea acestora la timp. Prin urmare, produsele de informații trebuie să răspundă cerințelor calitative, cantitative și de oportunitate ale proceselor decizionale de la nivelul de comandă.

Din acest motiv, caracterul integrat al informațiilor devine o condiție de necontestat în evaluarea eficienței sprijinului informativ al contingentelor dislocate, cu atât mai mult cu cât trebuie aplicat din timp, uneori chiar înaintea dislocării forței respective în zona de operații, prin elaborarea unor proceduri și instrucțiuni adecvate acestui scop. Problema care se ridică cu privire la îndeplinirea acestui criteriu este cea legată de transformarea funcționalităților „clasice”, într-un set nou de funcționalități, dezvoltate corespunzător, prin utilizarea resurselor deja existente în cadrul compartimentului J2, precum și asigurarea pregătirii adecvate a personalului militar respectiv în acest scop. Sarcina de a asigura aceste standarde, atât procedural, cât și funcțional, din faza de generare a compartimentelor de tip J2 este dificilă, pentru faptul că națiunile contribuabile la generarea unei forțe trebuie să ajungă mai întâi la un consens, din acest punct de vedere, simultan cu obținerea unui consens privind costurile implicate sau și identificarea resurselor financiar-economice de susținere a unor astfel de capacități militare, pe o perioadă dată, într-o zonă de operații.

3. Specificul funcțional al compartimentelor J2 în cazul Comandamentelor Întrunite⁹ Multinaționale

În cazul unor Comandamente Joint Multinaționale¹⁰, pe lângă problematica enunțată anterior, privind redefinirea funcționalităților unui compartiment J2, apare și o altă categorie de factori, meniți să limiteze mulțimea soluțiilor disponibile la un moment dat pentru adaptarea respectivelor structuri de suport informativ la cerințele de integrare în diferite zone de operații. Acești factori sunt determinați de originea națională a unor elemente ce intră în organigrama funcțională a compartimentelor J2. În literatura de specialitate sunt cunoscuți sub denumirea de limitări naționale sau mandat național. Dar ce implică existența lor este mai important decât denumirile în sine. Este vorba despre modul în care o schemă funcțională, definită prin consens la un moment dat, poate fi afectată, mai mult sau mai puțin, de existența acestor factori.

În primul rând, trebuie precizat că acești factori țin de cadrul legal, specific național al elementului respectiv. Existența unor prevederi legislative în domeniul informațiilor pentru fiecare națiune este ceva firesc și necesar. Specificul al acestor limitări este de necontestat și nu poate fi schimbat sau adaptat, oricum, la cerințele internaționale în domeniul informațiilor militare. Mai mult chiar, unele prevederi legislative internaționale cu caracter contractual au, de cele mai multe ori, un caracter recomandat, și nu unul obligatoriu. Pe lângă aceste observații, trebuie subliniat și dreptul fiecărei națiuni de a avea propriile rezerve sau observații față de conținutul unui document adoptat pe plan internațional.

Prin urmare, aceste „limitări” au un profund caracter legal, de necontestat și deloc de neglijat în contextul generării unei structuri de tip J2.

Singura soluție posibilă pentru a aplica cu succes principiul obținerii și realizării unor produse integrate de informații în teatrele de operații rămâne definirea efectelor pe care le pot avea acești factori asupra funcționalității structurilor proiectate sau propuse de tip J2.

O analiză atentă a acestor factori ne arată care pot fi aceste efecte¹¹. La nivelul structurilor operaționale, aflate la un moment dat în coordonarea unei structuri de tip J2, acești factori induc restricții privind utilizarea capacităților de colectare a informațiilor, atât în plan spațial, cât și plan temporal. Chiar și în condițiile în care, aparent, nu există restricții privind zona de operații sau disponibilitatea la un moment dat a capacităților de colectare, pot apărea probleme, prin prisma mandatului național al capacităților respective. Ca urmare, există riscul ca o anumită informație să contravină mandatului capacității respective și, prin urmare, să nu fie livrată secțiunii din cadrul J2 responsabilă pentru managementul colectării de informații, deși respectiva informație a fost colectată în mod real și s-a estimat inițial că, în

⁹ Întrunite, utilizat ca termen de definire a structurilor cunoscute în literatura militară ca Joint.

¹⁰ Comandamente Întrunite Multinaționale.

¹¹ Despre ontologia informațiilor și conflictelor integrate, aprilie 2001, Michael Wilson Decision Support Systems, Inc. p. 7. Autorul prezintă scăderea eficienței structurilor de suport informativ, în contextul în care nu se reușește adaptarea din punct de vedere al limitărilor naționale, a procedurilor de cooperare în domeniu.

tabloul general al situației informative, respectiva contribuție va fi adusă de către respectiva capacitate de colectare. Așadar, cel puțin din acest punct de vedere, al capacităților naționale aflate în coordonarea unui compartiment J2 Joint Multinațional, acești factori trebuie luați în considerare pentru a putea defini din timp „nivelul de integrare real” ce poate fi obținut pentru produsele de informații. Aceasta trebuie făcută atunci când se utilizează sau urmează să se utilizeze capacități sau elemente naționale, atât pentru a putea spune care va fi nivelul de integrare informativă al compartimentului de tip J2, cât și care va putea fi nivelul maxim de integrare ce ar fi atins în lucrul cu respectiva capacitate națională.

În ceea ce privește componenta sau componentele naționale din cadrul structurii de tip J2, efectele ce trebuie luate în considerare se reflectă în capacitatea funcțională a respectivului element național de a aplica sau nu setul de proceduri și instrucțiuni specifice agreate inițial. Față de această situație, singura soluție este, bineînțeles, adaptarea corespunzătoare a procedurilor și instrucțiunilor, fără a pierde însă din vedere specificul funcțional al compartimentului J2 proiectat inițial și faptul că produsele de informații rezultate se doresc a avea un caracter integrat.

Rezultă faptul că aplicarea în faza de proiectare a unor criterii de funcționabilitate pentru compartimentele de tip J2, astfel încât acestea să dețină capacitatea obținerii unor produse de informații cu caracter integrat, este legată și de necesitatea cunoașterii din timp a specificităților contribuțiilor naționale¹². Acest lucru trebuie făcut pentru a putea determina, înaintea dislocării în zona de operații, efectele generate de existența limitărilor naționale sau de conținutul unor mandate naționale și, în acest fel, să fie realizată precis o estimare inițială a capacităților structurii J2, atât din punct de vedere al posibilității integrării produselor de informații și a lucrului integrat, cât și al eficienței respectivei structurii. Este de dorit ca efectele limitărilor naționale să fie cât mai scăzute, lucru care nu este întotdeauna posibil. Necunoașterea acestor limitări, neluarea lor în considerare sau a efectelor acestora asupra funcționalității structurii J2 pot lesne conduce la nerealizarea unor produse de informații integrate sau a unor produse de informații inconsistente, inutile comandantilor pentru luarea unor decizii adecvate.

4. Apariția necesității de abordare integrată a suportului informativ

În afara considerațiilor enunțate anterior și pentru o mai bună prezentare a tranziției compartimentelor de tip J2 de la o așa-zisă structură „clasică” la una „modernă”, tranziție bazată pe analiza funcționalității acestor capacități, este important de amintit modul în care a apărut această problemă.

Originea ideii de a crea și totodată moderniza structurile care susțin din punct de vedere informativ deciziile factorilor de comandă a apărut foarte repede după terminarea așa-numitului „Război Rece”. Cauza care a determinat apariția acestei idei și primele abordări de integrare a acestor structuri au fost determinate de existența a două capacități de colectare, ambele utilizând același tip de surse. Este vorba despre

¹² SiD – Superstructure Group - Integrated Intelligence Solution. Grupul de cercetători subliniază importanța exploatării în comun a informațiilor pe baza unor acorduri și memorandumuri pp.6-12.

produsele de informații rezultate din evaluarea, procesarea, colajul și analiza informațiilor culese de la factorii umani, prin utilizarea fie a capacităților de colectare de tip HUMINT, fie a celor de tip Contrainformații.

Dacă primul tip de capacitate își axează acțiunile în special pe identificarea, localizarea, documentarea elementelor opuse unei forțe și a acțiunilor acestora, cea de a doua categorie își va axa eforturile de colectare pentru a identifica, localiza și documenta mijloacele specifice aparținând elementelor opuse unei forțe care încearcă să identifice, localizeze sau documenteze date și informații privind forțele proprii sau amice dislocate în teatrul de operații. Inițial s-a apreciat că cele două capacități de colectare nu interferă datorită obiectivelor pe care își axează activitatea. Această apreciere este perfect valabilă, atâta timp cât avem de a face cu situații „clasice”, în care două forțe urmează să se confrunte, iar zonele și metodele lor de acțiune aparțin spectrului clasic de confruntare dintre două componente militare. Însă, pe măsura evoluției spectrului de amenințări, atât la adresa siguranței naționale a fiecărui stat în parte, cât și la adresa comunității internaționale, aceste genuri de confruntări au fost înlocuite cu unele noi, în care partea oponentă a unei forțe poate fi mai mult sau mai puțin cunoscută. Aprecierea este valabilă nu numai din perspectivă spațială, dar și din perspectivă operativă și temporală. Altfel spus, zonele de operații actuale subliniază că, uneori, este foarte dificil să precizezi cu exactitate unde este partea oponentă, care sunt tacticile și tehnicile pe care urmează să le folosească sau care va fi momentul în care va acționa. Mai mult, uneori se constată că, dacă unele entități prezente în zona de operații sunt, inițial, neutre sau chiar susțin obiectivele unei forțe dislocate, ulterior își pot modifica atitudinea, devenind neutre sau chiar ostile¹³.

Ca urmare, se poate vorbi de o „dizolvare” a prezenței oponentilor unei forțe în spațiul zonei respective de operații și, în această situație, devine, dacă nu imposibil, cel puțin foarte dificil de dat imediat răspunsuri la întrebări de genul: „Unde sunt localizate elementele ce se opun operațiilor forței?”, „Care sunt capacitățile militare ale oponentilor forței?” sau similare.

Cele două tipuri de capacități amintite anterior în cazul situațiilor operative moderne vor acționa, evident, în aceeași arie de operații, având aceeași zonă de interes din punct de vedere informativ. Mai mult, este foarte posibil ca cele două tipuri de capacități să colecționeze informații din aceleași surse. Ca urmare, riscul ca eforturile de colectare să fie dublate sau ca utilizarea capacităților de colectare să fie făcută în mod inefficient este foarte mare. În afara acestor riscuri evidente cel mai important aspect este legat chiar de credibilitatea informațiilor obținute. Obținerea a două informații despre același fenomen presupune un anumit grad de verificare a datelor obținute. Această concluzie, ținându-se cont de aspectele enunțate anterior, este falsă, întrucât, în realitate, nu este vorba de două informații referitoare la același fenomen, ci de doar două colectări succesive ale aceleiași informații. Cel mult se pot trage concluzii privind consistența informațiilor furnizate de sursa respectivă, în

¹³ Despre ontologia informațiilor și conflictelor integrate, aprilie 2001, Michael Wilson Decision Support Systems, Inc. pp. 13-14. Autorul prezintă nu numai inutilitatea abordării clasice a noțiunii de oponent, din punct de vedere al suportului informativ, subliniind că, inclusiv cei care iau decizii trebuie să își schimbe această abordare cu privire la oponenti și informațiile colectate despre aceștia.

sensul stabilității sale temporale, deși chiar și cu privire la această concluzie pot fi ridicate multe alte semne de întrebare, dar care nu fac obiectul lucrării de față.

S-a constatat că, date fiind caracteristicile zonelor de operații actuale, trebuie asigurată o coordonare permanentă între acțiunile celor două tipuri de capacități. Această soluție a trebuit nu numai să elimine duplicările de eforturi de colectare, dar în același timp, și să inducă existența unui sprijin benefic între cele două capacități din punct de vedere al informațiilor deținute la un moment dat, în scopul satisfacerii cerințelor determinate de planul de culegere de informații al structurilor de tip J2. Această soluție adoptată de către Armata Statelor Unite și ulterior și de către alte state a fost numită J2X sau CJ2X¹⁴.

Structura, dincolo de denumirea sa, a fost creată în cadrul compartimentului J2 pentru a asigura coordonarea, conducerea și deconflictuarea operațiilor desfășurate în zona de responsabilitate de către capacitățile de tip HUMINT Contrainformații. Mai mult, dat fiind faptul că în marea lor majoritate informațiile colectate de capacitățile de tip Contrainformativ țin de darea unor răspunsuri comandantului pentru luarea deciziilor referitoare la Protecția Forței, ceea ce include și protecția unor capacități de colectare ale compartimentului J2, s-a mers mai departe, incluzând în funcționalitățile acestei noi secțiuni din cadrul J2 și „coordonarea, conducerea și integrarea produselor de informații în operațiile de securitate și protecția Forței”. Important este faptul că, odată cu rezolvarea unei probleme simple de realizare a coordonării și cooperării privind operațiile derulate de unele capacități militare, s-a obținut și prima secțiune din cadrul J2 care, dat fiind scopul său de bază, a fost obligată să acționeze integrat și să abordeze integrat informațiile obținute. Așa cum au arătat dezvoltările ulterioare ale funcționalității acestei structuri, inclusiv funcționalitatea de analiză a J2 a fost diseminată către această secțiune. Astfel, J2X sau CJ2X a preluat un nivel primar de analiză a informațiilor obținute, tocmai pentru a putea avea o reală capacitate de a coordona, conduce și deconflictuarea acțiunilor celor două tipuri de capacități de colectare a informațiilor enunțate anterior.

Urmare a rezultatelor benefice înregistrate prin implementarea acestei structuri asupra operațiilor de colectare de informații coordonate și conduse global de J2, s-a considerat că soluția respectivă este una foarte bună și, prin urmare, abordarea integrată a produselor de informații este, în același timp, o soluție viabilă și pentru creșterea calității acestor produse la nivel J2 și a eficienței efortului general de colectare de informații din zona de operații. Înainte de a trage concluzia că această soluție poate fi adaptată imediat și la nivelul J2, trebuie să mai subliniem câteva din caracteristicile funcționale ale structurii J2X, fără a intra însă în detalii, deoarece compartimentul de tip J2X nu este subiectul prezentei lucrări.

Această structură poate fi caracterizată ca o soluție de abordare integrată a realizării unor produse de informații, atunci când studiem acest aspect doar din

¹⁴ Joint sau Combined Joint 2X așa cum se regăsește în documentele originale ale Armatei Statelor Unite[1], [2], [3], [4].

perspectiva „monosursă”, „monoutilizator”¹⁵. Prin urmare, concluziile ce se desprind imediat nu pot fi ușor generalizate și asupra compartimentelor J2 de tip multinațional.

Dincolo însă de unele neajunsuri sau demersuri anevoioase privind această secțiune, J2X, trebuie privit și rezultatul pozitiv al introducerii sale în efortul de integrare a produselor de informații, încă din fază de colectare, chiar dacă rezultatele privesc doar utilizarea unui singur tip de sursă, și anume sursele umane. Mai mult, apariția acestei secțiuni în cadrul J2 a arătat că abordarea integrată a produselor de informații este o necesitate, din punct de vedere al calității conținutului produse informative, și o necesitate funcțională pentru J2. Concluzia trebuie privită atât în sensul îmbunătățirii activității compartimentului J2, din punct de vedere al abordării integrate a informațiilor obținute, cât și în sensul creșterii fiabilității sale funcționale, în contextul actualelor teatre de operații și al cerințelor crescânde față de suportului informativ, în vederea luării deciziilor la nivel de comandă.

5. Noul spectru de funcționalități al unui compartiment de tip J2

Pe linia funcționalităților ce pot fi dezvoltate pentru compartimentele J2, s-a identificat că, dată fiind eficiența și necesitatea abordării integrate a produselor de informații, J2 ar trebui, cel puțin funcțional, să-și definească un cvorum intern, capabil să integreze totalitatea informațiilor deținute și, chiar mai mult, să reușească să coordoneze acest proces la nivelul J2 și al zonei de operații, ținând cont de prezența altor structuri similare J2 în aceeași arie de responsabilitate sau de interes. Această funcționalitate, luând în considerare structura generică prezentată anterior, nu este nici pe departe una nouă. În fapt, ea preia parțial elemente din funcționalitățile de bază ale secțiunilor de Management al culegerii de informații și Analiza și elaborarea produselor de informații. Altfel spus, partea celor două secțiuni care vizează integrarea produselor de informații rezultate este preluată și gestionată de către această nouă funcțiune derivată. Produsele obținute, precum și nivelul cunoașterii atins la un moment dat sunt evaluate prin această funcționalitate și integrate în contextul celorlalte informații deținute de către un comandament. Dat fiind faptul că această funcțiune asigură comandantului cunoașterea necesară luării unor decizii viabile, acestei funcțiuni i se pot adăuga și parțial elemente ale funcționalității de planificare ce aparține secțiunii de Planificare. În felul acesta, preluând elemente din cadrul funcționalităților „clasice” ale unui compartiment J2, se identifică o nouă funcțiune, derivată, care poate asigura coordonarea funcționalităților de bază ale J2 atât cu compartimentele comandamentului din care face parte, cât și cu alte structuri similare existente în aria de responsabilitate. Noua funcționalitate este, evident, o funcționalitate de interfațare a J2. Deși elementele acestei funcționalități au existat în cadrul J2 aprioric dezvoltării sale, a fost necesar să se identifice ca fiind critică

¹⁵ Denumirile se referă la concluziile rezultate din definiția acestei secțiuni a J2. Definiția prevede coordonarea și deconflictualizarea celor două tipuri de colectori de informații din același tip de sursă, și anume de la factori umani. Cât privește denumirea de „monoutilizator”, este specific faptul că această secțiune a fost utilizată prima oară de Armata Statelor Unite, și nu de un mediu multinațional, chiar dacă uneori se regăsește referința în J 2-01 despre așa-numitul Combined Joint J2X.

necesitatea abordării integrate a produselor de informații, pentru a putea identifica și genera această nouă funcțiune derivată.

II. Abordarea integrată a informațiilor utilizate în procesul de realizare a produselor de informații

1. Necesitatea abordării integrate a procesului de evaluare și generare a produselor de informații

Continuând aprecierile făcute anterior, trebuie să subliniem că necesitatea abordării integrate a produselor de informații a apărut nu numai ca o reflectare a problematicii privind funcționalitățile compartimentelor J2, dar și ca o cerință impusă de comandanți drept urmare a creșterii complexității și dinamicii manifestărilor factorilor ce pot influența deciziile acestora.

Un prim aspect este cel legat de modul în care e abordată obținerea produselor de informații¹⁶. Dacă problema este abordată inițial doar din punct de vedere al impactului militar al acțiunilor forțelor oponente asupra forțelor dislocate în diferite zone de interes, ulterior realitatea operațională a zonelor de responsabilitate a demonstrat că ritmul de aplicare al unei decizii anume poate fi influențat prin consecințele sale și de alți factori neluați în considerare până la momentul respectiv. Este suficient să abordăm oricare dintre zonele în care sunt dislocate forțe militare în prezent, pentru a înțelege că, pe lângă factorii militari, o deosebită importanță o au și factorii de mediu, geografici, cei sociali, economici și, uneori, chiar cei politici. Ca urmare, necesitatea comandanților de a avea o imagine globală asupra oponentilor săi trebuie completată și cu influențele și efectele pe care le pot induce alți factori. Evident, unele, dacă nu chiar majoritatea informațiilor referitoare la acești factori, nu intră sub sfera de răspundere a capabilităților de colectare din coordonarea compartimentului J2. Acestea pot fi obținute prin consultarea organizată și direcționată pe problematici specifice, de la alte organizații sau agenții prezente în zona de responsabilitate a comandantului respectiv. Aceste entități nu se află, de obicei, sub directa sa comandă, ci poate doar în coordonarea sa sau, chiar mai mult, au doar notificată prezența în zonă, fără a avea obligația de a coopera direct cu factorii de comandă ai forței dislocate.

Un alt aspect care a indus necesitatea abordării integrate a produselor de informații se referă la coexistența mai multor contingente militare în aceeași zonă și la faptul că, de multe ori, un fenomen ce se manifestă sau o amenințare identificată în zona de responsabilitate a unui contingent poate influența operațiile desfășurate de alt contingent în respectiva sa zona de responsabilitate. Ca urmare, imaginea integrată a situației oponentilor unei forțe dintr-o zonă de responsabilitate poate fi obținută doar prin integrarea informațiilor contingentelor respective. Pe lângă abordarea integrată a problemei produselor de informații, această observație presupune și existența, în

¹⁶ Despre ontologia informațiilor și conflictelor integrate, aprilie 2001, Michael Wilson Decision Support Systems, Inc. p. 45. Autorul subliniază necesitatea trecerii de la abordarea clasică la o abordare multidisciplinară, capabilă să ofere un tablou real privind nivelul amenințărilor într-o anumită zonă sau într-un anumit domeniu.

planul vertical sau orizontal al structurilor militare a unor grupuri de lucru capabile funcțional să îndeplinească această cerință fără însă să modifice sau să schimbe major funcționalitățile de bază ale compartimentelor J2.

Un alt aspect care determină necesitatea integrării produselor de informații se referă la factorul timp. Este evident că, dacă intervalul de timp scurs între momentul în care un comandant își comunică intențiile sale și cel în care acesta ia o decizie anume și alege un anumit curs de acțiune este scurt, ciclul decizional al oponentilor unei forțe va fi mai afectat de acțiunile forței dislocate și, prin urmare, rezultatele planificate ale unei operații vor fi obținute mult mai repede. Această situație se caracterizează printr-o folosire eficientă a capacităților militare dislocate la un moment dat în teatrul de operații. Vom putea analiza cu ușurință rezultatele și operațiile respective, prin prisma unor criterii de eficiență financiară impuse în relația mediului militar cu societatea civilă. Pentru ca acest ritm optim să fie atins, produsele de informații furnizate comandanților trebuie nu numai să răspundă criteriilor calitative și cantitative, ci și, în același timp, să fie oportune și să își mențină calitățile pentru o anumită perioadă de timp dat. Aceasta, impune și caracterul de prognoză al acestora. Îndeplinirea criteriilor de oportunitate și de prognoză ale produselor de informații impune integrarea produselor de informații încă din faza de colectare a acestora. Concluzia derivă și din observațiile legate de eficiența folosirii capacităților de colectare și trebuie luată în considerare pentru evitarea duplicării eforturilor de colectare sau utilizare a unor colectori în mod impropriu.

Rezultă că, fie dintr-unul din motivele enunțate anterior, fie doar din simpla înțelegere a faptului că produsele de informații trebuie să ofere o perspectivă integrată asupra oponentilor unei forțe, problema abordării integrate implică nu numai o reformulare structurală a compartimentului J2, dar și o abordare procedurală diferită.

În momentul în care proiectăm și dezvoltăm în mod integrat anumite capacități de suport informativ ale unei forțe dislocate, vom induce o tranziție de la abordarea „clasică” a funcționalităților compartimentului J2 la una „modernă” capabilă să ofere „serviciile” sale într-un ritm susținut, îndeplinind criterii de calitate, cantitate, oportunitate și prognoză în ceea ce privește produsele și procedurile sale.

2. Caracteristicile produselor de informații integrate¹⁷

În încercarea de a surprinde câteva dintre transformările „moderne” ale structurilor și funcționalităților compartimentelor J2, este necesar să se aibă în vedere unele caracteristici generale pe care trebuie să le îndeplinească produsele de informații obținute integrat.

Aceste caracteristici ale produselor de informații integrate, acceptate de majoritatea specialiștilor în domeniu, sunt următoarele:

a. De multidisciplinaritate - rezultată din combinarea punctului de vedere militar cu alte puncte de vedere, cum sunt cele de factură geografică, religioasă, etnică, socială, economică sau chiar politică, oferă comandantului posibilitatea de a vedea

¹⁷ Așa cum rezultă din cerințelor impuse în prevederile doctrinale ale unor state [1], [11].

implicațiile deciziilor sale, ale cursului de acțiune stabilit, atât prin prisma unor efecte militare, cât și prin cea a unor efecte directe sau indirecte de altă natură.

b. De coordonare – este dată de faptul că eforturile de colectare sunt coordonate între structurile de tip J2, organizațiile și agențiile care există la un anumit moment dat în aceeași zonă de interes. Caracteristica de coordonare presupune, implicit, evitarea manifestării unor interese de colectare divergente pe anumite categorii sau tipuri de informații.

c. De interdependentă – este dată de faptul că, în sine, conținutul produselor de informații integrate depinde atât de cunoașterea precedentelor, cât și a prognozelor făcute anterior pe problematica respectivă. Aceasta dependentă este indusă de conținutul procedurilor și instrucțiunilor agreeate la un moment dat, privite ca un rezultat al consensului referitor la suportul informativ dintr-o zonă de interes, pe diverse problematici sau domenii de interes.

d. De stabilitate și prognoză – este dată de consecințele trecerii de la o abordare „clasică” la una „modernă”. Permite asigurarea unei stabilități temporale a conținutului produsului informativ și obținerea unei prognoze consistente pentru o anumită perioadă de timp. Aceasta este foarte importantă, deoarece, pe lângă flexibilitatea firească ce trebuie să o aibă deciziile unui comandant, produsele de informații trebuie să asigure și un anumit grad de stabilitate al aceluiași decizii.

e. De flexibilitate – este dată de adaptarea continuă a conținutului la realitățile zonei de operații. Se obține fie în limitele de spațiu și timp caracteristice operațiilor desfășurate, fie prin schimbarea parametrilor de spațiu și timp, atunci când pentru oponentii unei forțe au loc transformări majore în tabloul de ansamblu al acțiunilor lor¹⁸.

Aceste caracteristici generale pe care le au produsele de informații integrate induc o redistribuire a funcționalităților la nivelul compartimentelor J2, realizând trecerea de la o structură „clasică” la una „modernă”. Mutațiile induse la nivelul funcționalităților J2 reprezintă adaptarea acestei structuri la cerințele teatrelor de operații moderne și la solicitările factorului de comandă față de suportul informativ.

III. Noi structuri funcționale definite la nivelul structurilor de tip J2

1. Tipuri de structuri noi interfuncționale: definire, funcțiuni

Pornind de la exemplul oferit de crearea structurilor de genul J2X, au fost formulate principiile și funcțiunile derivate ce caracterizează una din cele mai importante schimbări și, totodată, una din cele mai importante structuri operaționale create la nivelul J2, Centrul de Informații Întrunit (Joint Combined Center – JIC¹⁹), pe care îl vom denumi în continuare JIC.

¹⁸ Despre ontologia informațiilor și conflictelor integrate, aprilie 2001 Michael Wilson Decision Support Systems, Inc. p. 46. Autorul subliniază că produsele de informații trebuie să dețină o anumită continuitate analitică, și nu un caracter de arhivare istorică a faptelor și proceselor documentate.

¹⁹ Așa cum se regăsește denumită în Doctrina Armatei SUA J 2-01.

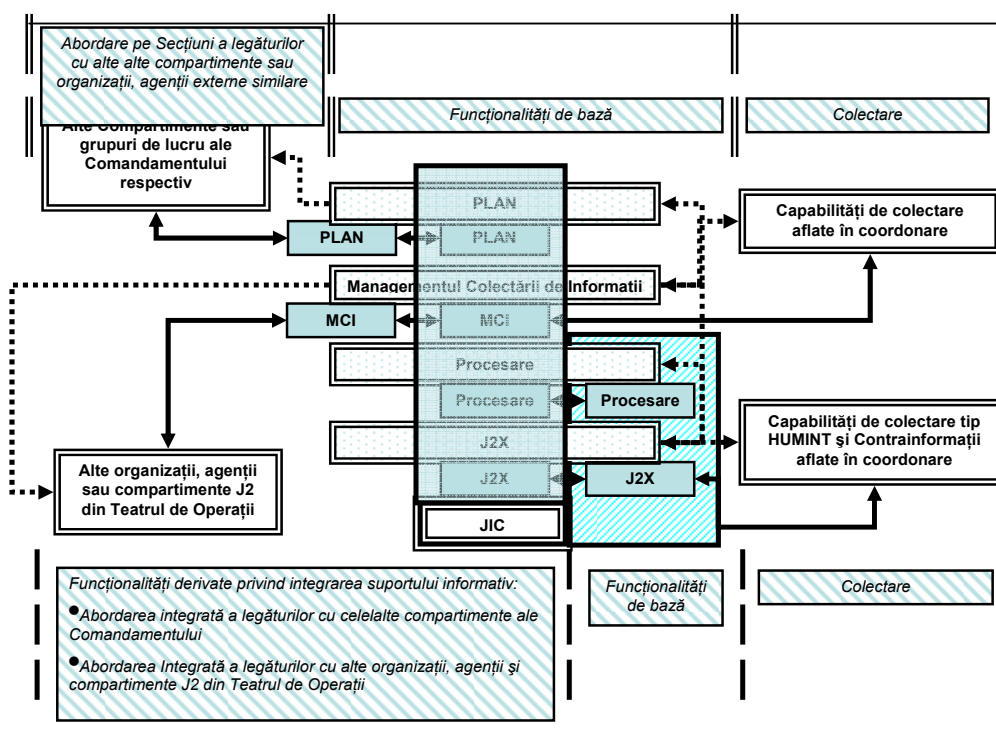

Fig. 1

Pornind de la analiza funcțiilor J2 și ținând cont de principalele caracteristici pe care ar trebui să le aibă produsele de informații integrate, este ușor de stabilit că acestea servesc două obiective majore. Pe de o parte, funcția generală a J2, iar pe de altă parte, alte funcțiuni dezvoltate din aceasta, legate de coordonarea activităților J2 cu alte compartimente ale aceluiași comandament sau alte organizații, compartimente sau chiar agenții similare care coexistă cu acesta în aceeași arie de responsabilitate. O simplă schemă cu privire la structura J2, înainte și după adoptarea structurii operative JIC ca interfață destinată funcționării integrate a J2, explică aproape de la sine în ce a constat mutația survenită, precum și alte structuri potențiale ce pot fi dezvoltate. În figura prezentată, se observă care era spectrul de utilizare a funcționalităților J2 în mod „clasic”, înainte de dezvoltarea JIC. Nu exista o nuanțare a funcționalităților de bază care să permită abordarea specializată a problematicii integrării activităților și produselor specifice J2. Introducerea JIC și diferențierea abordării problematicii integrării produselor de informații ale J2 au permis nu numai menținerea proceselor de bază interne, dar, în același timp, și dezvoltarea și specializarea unor funcționalități, prin introducerea JIC, care să permită optimizarea procesului de abordare integrată a suportului informativ, în contextul celorlalte compartimente din cadrul aceluiași Comandament și al altor organizații, agenții sau compartimente J2 ce există în teatrul de operații.

Figura de mai sus a permis identificarea și dezvoltarea ulterioară și a altor concepte privind abordarea integrată a activităților J2. Deși nu sunt încă perfect

fundamentate din punct de vedere doctrinal, este semnificativ să amintim Celula de Analiză a Tuturor Surselor (All Sources Cell – ASC în literatura de specialitate) sau inițiativa privind activitatea J2X, cum ar fi constituirea Batalionul Multinațional de Informații (Multinational Intelligence Battalion - MIB în literatura de specialitate), structuri care ar avea rolul să dezvolte și mai mult aspectul integrat al activităților unor secțiuni din cadrul J2, cum sunt secțiunile de Procesare și J2X. Indiferent care va fi însă rezultatul preocupărilor de dezvoltare doctrinală și de implementare inclusiv a acestor concepte, ideea fundamentală de transformare și introducere a unor concepte noi moderne în structura J2 rămâne ca o evoluție firească impusă atât de complexitatea formelor de manifestare a spectrului de amenințări la adresa securității Forțelor în diferite zone de interes, cât și de necesitățile actului de decizie ce impune un nivel de cunoaștere din ce în ce mai ridicat al oponentilor și a capacităților acestora. Adaptarea structurii J2 este, deci, un fenomen firesc, care trebuie luat în considerare, pentru a putea asigura nu numai consistența acțională a compartimentelor J2, dar și capacitatea acestuia de a furniza calitativ și cantitativ răspunsuri oportune, consistente, necesare deciziilor factorilor de comandă.

Bibliografie

- [1] Joint Publication 2-01 Joint and National Intelligence Support to Military Operations 07 Octombrie 2004.
- [2] Joint Publication 2-01.1 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Intelligence Support to Targeting 9 Ianuarie 2003.
- [3] Joint Publication 2-01.3 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Intelligence Preparation of the Battlespace 24 May 2000.
- [4] Joint Publication 2-03 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Geospatial Information and Services Support to Joint Operations 31 March 1999.
- [5] Counterinsurgency Operation and Intelligence Collection and Analysis Dan Zeytoonian.
- [6] Department of the Army Pamphlet 600-3-35 Branch Code 35 Military Intelligence.
- [7] Full Spectrum Analysis – A New Way of Thinking for a New World - Adrian Wolfberg.
- [8] Protecting America's Freedom in the Information Age - A Report of the Markle Foundation Task Force - October 2002.
- [9] Creating a Trusted Network for Homeland Security Second Report of the Markle Foundation Task Force .
- [10] The National Intelligence Strategy of USA Octombrie 2005.
- [11] Joint Intelligence Doctrine - B-GJ-005-200/FP-000 Canadian Forces.

***SECURITATEA ÎN REGIUNEA EXTINSĂ
A MĂRII NEGRE***

SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN SUD-ESTUL EUROPEAN ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Dr. Petre DUȚU*

L'Europe du Sud – Est représente une division du continent européen après la Guerre Froide et comprends, selon de la source choisi, un nombre variable des Etats de la zone. N'importe quoi soit la composante de cette structure, la sécurité nationale constitue une préoccupation pour tous les pays de la région. Celui –ci parce que dans les uns des pays de cette région il y a encore des problème épineux de nature sociale, économique, politique, militaire, ethnique, religieux. Dans ce sens, le conflit du Kosovo est une preuve concluante. En outre, la globalisation, comme phénomène complexe, omniprésent et multidimensionnel, par ses effets, a un fort impact sur la sécurité des Etats de la région. Les pays de l'Europe du Sud-Est peuvent garantir leur sécurité par le développement durable, la bonne gouvernance, la stabilité, la coopération et la paix.

I. Caracterizarea succintă a mediului de securitate din Europa de Sud - Est

Europa de Sud-Est cuprinde aproape în întregime Peninsula Balcanică. Această parte a continentului european apare sub acest nume după 1989, căci, pe timpul Războiului Rece, statele din această zonă erau socotite ca aparținând Europei de Est¹. După prăbușirea regimului comunist în țările din această regiune a început un proces de tranziție democratică, întrerupt în statele din componerea Federației Iugoslave de conflicte etnice și/sau religioase.

Mai mult de 10 ani de schimbări în Europa de Sud-Est au modificat și remodelat peisajul politic local. Progresiv, societățile din această regiune au reluat tradițiile democratice, prin mari eforturi și, cu prețul a multe sacrificii, au început transformarea vieții lor politice, economice, sociale și culturale. Acest proces a fost lung, lent și adesea dureros, căci reînnoirea politică generează explozii naționaliste. Rezultatele lor, mai ales în primii ani, s-au dovedit mai curând modeste în transpunerea în practică a economiei de piață, aceasta făcând pereche cu întârzierea reformelor, corupția și șomajul. În plus, pluripartidismul, libertatea de expresie, respectul drepturilor omului și libertățile fundamentale au dus la apariția intoleranței, a criminalității, diviziunii etnice, ambițiilor și pretențiilor naționaliste. *Aceste aspecte negative neliniștitoare*, a căror manifestare și intensitate diferă de la țară la țară, *nu constituie unica caracteristică a situației din Europa de Sud-Est*. Totuși, ele sunt foarte semnificative pentru o posibilă degradare a situației care, la rândul său, să influențeze relațiile diferitelor etnii care trăiesc în aceste state. De altfel, criza din Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Macedonia, de exemplu, reprezintă o ilustrare a acestui fapt.

Influența factorilor externi - o altă caracteristică - nu este nici ea de neglijat. Manifestarea primelor tendințe separatiste în Slovenia, care au provocat o bulversare

* Cercetător științific gr. II, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ Milan MILANOV, *Le sud-est européen douze ans plus tard entre réformes et crises, plus près des crises*, în http://www.afri-ct.org/article.php3?id_article=119, p.1.

profundă în sânul fostei federații, au continuat cu conflicte sângeroase. Comunitatea internațională, reprezentată de ONU, Uniunea Europeană, SUA, Germania și alte state europene, a trebuit să intervină folosind toate mijloacele legale la dispoziție, de la diplomație până la intervenția militară.

Analiza situației din zonă ar fi incompletă dacă nu s-ar avea în vedere și *impactul anumitor interese islamice asupra derulării evenimentelor din fosta Iugoslavie*, impact evidențiat prin influența ideologică, furnizarea de materiale, susținere financiară și logistică prin intermediul mercenarilor sau al armamentelor.

Criza etnică a cunoscut cea mai pregnantă manifestare în Kosovo. De altfel, această criză nu și-a găsit încă rezolvarea adecvată. Soluția propusă de către emisarul special al ONU, în februarie 2007, pentru Kosovo a nemulțumit profund Serbia și pe sârbii din Kosovo, mai ales. În esență, propunerea se referă la crearea "unui alt stat albanez". De altfel, Serbia speră ca Rusia să o sprijine în respingerea acestei soluții, apreciată ca nefiind corectă. În acest sens, Belgradul face front comun cu Moscova, Rusia intenționând să își exercite dreptul de veto, în cazul în care propunerile enunțate de Ahtisaari la începutul lunii februarie vor ajunge pe masa Consiliului de Securitate, în forma actuală.

Pe de altă parte, criza macedoneană a fost rezultatul măsurilor adoptate de către factorii implicați pentru soluționarea conflictului din Kosovo. Voința lor de a stabili în această regiune o societate multiethnică, drept bază a unui regim stabil și democratic, nu a dat rezultatele scontate. Dimpotrivă, s-a asistat la procese de separare etnică, pregătind astfel viitorul unei entități statale reprezentând etnia predominantă în Kosovo. În același mod, după ce s-a afirmat că sârbii practică purificarea etnică, s-a observat o nouă practică etnică pentru albanezi. Occidentalii au subestimat extremismul armat ce venea din Kosovo și, probabil, va continua să se manifeste și în viitor, datorită susținerii pretențiilor kosovarilor de către unele state occidentale.

O altă caracteristică a zonei o constituie *noul peisaj geostrategic dominat de puterile occidentale*. Desigur, nu se poate nega că divergențele, contradicțiile și opozițiile între diferitele populații și etnii ce trăiesc în sud-estul european reflectă o moștenire a istoriei. În același timp, nu este mai puțin adevărat că marile puteri, mânate de interesele lor, atât în trecut, cât și acum, decid soarta statelor din zonă, potrivit unor criterii și idealuri doar de ele cunoscute. Crizele succesive ce au marcat epilogul dezintegrării Federației iugoslave sunt o dovadă concretă a acestui lucru. Cauzele interne au fost puternice, dar nu au lipsit presiunile și amestecul puterilor occidentale. Astfel, la debutul evenimentelor centrifuge din Iugoslavia, țările occidentale au anunțat că apără integritatea Federației iugoslave. Mai târziu, după ce Germania, rapid, a recunoscut Slovenia și Croația, celelalte țări occidentale și-au schimbat atitudinea față de integritatea Iugoslaviei. Practic, ele au recunoscut statele secesioniste. Totuși, adevărata miză a conflictelor care s-au produs în această regiune nu a dispărut. Este vorba de rivalitatea americano-rusă. După ce a reușit să deposedeze Rusia de statutul de superputere, SUA au dorit să o îndepărteze din această regiune, în care aceasta avea o puternică influență.

Totuși, statele din Europa de Sud-Est, pe lângă tensiuni, crize și conflicte sociale, etnice și religioase, au avut și unele „câștiguri” în această perioadă. În acest

sens, se pot menționa: instaurarea unor regimuri democratice; punerea în practică a unei economii de piață funcționale; apariția unei societăți civile viabile, responsabile și active; aderarea unora dintre statele din această regiune la Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică.

În tabelul nr. 1 sunt prezentate o serie de date statistice despre statele din Europa de Sud–Est². Aceste date evidențiază marile diferențe ce există între țările din această regiune în ceea ce privește: suprafața, numărul de locuitori, produsul intern brut pe locuitor, apartenența la diferite organizații politico-militare și politico-economice. O primă observație se referă la faptul că puține state din zonă au un număr mare de locuitori - Turcia și România au populații mai numeroase (74.709.412, respectiv 22.272.000 locuitori). În al doilea rând, dintre statele secesioniste, doar Croația și Slovenia, care au ieșit din Federația iugoslavă mai puțin sau de loc șifonate, au PIB pe locuitor mare, 11.670 de dolari, respectiv, 20.730 de dolari, în timp ce celelalte state care au cunoscut războiul civil și/sau conflictele interetnice și religioase au PIB pe locuitor între 5.000 și 8.000 de dolari. În al treilea rând, numai Slovenia este stat membru al UE și al NATO. Această stare de lucruri poate genera, în timp, apariția și manifestarea unor stări tensionale între statele ce au aparținut Federației iugoslave. În fine, în discuții pentru aderare la UE sunt doar Turcia și Croația, celelalte state din zonă, care nu au calitatea de membru al UE, mai au de așteptat. Apartenența la NATO și UE poate reprezenta un avantaj serios atât în materie de securitate națională, cât și de dezvoltare economică.

Tabel nr.1

Date statistice referitoare la țările din Europa de Sud–Est

Țara	Suprafață- (km²)	Populație	PIB/locuitor r /(\$ în 2004	Membru NATO	Membru UE
Albania	28.748	4.124.801	5.070	-	-
Bosnia – Herțegovina	51.129	4.220.000	7.430	-	-
Bulgaria	110.910	7.707.495	7.870	Da	Da
Croația	56.542	4.437.460	11.670	-	În discuție
Grecia	131.940	11.080.000	22.000	Da	Da
Republica Macedonia	25.713	2 045 262	6.480	-	-

² *L'UE et les pays de l'Europe du Sud-Est créent une nouvelle Communauté de l'énergie*, în <http://www.unctad.org/TEMPLATES/Webfluyer.asp/doc=6341 &Item=33698&lang=2>, FICHE DE DONNÉES sur la population mondiale 2005 du POPULATION REFERENCE BUREAU, în <http://www.prb.org/>, <http://www.wikipedia.org/>

Țara	Suprafață- (km ²)	Populație	PIB/locuitor /(\$ în 2004	Membru NATO	Membru UE
România	238.391	22. 272. 000	8.190	Da	Da
Serbia & Muntegru	102.350	10. 832 .545	Nu sunt date	-	-
Slovenia	20.273	2. 011. 070	20.730	Da	Da
Turcia	780.580	74.709. 412	7.680	Da	În discuție

II. Globalizarea – fenomen complex, omniprezent și multidimensional

Termenul globalizare este astăzi folosit mai mult ca oricând. El este un cuvânt la modă, fiind utilizat atât pentru a explica complexitatea vieții și activității umane, interrelaționarea și intercondiționarea comunităților și grupurilor umane, cât și pentru a justifica unele efecte negative din economiile naționale și economia mondială.

În același timp, potrivit unei percepții larg răspândite, globalizarea corespunde generalizării interconexiunilor geografice între produse, piețe, întreprinderi și factorii de producție (mâna de lucru, capitaluri, informație etc,) pentru fiecare, din care o parte crescândă este creată sau disponibilă într-un număr sporit de țări și, îndeosebi, din ce în ce mai mult, în țările în dezvoltare. Această definiție, într-un fel, dă o explicație plauzibilă dezvoltării schimburilor comerciale internaționale, formării unei vaste piețe de capitaluri și creșterii numărului și a greutateii firmelor transnaționale în sistemul economiei mondiale.

„Ca termen strict, globalizarea semnifică multitudinea de transformări economico-sociale înregistrate de omenire în prezent, extinse la scară integratoare și generate de impactul fluxurilor financiar-monetare transcontinentale asupra caracteristicilor interacțiunilor sociale. Globalizarea se referă la acea transmutație intervenită în structura și modul de organizare a societăților omenești care a dus la ampla disociere și polarizare a statelor-națiune sau, cel puțin, a ceea ce a mai rămas astăzi, la început de mileniu trei din acestea”³. Într-o lume ce devenea, pe zi ce trecea, din ce în ce mai interdependentă, evenimentele economice, politice și militare de peste mări și țări aveau un impact imediat „acasă” și, în paralel, orice zguduire a mediului intern al statului-națiune genera valuri de reacție în teritorii situate la mii de kilometri distanță. De fapt, globalizarea înseamnă o împletire între local și global, astfel că impactul evenimentelor de la distanță este amplificat, în timp ce majoritatea evenimentelor locale pot avea consecințe mondiale enorme. De aici și teama oamenilor față de efectele globalizării.

³ Florin, ERHAN, **Globalizarea. În căutarea echilibrului**, București, Editura Economică, 2003, p.9.

În realitate, globalizarea poate fi percepută ca fiind, simultan, un *fenomen complex, omniprezent și multidimensional*.

Globalizarea reprezintă un *fenomen complex*, întrucât se desfășoară în toate sectoarele de activitate umană din întreaga lume, în condiții extrem de diverse de dezvoltare economică, socială, politică și culturală. Ea este un fenomen concomitent discontinuu și neterminat. Această neterminare apare din faptul că globalizarea nu semnifică o tendință ineluctabilă a universalizării. Particularitățile naționale, cum este cazul îndeosebi în Europa de Est și Africa, rămân nu doar prezente, ci ele au tendința să se exacerbeze. Se poate chiar spune că marșul forțat către globalizare își află justa sa contrapartidă în tendința întoarcerii unor state sau grupuri etnice la irezistibilul „național” și „local”, la ceea ce, de obicei, se numește „*întoarcerea la origini*”.

Complexitatea sa, rezidă, de asemenea, în faptul că ea promovează, de regulă, interesele statelor puternic dezvoltate economic și ale întreprinderilor multinaționale. De aici o interferare cu interesele regionale și naționale. Astfel, economiile nu mai sunt deschise, în prezent, cum erau înainte de 1914, dacă se consideră partea de schimburi în PIB-ul principalelor țări industrializate. În ceea ce privește mobilitatea capitalului, importanța sa actuală în Regatul Unit al Marii Britanii (6,5% din PNB) este inferioară nivelului său din 1914. În această țară, ca în toate celelalte cu nivel de dezvoltare comparabil, restricțiile migrațiilor de muncă sunt înfinit mai draconice astăzi decât erau la începutul secolului XX⁴.

Un alt aspect, ce denotă complexitatea globalizării îl constituie faptul că aceasta pune în mișcare forțe numeroase și, mai ales, contradictorii. Pe de o parte, ea naște o tendință de standardizare și de uniformizare, mai ales din punctul de vedere al unor consumuri culturale. Dar, pe de altă parte, ea accentuează competiția între state și între întreprinderi care, pentru a se diferenția unele de altele, contracarează efectele uniformizării.

În același timp, complexitatea globalizării este evidențiată de realitatea că acest fenomen nu reduce disparitățile de bogăție care se reflectă în diferențele în materie de creștere economică și de dezvoltare științifică și tehnică. Astfel, potrivit Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), raportul de PIB real pe locuitor, ce măsoară disparitățile între țările cu potențial scăzut de dezvoltare umană și țările cu potențial ridicat, a trecut de la 9,5 în 1987 la 12,1 în 1993⁵. Totodată, globalizarea cea mai avansată, reprezentată de ceea ce se petrece în domeniile comercial și financiar, atinge, în final, puține regiuni ale lumii. Cu titlu de exemplu: Africa întreagă are un comerț internațional inferior celui al Hong Kong singur și schimbul Franței cu Belgia excede de departe schimburile sale cu ansamblul continentului negru. Pe planul fluxurilor financiare, treisprezece țări (din care una din Africa, două din America Latină și 10 din Asia) absorb o puternică majoritate a investițiilor directe din străinătate și acoperă esențialul capitalizării bursiere mondiale realizate în afara OCDE. Mai mult de o sută de țări în dezvoltare nu înregistrează decât fluxuri marginale⁶.

⁴ Lahsen ABDELMALKI, *L'Afrique au défi de la globalisation*, în <http://www.batirletogo.org/fr/contacts.htm>, p.1.

⁵ Programul Națiunilor Unite pentru dezvoltare umană, în <http://hdr.undp.org/>

⁶ Lahsen ABDELMALKI, *op.cit.*, p.2.

Totodată, complexitatea globalizării este pusă în evidență și în mod indirect, prin efectele pozitive și negative pe care le generează. De altfel, este cunoscut faptul că globalizarea afectează diferit țările lumii, pe toate planurile - economic, cultural, social, politic, militar și de mediu.

Se poate afirma că acest proces are forme originale. Astfel, ceea ce este nou astăzi este mai puțin densitatea legăturilor și a schimburilor, decât conștientizarea acestora și sentimentul de apartenență la același spațiu de interdependențe economice, științifice și tehnologice.

Caracteristica *fenomen omniprezent* indică faptul că globalizarea există în întreaga lume și în toate domeniile de activitate. Astfel, aceasta apare ca procesul în care distanța geografică își diminuează importanța în stabilirea și menținerea „obstacolelor” în calea relațiilor economice, politice și socio-culturale între toate statele lumii. În acest context, un rol semnificativ joacă actorii nonstatali, adică diferite organizații regionale și planetare, economice, politice, culturale, de mediu.

Cele mai implicate domenii de activitate umană în globalizare sunt cele de natură economică, în special cele comerciale, financiare și de producție. Desigur, cultura, educația, sănătatea, informațiile, îndeosebi în ceea ce privește noile tehnologii ale informațiilor și comunicațiilor, nu lipsesc din panoplia acestui fenomen.

Practic, globalizarea este un fenomen ce a cuprins întreaga lume, fie direct, fie indirect, prin intermediul integrării regionale. De fapt, aceasta îmbracă o paletă largă de forme, în funcție de nivelul de dezvoltare economică și socială a statelor și/sau regiunilor lumii, de gradul de implicare activă în viața comunității internaționale.

În acest sens, o dovadă că globalizarea este un fenomen *omniprezent* o reprezintă faptul că fiecare țară are nevoile sale proprii și percepțiile subiective privind maniera de a le satisface. La rândul lor, pentru a continua să-și exercite activitățile, întreprinderile încearcă să găsească răspunsuri pertinente la cererile de produse și servicii ale consumatorilor, ținând seama de fiecare dată cu necesitate de particularitățile locale. Și pentru ca aceste răspunsuri să fie cât mai eficace posibil, firmele merg până la a descentraliza unele din polurile lor strategice, adică nu doar activitățile lor comerciale și eventual de producție, ci, la fel, activitățile lor de concepție și de cercetare-dezvoltare.

În același timp, globalizarea determină apariția unei mari varietăți de strategii teritoriale ale marilor întreprinderi. Unele favorizează activitățile de producție de masă fondate pe economiile de scară, cum o arată exemplul fabricanților de produse electronice destinate marelui public. Alții împing teritorializarea în alte spații, cum este cazul pentru activitățile bazate pe vecinătate tehnologică, consiliere și diferențiere, pe producția „high tech”, care are nevoie de ancorări și de raporturi de cooperare mai solide și mai durabile.

Mai mult, unii observatori sunt de acord cu aprecierea că globalizarea răspunde înainte de toate grijii întreprinderilor de a-și extinde posibilitățile prin rețele de cooperare, de investiții în străinătate, de fuziuni, de alianțe. Delocalizându-se în străinătate, întreprinderile creează, puțin câte puțin, legături cu întreprinderile locale și impregnează infrastructurile productive și sociale.

Practic, în contextul actual, globalizarea desemnează strategia firmelor de a se emancipa net de cadrele naționale și de piețele lor și de a pune în practică alegerea produselor sau producției cerute de piața mondială. Acest proces a condus la formarea firmelor-rețea, asociații de întreprinderi articulate printr-un sistem de participări, control, cooperare și parteneriat în jurul obiectivelor provizorii sau pe termen lung de care depinde eficacitatea lor tehnică și economică, precum și perenitatea lor.

Într-un fel și într-o anumită măsură, caracterul omniprezent al globalizării este puternic impus de către întreprinderile naționale, transnaționale și multinaționale, printr-un pachet de strategii adecvate scopului lor, acela de a face față concurenței și de a fi profitabile, satisfăcând solicitările consumatorilor produselor și serviciilor lor.

Multidimensionalitatea constituie o altă caracteristică definitorie a globalizării. Ea se referă la faptul că fenomenului globalizare îi sunt proprii dimensiunile: economică, financiară, culturală, politică, socială, informațională, militară, psihosocială și ecologică. Practic, globalizarea, ca *fenomen multidimensional* este o etapă viitoare a procesului general de dezvoltare politico-economică și culturală a omenirii. Aceasta întrucât, mai întâi de toate, globalizarea este un proces geoeconomic și, mai apoi, geopolitic și geocultural. Acest proces nu este doar o apropiere, o integrare a economiilor mai multor țări, ci o schimbare a caracteristicilor calitative ale acestor economii care se transformă din niște sisteme închise în elemente ale unui sistem mondial. Se schimbă însăși noțiunea de „economie națională”. Instituția economică de bază devine corporația transnațională, care își amplasează fabricile și își comercializează produsele acolo unde îi este mai convenabil, fără a lua în considerare existența granițelor statale. Din această cauză are loc aprofundarea procesului de diviziune internațională a muncii, iar în cadrul unui singur stat, fie și dezvoltat, apare „economia” dublă, cu „enclave înfloritoare”, dar și „regiuni - donatoare, regiuni creditabile”. Regiuni întregi se transformă în furnizori de materie primă și piețe de desfacere pentru corporațiile transnaționale, fără a dezvolta adecvat producțiile proprii.

Procesul de aprofundare a diviziunii muncii dă naștere la grave probleme social-politice. În discuțiile despre globalizare apare tot mai des noțiunea de „învinși” - acestea sunt unele păături sociale sau chiar națiuni întregi care s-au pomenit în afara dezvoltării economice, fără vreo șansă de a ieși de unele singure dintr-o situație extrem de dificilă. De fapt, circuitul liber al mărfurilor din țările dezvoltate spre țările în curs de dezvoltare diminuează posibilitatea acestora din urmă de a-și dezvolta producțiile proprii în diverse domenii. Decalajul dintre țările bogate și cele sărace este într-o creștere continuă, așa cum se apreciază de mai toți analiștii.

Totuși, globalizarea are un potențial enorm de a genera creștere, dar, în același timp, ea provoacă „status quo”, adică slăbește reglementarea socială, politică, economico-financiară națională, fără a furniza o alternativă satisfăcătoare.

În concluzie, globalizarea este un fenomen complex, omniprezent și multidimensional, care afectează toate domeniile de activitate umană și, implicit, toate statele. Unii autori îl socotesc un fenomen capabil să aducă fericirea și bunăstarea pentru toată lumea, în timp ce alții îl apreciază ca fiind dăunător

umanității, prin efectele pe care le generează⁷. De regulă, mișcările antiglobaliste au o atitudine profund critică la adresa globalizării, pe care o consideră vinovată de inegalitățile dintre Nord și Sud, de creșterea șomajului, de exploatarea de către țările dezvoltate a resurselor materiale și umane ale țărilor în dezvoltare, de diminuarea veniturilor din muncă și de sporirea celor din capital, de adâncirea decalajului intern între bogați și săraci.

III. Mutații în percepția securității naționale

În general, grupul lexical „securitate națională” este definit ca fiind starea în care trebuie să se afle un stat național pentru a putea să se dezvolte liber și să acționeze neîngrădit pentru promovarea intereselor sale fundamentale. În mod obișnuit, securitatea națională se întemeiază pe respectarea: *prevederilor Constituției și legilor țării; normelor generale admise de dreptul internațional; prevederile tratatelor internaționale la care statul respectiv este parte*. Securitatea națională, ca stare a mediului de securitate național, se realizează prin măsurile și acțiunile întreprinse în domeniile economic, politic, social, diplomatic, cultural, ecologic, umanitar și militar de către autoritățile publice autorizate, atât la pace, cât și timp de război.

În literatura de specialitate, securitatea națională se studiază în termeni de vulnerabilități și de amenințări⁸. Funcționarea securității unui stat răspunde adesea la o evaluare a acestui cuplu ce condiționează efectivitatea sa. Desigur, vulnerabilitățile se pot evalua mai ușor decât amenințările. Aceasta ca urmare a modului diferit de percepere a celor două realități distincte. De regulă, amenințările sunt „acoperite” de către actorii politici cu o încărcătură politico-ideologică care fie exagerează, fie minimalizează bătaia lor reală, potrivit jocului politic al momentului. În plus, percepția amenințării, atunci când ea este învăluită în teamă sau angoasă, alterează capacitățile raționale ale diferiților actori socio-economici și paralizează orice tentativă de a formula politici adecvate. Totodată, în evaluarea amenințării există și un alt impediment, și anume acela privind capacitatea de a determina atât gradul ei de pericolozitate, cât și iminența producerii sale. Deocamdată, nu s-au descoperit instrumente de evaluare operativă și riguroasă a provocărilor la adresa securității naționale, astfel încât să se poată disocia între cele apreciate ca „normale” și cele ce vizează într-adevăr substanța statului.

Securitatea națională are o arie de cuprindere, se poate spune, imensă. Ea include domenii cum sunt: economic, politic, social, ambiental, cultural, militar etc. Toate aceste sectoare prioritare se pot transforma în vectori ai vulnerabilităților accentuate. Pentru România se apreciază că vulnerabilități în situația internă sunt: persistența problemelor de natură economică, financiară și socială; accentuarea fenomenelor de corupție și de administrare deficitară a resurselor publice; reacțiile ineficiente ale instituțiilor statului în fața acutizării fenomenelor de criminalitate;

⁷ Zygmunt, BAUMAN, **Globalizarea și efectele ei sociale**, București, Editura ANTET, 2001.

⁸ Thierry, BALZACQ, *Qu'est-ce que la securite nationale?*, în *La revue internationale et strategique*, nr.52, hiver 2003-2004 (<http://www.iris-france.org/>)

menținerea unor surse și cauze potențiale ale unor posibile conflicte sociale; nerespectarea normelor ecologice în funcționarea unor obiective industriale; scăderea nivelului de încredere al cetățenilor în instituțiile statului; menținerea unor disparități de dezvoltare între regiunile țării; un nivel scăzut al infrastructurii informaționale; emigrarea specialiștilor din diferite domenii de vârf⁹.

În prezent, percepția securității naționale și a actorilor implicați în asigurarea sa s-a schimbat semnificativ. Practic, au apărut și se manifestă o serie de mutații în materie de securitate națională.

O primă mutație semnificativă s-a produs în concepția asupra conflictelor. Acum, se apreciază că *nu toate conflictele dintr-o societate umană reprezintă o amenințare pentru pace și securitate.* În fiecare societate umană, se exprimă puncte de vedere și adesea sunt confruntări asupra unui avantaj larg de chestiuni. Regimul politic își pune amprenta pe maniera de exprimare a punctelor de vedere și a derulării confruntărilor de idei din societate. Astfel, într-o democrație, libertatea de exprimare permite fiecărui cetățean să se facă ascultat prin intermediul reprezentanților săi aleși, dar și prin mass-media. Grație acestor proceduri, democrațiile dezamorsează conflictele și ajung la compromisuri viabile susținute de societate în ansamblul său. Totodată, nu trebuie să mire că, în absența instituțiilor democratice demne de acest nume, tensiunile se exacerbează adesea și izbucnesc conflicte violente. Datorită forței acestui mecanism de aplanare a conflictelor, democrația a devenit sinonimă cu pacea și securitatea.

A doua mutație importantă se referă la acceptarea ideii că securitatea națională nu reprezintă un scop în sine, ci ea trebuie, în definitiv, să servească binelui general. Mai mult, în prezent, *dimensiunea sa umană* dobândește cea mai mare importanță, plecând de la premisa că prioritatea securității naționale o constituie individul și colectivitatea umană.

De aceea, în practică, statele au lărgit adesea aria lor de răspuns față de amenințările de securitate, luând în calcul următoarele elemente: a) *acțiunea preventivă*, adică orice măsură ce vizează să împiedice conflictele, îndeosebi reglementarea conflictelor axate pe ființa umană și acțiunile în favoarea păcii; b) *intervenția*, folosită, de regulă, în cazurile extreme, adică atunci când celelalte măsuri eșuează. Ea se folosește atât în cazul conflictelor interne pentru a proteja populația în mare pericol, cât și pe plan extern, atunci când conflictele sociale, religioase, etnice sau militare dintr-un stat sau regiune a lumii reprezintă o amenințare directă la securitatea internațională și indirect la securitatea națională; c) *reacția*: acțiunea umanitară, adesea necesară în timpul sau după un război civil, îi al cărui scop este ajutarea civililor victime ale războiului. Este vorba, mai ales, de construirea taberelor pentru populația deplasată, asigurarea azilului pentru refugiați sau trimiterea de ajutoare.

A treia mutație privește schimbarea concepției asupra securității naționale. În prezent, s-a trecut de la securitatea națională unidimensională - *dimensiunea militară era fundamentală în timpul Războiului Rece* - la securitatea multidimensională - cu dimensiunile umană, economică, politică, militară, culturală, informațională și de

⁹ **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2001, p.10.

mediu. Această schimbare de prioritate în favoarea securității multidimensionale, cu accent special pe dimensiunea umană, a condus la lărgirea conceptului de securitate, dincolo de considerațiile strict militare. De acum înainte, se estimează că problema securității trebuie să fie abordată dintr-o perspectivă multidimensională, astfel încât conceptul să includă și factorii nonmilitari, adică și alte amenințări. Printre acestea din urmă se află: a). *amenințările politice*, în această categorie intră: instabilitatea politică internă, falimentul statului, terorismul și violarea drepturilor omului; b). *amenințările economice*, așa cum sunt sărăcia, creșterea diferențelor dintre țările bogate și țările sărace, recesiunea financiară internațională, efectul unui stat vecin economic puternic sau instabil, pirateria; c). *amenințările pentru mediul înconjurător* sau datorate omului, așa cum sunt catastrofele nucleare, schimbările ecologice planetare, degradările solului sau apei, insuficiența produselor alimentare și a altor resurse; d). *amenințările sociale*, cum ar fi conflictele minoritate/majoritate, suprapopularea, crima organizată, traficul transnațional de droguri, contrabanda, imigrația în masă necontrolată și bolile.

Lărgirea câmpului de reflecție în materie de securitate permite mai bună înțelegere a amenințărilor și alegerea soluțiilor. Dar există un inconvenient, în sensul că forțele de securitate, adică toate organismele abilitate prin lege să recurgă la forță, la ordonarea folosirii forței sau care recurg la amenințare pentru a proteja statul și cetățenii săi, pot dobândi o prea mare putere, atunci când ele intervin în sferele nonmilitare ale societății. Aceasta cu atât mai mult cu cât forțele respective nu au experiența necesară pentru a răspunde unor asemenea provocări.

Trecerea de la securitatea individuală a fiecărui stat la cooperarea între state, adică la securitatea colectivă, constituie o altă mutație produsă în materie de securitate. Ideea că securitatea națională nu poate fi obținută într-o modalitate autonomă, ci printr-o cooperare între state este foarte veche. În secolul trecut, organizațiile de securitate colectivă s-au multiplicat, mai ales odată cu constituirea Societății Națiunilor și succesoarea sa, ONU, apărând chiar organizații de apărare colectivă, așa cum este Alianța Nord-Atlantică.

De la finele Războiului Rece, au avut loc o mulțime de conflicte interne. Pe continentul european, un exemplu îl constituie războiul civil din fosta Iugoslavie. Acum, terorismul internațional este la ordinea zilei. Vezi atentatele din septembrie 2001 din SUA, cele din martie 2003 din Spania sau cele de la Londra, din iulie 2005. Pe de altă parte, globalizarea a accentuat interdependența dintre state, îndeosebi în materie de securitate. În zilele noastre, amenințările de securitate dintr-o țară pot ușor trece frontiera și destabiliza întreaga regiune, chiar pacea mondială. Această nouă realitate, adăugată la lărgirea spectrului securității, dă mai multă importanță cooperării internaționale în materie de securitate.

Apariția și manifestarea diferitelor tipuri de acorduri în materie de securitate se impune ca altă mutație produsă în ceea ce privește securitatea. În acest sens, se disting: a) *apărarea colectivă*. Aceasta se definește ca un tratat prin care două sau mai multe state se angajează să-și acorde asistență în caz de atac armat extern. Exemplele cele mai reprezentative de acest tip de acorduri sunt NATO și Organizația Statelor Americane (OSA). Acordul de apărare colectivă este una dintre formele cele mai clare de cooperare. Să ne amintim că forme de cooperare mai puțin aprofundate

în materie de securitate există datorită unei rețele de acorduri bilaterale și multilaterale, fără a fi dublate de o organizare militară oficială. Decizia de aderare la o organizație de cooperare în materie de securitate, mai ales o organizație de apărare colectivă, are profunde consecințe pentru situația unei țări. În termeni de securitate, în principiu, o asemenea cooperare ameliorează securitatea națională. În sensul că ea îi permite să conteze pe un efort colectiv în caz de amenințare. Dar adeziunea are un preț: țara respectivă are obligația de a-și adapta obiectivele și nevoile de alianță, ceea ce limitează alegerile sale, atunci când își propune definirea politicii de securitate națională. În plus, această decizie afectează controlul parlamentar, deoarece deciziile trec în parte din sfera națională în sfera internațională; b) *securitatea colectivă*. În acest sistem, comunitatea internațională se angajează să renunțe la folosirea forței și să acorde asistență oricărui dintre membrii săi, dacă un alt membru al său recurge la forță. Este vorba, deci, de un sistem ce autorizează comunitatea internațională să acționeze prin forță în caz de violare a păcii internaționale. Spre deosebire de apărarea colectivă, securitatea colectivă vizează un atac ce provine din interior. ONU este cel mai bun exemplu de sistem de securitate colectivă. În termenii articolelor 41 și 42 ale Cartei Națiunilor Unite, comunitatea internațională este împuternicită să exercite o presiune asupra factorului perturbator, coerciție nonmilitară sau folosirea forței armate; c) *cooperarea în materie de securitate*. Aceasta stabilește o legătură între securitatea colectivă și conceptul global de securitate. Se poate defini ca o noțiune largă a securității, cu numeroase dimensiuni, care privilegiază reasigurarea mai curând decât descurajarea, care preferă includerea excluderii, ce nu restrânge aderarea. Totodată, aceasta favorizează multilateralismul, în raport cu bilateralismul, nu privilegiază soluțiile militare în raport cu cele nonmilitare și consideră statele ca principalii actori ai sistemului de securitate, acceptând, totuși, că și alți actori pot juca un rol important. De asemenea, el nu necesită crearea unor instituții oficiale de securitate, dar nu le respinge și, în plus, dă prioritate dialogului multilateral, tinzând să facă o practică din aceasta.

Apariția și manifestarea unor noi actori nonstatali în materie de securitate este o altă mutație importantă produsă în sfera securității. Printre acești actori se numără și următorii:

a) Societăți private de securitate și de prestații militare. Statul deține monopolul folosirii legitime a forței și este singurul garant al securității, responsabil de menținerea sa pe plan intern și, în cadrul apărării naționale, prezervarea sa împotriva amenințărilor externe. Or, de câțiva ani, valul de conflicte interne la care se asistă a făcut să apară un nou fenomen: privatizarea funcțiilor de securitate. Anumiți actori nonstatali ai securității au reapărut și pun în discuție forma clasică de control democratic al acestui sector.

De prin anii 1990, întreprinderi de securitate privată și de prestații militare s-au multiplicat. Acestea se pot repartiza în trei grupe: mercenarii, societățile militare private și societățile de securitate privată.

Statele ce ies dintr-un conflict sau care se prăbușesc sunt cele mai tentate să facă apel la *societățile private de securitate și de prestații militare*. Acestea o fac fie pentru a compensa insuficiența formării și a forței militare de care dispun, insuficiență care le face incapabile să-și asigure securitatea de ansamblu a cetățenilor

lor și/sau unor grupuri, fie pentru că nu vor să mențină monopolul pe care statul îl exercită asupra violenței, nici să supună propriul lor sector de securitate la un veritabil control democratic, fie pentru că se confruntă cu conflicte interstatale.

În această împrejurare, recursul la societăți private de prestări militare sau de securitate poate avea, în aparență, efecte pozitive pe termen scurt, în ceea ce privește ameliorarea formării profesionale pe plan național. În realitate, acest recurs crește gradul de neîncredere în sine. Dar efectele negative asupra proceselor de democratizare pot fi grave și multiple. Printre acestea din urmă se află: *actorii privați din sectorul de securitate* pot aduce un anumit grad de stabilitate în sfera militară/de securitate dar, pe termen lung, unele guverne sfârșesc prin a considera că forța militară este principalul mijloc de rezolvare a problemelor; *recrutarea de experți străini ridică numeroase întrebări*, ca misiunea militară/de securitate concretă ce le este încredințată și aspectele bugetare. Din punct de vedere democratic și al bunei guvernări, numitele întrebări trebuie întotdeauna să fie tratate în public și într-o dezbatere parlamentară; *se întâmplă adesea ca acești actori privați să fie, în realitate, un vânzător de armament* care și-a ales pentru „mascare” misiuni mai bine percepute și mai legitime. De aceea, cetățenii și instituțiile democratice alese, în primul rând parlamentele statelor „beneficiare”, trebuie să dispună de mecanisme de control eficace nu numai în ceea ce privește structurile lor de securitate națională, ci și asupra competențelor militare sau de securitate contractuale.

b) Mercenarii

Aceștia există de multă vreme. Conflictele recente dovedesc că ei sunt încă activi în numeroase regiuni ale lumii. Definiția termenului mercenar este dată în *Convenția internațională împotriva recrutării, utilizării, finanțării și instruirii mercenarilor*, din 1989, adoptată prin rezoluția 44/34 a Adunării Generale a ONU. Nu toate statele au ratificat-o. Acest document stipulează că orice persoană care recrutează, folosește, finanțează sau formează mercenari, sau care încearcă să comită astfel de acte sau se face complice la asemenea acte sau tentative, comite o crimă gravă.

c) Societăți militare private

Acestea sunt, într-un fel, versiunea modernă a mercenarilor. Ele au scop lucrativ, oferind prestații și o instrucție militară sau, mai precis, asumându-și misiuni de luptă, sau altele. Din punct de vedere al legii, totuși, ele nu intră în definiția îngustă dată forțelor mercenare care constau din personal militar la pensie, care nu mai este membru al forțelor de securitate active. Societățile militare private oferă o gamă largă de prestații: misiuni de luptă și susținere operațională, consiliere și formare, cumpărare de arme, culegere de informații, salvare de ostateci. Indiferent de natura prestației, ele intervin la cererea guvernelor, mai ales în situații de conflict sau de reconstrucție postconflict. Societatea americană MPRI este un exemplu de astfel de societăți.

d) Societățile de securitate private

Aceste societăți au ca obiect protecția întreprinderilor și a bunurilor; ele contribuie, prin serviciile pe care le oferă, la prevenirea crimelor. Aceste societăți de pază există peste tot, dar anchete recente arată că, din ce în ce mai mult, recursul la prestările lor se extinde în regiunile ce cunosc conflicte și unde întreprinderile

estimează că au nevoie de o protecție pe care statul nu este în măsură să le-o ofere. Aceste societăți sunt axate mai mult pe protecția persoanelor și a bunurilor decât pe latura militară a unui conflict.

*Transformarea armatelor naționale pare a fi una dintre cele mai importante mutații în materie de securitate națională*¹⁰. Armata, ca instituție a statului, există de multă vreme. Desigur, sunt și țări care nu au armată (de exemplu, microstate din Oceania: insulele Nauru, Kiribati, Samoa, Solomon, Tuvalu, Palau și Vanuatu; Costa Rica, Islanda, Maurice, Panama Timor Oriental, Haiti etc.). Cele mai multe dintre acestea au forțe paramilitare - gărzii de coastă, gardă națională.

Evoluția conceptului de securitate după Războiul Rece nu a rămas fără urmări pentru armatele din lumea întreagă, deci și pentru cei din armatele statelor din Europa de Sud-Est. Militarii au fost investiți cu noi misiuni și trebuie să îndeplinească și funcțiile lor tradiționale. Astăzi, armatele din lumea întreagă au de îndeplinit următoarele misiuni: *protecția independenței, suveranității și a teritoriului național sau, mai general, a cetățenilor*. Cu toate mutațiile și noile amenințări de securitate, sarcina principală a armatei este apărarea țării sau a aliaților împotriva atacurilor militare străine. Această sarcină nu se limitează la protecția teritoriului și a suveranității politice a statului, ea privește întreaga societate. În prezent, amenințările nonmilitare, ca terorismul, războaiele civile, ciber-atacurile, crima organizată și corupția, sunt tot mai prezente în aproape toate statele lumii. De aceea, armatele naționale cunosc un amplu, complex și multidimensional proces de transformare; *misiuni internaționale de menținere a păcii* sau de instaurare a păcii; *ajutor umanitar în caz de catastrofă*, atât pe plan intern, cât și extern; *sarcini de securitate internă* (asistă forțele de poliție, pentru menținerea ordinii în cazuri excepționale în care este destabilizată societatea).

O dimensiune esențială a transformării armatelor din țările din Europa de Sud-Est a reprezentat-o reforma apărării. Aceasta a avut, în principal, trei obiective: 1) *Democratizarea instituției militare*. În țările din Europa de Sud-Est, state foste comuniste, democratizarea apărării și-a propus: militarii să fie responsabili în fața conducătorilor democratic aleși, căci, în caz contrar, armata constituie o amenințare pentru democrație; să gestioneze adecvat alocarea resurselor pentru armată și cele necesare altor sectoare ale societății; 2) *Adaptarea la noul mediu de securitate*. Aceasta pentru: a ajusta efectivele și bugetul forțelor armate în raport cu noile amenințări de securitate; a pregăti militarii cu noile misiuni, cum ar fi, de exemplu, menținerea păcii; 3) *Internaționalizarea*. Militarii, din ce în ce mai mult, participă la operațiuni în afara teritoriului național, în colaborare cu unități din alte țări. Această cooperare internațională poate să se facă de o manieră punctuală, în misiunile de pace ale ONU, sau pe termen lung și pe o bază instituțională (de exemplu, NATO), ori într-un alt context, bilateral sau multilateral. Prin internaționalizare se realizează următoarele: se pun militarii (parțial) sub comandă și structuri internaționale; pregătirea militarilor să acționeze cu cei din alte țări, adaptându-și echipamentul, formarea, capacitatea lingvistică, sistemul de comandament și de control (interoperabilitate).

¹⁰ Dr. Petre DUȚU, **Perspectivile armatelor naționale**, București, Editura UNAp, 2007.

Exemple de unități internaționale permanente: corpul germano-olandaz; batalionul baltic (Lituania, Estonia și Letonia); corpul polono-danez-german; batalionul multinațional de geniu constituit de Slovacia, Ungaria, România și Ucraina (batalionul Tisa).

Militarii participă la misiuni de pace pentru cel puțin două motive: mai întâi, pentru a evita conflictele și a împiedica repercusiunile posibile asupra altor țări, mai ales destabilizarea unei regiuni, perturbațiile economice și apariția fluxurilor necontrolate de refugiați. Apoi, pentru a promova securitatea umană și a proteja populația civilă în regiunile afectate de un conflict. Securitatea umană, mai ales exercitarea drepturilor omului, a devenit importantă pentru comunitatea internațională căci conflictele recente s-au dovedit extrem de violente și au afectat îndeosebi populația civilă. Participarea la misiunile de pace permite, în plus, să se asigure formarea de unități militare și dobândirea experienței de luptă.

IV. Obiective și interese ale securității naționale în țările din Europa de Sud-Est

Un angajament în materie de securitate reprezintă pentru statele din Europa de Sud-Est și un angajament față de valorile democratice - primordialitatea dreptului, a respectului drepturilor persoanei și al pluralismului. Fiecare popor tinde să-și edifice o țară în deplin consens cu aceste valori și un mod de viață bazat pe deschiderea la idei și inovații, cu respingerea absolută a intoleranței, a extremismului religios și a violenței.

În prezent, fiecare stat este expus la amenințări de securitate noi și complexe. Astăzi, unii indivizi și organizații teroriste au puterea de a atenta la securitatea statelor, pe când odinioară acest lucru era apanajul țărilor ostile. De exemplu, atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA au demonstrat suficient acest lucru.

Terorismul este o provocare planetară ce a fost considerată de ONU ca o crimă împotriva umanității. Statele din Europa de Sud-Est, membre sau nu ale NATO și UE, nu sunt la adăpost de această amenințare. Dar amenințările nu se limitează la terorism. Epidemia de gripă aviară, de exemplu, a demonstrat puterea pe care o au indivizii de a transmite involuntar amenințări la scară planetară, cu viteza călătoriilor aeriene.

Noul mediu mai complex în materie de securitate cere ca și statele din Europa de Sud-Est să țină cont de realitatea următoare: într-o societate deschisă ca societatea pe care ele o edifică, tensiuni se pot ivi între diverse colectivități. Există riscul ca semintele conflictului și ale extremismului să germineze în societățile cele mai tolerante, cu atât mai mult în statele din această regiune care, nu de mult, s-au confruntat cu astfel de probleme, iar unele dificultăți etnice și/sau religioase nu au dispărut din peisaj.

În timp ce amenințările cărora sunt expuse statele din Europa de Sud-Est evoluează, interesele lor în materie de securitate persistă. Aceste interese sunt: a) *protejarea fiecărui stat și securitatea cetățenilor săi, atât țară, cât și în străinătate.* Interesul primordial al fiecărei țări din regiune în materie de securitate națională este să se protejeze pe sine și să asigure securitatea cetățenilor săi, indiferent unde aceștia

se află. În acest sens, guvernul fiecărei țări are responsabilitatea să adopte măsurile corespunzătoare de prevenire și apărare împotriva amenințărilor la adresa suveranității, a independenței și integrității teritoriale naționale. În plus, o parte dintre statele din această regiune au structuri militare angajate în diferite misiuni internaționale, ceea ce creează premisele ca persoanele din componerea lor să devină ținte ale unor atacuri sau atentate teroriste. Prin urmare, este imperativ ca fiecare guvern să ia măsuri de securitate eficace pentru a-și proteja diplomații, pe cei care dau ajutor umanitar și reprezentanții lor în străinătate; *b) asigurarea că o țară sau alta nu este o sursă de amenințări ce vizează pe vecini săi.* Al doilea interes al fiecărei țări din Europa de Sud-Est, în materie de securitate, este de a se asigura că nu este o sursă de amenințări ce vizează pe vecinii săi. Pe motiv de relații de interdependență ce caracterizează lumea contemporană, este imposibil de a pune o țară sau alta din Europa de Sud-Est la adăpost de incidențele unui eveniment sau de o activitate ce poate avea grave consecințe. Atentatele din 11 septembrie au demonstrat repercusiunile profunde pe care un atac dirijat împotriva SUA le-ar putea avea pentru orice stat din lume și necesitatea colaborării pentru a lupta împotriva acestor amenințări; *c) contribuția la securitatea internațională.* Fiecare stat din această regiune trebuie să contribuie la asigurarea securității internaționale, nu doar cele care aparțin Alianței Nord-Atlantice. Situația internațională evoluează iar numărul amenințărilor internaționale ce ar putea avea o incidență asupra securității naționale a fiecărui stat a crescut totuși.

Concluzii

Trăim într-o lume interdependentă în care pericolul este omniprezent, chiar dacă comunitatea internațională, statele democratice și organizații ale societății civile acționează atât independent, cât și concertat în direcția asigurării securității naționale, regionale și globale.

Amenințările complexe la care omenirea este expusă evoluează fără încetare. Sistemul de apărare și securitate pe care statele din Europa de Sud-Est îl pun la punct trebuie să fie în măsură să reacționeze de o manieră proporțională cu amenințările actuale, fiind, totodată, capabil să se adapteze rapid la noile tipuri de amenințări. Întărirea securității naționale este, în definitiv, legată de gestionarea și reducerea riscurilor.

Securitatea națională are ca scop să preîntâmpine amenințările ce riscă să mineze securitatea statului sau a societății. Aceste amenințări, în general, nu pot fi decât îndepărtate printr-o acțiune concertată, pentru că indivizii și colectivitățile nu au capacitatea de a le face față prin propriile mijloace. De aceea, securitatea națională este strâns legată de securitatea personală și de securitatea internațională. Dacă cele mai multe infracțiuni criminale, de exemplu, sunt susceptibile să amenințe securitatea personală, acestea nu au, în general, aceeași capacitate pe care o au terorismul și celelalte forme ale criminalității organizate de a aduce atingere securității statului sau societății.

Din cauza caracterului mondial al celor mai multe amenințări, securitatea națională este strâns legată de securitatea internațională. În paralel, un număr

crescând de amenințări internaționale au o incidență directă asupra securității cetățenilor statelor din Europa de Sud-Est și, de aceea, ele trebuie vizate de fiecare strategie de securitate națională.

Mediul de securitate acoperă un larg evantai de amenințări interdependente. În timp ce toate amenințările au o incidență asupra particularilor, amenințările la adresa securității naționale sunt susceptibile de a compromite grav securitatea unui stat. Un număr crescând de amenințări la adresa securității internaționale au o incidență directă asupra securității naționale a statelor din regiunea analizată.

Tipul de reacție dat diferă de tipul de amenințare. Indivizii au un rol preponderent de jucat, în sensul că ei trebuie să ia în propriile mâini securitatea lor personală. Eforturile lor pot fi amplificate, atunci când ei trec la colectivitate în acțiunea pentru evidențierea provocărilor ce se pun în colectivitatea lor. Pe măsură ce gravitatea amenințărilor crește, ele pot necesita ajutorul poliției locale, al guvernului, al comunității internaționale, pentru ca intervenția să fie eficace.

UNELE REFLECȚII PRIVIND MEDIUL DE SECURITATE ȘI APĂRARE ÎN SPAȚIUL SUD-EST EUROPEAN ACTUAL ȘI POLITICILE, MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR ȘI DREPTUL CONTEMPORAN ROMÂN CA INSTRUMENTE DE ADAPTARE LA GLOBALIZARE

Dr. Geo STROE*

Romania should perform its doctrines into both alliances and national efforts, too, simultaneously, also to adapt its constitutional management and military legislation inside. Romania is a everlasting country, EU and NATO everlasting institutions. The work has the purpose of highlighting the role of Romanian policies, doctrines, strategies and new institutions in the protection of national interests and security of its citizens. There are some contradictions between international situations and internal ones.

Motto: „Suntem ceea ce Nicolae Iorga numea: un Stat de necesitate europeană. Răzimată pe cetatea carpatică și veghind asupra gurilor Dunării, străjuind aici în numele și interesul întregii Europe din spatele ei – ba, încă și mai departe - , se cheamă că România noastră trăiește și vorbește aicea nu numai pentru dânsa singură. Statul nostru este, deci, în atenția Estului și Vestului, Nordului și Sudului deopotrivă – și în tot timpul. Ea deține, cum s-a spus, cu adevărat o pozițiune cheie, iar atenția aceasta, a altuia pentru tine, poate fi grijă și simpatie, poate fi ocrotire, dar poate fi și apetit și primejdie. Înseamnă, deci, că, mai mult decât oriunde aiurea, veghea în astfel de puncte trebuie să fie mereu trează /.../ Ideea de hotar, de putere și apetit economic internațional, de anarhie și independență, trebuie purtată acolo mereu în conștiințe, ca o obsesie. Suntem, prin poziția pe glob, dar și prin cele ce poartă fața și ascund măruntaiele pământului nostru, ca o stână carpatică la un vad de lupi /.../ Se înțelege, deci: un Stat cu o astfel de situație, în care te urmează în tot locul vânturile, valurile, dator este, el cel dintâi, să cunoască această situație, să-și dea permanent seama de toate, bune și rele, câte se ascund într-însa. Toți membrii acestui stat, și în primul rând pătura lui conducătoare, trebuie să-și aibă gândul mereu ațintit la ele.” (Gheorghe I. Brătianu, (din Cuvântul înainte la Geopolitica și geoistoria. Revista română pentru sud-estul european, anul I, nr.1 septembrie-noiembrie 1941)

1. Premise. Lumea în care trăim este caracterizată printr-o globalizare în trecere evidentă de la unipolarism la multipolarism, cu noi reasezări de forțe, generatoare de noi pericole și amenințări pentru securitate națională și internațională. Nici SUA, nici NATO, nici UE nu se află la adăpost de terorism. România, în acest context, nu pare a fi apărată suficient. Ca stat de margine, peste granițele răsăritene se suprapun simultan granițele UE și NATO, pe de o parte, iar pe de alta, cele istorice ale fostei URSS, CSI, respectiv ale alianțelor grupate de Federația Rusă, în conexiuni clare cu China, Iran, India și alte state asiatice. Națiunea nu este întregită, statul nu este unic. La Prut este noul Zid al Berlinului în mileniul trei. Marea Neagră este disputată, iar vecinii ei parcă se pregătesc de un nou război. Criza se adâncește, valorile clasice par perimate, iar națiunea și valorile ei sunt atacate cu toate armele, pe toate fronturile, din toate pozițiile, de parcă ea ar fi cauza răului. Din nefericire, totul depinde de raportul de forțe, iar dreptul forței înclină cinic balanța în favoarea forței. În acest

* Expert parlamentar în Direcția procedură legislativă, sinteze și evaluări din cadrul Departamentului Legislativ al Camerei Deputaților, cercetător științific asociat la Institutul de cercetări juridice al Academiei Române

context, România a fost, este și va rămâne peste timp un stat de necesitate (vezi, Gh. Brătianu). Atrasă în conflicte din toate părțile, în special în Balcani, România trebuie să fie atentă, mai întâi, la interesul ei național. Părem a ne risipi forțele în exterior, iar forțele armate de interior nu sunt pe măsură. Politicile de alianțe și mai ales dotarea și pregătirea de luptă sunt vitale la vremuri de acest fel. Miza este unitatea națională, teritoriul, identitatea, apărarea valorilor dacoromânității, a românității-latinității noastre, deoarece latinitatea-romanitatea constituie derivate ale dacității, iar dacoromânitatea cere eternizarea însumată a valorilor pelasgo-ramano-traco-dacoromânești de pretutindeni. Pare tot mai evident că singurul lucru sigur este că nimic nu mai este sigur, iar singura previziune este că nu se poate previziona nimic pentru ziua de mâine.

II. Pilonul dreptului internațional public anterior a căzut, dreptul contemporan este în criză. Securitatea nu mai este protejată de vechiul drept, iar noul „drept” este forța cinică, globală. Dreptul umanitar este depășit și va trebui revăzut ca unic izvor de umanizare a dreptului conflictelor armate în situația existentă. Necesitatea oarbă umbrește dreptul luminat, se substituie dreptului rațiunii, ea creează drept dincolo de rațiune și fără ea. Necesitatea percepută de cel puternic devine drept asupra resurselor, energetice, în special, iar foamea de energie conduce la rupturi decizionale. Forța dreptului agonizează în calculele politico-strategice. Istoria imperiilor atestă căderi clasice: marginile tind să înghită nucleul, să cucerească deplin capitala imperială, ocupându-i, miezul, locul în care pulsează puterea ca drept al forței. Dialectica militară umple dialectica dreptului. Resursele noastre rămân informațiile, voința oamenilor, resursele naturale, conștiința națională exprimată cu adevărat democratic, liberă și suverană, inteligență. Națiunea dacoromână pare din nou a fi folosită drept cobai, chiar în Europa, chiar de unele națiuni europene. Evident, națiunea nu și-a epuizat menirea istorică. Înspre răsărit, noi națiuni, zeci, sute, se vor trezi la libertate, la viață statală, de la Baltica și Mediterana până la Oceanul Pacific, de la Marea Neagră la Oceanul Atlantic și cel Indian. SUA se confruntă cu Asia. Fără Uniunea Europeană, SUA nu pot ieși victorioase din confruntarea în care, în ciuda uriașului lor potențial, dau semne de oboseală evidente. Tot spațiul euroatlantic trebuie să fie solidar. Din perspectiva 2025, supremația se va disputa între China și Uniunea Europeană. Ca european, cred în România Europeană, că UE va avea forța temporală de a-și consolida democrația, libertatea și demnitatea umană. Este necesar să opunem acestei tendințe de forță un drept european cu extensia lui universală pe care îl denumim drept comterrist, al Terrei comune, *Comunis Terra*. Exportul ordinii interne a SUA ca ordine internațională pare să fie în declin.

Un obiectiv major al noii ordini europene constă în: eliminarea terorii, justiție, securitate, dezvoltare durabilă, prosperitate, libertate, integrare, conexare intercontinentală, echilibru de putere. Este evidentă o geopolitică a Europei Unite cu un spațiu extins spre Africa, Orientul Apropiat și Mijlociu, Caucaz și mai departe. Se conturează mai clar axa musulmană în Balcani, geopolitica Dunării și Mării Negre, controlul american în S-V Balcanilor și cel german în S-E, dar și himere imperiale cu iz vienez, budapestan sau moscovit. Se resimt interese sporite ale chinezilor,

japonezilor și indienilor față de estul european. Europa de est pare a fi contrapusă Europei de vest ca joc al outsiderilor, spre dizarmonie fățișă. Valorile perene euroatlantice rămân libertatea, democrația, supremația legii, stabilitatea internă, securitatea colectivă, drepturile omului, piața liberă.

Winston Churchill, în 1942, dorind să reconstruiască echilibrul puterii în Europa, spunea: „*mă gândesc, înainte de toate la Europa, la instaurarea grandorii Europei, mama națiunilor moderne și a civilizației. Ar fi un dezastru imens dacă barbaria rusă ar copleși cultura și independența vechilor state europene... Ceea ce aștept sunt Statele Unite ale Europei în care...barierele vor fi considerabil reduse, în care se va putea circula fără restricție și a căror economie va fi considerată ca un tot.*” În vidul geopolitic după încălcarea Declarației de la Ialta asupra Europei eliberate, Europa de atunci a rămas divizată. Articolul 5 al Tratatului Nord-Atlantic, Washington D.C., 4 aprilie 1949, prevede: Părțile stabilesc că un atac armat, împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac la adresa tuturor și, în consecință, în temeiul art.51 din Carta Națiunilor Unite, care recunoaște exercitarea dreptului la apărare individuală sau colectivă, adoptă hotărârea ca, în cazul apariției unor astfel de atacuri armate, să acorde asistență Părții sau Părților atacate, prin acțiunile imediate, individuale și concertate cu celelalte Părți, ce sunt considerate necesare pentru a restabili și menține pacea și securitatea internațională, inclusiv utilizarea forței armate. Orice astfel de atac armat, precum și toate măsurile adoptate în consecință, vor fi comunicate fără întârziere Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta din momentul în care Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare restabilirii și menținerii păcii și securității. Mai departe, art. 6 prevede: În scopul aplicării Art.5, un atac armat asupra uneia sau mai multora dintre Părți, este considerat a fi un atac prin forma armelor: asupra teritoriului oricăreia dintre Părți, în Europa sau în America de Nord (...); asupra teritoriului insulelor aflate sub jurisdicția oricăreia dintre Părți în zona nord-atlantică, la nordul Tropicului Racului; asupra forțelor terestre, navale sau aeriene, aparținând oricăreia dintre Părți, aflată în aceste teritorii sau în orice altă zonă din Europa în care au fost staționate forțe de ocupație ale oricărei Părți la data la care Tratatul a intrat în vigoare, din Marea Mediterană sau din zona nord-atlantică a Tropicului Racului.

Dimensiunea juridică europeană presupune crearea cadrului legislativ, compatibil cu cel euro-atlantic și european, care să permită schimbările substanțiale cerute de procesul de integrare, fundamentarea juridică națională a conceptului strategic care rezulta din procesul de integrare și a tuturor acțiunilor adiacente acestuia, crearea cadrului juridic național pentru materializarea conceptului de apărare colectivă, a acțiunilor comune în situații de criză și în caz de război, atât pe teritoriul țării cât și în afara acestuia. Perfecționarea cadrului juridic necesar participării armatei române și a altor structuri la operații de menținere a păcii, la acțiuni umanitare trebuie să aibă în vedere respectarea drepturilor omului, protecția militarilor și a personalului aflat în misiuni. O sarcină politică fundamentală o constituie realizarea, în timp, a unității și coerenței legislative, în coordonatele juridice ale spațiului euroatlantic, european și ale dreptului românesc și comunitar. În plină criză a dreptului contemporan, în special a celui internațional public, este

nevoie de o reafirmare a sa ca *instrument* al prevenirii și soluționării conflictelor și al menținerii păcii în lume. Altfel, se autorizează distrugerea libertății în numele libertății, în numele necesității percepute în cancelaria unuia sau unora dintre statele mari.

III. Mediul global de securitate trebuie cercetat într-o nouă perspectivă. Pascal afirma: este suficientă lumină pentru cei care vor să vadă și suficientă obscuritate pentru cei care au dispoziție contrară. Lumea are nevoie de o perspectivă echilibrată și cuprinzătoare, pentru o nouă viziune asupra conceptului de securitate la nivelul provocărilor mileniului trei. Noi factori de risc la adresa securității internaționale și naționale se adaugă celor existenți. Actorul central și purtătorul valorilor eterne a fost, este și va mai fi multă vreme națiunea. De ce apare a fi inamicul internațional public nr.1? Prezervarea identității, a suveranității, a independenței și apărarea integrității teritoriale ale națiunilor rămân preocupări prioritare ale tuturor națiunilor. Să înțelegem că numai una sau unele pot fi așa, iar celelalte nu? Securitatea devine o securitate integrată, comună a Terreii, de unde și conceptul de securitate comterristă, globală. Pilonii ei fundamentali sunt: Omul liber, Națiunea liberă și democratică, și Comunitatea internațională a Națiunilor libere și democratice. Puterea lor nu se bazează pe forță, ci pe drept, pe democrație și respectarea acestora. Nu sunt nici derivați ai puterii și nicio consecință a păcii dictate de învingători, ci o consecință a libertății și democrației reale din interiorul fiecărei națiuni. Dacă o singură națiune este împinsă dinlăuntru sau din afară spre autocrație, autarhie, spre totalitarism sau impunere cu forța a dreptului său intern ca drept internațional, acest lucru constituie o amenințare clară a securității comterriste, pentru că, în mod natural, pacea izvorăște din democrația, libertatea și demnitatea națională a fiecărei națiuni. Principiul “unul pentru toți și toți pentru unul” este actual pentru triada *om – națiune - comunitate de națiuni*. Acest trepied al securității comterriste nu se clătină niciodată. Nicio națiune, oricât de mare, nu își poate asigura singură securitatea, nicio națiune, oricât de mică, nu mai poate fi supusă de nicio altă națiune sau grup de națiuni. Solidaritatea comterristă menține principial echilibrul de securitate. Factorul intern devine esențial pentru factorul extern care, multiplicat, devine chiar factor intern. Ponderea în raportul intern - internațional este inversată. Orice amenințare la adresa democrației, libertății și demnității naționale devine un factor de risc major pentru toate celelalte. Niciun avantaj, nicio poziție favorabilă ori vreo forță armată nu mai pot asigura starea de securitate în plină globalizare.

Richard Ullman (Redefining Security, în **International Security**, 1983, p.153) considera amenințarea la adresa securității: „o acțiune sau succesiune de evenimente care amenință în mod grav să producă degradarea calității vieții cetățenilor unui stat, într-o perioadă relativ scurtă de timp, sau constituie o amenințare de neignorat la adresa libertății de alegere a politicii unui guvern sau a unei entități private sau neguvernamentale din interiorul unui stat”. *Vulnerabilitatea* reprezintă fie o zonă, fie un domeniu cu un nivel de amenințare vizibil sau ridicat, fie un mediu sau stare de lucruri, procese sau fenomene favorabile pentru neglijență, dezinteres sau criminalitate. *Riscul* este un concept care caracterizează comportamentul decizional

desfășurat într-o situație incertă ce poate implica primejdie sau nereușită, sau probabilitatea de a înfrunta o situație neprevăzută.

Dreptul devine din ce în ce mai mult știință și se transformă într-un bun al întregii comunități internaționale. Om - națiune - comunitate de națiuni reprezintă cele trei repere ale dreptului de azi și de mâine.

Cele două derogări care admit utilizarea legală a forței sunt prevăzute astfel: Art.39 - Consiliul de Securitate va constata existența unei amenințări împotriva păcii, a unei încălcări a păcii sau unui act de agresiune și va face recomandări ori va hotărî ce măsuri vor fi luate în conformitate cu art.41 și 42, pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale. Se legitimează folosirea forței pentru sancționarea agresorilor. Art.51 prevede: Nicio dispozițiune din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă, în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale.”

Lumea recunoaște încă situațiile în care se mai admite recurgerea la forța armată: a. dreptul la legitimă apărare (individuală sau colectivă) – drept legitim, limitat în timp și condiționat în execuție la care se poate recurge atunci și numai atunci când un stat sau un grup de state este obiectul unei agresiuni din partea unui stat sau grup de state; b. folosirea colectivă a forței are ca scop (conform cap VII – acțiunea în caz de amenințare împotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune - Carta ONU); c. măsuri pentru menținerea păcii – apar ca formă de misiuni de observare sau de misiuni de menținere a păcii; d. dreptul popoarelor de a dispune de ele însele (Rezoluția 2105, adoptată în 1965, prin care s-a recunoscut legitimitatea luptei pe care popoarele aflate sub dominației colonială o duc pentru exercitarea dreptului lor la autodeterminare și la independență; Rezoluția 1368 din 12.09.2001 prin care Consiliul de Securitate recunoaște că un act terorist internațional reprezintă o amenințare), drept inalienabil și imprescriptibil, nelimitat și indivizibil.

Dimensiunea militară a României în UE se află pe un drum bun către o configurare în deplină maturitate. Integrarea României în UE a avut loc într-o etapă de maturizare a politicii acesteia, cel puțin în domeniul securității și a apărării (Politica Europeană de Securitate și Apărare - PESA). Aceasta constituie un domeniu relativ tânăr în evoluția comunitară, dar de cea mai mare actualitate, date fiind ritmul evoluțiilor și implicațiile sale pentru securitatea europeană și internațională. Ambiția UE de a deveni un „actor” global în arena mondială are implicații directe atât asupra politicilor de securitate și apărare ale statelor membre, cât și în planul mai general al relațiilor transatlantice, între UE, NATO și SUA. Este evident că după peste o jumătate de secol de dependență strategică a bătrânei Europe față de America și de garantare a securității europene preponderent prin intermediul NATO, dezvoltările recente din cadrul PESA marchează tendința clară de emancipare și de asumare a unei identități proprii, ferme, în dimensiunea militară și de securitate. Acum PESA constituie răspunsul dat de UE la crizele și provocările din mediul de securitate, la adresa securității și intereselor statelor membre, existente în lumea contemporană.

Ideea integrării politicilor europene de securitate și apărare va avea un examen de trecut: criza din Kosovo. Dificultățile europene în articularea rapidă a unei reacții crize din imediata vecinătate a UE, ca și slăbiciunile UE dezvăluite cu acele prilejuri constituie argumente de esență privind asumarea necesității de realizare și implementare a unei politici comune de management european al crizelor externe. În România, peste managementul european se suprapune și managementul NATO. România, în materie economică are sprijin european, iar în materie militară, are sprijin american. Contradicțiile vor apărea dacă nu se vor limpezi juridic mecanismele interne pentru situațiile manageriale concrete, pe măsură ce pilonul de securitate și apărare european se consolidează.

După al Doilea Război Mondial, statele europene au pierdut statutul de mari puteri globale, fiind incapabile să asigure forța militară necesară menținerii imperiilor lor coloniale, având nevoie de prezența militară americană pe vechiul continent pentru asigurarea propriei securități. Securitatea europeană a revenit apoi SUA și NATO, dar, după 1950, după înființarea NATO, tratatele inițiale de la Bruxelles și UEO, care reprezentau încercări europene de asigurare a securității lor, au fost golițe de substanță, iar pentru a nu dubla eforturile de apărare, competențele militare ale UEO au fost transferate NATO. După Tratatul de la Roma, construcția europeană s-a concentrat pe problemele economice. Acum, subiecte precum apărarea și securitatea europeană își vor găsi un loc important în tratatele europene, astfel că Europa nu va mai fi „un protectorat militar *de facto* al SUA” (cum îl numea Zbigniew Brzezinski). După Tratatul de la Maastricht, de la începutul anilor ‘90, UE vede politica externă și de apărare ca o componentă necesară integrării economice și politice. Așa au apărut dezvoltările din domeniul Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC), ca al doilea pilon al sistemului instituțional al UE, cu elementul său principal, Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA), independentă de NATO. Se vizează constituirea unei forțe europene de reacție rapidă, pentru a întregi UE drept actor complet pe scena internațională, cu mijloace de acțiune adecvate prevenirii conflictelor și managementul crizelor pe continentul european și în afara ei. UE structurează concomitent și o comunitate europeană de informații pentru a cerceta mediul de securitate internațional și european pentru ca forțele militare să aibă capacitatea de a lua decizii independente în orice situație internațională.

România acordă o importanță specială eforturilor UE în PESA, participând atât la operațiile militare ale UE, cât și la procesul dezvoltării unor capacități specifice și este apreciată pentru aceasta (a se vedea declarațiile gl. Jean Paul Perruche, Directorul General al Statului Major Militar al UE). România participă cu militari la una dintre cele mai mari operații militare a UE – ALTHEA, în Bosnia-Herțegovina, fiind direct interesată de creșterea capacității europene în prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor, inclusiv și mai ales în vecinătatea imediată a UE. Militarii români vor participa la operațiuni de management al crizelor conduse de UE, cu scop de stabilizare și reconstrucție post-conflict, dar și la operațiuni militare de orice alt gen, inclusiv în cadrul NATO. România a devenit, de la 01.01.2007, membră a Agenției Europene de Apărare și are o contribuție proprie de forțe pentru *Headline Goal 2010*, fiind inclusă în Catalogul de Forțe al UE. Ea constă în unități și subunități specializate de infanterie mecanizată, vânători de munte, marină, aviație, CIMIC,

PSYOPS, informații, în care activează peste 2.500 de militari. Totodată, sistemul militar românesc participă direct la inițiativa de dezvoltare a grupurilor tactice de luptă, prin contribuții concrete împreună cu Grecia (națiune-cadru), Bulgaria și Cipru, pentru cel de-al doilea semestru al anului 2007 și împreună cu Italia (națiune-cadru) și Turcia, pentru semestrul al doilea din 2010. Este cunoscut faptul că, după 1991, Consiliul de Securitate nu a mai reușit să adopte vreo rezoluție privind luarea unor măsuri de constrângere, dar au fost declanșate operațiuni militare, fără autorizarea sa, în Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Afganistan și Irak. Viața internațională pare să fi luat alte direcții în materie față de Carta ONU, deoarece dreptul de a recurge la măsuri de constrângere este revendicat fie de NATO, fie de alte organizații regionale, cum ar fi UE. Prin urmare, alianțele politico-militare și organizațiile regionale evită Consiliul de Securitate și evocă dreptul legitimei apărări și dreptul de intervenție umanitară preventivă etc. Atacul preventiv ca politică de stat (Paul Wolfowitz) întruchipează dreptul războiului în sintagma războiul preventiv, iar folosirea forței devine *preemptivă*, pe lângă cea preventivă, ca unică modalitate de tratare a teroriștilor. A lovi în orice moment și în orice colț al lumii înseamnă că toate națiunile care vor decide pentru agresiune și teroare vor avea un preț de plătit.

Terorismul este definit, la a doua conferință internațională de unificare a dreptului penal, ca fiind „folosirea deliberată a unor mijloace capabile să producă un pericol comun reprezintă acte de terorism, ce constau în crime împotriva vieții, libertății și integrității fizice a unor persoane sau care sunt îndreptate contra proprietății private sau de stat, în scopul realizării unor scopuri politice sau sociale. Așadar, este o infracțiune politică, sau legată de viața politică a unei țări, de actul de decizie care nu ar fi acela dacă el ar fi liber, conducând la un haos care ucide. Ele trebuie explicit consacrate astfel în Codul penal. Factorii de risc la adresa securității României continuă să fie cei identificați oficial: posibile evoluții negative în plan subregional, în domeniul democratizării, al respectării drepturilor omului și al dezvoltării economice, ce ar putea genera crize acute cu efecte destabilizatoare; proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și a materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale; expansiunea rețelelor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniții, tehnologii sensibile, materiale radioactive și strategice; creșterea fluxurilor de emigranți ilegali din țările sub-dezvoltate sau în curs de dezvoltare; acțiuni care pot afecta statul român și promovarea valorilor democratice prin incitarea la indolență, separatism sau xenofobie; decalaje în asigurarea securității și stabilității statelor din spațiul de interes pentru România; diminuarea accesului statului român la unele resurse vitale pentru realizarea intereselor naționale; acțiuni individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informaționale, de dezinformare și manipulare a informațiilor; riscuri generate de producerea unor dezastre ecologice în regiune, precum și de efectele potențiale ale unor procese naturale la nivel global (*Carta Albă a Securității și Apărării Naționale, adoptată de Guvernul României, București 2004, p.2 și urm.*). La fel și principalele riscuri și amenințări care pot pune în pericol securitatea națională a României, valorile și interesele sale ca stat membru al comunității europene și euroatlantice: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată;

guvernarea ineficientă - efect al deficitului democratic și al corupției instituționale ce se reflectă în manifestări de clientelism politic, ineficiență a administrației publice, lipsă de transparență și de responsabilitate publică, de birocrație excesivă și tendințe autoritariste; fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind din mediu sau reflectând degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile; existența unor vulnerabilități și disfuncționalități, între care următoarele fenomene sunt generatoare de preocupări sau pericole: dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile; tendințele negative persistente în plan demografic și migrația masivă; nivelul ridicat al stării de insecuritate socială, persistența stării de sărăcie cronică și accentuarea diferențelor sociale; proporția redusă, fragmentarea și rolul încă insuficient al clasei de mijloc în organizarea vieții economico-sociale, fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice; infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată; starea precară și eficiența redusă a sistemului de învățământ la cerințele societății; organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză; angajarea insuficientă a societății civile în dezbateră și soluționarea problemelor de securitate (*Strategia de securitate națională a României. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă - aprobată în ședință CSAT din 17.04.2006*).

Interesele naționale ale României, ca și factorii de risc la adresa securității României continuă să fie: menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român; garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor României; dezvoltarea economică și socială a țării, în pas cu dezvoltarea contemporană. Reducerea susținută a marilor decalajelor care despart România de țările dezvoltate europene; realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru al NATO și UE. România trebuie să devină componentă, cu obligații și drepturi depline, a celor două organizații, singurele în măsură să-i garanteze un statut de independență și suveranitate și să-i permită o dezvoltare economică, politică și socială similară țărilor democratice; afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice; valorificarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național și a capacității de creație a poporului român; protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu, la nivelul standardelor internaționale (*Strategia de Securitate Națională a României, adoptată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 36 din 18 decembrie 2001*).

Interesele naționale ale României de astăzi rămân: integrarea deplină în UE și asumarea responsabilă a calității de membru al NATO; menținerea integrității, unității, suveranității, independenței și indivizibilității statului român; dezvoltarea unei economii de piață competitive, dinamice și performante; modernizarea radicală a sistemului de educație și valorificarea eficientă a potențialului uman, științific și tehnologic; creșterea bunăstării cetățenilor, a nivelului de trai și de sănătate a populației; afirmarea și protejarea culturii, identității naționale și vieții spirituale în contextul participării active la construcția identității europene (*Strategia de securitate națională a României. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață*

mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă - aprobată în ședința CSAT din 17.04.2006).

De curând, UE a făcut un nou pas înainte și dobândește cu timpul ceea ce poate fi descris drept o „*armată permanentă*”, potrivit BBC: la 1 ianuarie, planul său de a stabili 1.500 de „*grupuri de luptă*” multinaționale de răspuns rapid pentru operațiunile de menținere a păcii și-a atins „*capacitatea operațională*”, când două unități au fost declarate gata pentru misiuni.

IV. Măsuri de adaptare. În acest context al mediului de securitate și apărare fluid, instabil, deosebit de periculos pentru țările mici și mijlocii, când țările mari își întăresc forțele armate prin bugete și dotări de ultimă oră, cu doctrine deosebit de active, ca să nu spunem ofensive, România trebuie să facă unele schimbări în dreptul său intern, începând cu Constituția, care mai are prevederi conflictuale. Din perspectiva științei conducerii, se pare că s-a planificat din capul locului un management constituțional conflictual cu un risc deosebit de mare, deoarece există doi capi ai executivului, iar serviciile de informații au devenit ținte politice pentru președinte și primul ministru. Ca stat de drept, european, managementul decizional în domeniu securității și apărării naționale trebuie reformat. Ca stat de necesitate, în contextul actual, va trebui ca românii să opteze pentru o republică fie prezidențială, fie parlamentară. Susținem varianta parlamentară, deoarece orice personalizare a instituției poate induce efecte perverse în mediul de securitate. Altfel, risipim resurse, timp, chiar s-ar putea să se ajungă să mai curgă sânge românesc nevinovat. Explozii de tip revolte, răscoale sau lovituri de stat (cum pare a se întâmpla în triumghiul parlament - prim-ministru - președinte), pot afecta grav democrația în România. Croirea eclectică a Constituției induce premeditat stări conflictuale endogene și crize constituționale. Studiind și experiența Israelului, trebuie să reclădim concomitent pe principiile constituționale europene, dar și pe interes național operativ, prompt și permanent democratic, în cunoștință de cauză reaşezarea raporturilor constituționale dintre instituțiile fundamentale ale statului de drept. O clarificare și o simplificare instituțională, relații suple, inter-controlabile, clare și eficiente între puterile statului sub controlul permanent și suveran al Parlamentului sunt stringente. Blocajul în materie de management al crizelor și soluționarea conflictelor în materie de securitate și apărare pune în pericol însăși existența statului național, român, suveran și independent, unitar, și indivizibil, al cărui teritoriu este inalienabil. Dependența, căutarea de protectori în domeniul securității și apărării se finalizează prin a găsi stăpâni. Mai mult, prin suprapunerea peste managementul politico-militar din NATO sau prin interferența sa cu cel din UE, România își complică securitatea proprie, ca stat de marcă și de necesitate europeană dacă nu clarifică mecanismele decizionale interne. Schimbările de „*axe*”, reierarhizarea fluidă a interesului național necesită o rapidă adaptare, o clară strategie de adaptare. Față de confruntările rigide din actuala situație internațională și internă, România poate supraviețui prin suplețe internă. Managementul informațiilor cere rapiditate și claritate, oportunitate și relevanță. Testarea la momente de criză este necesară pentru a vedea starea reală a domeniului securității și apărării. Este evident că mai există deficit substanțial de legislație fundamentală, unele disfuncții cauzate de experiențe diverse și de orientare, de unele

influențe cosmopolite în materie de pregătire, dotare, înzestrare, chiar și doctrinare. Strategia de adaptare, cea a trestiei în vânt, ar putea fi benefică interesului național la vreme de furtună. Parlamentul este locul în care se pot proiecta adevăratele configurații ale liniilor de forță interne și externe prin vot. Acolo se poate asigura, în mod democratic, construirea unei matrice de securitate sau reconstruirea ei în contextul european, euroatlantic și internațional actual. Așa cum este constituită prin Hotărârea CSAT, Comunitatea Națională de Informații (CNI), menită a fi „rețea funcțională a autorităților publice în sistemul securității naționale”, are carențe în privința informării beneficiarilor/utilizatorilor legali. CNI pare o verigă suplimentară pe traseul furnizor-beneficiar, departe de dezideratul eficientizării circuitelor informaționale și de sporire a capacității de reacție a decidenților. Hotărârea CSAT privind constituirea CNI (prin art. 1, pct. 2, lit. a și art. 5, lit. d) abilitează structura respectivă să elaboreze produse analitice pe baza informațiilor „primite de la componentele CNI”, adică de la SIE și de la DGIA, cum ar fi în speța relativă la cei doi români prizonieri într-o bază militară americană din Irak, ori de la MAE. Tot astfel și cazul de spionaj/trădare relativ la privatizare, CNI integrând datele primite de la SRI, eventual SIE sau DIICOT, dar nu se interzice informarea beneficiarilor separat de către fiecare autoritate informativă, ceea ce mai permite unele „atitudini concurențiale” anterioare. Mai sunt și alte lacune și reflexe remanente în informarea discriminatorie a doi beneficiari (președintele, respectiv premierul), cu efecte negative în sfera politică și imaginea externă a României. Pachetul de legi în domeniu, aflat acum la Parlament, trebuie reanalizat împreună cu întregul cortegiu de corelații constituționale, manageriale, de specialitate și de control al activității autorităților informative. Prin hotărârea CSAT, din 18.11.2005, în cadrul CNI s-a înființat Comitetul Coordonator căruia ni se pare că i se conferă unele atribuții egale cu cele ale CSAT privind aprobarea unor evaluări periodice integrate la nivel strategic, deși nu are în componența sa pe președintele țării, primul-ministru ori șeful Statului Major General. Tot astfel, prin aceeași hotărâre, s-a înființat Consiliul Operativ, care elaborează Planul Național de Priorități Informative, document supus apoi adoptării CSAT și aprobării de către președinte; dar există și „Oficiul pentru Informații Integrate”, care colectează și gestionează reacțiile beneficiarilor legali la produsele analitice curente și evaluările elaborate. Proceduri clare, responsabilități precise și sancțiuni pe măsură se impun urgent.

Parlamentul, prin comisiile sale specializate, ar trebui să cunoască și să exprime puncte de vedere politice, democratice, cu privire la documentele respective. Astfel, CSAT pare un miniparlamentul militar secret al unui stat secret în afara parlamentului, deasupra și contra parlamentului, un stat secret în statul democratic. Secretul are culori NATO, UE și românești. Cât secret, atâta dictatură, câtă transparență, atâta democrație. CSAT nu trebuie să aibă puteri mai mari decât Parlamentul național. Securitatea și apărarea sunt probleme prea mari pentru a fi lăsate numai pe mâna specialiștilor. În același timp nu există politică națională fără politică de securitate și apărare. Prezervarea interesului național în condiții de maximă tulburare a mediului de securitate internațional ar trebui să se facă în și prin Parlament. Democrația, voința liberă și democratică ar putea fi garantul valorilor, nu instituția președintelui și nici CSAT sau a guvernului. Serviciile secrete, ca și CNI,

parchetul și justiția trebuie să fie trecute sub egida Parlamentului - unicul organ reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a României. Nu hotărât deciziilor unipersonale ale unor miniștri desemnați de un prim ministru numit, ori specialiști numiți de președinte. Astfel se asigură legitimitatea, reprezentativitatea și responsabilizarea deciziilor în consens cu voința politică suverană a națiunii în domeniul securității și apărării. Președintele ar răspunde de înlăptuirea politicii externe, europene, de securitate și apărare. Guvernul ar răspunde de gestiunea economică a avuției naționale, de administrarea treburilor țării. *Feed-back*-ul se realizează numai la Parlament. Se estimează vremuri grele pentru România și pentru UE. Pentru a nu rătăci calea, fiecare cetățean trebuie să aibă permanent în vedere, înainte de toate, interesul național, apoi pe cel european și, evident, cel internațional. Pe viitor, trebuie stopat cursul prin care Constituția României ar deveni un simplu regulament de aplicare a ipoteticei Constituții UE. UE este un experiment în plină desfășurare, ca și SUA, ori cum a fost și URSS, însă România (cu denumirea științifică, în viziunea Academiei Dacoromâne – DacoRomânia) este eternă. De aceea, la construirea noii Constituții Europene România europeană trebuie să fie constructor-parte.

Bibliografie selectivă

- [1] ****Constituția României 2003*, Monitorul Oficial al României
- [2] *** BRZEZINSKI, Zbigniew (2000), **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale strategice**, București, Editura Univers Enciclopedic.
- [3] ****Strategia de securitate națională a României. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă* - aprobată în ședință CSAT din 17 aprilie 2006
- [4] *** *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*, adoptată de Guvernul României, București, 2004
- [5] *** *Strategia de Securitate Națională a României*, adoptată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 36 din 18 decembrie 2001
- [6] Dr. Geo STROE, **Știința conducerii. Managementul crizei și dreptul militar în securitatea și apărarea României - 2025**, Editura Dacoromână TDC, București, 2007, 708 p.

FRONTIERELE ROMÂNIEI ÎN SPAȚIUL EUROPEAN AL SECURITĂȚII

Dr. Vasile CIOCAN-M.*

In the European space, the problem of Romania's borders is considered as being „accomplished” both from the point of view of the process of European integration or development and from the point of view of the Europeans' expectations who move freely for various reasons (purposes). I have considered as very important to render in the present paper the role of the borders, the securization of it in order to be named „filter” in the way of migration and insecurity, especially of that segment of border which produces instability, insecurity or only negative effects in the area of mentalities, education and culture. EU expansion eastwards has definitively reunited the West with the East of European civilization, but it has produced as well major mutations in changing the perception of the borders within the limits determining the action of the principle of national sovereignty, intersected with the national, regional, local and community responsibilities. The next perspective, the solution of solving the dilemma of European borders is giving up the external borders as „fortresses” and changing them into „the ring of good neighbourhood”, sense in which Europe by the border countries to develop good neighbourhood relationships; to support the democratic systems in these countries in the sense of stable democracies.

Marile transformări ale lumii contemporane și deschiderile spre noi sfere de interese și influențe au dus la crearea a multiple zone și chiar regiuni de instabilitate pe întreg mapamodul, cu implicații deosebite în ceea ce privește realizarea securității pe plan local, regional și chiar mondial, cu efecte deosebite în spațiul securizării frontierelor. Principalele surse de instabilitate decurg din dificultățile economico-sociale și politice ale statelor în curs de dezvoltare și în mod special ale celor subdezvoltate.

Acest aspect conduce, inevitabil, la amplificarea fenomenului migrației din zonele cu probleme către țările dezvoltate și, nu de puține ori îmbracă forma migrației ilegale. Pe lângă aspectul menționat, mai există și altele - perpetuarea unor tensiuni și conflicte de ordin etnic, rasial sau religios- care, la fel ca și primul, sunt generatoare de migrație și, implicit, de insecuritate.

În Europa, problema „frontierelor” este considerată ca fiind „împlinită” atât din punct de vedere al procesului de integrare sau dezvoltare europeană, cât și din punct de vedere al așteptărilor europenilor care circulă liber în spațiul libertăților fundamentale (Schengen). Cel mai important lucru pare a fi însă, la ce se așteaptă cetățeanul european în legătură cu rolul frontierei, securizarea acesteia, pentru a putea fi numită „filtru” în calea migrației, în special a celui segment care produce instabilitate, insecuritate sau numai efecte negative în spațiul mentalității, educației, culturii etc.

Deci, putem spune că, problema frontierei, este mult mai complexă decât am putea-o percepe noi, și asta chiar prin conținut sau diverse experiențe, în general în Europa și în particular în România.

* Gl. (r) conf. univ., Universitatea Oradea, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene.

Specialiștii și practicienii în domeniu sunt convinși de mutațiile pe care frontierele le vor cunoaște în viitor și sunt foarte prudenți sau chiar se opun afirmațiilor că procesul integrării și dezvoltării în UE va duce la „îndepărtarea” definitivă a frontierelor. Menținerea acestora poate fi justificată și prin evoluțiile rapide pe plan global și regional, care duc la creșterea deosebită a volumului circulației de mărfuri și persoane și impun, totodată, măsuri hotărâte de combatere a terorismului, a fenomenelor infracționale manifeste la granițe.

Acest „scepticism frontalier” este generat de complexitatea interpretărilor date, în primul rând noțiunii de *frontieră*. Un prim argument al unei atitudini prudente rezidă din examinarea noțiunii de frontieră (este definită ca fiind „*limita teritorială a unui stat în condițiile în care dreptul internațional public definește statul ca principal subiect de drept internațional în raport cu teritoriul asupra căruia își exercită suveranitatea*”).

Un al doilea argument rezidă din diferitele interpretări lingvistice ale noțiunii de frontieră, *boundary* – limita de frontieră; *border* – frontiera de stat; *frontier* – teritoriu în vecinătatea frontierei.

Un al treilea argument rezidă din diferite accepțiuni (sensuri particulare) date noțiunii de frontieră (cu puțin curaj am putea da exemplul însuși al Europei - Uniune de state care a cedat de bună voie o parte din suveranitate, dar își păstrează suveranitatea în interiorul propriilor frontiere.

Un al patrulea argument rezidă din faptul că în Europa se produce o redefinire a funcționării frontierelor prin ierarhizare. În contextul integrării europene, statele recurg la transferul gradual al suveranității lor către structuri de natură suprastatică (competență exclusivă sau partajată de UE) sau infrastatică (regiuni, euro-regiuni). Astfel UE investeste progresiv suveranitatea pe trei niveluri: regional, național și comunitar.

Un al cincilea argument este legat de cele două tipuri de **frontiere** – **interioare**, care vor deveni aproape simbolice, deoarece între statele membre ale viitoarei federații europene vor exista raporturi firești, cum sunt, în prezent, acelea între componentele formelor de asociere internațională. Vor fi, desigur, de imaginat situații de încordare sau diferențieri de interese, chiar într-o Europă unită; dar în acest nou context creat, buna vecinătate poate avea rolul de catalizator al energiilor și potențialităților atât de diverse, pentru a asigura conlucrarea pașnică a popoarelor cu tradiții și structuri economice destul de diferite, și **frontiere „externe”** ale Comunității și, implicit, în bună parte ale României, acestea continuând să funcționeze după reguli obișnuite (buna vecinătate neputând în nici un caz să facă rabat intereselor politice, atât de diverse, care caracterizează personalitatea – și, mai ales, interesele - diferitelor țări, în special ale statelor mari ale UE). În contextul **frontierelor exterioare**, specialiștii în domeniu au eliminat aproape în totalitate termenii „*frontiere - fortarete*” sau „*frontiere- cortine*”, înlocuindu-le cu noțiunea de „*ring of good neighbourhood*”, ceea ce înseamnă că UE, direct sau prin „țările - graniță” dezvoltă relații transfrontaliere tot mai complexe, cu interesul ca, dincolo de frontiere sale externe, să existe democrații stabile, care să asigure o bună vecinătate a Europei de jur-impjurul acesteia.

Revenind la frontierele interioare, apreciem că acestea, în perspectiva următoare, redefinite în conținut, dar și în exprimare, se vor constitui în „**filtre integrate**”, importante pentru diminuarea tuturor fenomenelor transfrontaliere care pot provoca insecuritate și influență negativ relațiile între state sau chiar pacea, și securitatea în Europa.

Pornind de la aceste argumente, care resping ideea „renunțării la frontiere în Europa”, putem formula ideea că am partaja (separa), astfel încât rolul frontierei de stat să depindă, prin atenuarea unui proces multiform de relativizare a statului favorizat, prin multiplicarea conexiunilor și schimbărilor. Această atenuare a rolului frontierei de stat are loc în contextul distribuirii voluntare a suveranității statului cu alte structuri politice suprastatice, în cadrul oferit prin procesul globalizării. Prin Tratatul Constituțional se renunța la sistemul „pilonilor UE” ca baza a funcționării UE, introdus în 1993, prin Tratatul de Maastricht, aceleași proceduri juridice urmând a fi aplicate într-un cadru instituțional unic, ceea ce va permite crearea unor instituții supranaționale la nivelul UE în măsură să rezolve aspectele din spațiul politicii europene de securitate, al justiției și afacerilor interne.

În cazul României, problema frontierelor are conotații divergente. Pe de o parte, asistăm la o relativizare a frontierelor cu Ungaria și Bulgaria, care s-ar putea traduce printr-o recompoziție foarte dinamică a spațiului frontalier (cooperarea tuturor structurilor cu competență în combaterea fenomenului migrației și a crimei organizate transfrontaliere, în interiorul Pilonului 3, UE-cooperare polițienească și judiciară și Pilonului 2-PESC) în spațiul unei bune vecinătăți, specific european și foarte lente cu alți vecini: Serbia, Ucraina și Moldova.

În interiorul UE, fiecare stat membru este responsabil în fața tuturor statelor membre pentru garantarea frontierelor externe ale UE împotriva imigrației ilegale, contrabandei cu droguri, traficului de ființe umane și găzduirea altor activități criminale. Astfel, pentru a stabili un echilibru între libertate și siguranță, libertatea de circulație a fost însoțită de așa-numitele măsuri compensatorii. Acestea vizează îmbunătățirea coordonării dintre poliție, vamă și justiție și adoptarea măsurilor necesare pentru a combate fenomene infracționale cum ar fi terorismul și crima organizată. Pentru a face acest lucru posibil, a fost constituit un sistem complex de informații, denumit Sistemul de Informații Schengen (SIS) pentru facilitarea schimbului de date privind persoanele și bunurile. În România, potrivit noii legislații s-a înființat Sistemul de Informare Național privind circulația prin frontieră a persoanelor și bunurilor, sistem care este unitar la nivel național și prin care se ține evidența, se prelucrează și se valorifică informațiile cu privire la criminalitatea transfrontalieră și infracțiunile de frontieră, la persoane și bunuri. Planul de Acțiune Schengen al României prevede măsuri privind controlul extern al frontierelor și inspectarea acestora, politica de vize, cooperarea în domeniul poliției, lupta antidrog, regimul armelor și munițiilor, cooperarea juridică în problema criminalității și a extrădărilor, stadiul sistemului de informare Schengen, precum și referiri la protecția datelor personale. Abordarea Planului de Acțiuni Schengen nu se rezumă la măsuri legislative, ci cuprinde și măsuri de îmbunătățire a capacității pentru acțiuni operaționale și implementarea lor în practică.

În vederea alinierii la politica de vize a UE, statul român a introdus obligativitatea vizei, în special pentru țările cu un înalt potențial de migrație, avându-se în vedere încheierea unor noi acorduri în materie de vize.

Pentru alinierea la politicile UE, au fost introduse măsuri restrictive în aprobarea vizelor pentru cetățenii proveniți din țările cu potențial migrant ridicat, astfel încât să fie îndepărtate lacunele legislative exploatare de așa-numiții “studenți” sau “oameni de afaceri”, al căror principal scop de călătorie este de a tranzita România în drumul lor către vestul Europei.

Întrucât se acordă o mare importanță refugiaților și cererilor de azil cu care se confruntă România, au fost elaborate noi norme relevante în domeniu, în sensul alinierii la acquis-ul comunitar, luându-se măsuri pentru asigurarea unui minim standard de sprijinire și primire a solicitanților de azil pe parcursul soluționării cererii. Cadrul legislativ garantează solicitanților statutului de refugiat accesul la proceduri și, după caz, la teritoriul național. Autoritatea centrală responsabilă de implementarea politicilor României în domeniul refugiaților este Oficiul Național pentru Refugiați din cadrul Ministerului de Interne.

Relațiile dintre România și Republica Moldova, două state suverane și independente, au un caracter privilegiat, special, decurgând din comunitatea de neam, cultură, limbă și istorie națională. Aceasta presupune că, printr-o politică realistă, coerentă și în interesul cetățenilor ambelor state, se poate ajunge la aprofundarea raporturilor bilaterale, la apropierea dintre România și Republica Moldova.

Securizarea frontierei este o chestiune de mentalitate, respectiv aceasta trebuie văzută ca o măsură care să asigure accesul nestingherit și în deplină siguranță al celor care înțeleg să respecte legea. În ce privește securizarea frontierei dintre România și Republica Moldova, lupta împotriva infraționalității transfrontaliere implică și soluționarea problemei frontierei transnistrene și rezolvarea problemei frontierei de răsărit a Republicii Moldova.

Pentru securizarea frontierei de est a spațiului Uniunii Europene, la fel de importantă ca soluționarea conflictului din Transnistria este rezolvarea problemei graniței de est a Republicii Moldova, la limita care o desparte de Ucraina. Având în vedere că o mare parte a acestei frontiere se întinde de-a lungul graniței autoprocimatei republici moldovenești nistrene, este evidentă dificultatea de a preîntîmpina migrația transfrontalieră, traficul de arme și droguri, crima organizată. Este cunoscut faptul că, pentru migrațiile provenite din Indochina, rutele de deplasare sunt cele din estul Republicii Moldova, venind dinspre Moscova și Kiev până la Chișinău. De asemenea, este cunoscut că, în ultimii ani, a crescut numărul infraționalilor de trecere frauduloasă a frontierei din partea unui număr tot mai mare de cetățeni aparținând spațiului CSI. Totodată, a sporit numărul cetățenilor care vor să introducă în spațiul CSI mașini furate. Fără îndoială că toate acestea fac necesare activități comune și energice ale organelor de frontieră din România și Republica Moldova. Ele cer însă, în primul rând, măsuri de securizare a frontierei de est a Republicii Moldova.

Poziția geografică a celor trei state: Republica Moldova, România și Ucraina, aflate la răscrucea unor importanți vectori internaționali de transport și comerciali, reprezintă un factor determinant în includerea acestora în principalele rute folosite de

rețelele crimei organizate. Schimbările politice ale anilor '90, pe fondul unei instabilități economice, al permeabilității frontierelor, al corupției ridicate a lucrătorilor la frontieră au determinat o dezvoltare alarmantă a rețelilor criminale.

Războaiele din Balcani, conflictele din Transnistria au determinat un mediu instabil la nivel regional, foarte atractiv și profitabil pentru activitățile criminale. Aceste regiuni de conflict au devenit, pe rând, ținte pentru diferitele tipuri de trafic ilegal (droguri, arme, ființe umane). Atacurile criminale asupra Statelor Unite ale Americii din 11 septembrie 2001 au determinat intensificarea investigațiilor în această regiune, rezultând dovezi clare ale legăturilor existente între rețelele criminale și organizațiile teroriste.

Din cauza poziției geografice și a condițiilor economice și sociale, cele trei state sunt traversate de rutele folosite în transporturile ilegale, fiind fie țări de tranzit, fie sursă. Poziția geostrategică a celor trei state, constrangerile financiare permanente necesare organizării eficiente a unor autorități moderne de urmărire a aplicării legii sunt provocări continue adresate liderilor politici din sud-estul Europei. Este un fapt bine cunoscut, că nu se poate vorbi de lupta împotriva crimei organizate fără existența sprijinului politic la cel mai înalt nivel, programele de combatere și eradicare a corupției și crimei organizate fiind priorități actuale ale programelor naționale.

În elaborarea unui plan de acțiune specific pentru combaterea corupției și crimei organizate, trebuie să se ia în considerare rapiditatea cu care se organizează rețelele criminale, cât și flexibilitatea cu care își reorientează obiectul activității, contactele bune pe care le au în afara granițelor statului pe teritoriul căruia își au reședința și, nu în ultimul rând, resursele financiare și mijloacele moderne de comunicație pe care le au la dispoziție.

În vederea implementării prevederilor acordurilor, cele trei state au stabilit formele colaborării, care să se realizeze prin schimb de informații și schimb de experiență. Se au în vedere numeroase consultări, întruniri, seminarii și cursuri de instruire, schimbul de acte juridice naționale, date statistice, rezultate ale cercetărilor științifice, broșuri și publicații, planificarea și realizarea de acțiuni coordonate în lupta împotriva criminalității, în care să fie implicate structurile competente ale fiecărui stat.

Deși cadrul de colaborare pe plan regional este trasat și agreat de către conducerile statelor partenere, consecvența punerii în practică a acestor înțelegeri regionale și rezultatele efective ale conlucrării în acest plan rămân mai degrabă la nivel declarativ. Impedimentele în acest sens se leagă cel mai adesea de lipsa de comunicare între autoritățile corespondente din fiecare stat partener, implicit de lipsa unui canal de informare constant, eficient și operativ.

Astfel, pentru o implementare durabilă, prevederile acordurilor și înțelegerilor regionale trebuie să fie urmate de stabilirea de protocoale și acorduri între autoritățile statale corespondente pe domeniile vizate, astfel încât scopul înțelegerilor regionale să fie atins la nivelul local direct vizat, de exemplu de către autoritățile cu atribuții la frontieră.

Războaiele și conflictele desfășurate pe teritoriul ex-iugoslav și al fostelor republici sovietice au creat o cerere imensă de arme. În strânsă corelare cu traficul de

arme s-a dezvoltat traficul de droguri. Achiziționarea de arme s-a realizat în multe cazuri fie cu fonduri obținute în urma vânzărilor de droguri, fie prin schimb direct de tip „troc” între traficanții de arme și cei de droguri. Embargoul asupra comerțului cu arme impus statelor din zonele de conflict și-a dovedit încă o dată ineficiența. Rezultatul a fost creșterea prețului armelor și obținerea de profituri uriașe de pe urma comercializării lor, constatate atât la nivelul sud-estului Europei, cât și în afara regiunii.

În ce privește fenomenul migrației ilegale, comparat cu cel al migrației naturale, se poate spune că a devenit un parametru de instabilitate, care afectează statele dezvoltate, fiind o amenințare serioasă la adresa securității regionale. Din cauza poziției geografice, Republica Moldova, România și Ucraina sunt afectate de acest fenomen, fiind constatată o creștere importantă a numărului de imigranți ilegali din Asia Centrală și de Sud-Est, Orientul Mijlociu și Africa. De la aceste elemente trebuie să se plece și în demersul de a aduce autoritățile aflate de-o parte și de alta a frontierei într-un mod explicit de acțiune în comun. Un alt element important în această construcție, inclusiv în proiectarea de noi proceduri de lucru, este și utilizarea în comun a echipamentelor tehnice specifice disponibile.

O asemenea abordare poate introduce o viziune globală asupra controlului specific al frontierei, bazată pe complementaritatea echipamentelor tehnice și/sau complementaritatea utilizării acestora. Complementaritatea echipamentelor face referire la stabilirea posibilității folosirii în comun a echipamentelor. Ipoteza de lucru presupune accesul reciproc la rezultatele controlului, indiferent de locația fizică a echipamentelor. Complementaritatea utilizării face referire la o repartizare mai eficientă a echipamentelor identice sau similare. Astfel, distribuirea echipamentelor de-a lungul frontierei comune în cel mai judicios mod, prin evitarea duplicării aceluiași tip de control de-o parte și de alta a frontierei poate fi un răspuns eficient al autorităților față de cerințele crescute de exigență ale actului de control de rutină sau de excepție. Desigur, o astfel de abordare presupune creșterea gradului de încredere reciprocă al părților până la nivelul recunoașterii rezultatului unui control, chiar și în condițiile în care reprezentanții propriei administrații naționale nu au fost de față la controlul efectiv. În practica curentă însă, de cele mai multe ori, constatând devieri de la principiile de drept internațional – echitatea și *pacta sunt servanda*. Nu putem vorbi despre o bună vecinătate în sensul ei juridic, nici chiar cu Marea Neagră (deși deseori o numim ca fiind cel mai bun vecin), aici având probleme de delimitare a mării teritoriale cu Ucraina și Bulgaria și, nu în ultimul rând problema „Insula Șerpilor”, probleme în raport cu care diplomația românească, de-a lungul anilor, s-a dovedit neputincioasă.

Concluzii

Procesul integrării europene comportă două evoluții divergente. De o parte se află o relativizare a frontierei de stat, prin atenuarea funcționării limitate. De altă parte o relativizare se produce prin redefinirea sau re poziționarea frontierei, prin raportarea la alți factori internaționali contemporani: suprastatici și regionali. Această evoluție trece peste interpretarea etno-naționalistă și stato-naționalistă către o

redefinire a spațiului frontalier în structuri de cooperare care contribuie la disiparea frontierelor divergente și a instaurării frontierelor convergente. Procesul de extindere a UE către Est, prin aderarea României și Bulgariei la UE, am putea spune că a finalizat construcția comunitară imaginată cu 50 de ani în urmă de „părinții fondatori”, în sensul reunirii definitive a Vestului cu Estul civilizației europene în interiorul celui mai performant sistem de organizare politică și economică cunoscut în istorie. Acest lucru a produs însă mutații majore în schimbul percepției frontierelor, în timp ce limitele care determină acțiunea principiului suveranității naționale intersectează responsabilitățile naționale, regionale și locale, cu responsabilitățile comunitare. În cazul României, pornind de la aceste aspecte comune cu toate țările Europei Centrale și Orientale, problema frontierei are și conotații ce diferă în această zonă.

Mai întâi, asistăm la o relativizare a frontierelor cu Bulgaria și Ungaria, ceea ce se traduce printr-o recompoziție foarte dinamică a spațiului frontalier cu aceste țări. Dinamismul relativizării frontierei cu Ungaria este mai vizibil, în ciuda unui „contencios istoric” cu privire la Transilvania, poate și pentru faptul ca această frontieră constituie poarta principală spre centrul Europei. Pe perioada ultimilor trei ani însă, am asistat la o intensificare a cooperării transfrontaliere cu Bulgaria.

Pe de altă parte, problema frontierelor României cunoaște o evoluție divergentă prin raportarea la procesul relativizării frontierelor europene, în cazul frontierelor cu alți vecini: Serbia, Moldova și Ucraina. În cazul Ucrainei și Moldovei, problema frontierei are un specific unic în Europa, în sensul că cele două țări au un comun istoric (dacă ne gândim la cei 400.000 locuitori de origine română care locuiesc în Ucraina și la cei aproape 4 milioane de locuitori ai Republicii Moldova). România trebuie să desăvârșească rolul frontierei orientale a UE, trebuie să dobândească o frontieră discontinuă, și nu continuă, fapt ce nu este dorit și agreat de nici o parte a opiniei publice a țării. Problema este încă mai acută în cazul frontierei cu Republica Moldova, țara cu care România a partajat o entitate etno-națională, fondată nu numai pe legăturile de familie, limbă, cultură, dar și pe istorie. Soluția acestei dileme consistă în următoarea filozofie a frontierelor europene: că frontiera de aici nu este o componentă a unui sistem fortificat, ci trebuie să se transforme într-o linie a bunei vecinătăți. În sensul acesta, România trebuie să reziste tensiunilor egoiste de interese și să rămână fidelă frontierelor sale etno-naționale.

Plecând de la aceste considerente și având în vedere amenințările la adresa securității în estul Europei și nu numai, apreciem că sunt temeiuri suficiente de a se întreprinde demersuri pentru redefinirea noțiunii de „frontiere” plecând de la schimbările profunde suferite în conținut (unește, nu desparte teritorii, culturi, interese etc.), o nouă lege a frontierelor care să țină cont de asemenea de schimbările survenite în clasificarea și structura regimurilor juridice și care să cuprindă termeni noi ca: *migrație circulatorie, spațiu administrativ european, spațiu european al bunei vecinătăți* etc. precum și înlocuirea unor termeni care nu mai corespund dezideratelor actuale, din punct de vedere juridic. Prin lege este necesară crearea de competență teritorială generală structurilor cu competență în combaterea fenomenelor care afectează securitatea prin prisma criminalității transfrontaliere de orice fel.

Și nu în ultimul rând, am dori să evidențiem rolul și importanța frontierelor exterioare ale României, în contextul frontierei externe estice a UE, pe un segment de aproximativ 30% din lungimea totală a acesteia. Extinderea UE pe principiul **geografic frontalier**, se poate spune, ca avantajează țările central-europene, în ideea reducerii fenomenului migraționist pe aliniamente succesive. De asemenea, efortul logistic, în raport cu securizarea frontierelor, este mai ușor de suportat, în condițiile reducerii segmentului frontierei estice, care oferă următoarele avantaje:

- frontiera din Marea Baltică, cu o lungime considerabilă, devine frontiera internă a Uniunii Europene, deci mai ușor de reglementat și controlat;

- o mare parte din noua frontiera a UE este cu Federația Rusă sau Belarus; această frontieră este extrem de bine delimitată și de marcată în teren, fără a stârni vreun fel de controverse; așa cum arată rezoluția Consiliului de Securitate nr. 1397 din 2002, este extrem de important pentru două state vecine să aibă frontiere bine delimitate și recunoscute reciproc; evoluțiile recente arată că, în mare parte această frontieră a fost delimitată sau demarcată;

- raportul dintre lungimea frontierei de uscat și cea de apă s-ar inversa în favoarea celui dintâi; așa cum s-a văzut, cele mai multe neînțelegeri privind delimitarea teritoriilor apar cu referire la frontierele maritime iar dreptul internațional public nu este unitar în această privință.

Responsabilitatea pe care o are România de a gestiona întreaga problematică la frontiera externă a Uniunii Europene pe cel mai mare segment dintre statele estice, obligă la creșterea tuturor eforturilor din partea reprezentanților autorităților, potrivit obligațiilor asumate și prevederilor legale în ceea ce privește securizarea frontierelor.

Bibliografie

[1] Acordul de cooperare pentru prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere – S.E.C.I. (Legea nr. 208/1999).

[2] Acordul european de asociere între România și Uniunea Europeană (Legea nr. 20/1993).

[3] Acorduri, convenții și înțelegeri bilaterale încheiate de România cu statele vecine, precum și cu state din Uniunea Europeană.

[4] **Culegere de tratate privind frontierele de stat ale României**, Editura Ministerul Afacerilor Externe, București 1971.

[5] Alain du NAY, **Români și maghiari în vârtejul istoriei**, Ed. Matthias Corvin Buffalo – Toronto, 2001.

[6] Vasile M.CIOCAN, **Buna vecinătate și regimuri frontaliere din perspectiva europeană**, Ed. COGITO; Oradea, 2002.

[7] Vasile M.CIOCAN, **Drept european și instituții europene**, Ed. GrafNet, Oradea, 2007.

[8] Mihai DELCEA, **Protecția ăa Refugiaților în Dreptul Internațional**, Editura Presa Universitară Româna, Timișoara, 2002, Cap. 6,7,10,11.

[9] DIACONU, Nicoleta, **Sistemul instituțional al Uniunii Europene**, Editura Lumina Lex, București, 2001.

[10] DUCULESCU, Victor, **Dreptul integrării europene. Tratat elementar**, Editura Lumina Lex, București, 2003.

[11] GHINEA, Radu. D, BURNETT N. (2003), *Libera circulație a bunurilor și serviciilor din perspective aderării României la UE – 1B. Libera circulație a persoanelor*, Institutul European din România, Studiu de pre-aderare PAIS I, 2003.

[12] H.G. nr. 482/2003 pentru aprobarea Strategiei managementului integrat al frontierei de stat în perioada 2003-2006.

[13] H.G. nr.622/2001 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Ordonanței Guvernului nr. 102/2000 privind statutul și regimul refugiaților în România.

[14] H.G. nr. 1114/2001 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Codului vamal al României.

[15] Hotărârea nr. 445 din 09/05/2002 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 346 din 24/05/2002.

[16] Legea 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 50 din 29.01/2003.

[17] Legea nr. 141/1997 privind Codul Vamal al României, M.Of. nr. 180/1 aug. 1997.

[18] Material documentar – Inspectoratul General al Poliției de Frontieră Române.

[19] Materiale de analiză privind activitatea Centrelor, Punctelor și Birourilor de Contact care își desfășoară activitatea la frontierele României.

[20] O.G. nr.102/2000 privind statutul și regimul refugiaților în România, aprobată prin Legea nr. 323/2001.

[21] O.G. nr. 65/1997 privind regimul pașapoartelor în România (cu modificările ulterioare), aprobată prin Legea nr. 216/1998.

[22] O.U.G. nr.105/2001 privind frontiera de stat a României, aprobată prin Legea nr. 243/2002.

[23] O.U.G. nr.194/2002 privind regimul străinilor în România, aprobată prin Legea nr. 357/2003;

[24] O.U.G. nr.104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române, aprobată prin Legea nr. 81/2002.

[25] Politica imigrației în România în contextul european – [www.ces.ro/romana/politica imigratiei](http://www.ces.ro/romana/politica_imigratiei)

[26] POPESCU, Andrei, **Relațiile de muncă. Practica europeană**, Editura Tribuna economică, București, 1998

[27] Revista „**FRONTIERA**” Nr.5,6,7 / 2005.

[28] SANDU, D. (2000), „*Migrația circulatorie ca strategie de viață*”, în Sociologie Românească no.2/2000.

[29] BADESCU C, Alexandru I., **Introducere în studiul procesului de cooperare inter-regională**, Ed. Sylvi, 1997.

[30] WALLACE, Helen – WALLACE, William, **Procesul politic în Uniunea Europeană**, Editura ARC, Chișinău, 2004.

RISCURI ȘI AMENINȚĂRI GLOBALE ȘI REGIONALE. PREVENIREA ȘI CONTRACARAREA ACESTORA, ÎN CONDIȚIILE ACCENTUĂRII PROCESULUI GLOBALIZĂRII

Mihai MACUC*

The paper approaches the issue of global and regional risks and threats to security, attempting to define the limits and also the connections between the second and the first ones. In the context of globalization process, that through the last decades has widened its influence and effects, the security field, concerning both its specific theoretical and practical aspects, became a more and more complex system with multiple and diverse items, patterns and functionalities. Starting from this view point, a sensible question arose in front of all experts: to or towards what extent can regional processes or crises affect the global security environment? Where stays the limit beyond which a crisis or a crucial stage or turning point in the course of something can be assessed as regional or global? Does the globalization process turn everything (or almost everything) into global? Such questions (together with some of their correspondent answers) were applied by the author to the particular case of the Southeastern Europe, based on the conclusions included into a project of the Atlantic Treaty Association (ATA), published in November 2006, which envisaged a draft of a regional security strategy.

I. Riscuri și amenințări – unele precizări conceptuale

În dezbaterile inițiate în cercurile experților și în conținutul unor studii de securitate, întâlnim tot mai des, în ultima perioadă, expresia consacrată de *amenințări și riscuri globale*¹. În această catalogare se încadrează categorii diverse, precum:

- riscuri și amenințări generate de spectrul și efectele încălzirii globale, de macroexpansiunea economică nesistematizată și necontrolată ori de o viitoare penurie globală de resurse energetice²;

- riscuri și amenințări generate de fenomenul migrației ilegale (care, în contextul reducerii distanțelor și comprimării unor spații, datorită globalizării, tinde să confere unor fluxuri regionale o tendință cvasiglobală);

- riscuri și amenințări generate de activități ale unor rețele transnaționale de crimă organizată (care tind, de asemenea, să depășească proporțiile unor continente sau spații geografice restrânse);

- riscuri și amenințări generate de tendința de extindere la scară globală a unor rețele teroriste;

- riscuri și amenințări generate de proliferarea armelor de distrugere în masă, îndeosebi cele bazate pe utilizarea tehnologiilor nucleare³ etc.

O primă precizare se impune, privitor la delimitarea noțional-conceptuală a riscurilor și amenințărilor. Doctrina Națională a Informațiilor pentru Securitate,

* Cercetător științific, Centrul de Studii și Cercetări pentru Siguranța Națională

¹ Vezi, între altele, Gheorghe TOMA et al., **Managementul insecurității**, Editura Scaiul, București, 2004, pp.12-13.

² Bernard GUILLOCHON, **Globalizarea, o singură planetă**, proiecte divergente, Editura Enciclopedia RAO, București, 2003, passim.

³ *Lumea*, nr. 2(167), februarie 2007, p.10.

document adoptat de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării în ședința din 23 iunie 2004, definește *factorii de risc (pentru securitatea națională)* drept „situații, împrejurări, elemente, condiții sau conjuncturi interne și externe, uneori dublate și de acțiune, care determină sau favorizează materializarea unei amenințări (la adresa securității naționale) în funcție de o vulnerabilitate determinată, generând efecte de insecuritate”, aceștia fiind menționați în strategii de securitate și în alte documente.

În continuare, doctrina definește *amenințarea (la adresa securității naționale)* ca o serie de „capacități, strategii, intenții, planuri ce potențează un pericol la adresa atributelor fundamentale sau calităților existențiale ale statului (român), a bazei economice a societății, a ordinii constituționale, a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor”.

Amenințările se pot materializa prin atitudini, gesturi, acte, fapte care creează (conduc la) stări de dezechilibru și instabilitate și generează stări de pericol. Amenințările pot fi identificate în raport cu natura (politică, economică, militară, socială, de mediu), forma (atitudini, gesturi, fapte, evenimente, fenomene, acțiuni umane), stadiul (latente, posibile, probabile, iminente) sau tipul lor (fățișe, mascate, mixte, violente, nonviolente)⁴.

Se observă că, în delimitarea factorilor de risc, sunt aduse în prim-plan, cu precădere, elementele de ordin material (situații, împrejurări, conjuncturi). Astfel, riscurile intervin ca o stare de fapt, relație sau evoluție a acestora, potențată de anumite disfuncții, vulnerabilități sau (în anumite cazuri, în mod excepțional) de o succesiune de acțiuni și activități în care intervin și factori subiectivi, ce poate genera efecte de insecuritate sau chiar se poate materializa prin amenințări. Putem aprecia, prin urmare, că factorii de risc sunt preponderent imateriali, obiectivi, referindu-se la conjuncturile ce pot favoriza generarea unei amenințări ori a unui pericol. Totuși, în anumite cazuri (de exemplu, riscul de producere a unei avarii, a unei catastrofe, pandemii etc.), poate să intervină și factorul subiectiv, cel uman, care agravează conjuncturile (stările) induse sau produse de factorii obiectivi, materiali (de mediu, care exprimă un ansamblu de relații – politice, economice, militare, parametri de funcționare ai unor instalații, disfuncții ale unor sisteme complexe etc.).

În contrast cu riscurile și factorii de risc, amenințările au, ca principal element de separare conceptuală și identificare, prezența factorului subiectiv (uman), care caută să exploateze anumite puncte slabe dintr-un sistem de securitate sau dintr-un domeniu (disfuncții, vulnerabilități), astfel încât, prin crearea unor capacități sau punerea în aplicare a unor intenții, planuri, strategii, pe cale violentă sau nonviolentă, fățiș sau prin disimulare, să ducă la apariția unor stări de pericol.

De aici rezultă că factorii de risc sunt preponderent statici, riscurile agravându-se ca urmare a unor schimbări accidentale ce s-ar putea produce la un moment dat într-un ansamblu situațional (de stare), pe când amenințările au caracter dinamic, de regulă planificat, datorându-se acțiunilor întreprinse de oameni sau grupuri de oameni (vectori ai amenințărilor).

În practică, este uneori dificil să se separe cu precizie riscurile de amenințări, având în vedere întrepătrunderea, în diversele domenii de activitate, a factorului

⁴ Cf. **Doctrina Națională a informațiilor pentru securitate**, 2004, p.16.

material cu cel uman. În succesiunea sistemic-evolutivă, pornind de la simplu la complex, pentru nevoi de analiză teoretică, putem opera cu distincția formală între aceste două concepte, având în vedere atât distincția dată de prezența sau absența factorului subiectiv (uman), respectiv a intenției, cât și succesiunea lor logică: factori de risc (materiali) → riscuri → vectori ai amenințărilor (oameni sau grupuri de oameni) → amenințări.

Vom avea în vedere, astfel, în primul rând, faptul că riscurile se materializează *accidental și conjunctural*, pe când amenințările au la bază *intenția* de a produce anumite efecte negative, printr-o *succesiune programată/planificată* de evenimente/acțiuni, de către un individ, un grup neorganizat de indivizi sau de către anumite grupări/organizații/entități. În al doilea rând, vom ține cont de relația de anterioritate: riscurile existente pot genera sau pot favoriza materializarea unei amenințări, iar amenințările (ca intenție aplicată, pusă în practică) pot conduce la apariția stărilor de pericol⁵.

Delimitarea conceptuală a riscurilor și amenințărilor nu este doar un exercițiu teoretic, cu aplicabilitate restrânsă la nivelul dezbaterii academice. În practica instituțiilor de securitate și în procesul decizional curent ori de management al crizelor, este important să se identifice și să fie cunoscute atât riscurile (care trebuie monitorizate și reduse la minimumul posibil), cât și amenințările existente (care trebuie prevenite și, în cazul în care s-a încercat ori se încearcă materializarea unor intenții planificate de indivizi sau entități ostile, să fie contracarate oportun).

II. Indicatori ai riscurilor și amenințărilor globale și regionale. Tendința de globalizare a riscurilor și amenințărilor

Din enumerarea de la începutul paragrafului precedent a unor riscuri și amenințări, deloc exhaustivă, ajungem la concluzia că atributul de „global” poate fi asociat unora dintre acestea, fie convenționale, fie asimetrice, în funcție de câteva elemente determinante de bază, printre care se situează:

a) existența unor trăsături generale distincte, pe baza cărora acestea pot fi detectate, identificate, analizate și catalogate;

b) gradul ridicat de probabilitate a materializării lor, în fază extremă, ultimă, prin pericole la adresa securității unor grupuri de state, a unor comunități etc.;

c) producerea unor efecte negative pe scară largă, cu mare extensie geografică, depășind cadrul subregional și cel regional;

d) repetabilitate și – cu rare excepții – predictibilitate (în sensul că, de exemplu, grupurile crimei organizate cu tendințe de acțiune globală tind să utilizeze aceleași instrumente, procedee și mijloace de acțiune și să atingă, în faza de maximă

⁵ Delimitare uneori greu de făcut, sub raport teoretic: de pildă, un caz de avarie la un sistem energetic nuclear, produs accidental (care intră în categoria riscurilor), poate deveni, fără a mai trece prin stadiul de amenințare, un pericol direct la adresa vieții unei întregi comunități sau la nivel mai larg (accidentul nuclear de la Cernobîl).

periculozitate, același mod de structurare, în rețele piramidale sau stelare, potrivit unor modele/pattern-uri studiate de specialiști⁶;

e) dificultate extremă în prevenire și combatere, datorită modului de operare și acțiune în medii și spații diverse ori a structurării în rețele a entităților (vectorilor) care stau la baza materializării unor amenințări⁷;

f) necesitatea aplicării unor strategii, programe, planuri, măsuri, proceduri și tehnici de cooperare internațională, inclusiv constituirea organismelor și instrumentelor necesare operaționalizării acestora, în scopul diminuării sau stopării efectelor pe care le produc sau le-ar putea produce.

Față de acești indicatori, riscurile și amenințările regionale se particularizează atât prin existența unor trăsături specifice (factori de mediu, conjuncturi și situații locale, vectori locali), cât și prin faptul că au o extensie redusă, atât în plan acțional sau geografic, cât și sub raportul efectelor potențiale pe care le pot produce. Ele nu afectează mediul global de securitate și nu produc modificări ale acestuia decât la nivel regional, fără a schimba caracteristicile parametrilor esențiali de stare ai acestui mediu.

Pe de altă parte, faptul că fenomenul globalizării (mondializării) a evoluat, treptat, pe parcursul unui interval istoric extrem de scurt (două-trei decenii) de la stadiul de simplu obiect de studiu și analiză prospectivă la acela de realitate prezentă *sine qua non* în viața cotidiană⁸, impune o analiză mai atentă a întrepătrunderilor ivite, în noul context, între riscurile și amenințările de securitate regionale și cele globale.

Efectele globalizării tind să devină ubicue, extinzându-se de la cele mai mărunte aspecte ale activității, desfășurate în profesii aparent fără legătură una cu alta, până la generalizarea unor atitudini, comportamente și atitudini culturale. De la Vancouver la Gibraltar și de aici până la țărmurile orientale ale Asiei și ale insulelor din arhipelagurile Pacificului, companii cu extindere globală își promovează mărfurile, produsele și serviciile, utilizând reclame cu aproape același conținut, în care diferă uneori doar limba de prezentare; firmele de turism bine cotate și situate pe piață nu mai întâmpină greutăți în a oferi, celor doritori și capabili să suporte costurile, pachete atractive de *entertainment*, concomitent, pentru destinații situate pe toate continentele; Internetul și canalele de știri cu acoperire mondială transmit informații live, pretutindeni, pe toate meridianele și paralelele Pământului, de îndată ce într-un colț de lume se întâmplă ceva neobișnuit. Bombardamentul infomediatic (zgomotul informațional), posibil datorită avântului fără precedent al tehnicilor de comunicare la distanță, constituie, astfel, una dintre componentele esențiale ale

⁶ Vezi Emil HEDEȘIU, Gheorghe TOMA, **Contracarea crimei organizate transfrontaliere**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, pp.85-95.

⁷ Exemplul clasic este rețeaua teroristă Al Qaida, care, de la un nucleu local, a ajuns la extindere regională și tinde spre dezvoltare globală. Vezi Vasile SIMILEANU, *Radiografia terorismului*, Colecția Geopolitica, Editura Top Form, București, 2004, pp. 115-130.

⁸ Bernard GUILLOCHON, **op. cit.**, p. 5 și urm.

globalizării, cu influență și efecte asupra relațiilor și tehnicilor de menținere și consolidare a puterii, atât pe componenta sa de soft, cât și pe cea de hard⁹.

Se globalizează și activități care odinioară erau destinate unor cercuri restrânse sau aparent restrânse, precum cele cu caracter științific; astfel, la unele teme de cercetare participă experți și cercetători din laboratoare și institute situate la mare distanță unele de altele, fără a resimți însă în vreun fel această separare spațială ori diferențele generate de fusul orar, datorită posibilităților de comunicare și transmitere de date și informații în timp real. Pornind de la această realitate a erei informaționale, în cadrul Uniunii Europene a fost lansat, în urma primei conferințe europene pe probleme de securitate (Austria, 20-21 februarie 2006) proiectul de creare a unei rețele care să grupeze instituții diverse din țările membre, prioritar fiind cercetările axate pe problematica protecției infrastructurilor critice, securității frontierelor, gestionării crizelor și creării, prin extinderea culturii și educației de securitate, a unei „Europe deschise și sigure”¹⁰.

La cele expuse putem adăuga multiplicarea progresivă a științelor de graniță ori a domeniilor de cercetare interdisciplinare, era informațională și democratizarea fluxurilor informatice, refuzându-ne însă, în mod paradoxal, datorită limitelor biologice și temporale, accesul la orice formă de enciclopedism modern.

Pornind de la aceste intercondiționări și determinări reciproce ale fenomenelor, stărilor, conjuncturilor și evoluțiilor prezentului, se poate aprecia că și securitatea – domeniu definit, în general, ca o stare de normalitate în care nu există (sau sunt prezente în număr și intensitate redusă) riscuri și amenințări la adresa vieții și integrității persoanelor, mediului și instituțiilor reprezentative pentru comunitățile sociale, națiuni sau state (grupuri de state) – tinde să-și transforme, pas cu pas, conținutul și sfera de reprezentare noțională și extensie funcțională și de acțiune. Din ce în ce mai mult, riscurile sau amenințările regionale tind să își amplifice efectele și să se transforme în riscuri și amenințări mult mai extinse, ceea ce impune, în contextul procesului globalizării, modificarea comportamentelor în sfera securității. Tot mai multe strategii și planuri pentru prevenirea și contracararea acestora prevăd măsuri de cooperare care transcend granițele naționale, în condițiile în care statele democratice au ajuns la concluzia că securitatea fiecăruia depinde de securitatea tuturor celorlalți, într-o lume interdependentă, care are de protejat și apărât o serie de valori, principii și interese fundamentale, comune.

Școala de la Copenhaga și dezbaterile cercurilor de experți în domeniul studiilor de securitate au adus în atenție noile dimensiuni ale securității, într-o lume marcată de efectele globalizării, dar și de o mai pronunțată anarhie, față de „logica

⁹ Joseph N. NYE, **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, New-York, 1989, passim.

¹⁰ Vezi Mihai MACUC, *Promovarea și dezvoltarea culturii de securitate – componentă a strategiilor de securitate la frontiera răsăriteană a NATO și Uniunii Europene*, în *Strategii de apărare și securitate a NATO și UE*, Acta ale sesiunii internaționale de comunicări științifice organizate de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (23-24 noiembrie), Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, pp. 91-112.

reapolitik-ului” secolelor trecute¹¹. Riscurile și amenințările prezentului nu mai privesc doar ecuația echilibrului puterii, aplicându-se unui sistem internațional dinamic și flexibil, în plină transformare. Scopurile analitice ale cercetărilor și eforturilor în direcția identificării și cunoașterii acestora privesc acum diferențierea tipurilor de interacțiuni la nivelul sectoarelor militar, politic, societal, economic și de mediu, la aceste paliere referențiale clasice adăugându-se sau propunându-se să fie adăugate alte direcții de investigație și delimitare metodologică. Aceste demersuri urmăresc, deopotrivă, atât securizarea unor vulnerabilități, riscuri și amenințări, într-un proces multidimensional de construcție socială în care implicarea publică (contribuția societății civile) se amplifică progresiv, cât și rezolvarea problemelor complexelor de securitate regionale și subregionale, prin conștientizarea necesităților de acțiune și intervenție colectivă¹².

Astfel, se poate aprecia că, pe măsură ce riscurile și amenințările tind să se globalizeze, pe măsură ce vectorii propagatori ai unor amenințări (crima organizată și rețelele teroriste) se structurează și își uniformizează tehnicile și procedeele de acțiune ilegală, devine tot mai pregnant efectul de conștientizare a necesității unor forme de identificare, analiză, prevenire și acțiune concertată de contracarare, într-un mediu de securitate flexibil, caracterizat de cooperare, schimb de informații și interoperabilitate la diverse niveluri instituționale, efect și necesitate a globalizării.

III. Riscuri și amenințări la adresa securității regionale în spațiul sud-est european, instrumente de prevenire și contracarare. Un punct de vedere al societății civile

În acest ansamblu de cauze, fenomene, efecte și evoluții globale sau care tind să se globalizeze, se naște, firesc, întrebarea: Care sunt prioritățile?

Desigur că, într-un sistem internațional marcat decisiv de interdependențe, fenomenele, riscurile și amenințările globale trebuie cunoscute și analizate. Dar atât teoreticienii, cât și profesioniștii din domenii practic-aplicative știu că orice analiză temeinică nu poate fi efectuată fără procesul de sinteză, prin desfacerea elementelor ansamblului în părțile sale constituente și investigarea fiecăreia, cu minuțiozitate.

Așadar, la același nivel înalt de prioritate se află demersurile vizând locul și rolul pe care unele riscuri și amenințări regionale dintr-un spațiu geopolitic apropiat României (sud-estul european) îl au, într-un mediu extins de securitate, precum și modalitățile prin care acestea pot fi diminuate sau chiar eliminate. La ora actuală, zona respectivă prezintă două compartimentări distincte: pe de o parte, avem state membre ale NATO și ale Uniunii Europene (Grecia, Bulgaria, România) sau care au progresat pe drumul îndeplinirii criteriilor de aderare la aceste două construcții politice, militare, economice și de securitate, iar pe de alta, mici enclave în care riscul producerii unor evenimente contrare evoluției spre stabilitate, generatoare de potențiale amenințări la adresa securității regionale, rămâne ridicat.

¹¹ Cf. B. BUZAN, C. JONES, R. LITTLE, **The Logic of Anarchy. Neorealism in Structural Realism**, New York, 1993, p. 30 și urm.

¹² Vezi Ionel Nicu SAVA, **Studii de securitate**, Centrul de Studii Regionale, București, 2005 (în special cap. I – Securitatea: domeniu, definiție, metodologie, pp. 9-44).

Tocmai această particularitate explică de ce în spațiul sud-est european s-au concentrat, de peste un deceniu, eforturile unor organisme și organizații internaționale, concretizate într-o serie de instituții, mecanisme și inițiative care converg spre același scop: stabilizarea și asigurarea premiselor unei evoluții democratice și prospere, în condiții de deplină securitate, a tuturor comunităților și statelor incluse în respectivul areal¹³. Sfera preocupărilor în domeniu nu include doar organizații guvernamentale. În noiembrie 2006 a fost dat publicității documentul intitulat *Securitatea regională – o strategie din perspectiva societății civile*, elaborat în cadrul unui proiect coordonat de Fundația EURISC, cu sprijinul Ministerului de Externe din Norvegia și Danemarca, de ONG-uri din mai multe state ale sud-estului european: Consiliul Atlantic (Albania, Croația, Serbia), Consiliul Euroatlantic-Casa NATO (România), Centrul de Relații Internaționale din Banja Luka, Inițiativa de Educație Euro-Atlantică (Bulgaria), Clubul Euro-Atlantic (Macedonia -FYROM) și Institutul de Cercetări Politice din Kosovo¹⁴.

Atât acest proiect, cât și documentul rezultat sunt importante din mai multe puncte de vedere. Pe de o parte, ele exprimă viziunea și abordarea caracteristică spațiului european în problemele securității, care presupune implicarea nemijlocită a cetățenilor și societății civile, prin grupuri de specialiști și experți, în identificarea unor riscuri și amenințări comune, existente la adresa securității colective.

Pe de altă parte, prezintă o formulă inedită de elaborare a unei strategii de securitate regională de către organisme aflate în afara cadrului decizional formal (organizațiile neguvernamentale), al căror rol consultativ a fost însă de multă vreme recunoscut și apreciat în studiile de securitate.

În sfârșit, importanța lor rezidă în faptul că sunt rodul unui efort colectiv, care își propune să definească o agendă de securitate pentru opinia publică, atât într-un cadru național, restrâns, cât și regional, pornind de la existența unui interes comun, acela de integrare a întregului spațiu al sud-estului european în vastul areal de stabilitate și cooperare euro-atlantic. Proiectul și documentul prin care acesta s-a finalizat reprezintă, așadar, un instrument util pentru sprijinirea cursului spre consolidarea securității regionale și o inițiativă relevantă din perspectiva rolului și locului pe care diferitele instituții și organisme din sânul societății civile îl pot avea în sprijinirea unor acțiuni sau al materializării unor obiective din domeniul securității, la nivelul guvernamental, a comunităților oamenilor de afaceri, uniunilor sindicale, asociațiilor studențești și altor grupuri sau organizații, cum se precizează și în cuprinsul ultimului paragraf din introducere¹⁵.

Din perspectiva autorilor documentului (în România, au contribuit la elaborarea sa Alex Șerban, Liviu Mureșan, Septimiu Caceu, Adina Iacob, Alina Mihai și Mircea Racoviceanu), principalele riscuri și amenințări la adresa securității

¹³ Mihai MACUC, *Evoluții în domeniul cooperării și securității în Europa de Sud-Est. Implicații în planul securității naționale a României, în România și consolidarea rolului acesteia ca furnizor de securitate*, Editura A.N.I., București, 2005, pp. 26-36.

¹⁴ *Regional Security – Strategy from the Perspective of the Civil Society*, Bucharest, Romania, November 2006. La originea proiectului au stat concluziile conferinței internaționale organizate la Sofia (februarie 2005), sub auspiciile Centrului de Informare NATO.

¹⁵ Ibidem, p. 6 (Foreword).

regionale pot fi sistematizate în șase categorii: de ordin militar, politic, economic, societal, de mediu și pe plan informațional.

În ce privește primul palier, cel *militar*, se apreciază că principalele riscuri derivă din unele reminiscențe ale vechilor conflicte din Balcani, inclusiv cele izvorâte pe fondul ciocnirilor și neînțelegerilor interetnice. Potențiala agravare și degenerare a acestora în noi amenințări ar putea fi favorizată de circumstanța venirii la putere a unor forțe populiste și extremist-naționaliste, concomitent cu persistența unor percepții greșite existente în anumite state la adresa vecinilor. De asemenea, unele amenințări la adresa securității regionale, incluse în domeniul celor de ordin militar, sunt reprezentate de probleme de frontieră, care privesc situația refugiaților sau a unor minorități.

Dimensiunea *politică* a riscurilor și amenințărilor rezidă în slăbiciunea unor guverne sau instituții, care conduc la fenomenul „statului captiv”, permeabil la recrudescența manifestărilor și acțiunilor crimei organizate transfrontaliere ori ale grupurilor și grupărilor teroriste. Lipsa unui sistem coerent de legi sau slăbiciunile privind implementarea în practică a celor existente (care, în opinia noastră, ar reprezenta însă, mai degrabă, vulnerabilități și disfuncții generatoare de riscuri de securitate, în anumite zone ale regiunii sud-est europene) au fost inventariate de autori în categoria amenințărilor, întrucât ele pot întârzia dezvoltarea unor instituții democratice puternice și legitime, afectând capacitățile administrative ale unor state și inducând provocări la adresa atributelor tradiționale de suveranitate.

Amenințările de ordin *economic* cuprind, potrivit analizei autorilor acestui proiect de strategie de securitate regională, prezența sărăciei endemice și crizele generate de problema asigurării energiei, alături de unele posibile evoluții negative pe piața mondială. A fost acordată importanța cuvenită și riscurilor sau amenințărilor legate de infrastructurile critice (inclusiv absența unui sistem bine configurat de infrastructuri critice, care să fie interconectate între mai multe țări). Cooperarea regională în domeniul economic se situează la un nivel scăzut, ceea ce generează o competiție acerbă în domeniu între unele state din sud-estul european (evident, referirea s-a făcut la adresa celor neincluse în spațiul economic al Uniunii Europene, unde această competiție este reglementată și armonizată potrivit normelor aquis-ului comunitar).

La nivelul *societal*, amenințările identificate privesc nevoia de păstrare a identității unor comunități, minorități sau națiuni. (Balcanii au reprezentat, de altfel, în istorie, un mozaic de etnii, limbi, culturi și tradiții istorice, situație care s-a prelungit până în zilele noastre, când procesul globalizării îi adaugă noi accente). Autorii documentului avertizează, de aceea, asupra faptului că, în proiectarea și construcția unei noi identități euro-atlantice a sud-estului european, trebuie acordată atenție problematicii referitoare la identitatea minorităților și națiunilor existente în acest spațiu geografic.

Alte investigații sectoriale ale complexului de securitate regional au abordat *dimensiunea ecologică* a unor factori de risc și amenințări (poluarea accentuată, existența unor tehnologii cu grad ridicat de risc în exploatare, capacitatea redusă de management al unor situații de urgență în cazul producerii dezastrelor naturale, defrișările etc.), dar și *dimensiunea informațională*, în special privitoare la utilizarea

pe scară largă a tehnologiilor și sistemelor informatice și informatizate, vulnerabile la atacuri provenite din exterior.

Inventarierea instrumentelor create în sud-estul Europei pentru managementul unor riscuri și amenințări la adresa securității a cuprins atât inițiative și proiecte pornite dinspre comunitatea internațională către statele zonei (Parteneriatul pentru Pace - PfP, Inițiativa pentru Europa de Sud-Est - SEEI, Grupul de Coordonare pentru cooperarea în domeniul securității în Europa de Sud-Est - SEEGROUP, Carta comună de evaluare a riscurilor și oportunităților în domeniul securității regionale - SEECAP, Inițiativa de Cooperare sud-est europeană - SECI, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est - SPSEE), cât și cele bazate pe ownership-ul regional (Procesul de cooperare la nivelul miniștrilor apărării - SEDM, Forța Multinațională de pace pentru sud-estul european – MPFSEE, Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre – BSEC, Procesul de cooperare sud-est european – SEEC, Inițiativa Adriatică-Marea Ionică – AI, Grupul de cooperare navală la Marea Neagră – BLACKSEAFOR), arătându-se că suprapunerea unor obiective, care generează în unele cazuri o competiție între diversele instituții sau forme organizatorice de cooperare, nu trebuie să conducă la diminuarea eforturilor de aderare și integrare în spațiul UE și al NATO a tuturor statelor regiunii.

Obiectivele principale în domeniul întăririi securității regionale, potrivit proiectului de strategie propus din perspectiva societății civile, urmăresc un set de priorități și ținte precise, în următoarele domenii:

- prevenirea conflictelor și managementul crizelor (cu subdiviziuni centrate pe problematica întăririi încrederii, securitatea societală, reglementarea disputelor teritoriale și naționalist-etnice, a problemelor refugiaților și deportaților, chestiunile legate de garantarea drepturilor minorităților, cele referitoare la terorism și la securitatea informatică);

- reforma sectorului de securitate (profesionalizarea forțelor armate, asigurarea controlului civil democratic asupra instituțiilor din acest sector, demilitarizarea poliției);

- managementul securității frontierelor (activități de monitorizare și supraveghere, controlul migrației ilegale, regimuri flexibile de acordare a vizelor);

- controlul și distrugerea depozitelor și cantităților de arme și muniții convenționale (SALW), precum și a celor acumulate ilegal, prin contrabandă și ca urmare a unor conflicte¹⁶;

- lupta împotriva corupției și a grupărilor crimei organizate;

- întărirea statului de drept (asigurarea independenței justiției, îmbunătățirea legislației, promovarea modelelor bune guvernări);

¹⁶ În acest sens, un rol deosebit revine SEESAC – South Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons, organism mandatat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE) să ofere asistență operațională, tehnică și management informațional pentru sprijinirea formulării și implementării coordonării SALW în domeniile măsurilor de control și reducere, proiectelor și activităților, cu scopul de a sprijini Planul Regional de Implementare a Pactului de Stabilitate, contribuind la întărirea stabilității regionale și progresul pe termen lung al Europei de Sud-Est. Înființată în mai 2002, organizația are sediul la Belgrad.

- promovarea dezvoltării economice (crearea unor zone de comerț liber, stimularea investițiilor străine, asigurarea securității energetice, protecția infrastructurilor critice);

- îmbunătățirea infrastructurii de transport;

- întărirea coeziunii sociale (măsurile de protecție socială, perfecționarea sistemelor de asigurări de sănătate, integrarea comunităților de romi);

- îmbunătățirea sistemelor de educație, prin implicarea organizațiilor neguvernamentale și a tineretului (un accent deosebit fiind pus pe rolul pe care mass-media sunt chemate să le joace în acest context);

- protecția mediului și managementul dezastrelor naturale.

Din *concluziile și recomandările* care încheie acest document cu valențe programatice se pot desprinde câteva principii directe ale activității factorilor decizionali și ale instituțiilor cu rol de asigurare și consolidare a securității, precum:

a) faptul că securitatea nu poate fi abordată unilateral, din perspectivă strict internă sau externă și necesitatea renunțării la concepțiile și viziunile organizaționale sau sistemice care promovează o asemenea interpretare, adaptarea legislației, planurilor, programelor și structurilor la riscuri și amenințări cu grad mare de probabilitate a materializării lor în pericole reale;

b) asigurarea unui nivel înalt de interoperabilitate cu structuri și sisteme de securitate euro-atlantice, în cadrul NATO și UE, având în vedere faptul că decalajul tehnologic și în domeniul capacităților nu poate fi înlăturat prin eforturi singulare, desfășurate în cadru strict național;

c) orientarea forței instituțiilor și a celei conferite de valorile democrației către construcția unui nou sistem de securitate, pe baza suportului populației, într-un cadru de transparență, control civil democratic și cooperare;

d) crearea unei noi culturi de securitate și organizaționale, în care patriotismul și rolul de unic salvator al patriei să nu mai poată fi atribuit doar unor instituții și personalului acestora;

e) înlăturarea unor mentalități și concepții care constituie o moștenire a trecutului și predominanța legii în toate activitățile din domeniul securității;

f) necesitatea depunerii unor eforturi conjugate și concertate pentru dezvoltarea și implementarea unor proiecte regionale, astfel încât obiectivul strategic al majorității statelor zonei (aderarea la NATO și UE) să poată fi atins nu prin competiție, ci prin sprijin și efort comun, urmărindu-se atingerea standardelor euro-atlantice cerute de împlinirea sa.

IV. Concluzii

Dacă în trecutul recent interdependențele se manifestau mai ales la nivel regional, iar paradigma realismului politic asigura în mare măsură stabilitatea și securitatea în cadrul relațiilor internaționale, mutațiile produse ca urmare a desființării sistemului bipolar de putere și a efectelor induse de fenomenul globalizării impun abordări de tip nou, privitoare atât la identificarea și cunoașterea riscurilor și amenințărilor existente la adresa securității, cât și la prevenirea și combaterea/contracurarea pericolelor generate ca urmare a acestora.

Globalizarea face ca o mare parte a riscurilor și amenințărilor să tindă să se transforme în amenințări cu caracter extins. Chiar dacă procesul menționat face ca anumite atitudini și modele comportamentale sau unele pattern-uri instituționale să fie adoptate în cuprinsul unor mari spații geografice și geopolitice, particularitățile regionale, identitățile regionale și specificitățile din care pot deriva riscuri și amenințări de securitate rămân un element de care trebuie să ținem seama în analiza mediului de securitate și în proiectarea unor strategii, planuri sau proiecte menite să promoveze și să consolideze stabilitatea sistemului relațiilor internaționale, în interiorul unor complexe și arhitecturi regionale de securitate.

Europa de Sud-Est, regiune în care coexistă state membre ale UE și NATO cu altele aspirante la acest statut, precum și țări care se confruntă cu probleme dificile generate de moșteniri istorice complexe și de o insuficientă experiență sau forță de acțiune a instituțiilor democratice, este pe drumul către normalitate. Prin acțiunea concertată și responsabilă a organizațiilor și organismelor internaționale, conjugată cu efortul forțelor democratice din aceste țări și cu sprijinul vecinilor lor, problemele specifice care le stau în față vor putea fi depășite cu succes. În acest demers, organizațiile neguvernamentale și alte elemente constituente ale societății civile pot juca un rol deosebit.

Un exemplu în acest sens îl oferă atât inițiativele orientate către dezvoltarea și promovarea culturii și educației de securitate, cât și atragerea experților din diferite domenii și utilizarea capacității lor de investigare, analiză și proiecție în formularea unor documente teoretice, prospective, programatice sau cu valențe practic-aplicative. *Securitatea regională – o strategie din perspectiva societății civile*, elaborată în anul 2006, într-un cadru de cooperare și acțiune regională, cu participarea unor ONG-uri aparținând atât României și Bulgariei, cât și unor state care nu sunt membre ale NATO sau UE, reprezintă o fericită îmbinare a tuturor acestor trăsături și constituie un exemplu al utilizării acestor energii și experiențe.

SECURITATEA NAȚIONALĂ - DETERMINĂRI GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE ÎN CONTEXT REGIONAL

Radu POPA *

The theme treats aspects of the national security in the geopolitical and geostrategic determination of the factors that are specific to the regional context in the proximity of Romania. From the perspective of the assumed theoretical engagement, the following issues are subsumed under the topic: the concept of national security in the paradigm of European and Euro-Atlantic integration; the geopolitical and geostrategic realities and tendencies specific to the regional context in the proximity of Romania; the opportunities Romania has to consolidate and develop the role of a regional exporter of trust and stability; Romania's national security as an inseparable part of the European and Euro-Atlantic security.

I. Securitatea națională – determinări conceptuale

Problematika *securității*, privită din perspectiva angajamentelor operaționale pe care le presupune, dar și a domeniilor care o arhitectează conceptual, acțional și sistemic, este determinată de fizionomia perioadelor fundamentale care întrețin diacronic devenirea societății umane. Nu intrăm în originile societale ale conceptului, nici nu ne propunem așa ceva, oricum chiar simpla idee, dar și nevoie de *securitate*, neconștientizată ca atare, este inevitabil asociată *stării de insecuritate*, indiferent de forma sub care se manifestă aceasta. Evoluția *stării de securitate*, a condiției sale intrinseci, spre concept, paradigmă, sistem sau filozofie a fost neîncetat determinată, nici nu putea fi altfel, de *evoluția insecurității*, tot mai complexă, cu fiecare „val” propriu dezvoltării societății umane. Oricum, este de la sine înțeles că perspectiva conceptualizării stării de securitate, a securității în sine, este ancorată în înțelegerea realității căreia îi este circumscrisă, pornind de la individ, continuând cu comunitatea (locală, regională sau națională) și, tratată geopolitic și geostrategic, continentală sau globală.

În aria destul de largă a încercărilor de înțelegere și de abordare pragmatică a conceptului, întâlnim un număr apreciabil de definiții, cele mai multe plecând de la lămurirea semantică a termenului, procedeu la care apelăm și în demersul de față. Bunăoară, *securitate* este o noțiune care provine din limba latină – *securitas/securitatis* și implică înțelegerea lipsei de grijă. Cu alte cuvinte, așa cum ne sugerează DEX-ul, „*faptul de a fi la adăpost de orice pericol*” sau, mai mult, „*sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol*”. De aici, sintagma sau, mai degrabă, sintagmele atât de frecvent utilizate astăzi – „*securitate națională*”, „*securitate colectivă*”, „*securitate internațională*”, „*securitate globală*”, semnifică extinderea operațională și conceptuală a termenului în planul invocat: național, colectiv, internațional, global etc. Apelând la aceeași sursă, aflăm că *securitatea națională* este asociată „*stării generalizate de liniște și încredere că existența unei națiuni este în afară de orice pericol*”, iar cea *colectivă*

* Șef de Departament, Bursa Română de Mărfuri

stării potrivit căreia „*relațiile dintre state sunt determinate de luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni*”^[1]. Este oarecum interesantă viziunea semantică, și nu numai, conferită termenului, angajat în sintagma “security and protection system” de către politologii englezi, expresia menționată semnificând *totalitatea mijloacelor și a aparatului destinate să apere persoane și proprietăți împotriva unui larg spectru de evenimente neprevăzute, între acestea incluzând crima, incendiul, accidentele, spionajul, sabotajul, subversiunea, atacul neprovocat*. În filozofia acestei abordări, gândirea britanică, vedem acest lucru, pune accentul pe evenimentele neprevăzute, dar posibile, pe ceea ce nu s-a întâmplat, dar se poate întâmpla, și asta cu consecințe dintre cele mai grave^[2]. Coborând, totuși, în spațiul înțelegerii comune, *securitatea* este sinonimă cu capacitatea unui actor, exprimată în capacități credibile și în vectori de angajare a acestora, cu scopul de a-și proteja convingător valorile naționale vitale, fundamentale și de a le angaja eficient și productiv în perimetrul geopolitic și geostrategic al existenței internaționale.

Remarcăm că, deși, în ultimul timp, termenul este utilizat cu o frecvență care, fără a fi un paradox, nu îl duce în desuetitudine, ci îi sporește geometric gravitatea, nu există o acceptare, nu neapărat unanimă, a unei anume definiții care să îl exprime conceptual. Asta, poate, și pentru faptul că determinările ca atare ale *stării de securitate* sunt într-o continuă și alertă schimbare, într-o continuă și gravă evoluție și, mai mult, asupra conceptului ca atare există proiecții specifice, determinate de interesul național al statului care îl promovează. Din această perspectivă putem admite că, în fundamentarea conceptuală și operațională a securității naționale, sunt decisiv determinante componentele organice active ale interesului național. În acest sens, în ceea ce ne privește, o definiție oarecum atipică, în sensul că a evadat din paradigma consacrată, denotă că „*securitatea națională reprezintă starea, concepția generală a statului român, în temeiul căreia sunt definite, proiectate, promovate și apărare interesele naționale prin intermediul instituțiilor abilitate constituțional acestui scop, angajând vectorial, în modalități specifice fiecareia dintre ele, integralitatea resurselor disponibile la un moment dat, spre a asigura prezervarea intereselor naționale în condițiile înfruntării oricărui tip de agresiune, pericol, amenințare, risc sau provocare*”^[3]. Dar, într-o accepțiune, nu neapărat mai generală, ci, mai degrabă, de uz curent, putem aprecia că *securitatea națională*^[4] reprezintă ansamblul măsurilor politico-diplomatice, economice, militare, ecologice și de altă natură, menite să asigure statului independența și suveranitatea națională, integritatea sa teritorială, ordinea internă constituțională și vitalitatea productivă a propriului sistem de valori. Ce implică această abordare conceptuală? Luarea în considerație a domeniilor circumscrise organic stării de securitate națională, practic, a direcțiilor de afirmare a acesteia. Așadar, în construcția credibilă a securității naționale, efortul conjugat al potențialului național trebuie centrat deopotrivă pe

[1] **Dicționar explicativ al limbii române**, Editura Academiei, București, 1998, passim.

[2] **Britannica, Micropaedia**, vol. 27, passim.

[3] dr. Costinel PETRACHE, *Apărarea și securitatea națională în paradigma integrării europene și euroatlantice*, în vol. Apărare și securitate națională, Sesiune anuală de comunicări științifice, 13-14 aprilie 2006, București, Editura UNAp, 2006, p. 14.

[4] Ioan BIDU, Cristian TRONCOTĂ, **Coordonate de securitate**, Editura ANI, București, 2005, p. 15.

securitatea economică, politică, socială, ecologică, informațională, dar și informatică, alimentară, culturală, demografică, biologică și, evident, nu în ultimul rând, militară. Este interesantă, mai cu seamă prin natura motivațiilor sale intrinseci, definiția rezumată în *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate*, potrivit căreia securitatea națională relevă fundamental și fără niciun fel de echivoc „starea națiunii, a comunităților sociale, a cetățenilor și a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru și stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept și asigurată prin acțiuni de natură economică, politică, socială, juridică, militară, informațională și de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite a drepturilor și libertăților cetățenești, manifestarea deplină a libertății de decizie și de acțiune a statului, a atributelor sale fundamentale și a calității de subiect de drept internațional”. O astfel de abordare denotă fără niciun fel de echivoc faptul că, în expresia ei națională, securitatea reprezintă condiția esențială a existenței națiunii și a statului român și se întemeiază strategic pe apărare națională, siguranță națională și ordine publică. Aceluiași context teoretic îi putem subscrie și accepțiunea potrivit căreia securitatea națională a României rezidă în „starea în care trebuie să se găsească statul român pentru a putea să se dezvolte liber și să acționeze neîngrădit pentru promovarea intereselor fundamentale ale țării”^[5]. Și această definiție se întemeiază, în anatomia structurii conceptuale pe care o relevă, pe domeniile deja menționate în contextele teoretice anterioare. Important este ca securitatea națională să fie expresia credibilă și convingătoare a interesului național care, sintetic, ar putea să consistă în: menținerea ca stat național, suveran, independent, unitar, indivizibil, de drept, democratic și social; dezvoltarea unei economii libere, dinamice, viabile, competitive, durabile; asigurarea prosperității generale a societății românești; dezvoltarea culturii și a vieții spirituale în acord cu valorile naționale tradiționale, dar și cu cele universale; asigurarea vigoriei, sănătății fizice și morale a tuturor cetățenilor țării; protecția mediului înconjurător și a condițiilor naturale propice desfășurării unei vieți normale pentru toți locuitorii spațiului statal românesc; afirmarea activă a statului român ca factor de stabilitate în plan regional și continental și creșterea specifică a contribuției sale la edificarea unui climat de securitate și pace, productive în context global.

Nu detaliem excesiv problema. Cert este că într-o lume aflată, iată, într-un inevitabil proces al globalizării, conotațiile anatomice, dar și funcționale ale conceptului sunt aproximativ aceleași. Diferențele potențiale, deci și operaționale, sunt determinate de interesul național conținut în fiecare dintre domeniile de referință care configurează starea și condiția apărării naționale. Este, poate, unul dintre motivele care determină exprimarea și lămurirea teoretică a conceptului de securitate națională în *politici de securitate, strategii de securitate, doctrine de securitate* ș.a.m.d. Toate cu un singur scop: să definească fără echivoc *securitatea națională*.

[5] Marcel-Constantin COBUZ, *Interesul național – considerații conceptuale*, în vol. *Interesul național și politica de securitate*, Institutul Român de Studii Internaționale, București, 1995.

II. Riscuri și amenințări la adresa securității naționale. O perspectivă regională

Proiectarea adecvată și credibilă a securității naționale, în toată complexitatea afirmării ei organice, este esențial determinată de luarea analitică și exactă în considerare a riscurilor, pericolelor și amenințărilor care o provoacă și care, în ultimă instanță, îi dovedesc viabilitatea. Mai întâi de toate, trebuie să vedem ce delimitări presupune utilizarea termenului de „regional”, în contextul temei analizate. Perspectiva geografică, proximală României, indică spațiul sud-est european, sinonim, în general, cu Balcanii de Vest și zona extinsă a Mării Negre. Ei bine, tocmai din perspectiva geografică menționată, vom releva riscurile și amenințările la adresa securității naționale, specificând că acestea nu sunt produsul în stare „pură” al regiunii, ci, pur și simplu, că prin transfer, inducție genetică sau prin complementaritate, se manifestă identitar și au „legitimitatea” regiunii sud-est europene. Această realitate este, într-o anumită măsură, consecința faptului că spațiul geopolitic, geostrategic și de securitate proximal României reprezintă proiecția evoluțiilor similare la nivel global. Îngăduindu-ne o apreciere, păstrată în limitele decente ale prudenței, putem afirma că actualul context geopolitic și geostrategic regional este extrem de complex, are o dinamică internă greu previzibilă, conține potențialități distructive incontrolabile și, lucru important, se află în atenția intereselor contrare ale principalilor actori ai scenei mondiale. Această caracterizare, chiar la modul general, conturează, în aceeași parametri de apreciere, starea de insecuritate regională care, potențial, se poate amplifica, generată de controlul ineficient și neadecvat al situației interne din statele „nesigure”, politic și democratic, dar și de proliferarea necontrolată a pericolelor asimetrice. Înainte de a le releva, eventual în „pachete” specifice de determinare, este util demersului nostru să menționăm, la fel de succint, cauzele care le-au generat. În acest sens, avem în vedere: *transformarea radicală și profundă a configurației geopolitice și geostrategice a regiunii proxime României în urma destructurării Tratatului de la Varșovia; presiunile politico-diplomatice, amenințările, măsurile economico-financiare și de natură tehnologică extrem de agresive, exercitate divergent asupra statelor care și-au regăsit, prin libertate, identitatea; subminarea capacității de acțiune a guvernelor din statele sud-est europene; cultivarea elaborată a unor divergențe strategice între statele regiunii; controlul exercitat asupra guvernelor unor state, în sensul promovării unei politici în consens cu unul sau altul dintre actorii statali cu vocație globală; tratamentul diferențiat aplicat statelor din regiune, în funcție de interesele geopolitice și geostrategice ale actorilor cu vocație globală, culminând cu intervenții militare efectuate cu sau fără acordul instituțiilor internaționale; exercitarea de presiuni internaționale pentru recunoașterea unei anumite realități de natură geopolitică și geostrategică, realități impuse de voința și interesele actorilor globali.* În acest context, României îi este proprie o anumită stare de insecuritate față de care, evident, statul nostru își proiectează și își operaționalizează securitatea națională. Starea de insecuritate căreia România trebuie să îi facă față, de fapt, pe care trebuie să o contracareze oportun și eficient, este

determinată, nici nu se putea altfel, de caracteristicile specifice spațiului sud-est european, cu extinderile inevitabile în proximitatea asiatică a acestuia, sens în care pot fi menționate: *dispariția percepției de permanentă amenințare din partea Occidentului, ca urmare a încheierii Războiului Rece și a „productivității” proceselor de integrare europeană și euroatlantică; activarea unor surse de insecuritate, interne și externe, care, până la prăbușirea sistemului securității bipolare, s-au menținut în stare latentă; deplasarea surselor de insecuritate din mediul extern către cel intern și, poate lucrul cel mai semnificativ, din zona controlată a convenționalului în cea precar gestionată a neconvenționalului; creșterea gradului de complexitate și de complementaritate a riscurilor și amenințărilor care se pot coagula în ipoteze și scenarii dintre cele mai destabilizatoare; caracterul interconex și transfrontalier al unor surse reale de insecuritate care reclamă reacția conjugată a mai multor factori de putere* ^[6].

Din perspectivele deja menționate rezultă că gama riscurilor, a amenințărilor, a pericolelor și a agresiunilor posibile la adresa României, identificate sau ipotetice, este destul de largă, de amplă, pentru a putea fi tratată exhaustiv în parametrii acestui demers. Este motivul pentru care vom recurge, așa cum anticipam, la menționarea criterială a acestora, evident a riscurilor, amenințărilor și pericolelor de natură externă, astfel:

- **specifice domeniului politic:** *existența în vecinătatea proximă a României a unor zone de gravă instabilitate politică, socială și militară, precum și a unor stări conflictuale potențiale; exercitarea de presiuni și de imixțiuni externe în procesul decizional în scopul acceptării unor acorduri care ar putea leza interesele naționale și, implicit, securitatea națională; angajarea unor reacții politice lipsite de realism geopolitic și geostrategic și de profesionalism la anumite situații de criză; evaluarea, uneori eronată, a contextului politic subregional și regional; efectele imprevizibile ale procesului de globalizare, în special a celor generate de instaurarea noii ordini mondiale;*

- **specifice domeniului social-cultural:** *imixțiuni, mai mult sau mai puțin fățișe, în treburile interne ale României, cu scopul instituirii politicii dublului standard în fundamentarea și aplicarea drepturilor omului; incapacitatea statului român de a edifica, pe probleme de fond, unitatea și coeziunea diasporei românești; penetrarea culturală agresivă, laică și religioasă, cu ținte evidente de discreditare și înstrăinare a valorilor naționale autentice; inducerea abilă a unor „modele” educaționale, centrate pe diminuarea considerabilă a potențialului cultural;*

- **specifice domeniului economico-financiar:** *presiunea creată de rețelele și sistemele de contrabandă, traficul ilegal de mărfuri, implantarea unor „laboratoare” destinate spălării banilor negri, cu efecte dintre cele mai nocive asupra securității naționale; impunerea de situații preferențiale, cu efecte în dimensiunea economico-financiară a securității naționale, relevată de nivelul de dezvoltare a României; pierderea unor piețe de desfacere tradiționale pentru produsele românești, coroborată cu lipsa de incisivitate și inspirație în reconstruirea unor piețe noi; corupția și crima organizată transfrontalieră;*

[6] Mircea CHELARU, **O posibilă soluție**, Editura Balek, București, 1993, pp. 25-26.

- **specifice domeniului informațional-comunicațional:** agresiunea informațională și lipsa unei reacții adecvate la aceasta; dezvoltarea controlului asupra mediilor de informare publică a unor grupări care, prin activitatea economică desfășurată, afectează centrii vitali ai securității naționale; alimentarea sistematică a imaginii deformată despre România și realitățile românești;

- **specifice domeniului psihologic:** desfășurarea de acțiuni destinate slăbirii rezistenței psihice a populației, prin dezinformare sau prin punerea în circulație a unor zvonuri; exercitarea de presiuni psihologice prin crearea în spațiul mental public a unor trebuințe false sau exagerate pe care statul român nu le poate satisface, scopul acestora fiind crearea sau alimentarea unor stări de nemulțumire sau de insatisfacție; discreditarea sistematică a unor personalități cu roluri importante în arhitectura responsabilităților statale;

- **specifice domeniului etnic-religios:** instrumentarea dezbinării sociale din considerente religioase sau etnice; exacerbarea discriminării pozitive în raporturile dintre majoritatea românească și minoritățile naționale; transferul unor probleme sociale curente în politica mereu ... cu ușile deschise a drepturilor omului, conferindu-se acestora gravitate și o falsă importanță strategică; politizarea cu caracter etnic și religios;

- **specifice domeniului ecologic:** producerea unor catastrofe ecologice, a căror propagare poate fi foarte greu controlată; declanșarea unor epidemii cu acțiune atât asupra animalelor, cât și a oamenilor; poluarea apelor care tranzitează România sau a celor limitrofe României; degradarea mediului natural;

- **specifice domeniului militar:** accentuarea decalajelor de potențial militar ca urmare, pe de o parte, a fărâmițării entității militare a fostului stat sovietic și, pe de altă parte, a reducerilor de armamente și efective militare, fără ca acest proces să fie compensat prin creșterea corespunzătoare a calității echipamentelor aflate în înzestrare; existența unor conflicte militare deschise, dar și a unor surse potențiale de conflict: posibilitatea reizbucnirii unor conflicte din cauza nerezolvării lor durabile; traficul de armamente, muniții și materiale radioactive; terorismul transfontalier.

III. Vectori ai securității regionale

Este, îndeobște, bine cunoscut că multitudinea și eterogenitatea acțională a atacurilor teroriste din ultimii ani și urmările lor catastrofale, exacerbarea periculoasă a crimei organizate, creșterea traficului ilegal de persoane, droguri și materiale radioactive, precum și multiplicarea numărului și a forței sponsorilor acestor genuri de acțiuni au evidențiat faptul că pericolele cu care se confruntă umanitatea în pragul acestui secol se află, preponderent, în zona neconvenționalului. De aici, poate, și caracterul neprogramatic al reacțiilor față de aceste tipuri de riscuri și amenințări. Departe de a fi o întâmplare, aceste zone de insecuritate sunt exogene spațiului euroatlantic, dar, trebuie afirmat, afectează considerabil starea și condiția securității statelor de la frontiera răsăriteană a Alianței Nord-Atlantice și, bineînțeles, a Uniunii Europene. Bunăoară, din toate perspectivele posibile, și pe cea a României. Acest context a impus și impune remodelarea actualii arhitecturi de securitate, mai cu

seamă în componenta sa regională, sud-est europeană, proces care, în opinia noastră, ar trebui centrat pe adaptarea proactivă a capacității instituțiilor cu responsabilități în gestionarea securității europene și euroatlantice de a soluționa eficient, oportun și durabil crizele și stările conflictuale din regiunea Balcanilor de Vest și a zonei extinse a Mării Negre. Din și în această perspectivă, suprastructura abordării ne relevă **vectorii securității regionale**, sens în care menționăm: considerarea neîncetată a Balcanilor de Vest și a zonei extinse a Mării Negre – spațiu de interfață dintre zonele de securitate europeană, euroasiatică și a Orientului Mijlociu, drept o regiune de maximă preocupare pentru organismele europene și euroatlantice; valorificarea activă și permanentă a oportunităților de afaceri pe care le oferă această regiune și, de aici, consolidarea economică, prin prosperitate, a stării de securitate; accentuarea și sprijinirea proceselor de transformare democratică în plan politic, economic, cultural și militar, în statele cu deficite considerabile în acest domeniu; elaborarea de către NATO și Uniunea Europeană a unor strategii unitare, coerente, credibile și ireversibile, relativ la diluarea convingătoare a insecurității și gestionarea durabilă a stării de securitate astfel edificate; motivarea statelor care pot fi, direct sau indirect, surse de insecuritate în a se alătura eforturilor de instaurare și de edificare a unui climat de liniște, pace și ordine socială constituțională; angajarea programelor de asistență în domeniul securității în consens cu sensibilitățile naționale ale statelor asistate; acordarea de sprijin statelor exportatoare de insecuritate în rezolvarea durabilă a diferendelor interetnice și religioase, precum și în prevenirea oricăror forme de conflicte armate; continuarea proceselor de extindere a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene, integrarea în aceste organizații a statelor instabile acum din perspectiva securității, configurându-se drept o soluție pragmatică, cu valențe strategice; continuarea apropierei relațiilor dintre Rusia, pe de o parte, și NATO și Uniunea Europeană, de cealaltă parte, și angajarea de soluții comune în edificare durabilă a securității în Regiunea Balcanilor de Vest și a zonei extinse a Mării Negre.

Evident că, în formula prezentată, ceea ce am numit ca fiind posibili vectori ai edificării unei securități credibile și durabile în spațiul regional proxim României, aceștia pot fi cu adevărat viabili doar prin intrarea lor simultană în rol, împreună cu alți factori care, prin caracterul lor complementar, îi potențază convingător.

IV. Securitatea sud-est europeană în strategia PESA

Majoritatea analiștilor dezvoltărilor subsumate PESA remarcă faptul că, în prezent, UE a ajuns la evoluții semnificativ diferite față de intențiile și proiecțiile inițiale ale decidenților politici și politico-militari europeni, legate atât de capacitățile militare ale UE, cât și de misiunile de managementul crizelor, conduse de către UE.

Din această perspectivă, contextul lansării celor mai importante inițiative în domeniul PESA, de către Consiliul European de la Köln, a fost determinat de intervenția în Kosovo și de necesitatea de a asigura capacitățile necesare pentru securizarea unor spații din vecinătatea imediată a Uniunii, referirea țintind explicit “cazul” Balcanilor. În prezent, în prim-planul dezvoltărilor PESA se

impun necesitatea realizării capabilităților de reacție rapidă pentru operațiuni la mare distanță, contracararea noilor riscuri și amenințări, în special a terorismului și a fenomenului proliferării armelor de distrugere în masă, precum și întărirea cooperării și a parteneriatelor militare cu principalele organizații internaționale, în special cu NATO și ONU.

În acest context, recente dezvoltări din cadrul PESA – dezvoltarea și implementarea *Headline Goal 2010* și a **conceptului de grup tactic de luptă, Battlegroups/BGs**, preluarea operațiunii militare din Bosnia/ALTHEA, operaționalizarea Agenției Europene de Apărare – reprezintă momentul de maturizare și consistență a eforturilor UE în această politică comunitară, semnificând, în același timp, un nou *momentum* în dezvoltarea acesteia.

Dar, unul dintre cele mai importante progrese în domeniul PESA îl reprezintă **adoptarea primei strategii de securitate europeană** ^[7]. Mult timp, criticii proceselor de integrare europeană în domeniile securității și apărării remarcău ca pe o limitare serioasă incapacitatea de elaborare și de adoptare a unei strategii de securitate. Necesitatea unui *concept strategic european* care să-i ghideze pe cei ce iau deciziile cu privire la aspecte legate de oportunitatea intervențiilor militare – când, unde și cum să fie sau nu acestea făcute – ori cum și când să se aplice instrumentele nonmilitare pentru gestionarea situațiilor de criză era considerată ca un element esențial în maturizarea PESA.

În acest context, **Strategia „Solana” de Securitate Europeană** definește caracteristicile actualului mediu de securitate, amenințările și provocările la adresa securității spațiului european, precum și obiectivele și direcțiile de acțiune pentru întărirea securității europene. Se pleacă de la premisa că Uniunea Europeană este un actor de prim rang în arena internațională și trebuie să fie suficient de puternică și de dezvoltată pentru a asigura securitatea economică, socială și militară a tuturor cetățenilor săi.

În domeniul realizării capabilităților militare, UE se orientează spre o nouă abordare necesară – de la concepte la contribuții efective. În acest context, noul “Headline Goal 2010” mută accentul de la aspectele cantitative ale vechiului Helsinki Headline Goal pe elementele calitative, constând în creșterea eficienței forțelor și, implicit, a utilității lor (interoperabilitate, sustenabilitate, mobilitate și viteză de desfășurare în teatru). Principala explicație a întâzierilor și a dificultăților întâmpinate în realizarea capabilităților militare UE a fost legată de existența a două „școli de gândire”/schools of thought/divergențe în legătură cu PESA – una, care susține și proiectează PESA independent de NATO, și a doua, care este adepta cooperării strânse cu NATO – între care nu a fost realizat încă un consens, necesar de altfel, și de care depinde evoluția întregului proces.

Documentul privind *HG 2010* a fost adoptat în cadrul reuniunii miniștrilor apărării ai UE din 17 mai 2004 și reprezintă rezultatul adaptării HG 2003 (Helsinki, decembrie 1999) la noua Strategie de Securitate a UE, precum și la obiectivul principal stabilit de organele decizionale ale Uniunii: până în 2010, UE va trebui să

^[7] Strategia Solana, *A Secure Europe in a Better World*, adoptată de către Consiliul European din decembrie 2003, Council of the European Union, Brussels, <<http://ue.eu.int/>>., dec. 2003.

aibă capacitatea de a răspunde unei crize în orice punct de pe glob. Dar, important este că, potrivit documentului, UE trebuie să fie în măsură să ia o decizie de lansare a unei operațiuni de management al crizelor în termen de cinci zile de la aprobarea conceptului de către Consiliu, iar desfășurarea trupelor în teatru, în vederea realizării misiunii, să se realizeze în zece zile de la adoptarea deciziei de intervenție. În acest context, una dintre cele mai importante dezvoltări o reprezintă inițierea și operaționalizarea conceptului de **grup tactic de luptă**, ca modalitate concretă de realizare a forței europene de reacție rapidă.

La Conferința ministerială de angajare a capacităților militare din 22 noiembrie 2004 ^[8], un număr de 22 de state membre și Norvegia, ca stat terț, s-au angajat să realizeze și să pună la dispoziția UE 13 grupuri de luptă, după cum urmează: 4 BG naționale (Franța, Italia, Spania și Marea Britanie) și 9 BG multinaționale, realizate în următoarea asociere: Franța, Germania, Belgia, Luxemburg și Spania; Franța și Belgia; Germania, Olanda și Finlanda; Germania, Cehia și Austria; Italia, Ungaria și Slovenia; Italia, Spania, Grecia și Portugalia; Polonia, Germania, Slovacia, Letonia și Lituania; Suedia, Finlanda și Norvegia (ca stat terț); Marea Britanie și Olanda.

În domeniul *operațiunilor de management al crizelor conduse de către UE*, evoluțiile actuale depășesc din nou proiecțiile inițiale. Făcând un scurt bilanț al intervențiilor de până în prezent, Uniunea Europeană a reușit să desfășoare două operațiuni militare de managementul crizelor (CONCORDIA, în 2003, în Macedonia și ARTEMIS, în vara lui 2003 în Congo), în prezent, derulându-se ALTHEA, cea mai importantă operațiune de până acum, prin preluarea SFOR de la NATO, la sfârșitul anului 2004. CONCORDIA și ALTHEA s-au organizat și s-au desfășurat având acces la mijloacele și capacitățile comune ale NATO, în cadrul oferit de Aranjamentele Berlin Plus ^[9], în timp ce ARTEMIS a fost o operațiune UE în contextul unei națiuni-cadru, reprezentată de Franța. Dacă adăugăm operațiunile civile, de poliție (EUPM, în Bosnia-Herțegovina, și PROXIMA, în FYROM) sau în sprijinul statului de drept (EUJUST THEMIS, în Georgia), rezultă un bilanț care semnifică transformarea UE într-un actor marcant, implicat în managementul crizelor atât la nivel continental, cât și în spațiul proxim identității continentale europene.

O altă zonă de dezvoltări semnificative vizează *relațiile dintre NATO și UE în domeniul securității și apărării*, prin evoluțiile în curs în cadrul Parteneriatului strategic dintre cele două organizații. După criza provocată de intervenția din Irak, în prezent, relațiile dintre cele două organizații esențiale pentru securitatea europeană traversează o fază de importante oportunități, date fiind transferul misiunii din Bosnia, realizarea mecanismelor de legătură permanente dintre ele și cooperarea în dezvoltarea capacităților militare, în special a forțelor de reacție rapidă.

^[8] Vezi **Declaration on European Military Capabilities**, adoptată cu prilejul Conferinței din 22 noiembrie, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/82761.pdf.

^[9] Aranjamentele Berlin Plus au fost finalizate în primăvara anului 2003, iar prin intermediul acordurilor realizate, UE are acces la capacitățile de planificare ale Alianței (SHAPE), logistică, informații și alte mijloace militare pentru acele operațiuni conduse de UE “în care NATO, ca întreg, nu este angajată”.

În baza documentului “*European Defence: NATO/EU consultation, planning and operations*”, adoptat de către Consiliul European în decembrie 2003 ^[10], începând cu a doua parte a anului 2004, s-a trecut la realizarea aranjamentelor permanente de legătură dintre UE și NATO (Celula de stat major a UE la SHAPE și Echipa de legătură a NATO la EUMS) și la operaționalizarea, în cadrul EUMS, a unei celule cu componente militare și civile, în cadrul căreia să se organizeze un nucleu de centru operațional ca variantă de planificare și conducere autonomă a unei operațiuni UE de management al crizelor.

Celula civili-militari constituie baza de plecare pentru realizarea obiectivului UE de a-și îmbunătăți capacitatea de planificare autonomă și de conducere a operațiunilor de managementul crizelor. În acest sens, UE are la dispoziție două variante pentru planificarea și conducerea efectivă a operațiunilor militare proprii: cu recurs la mijloacele și capacitățile NATO, în cadrul Aranjamentelor Berlin Plus, situație în care SHAPE joacă rolul comandamentului operațional UE (CONCORDIA din FYROM – 2003, ALTHEA din BiH, începând cu 2 decembrie 2004) și prin cele 5 comandamente operaționale naționale puse la dispoziție de către unele state membre (Franța, Germania, Marea Britanie, Grecia și Italia) în cadrul mecanismului “lead-nation” (rol asumat de Franța în Operațiunea ARTEMIS/Congo – 2003).

Această nouă structură reprezintă un instrument autonom, la dispoziția Uniunii, de planificare strategică, ce integrează atât elementele militare, cât și pe cele civile implicate în managementul crizelor. În acest sens, Celula și Centrul operațional răspund direct necesității de abordare multidimensională a crizelor, utilizând toate instrumentele și capacitățile la dispoziția Uniunii, care constituie esența și punctul forte al concepției UE de management al situațiilor de criză.

V. România – securitate prin PESA

Printre primele capitole de negocieri deschise de România cu Uniunea Europeană după începerea negocierilor de aderare, la 15 februarie 2000, au fost Capitolul 26 (Relații externe) și Capitolul 27 (Politica Externă și de Securitate Comună, PESC). În Documentul de poziție a României, referitor la Politica Externă și de Securitate Comună, se arată că „*România este pregătită să accepte și să aplice acquis-ul în domeniul Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) a Uniunii Europene (UE). Structurile necesare transpunerii acesteia în practică au fost create, iar politica externă și de securitate a României se bazează pe aceleași principii și are aceeași orientare cu cea promovată de Uniunea Europeană*”.

Din perspectiva acestei responsabilități, principalele forme și mijloace uzitate de România pentru implicarea în PESA sunt:

- consultări periodice pe probleme ale securității europene;
- participarea la elaborarea deciziilor legate de gestionarea aspectelor militare și civile ale crizelor;

[10] Vezi <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78414%20-%20EUNATO%20Consultation,%20Planning%20and%20Operations.pdf>.

- implicarea în activitățile curente ale organismelor UE cu atribuții în sfera securității (Consiliul Afacerilor Generale, Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar, Statul Major, Institutul de Studii de Securitate al UE etc.) și participarea la sesiunile Adunării UEO, respectiv ale Adunării Interparlamentare de Securitate și Apărare;

- participarea la exercițiile și operațiunile de gestionare a crizelor conduse de către UE.

Nu insistăm asupra acestora. Important este că, în urma semnării Tratatului de aderare a României la UE, la 25 aprilie 2005, România a dobândit dreptul de a exercita rolul de observator activ la nivelul tuturor instituțiilor comunitare, fiind necesară asigurarea prezenței reprezentanților români la nivelul instituțiilor europene și al grupurilor de lucru ale acestora, în prezent, rolul de membră confirmându-i țării noastre responsabilități adecvate.

În planul acțiunilor concrete, participarea Armatei României la operații în sprijinul păcii și de gestionare a crizelor este un element care denotă viabilitatea operațională a organismului militar românesc în plan internațional. Subliniem, în acest sens, faptul că, începând din anul 1991, România a participat la mai multe operații de acest tip, respectiv în IFOR/KFOR, conduse de NATO în Bosnia-Herțegovina, ALBA și MAPE în Albania, UNMIK în Kosovo. Totodată, România participă la misiunile de poliție ale Uniunii Europene (EUPM) din Bosnia și Herțegovina și la operațiunea militară „Concordia” a Uniunii Europene din Macedonia.

Bibliografie

[1] General de divizie dr. Eugen BĂDĂLAN, **Securitatea națională și unele structuri militare românești la cumpăna dintre milenii**, Editura Militară, București, 1999.

[2] Ioan Bidu, Cristian TRONCOTĂ, **Coordonate de securitate**, Editura ANI, București, 2005.

[3] ***, **România în contextul politicii de securitate europeană**, a XXII-a Sesiune de Comunicări Științifice, 16-18 martie 2006, Editura ANI, București, 2006.

[4] ***, **Apărare și securitate națională**, Sesiune Anuală de Comunicări Științifice, 13-14 aprilie 2006, București, Editura UNAp, 2006, p. 14.

[5] Dorel DUMITRAȘ, Ion GIURCĂ, **Alianțele și coalițiile politico-militare. Garant al securității statelor membre**, Editura UNAp, București, 2004.

[6] Statul Major al Forțelor Navale, **Marea Neagră – spațiu de confluență a intereselor geostrategice**, Editura CTEA, București, 2005.

[7] Serviciul de Protecție și Pază, Centrul de Pregătire Profesională a Personalului, **Securitate și insecuritate în noul context geopolitic și geostrategic**, Editura UNAp, București, 2005.

[8] General-locotenent dr. Cornel PARANIAC, Locotenent-colonel dr. George TIBIL, *Politica Europeană de Securitate și Apărare - cinci ani de la lansare*, în revista *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/2005.

[9] Colonel Dumitru MATEI, colonel Mircea MUDURA, Milica NEACȘU, *Operațiile militare ale Uniunii Europene*, în revista *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/2005.

[10] Colonel Dumitru MATEI, colonel dr. Vasile ZETE, *Reprezentanța militară a României la NATO și UE*, în revista *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/2005.

NECESITATEA ÎNTĂRIRII SPAȚIULUI DE SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN ZONA MAREA NEAGRĂ - CAUCAZ

Simona-Valentina MALEȘCU*

The state members of E.U. and NATO have to assume, along with the other state members and with the states from the eastern space, the projects and directions established through the agreement, including those aligned in the E.U.'s strategy frame with Ukraine and Russia. To shape a similar E.U. strategy for the cooperation with Georgia is a very strong premise to create stability within Georgia.

Făcând o **evaluare politico-strategică a zonei extinse a Mării Negre** (ZEMN), deducem că elaborarea unor posibile inițiative ale României pe tematica stabilității și securității în regiunea Mării Negre are loc într-un mediu internațional care a suferit schimbări esențiale, mai ales în ultimul deceniu. Aceste schimbări impun o nouă abordare a problematicii securității regionale, ținând seama de cel puțin două elemente definitorii:

–propulsarea Mării Negre în contextul unei conjuncturi internaționale cu evoluție rapidă în prim-planul preocupărilor strategice de interes global;

–redefinirea spațiului strategic al Mării Negre, prin racordarea sa firească la o regiune mai largă (Asia Centrală și Orientul Mijlociu), care tinde să capete o nouă dinamică, prin transformări politice și economice de amploare.

O simplă enumerare, pe care o redăm mai jos, a **mutațiilor petrecute în regiune** în ultimii ani, dă măsura efortului necesar pentru punerea la punct a unor orientări politice mai fin nuanțate, pragmatic funcționale și, în același, principiale, în concordanță cu interesele României pe termen mediu și lung.

1. *Sfârșitul Războiului Rece* a dus la extinderea rapidă, într-un spațiu geografic vast, deși în ritmuri și cu performanțe diferite, a valorilor democrației pluraliste și ale economiei de piață, precum și a instituțiilor menite să dea viață acestor valori. Factorul ideologic, în formele sale clasice, a încetat să mai fie mobilul confruntărilor de natură strategică. Se revine la climatul intereselor de stat (sau ale unor grupări de state), promovate prin diferitele instrumente ale puterii: politice, economice, financiare, tehnologice și, nu în ultimul rând, militare. Sistemul internațional de norme de drept și instituții multilaterale clădit în urma celui de-al Doilea Război Mondial s-a adaptat doar parțial la noile realități politice și de putere, fiind tot mai des înlocuit de formule ad-hoc a căror legitimitate abia urmează să fie consacrată.

2. *Extinderea NATO*, prin includerea României și Bulgariei, plasează țările riverane Mării Negre într-o poziție de paritate numerică (trei la trei). Mai mult, implicarea nemijlocită, dar nu neapărat explicită, a NATO în Afganistan și în Irak semnifică o deplasare considerabilă spre est a sferei de operațiuni a Alianței. Planurile de redислоcare a bazelor SUA din Europa de Vest constituie o confirmare materială a acestei tendințe. Succesul, încă nu pe deplin conștientizat, al

* Lector universitar doctorand în științe militare al Universității Naționale de Apărare “Carol I”, avocat, Baroul de Avocați București, Societatea Civilă de Avocați „Vlădoiu & Asociații”

Parteneriatului pentru Pace sub egida NATO a avut un impact profund în întreaga regiune, declanșând un proces de reforme ale forțelor armate și agențiilor de siguranță internă. Ca rezultat, s-a realizat consolidarea controlului politic civil, reformularea doctrinelor de apărare și însușirea unor noi deprinderi de conlucrare internațională, ceea ce nu-i deloc puțin.

3. *Lărgirea Uniunii Europene* introduce un nou factor de natură strategică în regiune, prin includerea în perspectiva următorului deceniu a trei state riverane Mării Negre în zona de prosperitate a pieței unice și în viitoarele aranjamente privind politica externă, de securitate și apărare comună. Recenta aprobare de către UE a cadrului conceptual al relațiilor cu țările vecine din est, vizând într-o primă etapă Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova (țări participante la OCEMN) reprezintă un indiciu clar al interesului european crescând față de regiunea Mării Negre, ca punte firească spre sursele de energie vitale pentru Europa, Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

4. *Preluarea de către Uniunea Europeană a principalei responsabilități în Balcani*, prin procesul de stabilizare și asociere, deschizând perspectiva concretă a includerii statelor din zonă prin procedurile de lărgire, conferă o dimensiune nouă eforturilor de cristalizare a politicii externe comune a UE, cu o substanțială componentă de securitate subregională. Experiența pozitivă a acestui proces poate avea o relevanță directă și poate sluji drept model, cu adaptările de rigoare, în alte țări problematice, cum ar fi Caucazul de Sud.

5. *Noul statut de parteneriat al Federației Ruse și, parțial, al Ucrainei în relațiile cu NATO, UE și SUA* facilitează abordări mai constructive, într-un cadru multilateral al problemelor ce au incidente directe asupra securității regionale, cum ar fi: combaterea amenințărilor asimetrice sau neconvenționale, anumite aspecte ale reformei organismului militar sau siguranța energetică. În aceeași schemă conjuncturală se încadrează și posibilitatea reală a modificării prin lărgire a cadrului de reglementare a „conflictelor înghețate“ din zonă, precum și a celor din Abhazia, Transnistria și Nagorno-Karabakh. Deși redusă ca pondere la statutul unei puteri regionale, Federația Rusă continuă să joace un rol semnificativ în zonă, atât prin exercitarea unei influențe directe, cât și prin potențialul său de acțiune în domeniul geopoliticii energiei. Emergența Ucrainei, Georgiei și altor state rezultate din destrămarea fostei URSS, ca actori statali, capabili să articuleze și să promoveze interese proprii, reprezintă, de asemenea, un element nou în configurația strategică a regiunii.

6. *Atmosfera politică favorabilă în raporturile dintre Grecia și Turcia* reprezintă, deja un factor dinamizator al colaborării regionale și este de natură să contribuie decisiv la o soluționare rezonabilă a problemei Ciprului în legătură cu accesarea la Uniunea Europeană. Persistă însă unele incertitudini în legătură cu menținerea rolului strategic atribuit până acum Turciei, în condițiile în care SUA își operaționalizează și alte opțiuni.

7. *Consecințele geopolitice și strategice ale schimbării de regim din Irak*, prin forța armelor și în afara cadrului instituțional consacrat, vor fi cu siguranță profunde și de durată, cu ramificații substanțiale și în zona Mării Negre. Deși speculațiile asupra reconfigurării strategice regionale sunt încă premature, două elemente sunt

certe și trebuie luate în calcul în orice situație. Primul indică faptul că prezența militară și politică a SUA și altor aliați în Irak și zona învecinată va fi de durată, iar al doilea element plasează operațiunea irakiană ca fiind doar începutul unui proces de stabilizare prin redesenarea politică a unui spațiu de securitate extins cuprinzând zonele Golfului, Asiei Centrale, Levantului și cel puțin porțiunea de sud a bazinului Mării Negre.

8. *Căutarea unui nou echilibru în relațiile transatlantice* va continua să fie, cel puțin pe termen scurt și mediu, o preocupare centrală atât din partea Uniunii Europene, cât și din partea SUA. Calendarul lărgirii UE și agendele politice diferite ale principalilor actori europeni vor face ca procesul de coagulare a politicii externe, de apărare și securitate comune și, în consecință, de reșezare pe baze mai stabile și predilecte a parteneriatului transatlantic să se prelungească, inițial în 2007, iar după evaluări recente până în 2008, cu toate că, pe plan pur formal, sunt posibile anumite progrese. Ritmul și rezultatele calitative ale procesului de normalizare în modernitate a situației din Irak, cu urmări considerabile în sfera de interes vital a geopoliticii energiei, vor influența efortul de clarificare politică și de articulare a coeziunii la nivel european. În funcție de evoluții, este de prevăzut ca regiunea extinsă a Mării Negre să devină o prioritate a politicii europene.

9. *Potențialul economic al ZEMN* este conturat în prezent la nivelul semnificației de zonă de tranzit în circuitul economic dintre UE (lărgită) și statele est europene învecinate acestora și ca racord necesar spre sursele, în special energetice, și piețele în ascensiune din Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Structurile de colaborare subregionale existente (OCEMN, formule trilaterale etc.) nu au dus încă la articularea unor proiecte eficiente, dar pot constitui vehicule utile pentru promovarea unor abordări multilaterale pe plan economic, ca fundament al unor aranjamente viitoare de securitate prin cooperare.

10. *Pe plan strict militar*, situația din bazinul Mării Negre se caracterizează printr-o relativă stabilitate. Importanța strategică a forțelor navale tinde să se modifice, în urma atenuării rolului tradițional de apărare teritorială, dobândind funcțiile principale de combatere prin cooperare a riscurilor asimetrice și de proiecție a forței în afara ZEMN.

11. *Potențarea previzibilă a colaborării multilaterale în bazinul Dunării*, ca magistrală navigabilă transeuropeană, poate contribui substanțial la punerea în valoare a căilor de transport maritime și fluviale în întreaga zonă a Mării Negre, inclusiv racordarea la bazinul Mării Caspice, prin sistemul Volga - Don.

Evoluția relației strategice Est - Vest și deschiderea economică promovată de lărgirea Uniunii Europene și NATO impun clarificarea unui concept pentru granița de est a UE, ca zonă de complementaritate cu statele neincluse deocamdată în proiectul integrării. Nominalizăm statele din vecinătatea directă: Rusia, Belarus, Ucraina, Republica Moldova, respectiv pe cele din vecinătatea indirectă: Georgia, Armenia, Azerbaidjan, statele din Asia Centrală.

Obiectivele consolidării zonei de complementaritate estică a viitoarei UE și a spațiului euro-atlantic ar putea fi:

- ❖ consolidarea în continuare a strategiei de cooperare regională, care include toată aria de est până în Asia Centrală;

- ❖ stabilirea de strategii tip UE pentru Republica Moldova, Armenia și Azerbaidjan;

- ❖ constituirea și consolidarea rețelelor de infrastructură, prin revigorarea programelor UE în domeniile telecomunicații și informatizare, transport (TRACECA), energie (INOGATE);

- ❖ consolidarea proiectelor regionale, prin cuplarea proiectelor conexe Pfp;

- ❖ asimilarea celor mai bune practici de cooperare transfrontalieră și subregională, experimentate deja cu sprijinul Pactului de Stabilitate;

- ❖ susținerea unui program regional de protecție a mediului și dezvoltare durabilă în regiunea circumscrisă Mării Negre;

- ❖ extinderea zonelor cu oportunități de îmbunătățire a cooperării spre Armenia, cu Georgia și Azerbaidjan, și spre Turcia și Israel, prin conexiunea Caucaz, dinspre Georgia.

Statele membre ale UE și NATO trebuie să își asume, încă de acum, deopotrivă cu statele membre și cu statele din spațiul estic complementar, proiectele și direcțiile de acțiune stabilite prin acordurile de parteneriat, inclusiv cele din cadrul strategiilor UE cu Ucraina și Federația Rusă. Definirea unei strategii similare a UE pentru cooperarea cu Georgia este un prim suport concret care poate fi dedicat întăririi statalității și stabilității acestei republici.

Din perspectiva statutului României de membră a UE și NATO, poziția sa geostrategică și relațiile deschise de cooperarea cu țările din această regiune conduc la stabilirea unei strategii care include ca priorități imediate:

- sprijinirea proceselor de consolidare a bunei guvernări;
- sprijinirea dezvoltării de administrații eficiente în domeniul frontierelor;
- eliminarea barierelor comerciale și consolidarea relațiilor intra-regionale de comerț liber;

- abordarea problemelor legate de minorități și de dispute teritoriale, pe baza angajamentelor naționale asumate.

SECURITATE PRIN DEMOCRATIZARE ÎN ZONA MĂRII NEGRE. COORDONATE GEOPOLITICE

Simona FROLU*

The author carries out a succinct geostrategic analysis of the main threats and challenges in the Black Sea Area as it follows: internal instability in the numerous states and regions that have taken shape after the collapse of the Soviet Union; accentuation or maintenance of the existent ethnic-separatist conflicts; promotion of Islamic fundamentalism in the South East of Europe; increasing pollution in the Black Sea Basin; uncontrolled dissemination of nuclear technologies and materials.

I. Coordonate geopolitice

Începutul secolului XXI coincide cu cel al unei noi ere în politica internațională, în evoluția viitoare a lumii și în noua ordine mondială, locul central fiind ocupat de economie și securitate. Mediul actual de securitate este marcat de modificări profunde în principalele domenii ale existenței sociale. *Războiul Rece* s-a sfârșit, în anii 1990-1991, URSS și Iugoslavia s-au dezmembrat, NATO și UE s-au extins spre est, în direcția bazinului Mării Negre, a Caucazului și Orientului Apropiat (între Marea Baltică și Marea Neagră), UE accede spre statutul de actor mondial, la rivalitate cu SUA, Federația Rusă și-a redus influența politică și militară, China și India aspiră la rangul de „superputeri politico-economice”, SUA rămân încă singura „hiperputere”, globalizarea înregistrează progrese notabile (cooperare/concurență internațională), armele devin tot mai puternice și „inteligente”, se amplifică revoluțiile în știință etc.

Societățile tradiționale preindustriale, economiile naționale și regionale, mentalitățile și comportamentele sociale se remodelează, „civilizațiile se întrepătrund și se confruntă”, totul părând să se miște spre „statul global”.

Vechii actori își reduc ponderea sau dispar de pe scena internațională; alți actori de tip statal, sisteme integrate economico-politice și militare, corporații și ONG-uri transnaționale, organizații regionale, continentale și globale își dispută și își împart „prima scenă a lumii”.

La începutul mileniului III este foarte clar că o nouă lume se naște, chiar dacă, într-un fel, cel puțin „trei lumi” continuă să coexiste.

Vulnerabilitățile lumii contemporane se asociază cu resursele materiale existente, condițiile de mediu, cu multiple ipostaze ale naturii și comportamentului actorilor statali și nonstatali. Cât privește amenințările, acestea sunt legate de consecințele negative ale globalizării economiei, soldate cu sărăcirea a milioane de oameni, de proliferarea armelor de distrugere în masă, de terorismul internațional, la care se adaugă rețelele crimei organizate, care amenință stabilitatea mondială, precum și conflictele locale și interne, interreligioase și interetnice¹.

* Procuror, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

¹ Dr. Visarion NEAGOE, *Vulnerabilități, riscuri și amenințări*, în Lumea 2005, dr. Teodor FRUNZETI și dr. Vladimir ZODIAN, București, Editura CTEA, 2005.

În acest context, mai larg, al securității trebuie privită și zona Mării Negre. Evoluțiile din ultimii ani au determinat o modificare a naturii riscurilor și amenințărilor și la adresa securității în Europa, cu influențe negative asupra securității regionale. Spațiu de interferență a trei zone geopolitice și geostrategice – *Europa de Sud, Europa de Est și Orientul Mijlociu* –, zona Mării Negre s-a transformat după 1990 într-o zonă de instabilitate, marcată de disputele de natură politico-militară și economică dintre riverani, dar și de preocuparea altor state de a-și reconsidera interesele în zonă.

Așadar, ca principale caracteristici politice și de securitate ale bazinului Mării Negre pot fi menționate interesele țărilor riverane, ale principalilor actori pretendenți la topul ierarhiei mondiale (SUA, Rusia, China, Japonia, India, țările membre ale UE), imensul potențial economic, militar și demografic, precum și rolul acestei zone ca element de legătură între Asia Centrală și Orientul Mijlociu în jocul intereselor politice și economice globale.

Noi factori de pe scena politică a lumii au scos în evidență caracterul determinant al regiunii Mării Negre pentru securitatea Europei, ea fiind denumită chiar *noua frontieră a Europei*. Securitatea europeană deplină nu poate fi realizată atât timp cât zona Mării Negre rămâne instabilă.

În zona Mării Negre se găsesc câteva „*poziții-cheie*”, care o particularizează, îi imprimă valențe deosebite, dar, mai ales, contribuie decisiv la valoarea și importanța geostrategică a acestui spațiu². Aceste „*poziții-cheie*” sunt:

Sistemul strâmtorilor (Bosfor, Dardanele – legate prin Marea Marmara) permite și asigură navigația dintr-o mare „închisă” spre Oceanul Planetar. Turcia deține controlul strâmtorilor, acestea fiind, în momentul de față, singura arteră puternică pentru transportul extern pe mare, destul de la îndemână pentru toți riveranii, economici și cu perspective permanente. Controlul Turciei asupra strâmtorilor îi conferă un statut privilegiat printre riverani.

Peninsula Crimeea – bastion maritim înaintat, un veritabil portavion, „bine ancorat”, cu multiple facilități, înconjurat de suficiente forțe navale, gata de acțiune.

Gurile Dunării (Dunărea maritimă) – intrarea și ieșirea navelor maritime prin complexul de navigație al Sulinei se realizează în întregime pe teritoriul statului român, acest fapt reprezentând un element de putere pentru România.

Platoul continental din fața litoralului românesc, cu elemente atrăgătoare care fac ca, de mulți ani, să „fiarbă” problema delimitării platoului continental al zonei economice exclusive dintre România și Ucraina.

Insula Șerpilor – în ultimii ani „redescoperită” cu mult zgomot și din nou plasată în problematica diplomației internaționale.

Se pot contura, astfel, câteva elemente care evidențiază **importanța geopolitică** a zonei Mării Negre: *se găsește la confluența a trei regiuni de mare importanță geopolitică: Peninsula Balcanică, Europa de Est și Asia Mică și aproape de zona fierbinte a Orientului Mijlociu; reprezintă un segment din granița de sud a Federației Ruse și la limita de nord a flancului sudic al NATO; este poarta de ieșire la Oceanul*

² Statul Major al Forțelor Navale, **Marea Neagră – Spațiul de confluență a intereselor geostrategice**, București, Editura CTEA, 2005.

Planetar pentru Bulgaria, România, Ucraina și pentru țările transcaucaziene; este dispusă pe traseul rutelor preconizate pentru transportul petrolului caspic și al celui din zona Asiei Centrale spre consumatorii din Occident; dispune de importante bogății marine și submarine; este cea mai scurtă cale pentru Rusia spre sud și, apoi, spre est (prin Canalul de Suez) și spre Coasta Nord-Africană, fiind unicul drum spre „mările calde”; oferă multe facilități comerciale și turistice; dispune de un important număr de porturi; este mediu propice pentru cooperarea economică, culturală și militară; coagulează o piață de desfacere pentru aproximativ 350 de milioane de consumatori; are potențial demografic și economic foarte important; ține aprins interesul manifestat de marii actori ai scenei geopolitice mondiale (actori tradiționali și actori nou apăruiți pe scena geopoliticii mondiale).

II. Starea de securitate

Literatura de specialitate centrată pe analiza geostratică a regiunii relevă că principalele amenințări și provocări din zona Mării Negre sunt: instabilitatea internă în numeroase state și regiuni constituite după destrămarea Uniunii Sovietice; accentuarea sau menținerea conflictelor etnic-separatiste; încercările de dezintegrare și constituire a unor entități statale independente (Transnistria, Abhazia, Ajaria); creșterea numărului de prozeliți islamiști, îndeosebi în rândul intelectualilor și al tinerilor; exportul de instabilitate, prin promovarea fundamentalismului islamic și a intereselor statelor islamice către sud-estul Europei și prin existența unor grupuri etnice compacte în aceste zone (turcii în sud-estul Bulgariei, turco-tătarii în Peninsula Crimeea, găgăuzii în Republica Moldova); interesele și acțiunile rețelelor de crimă organizată; asigurarea surselor de finanțare pentru grupările teroriste; menținerea unui climat de instabilitate; furnizarea de armament și facilitarea traficului ilegal cu acesta; competiția economică declanșată de exploatarea și transportul petrolului din Marea Caspică; poluarea tot mai accentuată a bazinului Mării Negre; punerea în pericol a mediului înconjurător (canalul Bîstroe); expansiunea rețelelor și activităților teroriste și a crimei organizate transnaționale (criminalitate economico-financiară, trafic transfrontalier de persoane, droguri, materiale radioactive și strategice, armament și muniții); proliferarea și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și a altor mijloace letale neconvenționale.

Provocările intercorelate pe care le reprezintă reconstrucția statelor, soluționarea conflictelor, menținerea păcii, delimitarea frontierelor, democratizarea, securitatea resurselor de energie, combaterea larg răspânditului trafic de femei, droguri și arme, ca și posibila proliferare a armelor de distrugere în masă depășesc, de departe, resursele oricărui guvern sau organizații singulare. De aici și nevoia unui efort conjugat din partea statelor riverane, a unui sprijin activ din partea comunității internaționale pentru accelerarea procesului de maturizare a instituțiilor democratice și promovării unei noi culturi de cooperare în regiune.

III. Caracteristici geopolitice ale „jucătorilor” regionali

Prezența forțelor americane și ale NATO în Afganistan și Asia Centrală, precum și o nouă înțelegere a amenințărilor pe care le reprezintă terorismul, conflictele înghețate etc., au generat un interes sporit al NATO și al Uniunii Europene pentru regiunea Mării Negre în perspectiva extinderii zonei de stabilitate, ca o precondiție pentru prosperitate.

Sursele noilor provocări și amenințări determinate de fenomenul terorist sunt proiectate atât în zona sudică a frontierelor NATO, cât și pe axa noului flux energetic *Asia Centrală – Marea Caspică – Caucazul de Sud – Marea Neagră*.

Tendențele manifestate pe plan mondial în politica internațională sunt contracarate de încercările Rusiei de a crea un sistem de state clientelare, conduse după modelul postsovietic al Moscovei. Ca atare, ele reprezintă o înfrângere majoră pentru acele forțe legate de autoritarismul rus și neoimperialismul care au contribuit la înghețarea multora dintre conflictele regionale existente și au menținut mai multe țări din regiunea Mării Negre într-o stare de perpetuă vulnerabilitate și instabilitate. Soluționarea fiecăruia dintre aceste conflicte ridică propriile sale probleme. Cu toate acestea, se pot observa mai multe tendințe regionale care favorizează impulsul spre rezolvarea conflictelor și democrație.

Rusia promovează o politică externă favorabilă recâștigării și dezvoltării sferei sale de influență asupra unor state vecine: Ucraina, Georgia, Azerbaidjan, în general asupra statelor membre ale CSI. Posesoare a unui teritoriu imens, Rusia rămâne încă inoculată cu reflexe „imperiale”, nefiind totuși dispusă să accepte un rol pe măsura modestului litoral (doar 13%). Ea oscilează între vechiul mesianism slav și aspirația de a se integra în Europa și de a respecta regulile democrației liberale. În plan militar strategic, Rusia acordă o importanță deosebită zonei, fiind preocupată de înlăturarea eventualelor amenințări ce pot veni din sud (conștientă de riscul blocării propriilor căi de comunicații navale de pe direcția sud). Este posibil ca Rusia să fi învățat că sprijinul ei pentru secesioniștii din Georgia, Moldova și Nagorno-Karabah a dus la legitimarea secesionismului, ca și apelurile la sprijin militar străin în Caucaz și Cecenia. Rusia nu poate însă să aibă în continuare aceeași atitudine duală. Să „alerge cu iepurii” atunci când își proclamă aderarea la principiul integrității teritoriale în Caucaz, și, în același timp, „să alerge după iepuri”, prin menținerea forțelor militare sau prin furnizarea de ajutor militar secesioniștilor, care încearcă să-și decupeze propriile fiefuri etnice. Este periculos faptul că, până acum, Rusia nu a fost în stare să recunoască faptul că sprijinul ei pentru aceste protostate ar putea avea consecințe asupra propriei securități. Moscova a refuzat să admită că, prin crearea acestor stătulețe, care se țin prin război, criminalitate organizată, diverse tipuri de trafic, violență armată și corupție generalizată, a creat condițiile ideale pentru activitățile teroriste cecene, precum atacurile din anii 2002-2004. Noua politică a Rusiei pare conciliatoare față de Occident, în general, și față de SUA, în particular. Actualul lider de la Kremlin caută să mențină un dialog deschis și de cooperare cu SUA și Europa Occidentală.

Turcia este apreciată de SUA ca un aliat fidel al NATO, de la flancul său sudic, pe care poate conta chiar și în combaterea fundamentalismului islamic. După dezmembrarea Uniunii Sovietice, Turcia și-a fixat drept obiectiv politic esențial obținerea statutului de putere regională, cu interese majore în zona Mării Negre, Balcani, Caucaz și Asia Centrală. În plan economic, manifestă interes pentru obținerea accesului la resursele energetice din zonă, iar, în plan militar, se consideră pivotul intereselor NATO în zonă și acționează activ în sprijinul scoaterii statelor ex-sovietice, care au aderat la programul PfP, din sfera de influență a Rusiei. În planul democratizării Turciei, în ultimii doi-trei ani de reforme susținute s-a ajuns la o **democratizare** cu caracter general. Au avut loc profunde schimbări în relațiile dintre sectorul civil și cel militar, precum și în chestiunile relațiilor dintre religie („moschee”) și stat. Turcia a realizat, de asemenea, o stabilitate a ceea ce pare a fi o incontrollabilă și exagerat „umflată” economie, care era, în egală măsură, politizată. Toate aceste reforme au fost aplicate cu scopul declarat de a face din Turcia o țară cu șanse mari pentru integrarea în Uniunea Europeană, cu alte cuvinte, mai „selecționabilă”. Noul stat turc ar putea deveni astfel mai mult un model pentru alte state islamice decât a fost Turcia lui Kemal Atatürk, care a reprezentat, fapt arhicunoscut, un experiment unic în Orientul Mijlociu.

Ucraina, din punct de vedere geopolitic și geostrategic, reprezintă cel mai important teritoriu dintre Europa și Rusia. Deși dependentă economic de Rusia, ea posedă totuși resurse economice și militare considerabile, ceea ce determină o anumită particularitate a relațiilor sale internaționale. Beneficiază de o relație de colaborare aparte cu NATO (de aici rezultă o poziție privilegiată în arhitectura de securitate regională), a încheiat un Acord de parteneriat și colaborare cu UE și este preocupată de dezvoltarea relațiilor cu FMI, Banca Mondială și BERD. În contextul actualei situații politico-militare și economice din zona Mării Negre, poziția geografică a Insulei Șerpilor îi conferă acesteia o valoare strategică deosebită. Pe plan regional, este de așteptat ca Ucraina să continue acțiunile politico-diplomatice pentru crearea sistemului de securitate regională.

Poziția strategică a României a făcut necesară din ce în ce mai mult adoptarea unei politici coerente față de regiunea Mării Negre. Acțiunile sale în conflictele din Peninsula Balcanică au furnizat unul dintre argumentele pentru aderarea la NATO și integrarea în UE, în special în timpul crizei din Kosovo. Noua administrație de la București și-a asumat un rol activ în „regiunea extinsă” a Mării Negre, pe coordonatele direcțiilor promovate de NATO și UE. Demersurile în direcția enunțată ale președintelui Traian Băsescu, din ianuarie – februarie 2005, au fost primite cu interes atât la Londra și Washington, cât și la Chișinău, Kiev, Moscova, Ankara sau Tbilisi. În prezent, România are un parteneriat strategic cu SUA, iar această relație este crucială pentru securitatea regională și pentru promovarea democrației în vecinătatea noastră imediată.

Situată la vest de Marea Neagră și la Gurile Dunării, România reprezintă un cap de pod pentru comunitatea transatlantică, dar și pentru UE la arealul Mării Negre, iar, ca țară de contact între spațiul euroatlantic și cel euroasiatic, beneficiază de intersecția

a șase axe de importanță strategică³. România s-a implicat în sprijinirea eforturilor care, prin instrumentele PESC, au dus la invitarea vecinilor de la est și sud să împărtășească pacea, stabilitatea și prosperitatea de care se bucură statele membre. România a fost și este unul dintre cei mai importanți aliați ai Americii în războiul contra terorismului și are vocația de a juca un rol și mai important în sud-estul Europei. Situată la frontiera NATO și pe flancul estic al UE, România are multe de oferit vecinilor săi, pe baza propriei sale experiențe, sens în care președintele României declara: „...*promovând în vecinătatea ei libertatea, democrația, prosperitatea și stabilitatea, România nu intenționează să ridice scuturi, ci punți între state*”. România va continua să facă progrese în proiectarea unor instituții democratice și în stabilirea tuturor elementelor unei economii de piață libere și transparente, care pot să prevadă rolul țării noastre ca ancoră strategică în această regiune, exportând securitate, atrăgând investiții și promovând valorile civice și democratice.

IV. Interesele NATO, UE și SUA. Misiuni de sprijin și influență

Pentru ca aceste eforturi să fie încununat de succes, ar trebui ca organizațiile europene și transatlantice să elaboreze politici complementare pentru soluționarea conflictelor înghețate și consolidarea valorilor democratice în Ucraina și Moldova. S-ar dovedi astfel că organizațiile amintite au înțeles importanța implicării și, ca atare, răspund constructiv acestor provocări de securitate. Toate aceste curente sunt dovadă a atracției pentru ceea ce NATO, Uniunea Europeană și prietenia cu Statele Unite au de oferit guvernelor hotărâte să scape de aranjamentele existente în zona postsovietică. Ca să ai un câștig, însă, în domeniul securității, trebuie să plătești un preț. Prețul este dat de *reformele democratice*, corelate cu interesul Uniunii Europene, al NATO și al Washingtonului în lărgirea comunității de securitate transatlantice și occidentale. Deși pare mare, prețul merită plătit. Și NATO, și Uniunea Europeană posedă instrumente bine dezvoltate, așa-numitul „*acquis*”, cu care pot să inducă sau să oblige guvernele interesate să se conformeze standardelor organizațiilor, drept condiție de aderare⁴.

Aceste „*acquis*”-uri sunt ca niște pietre de temelie esențiale pentru noua ordine de **securitate** eurasiatică în curs de formare. Ele furnizează o structură oficială, în care democratizarea înseamnă mult mai mult decât simpla acceptare a unor alegeri libere, desfășurate pe căi democratice și ale căror rezultate au caracter obligatoriu. Democratizarea presupune, în egală măsură, respectul pentru libertățile civile și drepturile umane, separația între *biserica* și *stat* și, nu mai puțin important, redimensionarea generală a forțelor armate, ca centru de putere care stabilește prioritățile și agendele de lucru pentru securitatea națională. La rândul lor, acest gen de schimbări fac posibile exercitarea unui control autentic civil și democratic asupra folosirii forței, precum și suprimarea grupărilor armate nonstatale sau paramilitare. Restabilirea unui monopol de stat legitim în domeniul folosirii forței în sine nu instituie democrația. Dar, după cum scria Joseph Nye, securitatea este ca oxigenul, fără de care este imposibil să se

³ Stan PETRESCU, **Mediul de securitate global și euroatlantic**, București, Editura Militară, 2005.

⁴ Stephen BLANK, **Studii de securitate**, www.nato.int.

realizeze orice altceva. Întrucât multe dintre conflictele regionale sunt generate de slăbiciunea unor state care nu-și pot controla propriile instrumente de forță de care dispun, măsurile luate în direcția consolidării și legitimizării unui astfel de control ar trebui să fie salutare. Fiecare organizație de securitate aduce la masă diferite puncte tari, dar ele trebuie să-și bazeze operațiunile pe o evaluare comună a amenințării și pe o strategie împărtășită. Dacă prioritatea o reprezintă soluționarea conflictelor, atunci este nevoie de un efort mult mai mare pentru a determina Rusia să-și respecte angajamentul asumat prin Acordul de la Istanbul, din 1999, de a-și retrage bazele din Georgia și Moldova și de a debloca soluționarea conflictului dintre Armenia și Azerbaidjan, în Nagorno-Karabah. Eforturile trebuie îndreptate în direcția Rusiei, în sensul de a o face părtașă la orice soluționare regională, asta însă fără a stabili un protectorat rus asupra regiunii. Se apreciază că Rusia trebuie să înțeleagă că nu-și poate asigura protecția securității prin destabilizarea țărilor vecine și prin semănarea lipsei de securitate în jurul frontierelor sale.

Inițiativele de rezolvare a unora dintre conflictele din regiunea Mării Negre ar trebui să ocupe un loc proeminent în discuțiile postsummit.

Timpul este de o importanță esențială, pentru că în regiune se manifestă, pe lângă tendințele pozitive (apelul Moldovei la OSCE pentru ajutor, în scopul de a fi salvată de o intervenție în curs de desfășurare sprijinită de Moscova; posibilitatea acceptării de către Rusia a condițiilor europene, ca o cale în direcția unei reglementări politice în Cecenia; semnalele unor organizații de securitate din Europa, care indică un interes sporit față de negocierile înghețate asupra situației din Nagorno-Karabah și din Caucaz; efortul Armeniei de a-și întări legăturile cu vestul), și tendințe negative, care, neglijate, ar putea submina orice progres semnificativ în regiune (ciocnirile frecvente între forțele azere și cele armenie în enclava Nagorno-Karabah sunt o ilustrare a acestor pericole). Ca atare, factorii pozitivi ar trebui să determine Washingtonul, Uniunea Europeană și NATO să acționeze împreună, dacă este posibil chiar împreună cu Rusia, spre a lansa inițiative cuprinzătoare, multilaterale și chiar din partea mai multor organizații simultan, în scopul îmbunătățirii securității din regiunea Mării Negre.

Alianța Atlanticului de Nord începe să joace un rol-cheie în stabilizarea și apărarea zonei Mării Negre. Importanța regiunii Mării Negre a fost, chiar, recunoscută prin alegerea Istanbulului ca locație a Summit-ului din 2004. Tendințele actuale și viitoare de lărgire a NATO vor transforma decisiv nivelul de apărare în regiune. Totodată, zona a devenit importantă pentru politica occidentală în Orientul Mijlociu. Decizia Ucrainei de a permite forțelor NATO accesul în spațiul său aerian a reprezentat o contribuție semnificativă pentru pace și pentru actualul proces de reconstruire a Afganistanului.

Pe lângă cele menționate, se mai poate adăuga faptul că principala sarcină a Alianței este de a menține pacea și stabilitatea în spațiul euroatlantic. Crearea unor forțe multinaționale de pace în sud-estul Europei (MPFSEE) ar trebui să contribuie considerabil la creșterea siguranței și stabilității în regiunea Mării Negre.

Sosirea NATO în zonă ar putea ajuta la îmbunătățirea climatului economic în regiune, deoarece ameliorarea condițiilor de securitate conduce, de obicei, la condiții economice mai solide. De asemenea, NATO poate contribui la păstrarea și

regenerarea mediului înconjurător prin sprijinirea implementării programelor științifice și tehnologice locale internaționale.

Potrivit generalului Charles Wald (USAF), loțiitor al comandantului Comandamentului SUA în Europa, liderii NATO recunosc că apărarea livrărilor și a conductelor de petrol în aceste regiuni constituie o misiune validă a NATO, considerent ce sporește importanța acestei regiuni pentru Alianță și pentru Uniunea Europeană. Asta și în condițiile în care oleoductul Baku – Ceyhan a fost deschis (parțial) în decembrie 2005, fapt ce, alături de decizia Ucrainei de a realiza integrarea energetică cu Occidentul și independența față de Rusia, va face din regiunea Mării Negre o rută crucială a fluxului de petrol spre Europa.

Transformarea Mării Negre într-un spațiu transfrontalier de securitate pentru NATO și Uniunea Europeană a determinat Comandamentul Statelor Unite în Europa (USEUCOM) să regândească natura angajamentului în regiunea de sub incidența responsabilităților sale (AOR), care include Caucazul și Africa. La întrunirea sa la nivel înalt de la Istanbul, în 2004, NATO a acceptat oficial caracterul prioritar al regiunii Caucazului și Africii în cadrul activităților sale de viitor. În trecut, statele din Caucaz au folosit programe precum *Parteneriatul pentru Pace* și *Dialogul Mediteranean* ca instrumente importante în cooperarea lor cu NATO. Totuși, deși *Parteneriatul pentru Pace* s-a dovedit a fi un instrument de acțiune eficient, *Dialogul Mediteranean* a scos la lumină multe dezavantaje.

Extinderea NATO spre estul continentului plasează, pentru prima dată, cele șase state riverane Mării Negre (Georgia, Rusia, Ucraina, Turcia, România, Bulgaria) într-o paritate numerică: trei state membre ale NATO (Turcia, România, Bulgaria) și trei state nemembre (Georgia, Rusia, Ucraina).

În același timp, *extinderea UE* introduce un nou factor de natură strategică în regiune, prin includerea a trei state riverane Mării Negre în zona de prosperitate a pieței unice și în viitoarele aranjamente privind politica externă, de securitate și de apărare comună. Aprobarea de către UE a cadrului conceptual al relațiilor cu țările vecine din est, participante la **OCEMN**, reprezintă un indiciu clar al interesului european crescând față de regiunea Mării Negre. Preluarea de către UE a principalei responsabilități în Balcani prin *Procesul de Stabilizare și Asociere*, deschizând perspectiva concretă a includerii statelor din zonă prin procedeele de lărgire, conferă o dimensiune nouă eforturilor de cristalizare a politicii externe a UE, cu o substanțială componentă de securitate subregională.

Potențialul economic al Zonei Extinse a Mării Negre este conturat ca zonă de tranzit în circuitul economic dintre UE și statele est-europene și ca racord necesar spre sursele, în special energetice, și piețele în ascensiune din Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Vorbind despre cadrul de cooperare regională din zona Mării Negre, avem în vedere Organizația de Cooperare Economică în Marea Neagră (BSEC), Măsurile de Întărire a Încrederii și Securității, Centrul SECI și, nu în ultimul rând, inițiativa Blackseafor⁵. **BSEC** este o organizație din care fac parte 12 state și care-și propune să

⁵ National Defense University “Carol I”, **Security and Stability in the Black Sea Area**, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, București, 2005.

realizeze un cadru de cooperare regională în domeniul securității, al stabilității și prosperității în regiune. Are o structură funcțională cuprinzătoare, interguvernamentală, interparlamentară, beneficiază de 15 grupuri de lucru și desfășoară relații cu ONU, UE, Banca Mondială etc. **Centrul SECI** sau Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei este un alt exemplu al eforturilor depuse pentru o cooperare largă a statelor din zona Mării Negre. Constituirea **BLACKSEAFOR**, inițiativa de cooperare navală care cuprinde toate cele șase state riverane Mării Negre, are ca obiectiv sporirea măsurilor de încredere și de securitate în bazinul Mării Negre, creșterea interoperabilității forțelor navale ale statelor participante, în măsură să desfășoare în comun acțiuni umanitare, de căutare-salvare împotriva minelor și a poluării.

În acest context, este de așteptat o dezvoltare a colaborării în bazinul fluviului Dunărea, care va avea ca rezultat revitalizarea comunicației fluviale și transformarea acesteia într-o veritabilă magistrală europeană navigabilă, care să contribuie la valorificarea căilor de transport maritime și fluviale din întreaga zonă a Mării Negre, inclusiv racordarea la bazinul Mării Caspice, prin sistemul Volga – Don.

*

Proiectarea, în spațiul concluziilor, a raționamentelor invocate ne arată că, pe lângă soluționarea conflictelor existente, ceea ce necesită urgent atenția, *promovarea procesului de democratizare este o condiție vitală atât pentru generarea unor reflexe politice adecvate în ceea ce privește controlul forțelor armate, cât și pentru creșterea predictibilității și stabilității regionale, care ar permite accelerarea accesului investițiilor directe, generatoare de prosperitate, în economiile statelor riverane.*

Progresele pe calea soluționării conflictelor sunt clar corelate atât cu procesul de democratizare, cât și cu reformele în sectoarele securității din regiune. Aceste reforme creează și premisele pentru consolidarea lor pe plan geografic și instituțional, fapt ce le va putea face ireversibile.

Exemplul Ucrainei ar putea juca un rol similar în cazul în care guvernul lui Iușcenko își va îndeplini obiectivele prefigurate de reformă și integrare în Europa – politică ce reprezintă, de fapt, renunțarea la ajutorul acordat separatiștilor transnistreni, sprijiniți de Moscova, în Moldova.

De asemenea, curente regionale exercitate în și din zona Mării Negre indică noua disponibilitate a liderilor și a societăților locale de a exercita controlul asupra mijloacelor violente. Această dorință este evidentă în eforturile Armeniei de a stabili legături cu NATO, în refuzul armatei și poliției secrete din Ucraina de a recurge la forță în timpul „revoluției portocalii” și în diferitele mutări ce au avut ca scop opunerea încercărilor Rusiei de a-și folosi propria ei armată pentru congelarea conflictelor și destabilizarea unor state precum Moldova și Georgia, semn clar al efortului de împiedicare a democratizării în zona Mării Negre.

Un factor comun al eforturilor guvernelor locale de a se elibera din strânsoarea Rusiei este cel al avansurilor spre organizațiile occidentale. Revoluția ucraineană vorbește de la sine, la fel ca și „Revoluția Trandafirilor” din Georgia, din 2003. Curajul Moldovei și Armeniei de a acționa spre stabilirea de contacte cu OSCE, cu Uniunea Europeană și cu NATO este demn de luat în seamă.

Aceste evenimente și tendințe menționate au ridicat o serie de dileme specifice în fața instituțiilor de securitate europene, precum și în fața guvernelor statelor

europene și Americii. Lipsa de atenție din partea Europei și a Americii, de-a lungul timpului, a agravat multe dintre amenințările la adresa securității eurasiatice.

Pentru noua NATO, unul dintre testele capabilităților va fi modul în care va soluționa stabilitatea pe axa Caucazul de Sud-Marea Caspică-Asia Centrală.

Transformarea bazinului Mării Negre într-un pol al stabilității politice și al creșterii economice, cu scopul extinderii climatului de pace și securitate, reprezintă o prioritate a activității viitoare atât a statelor riverane Mării Negre, cât și a NATO și a Uniunii Europene.

Bibliografie selectivă

- [1] C. BALTĂ, Gh. MARIN, **Marea Neagră, între necesitate și realitate**, București, Editura CTEA, 2005.
- [2] Dr. Th. FRUNZETI, Dr. Vladimir ZODIAN, **Lumea 2005**, Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate, București, Editura CTEA, 2005.
- [3] Peter CALVOCORESSI, **Politica mondială după 1945**, Editura Alfa.
- [4] Vladimir SOCOL, *Security Priorities in the Black Sea – Caspian Region*, Black Sea University Foundation, 2003.
- [5] Discursurile președintelui Traian Băsescu.

PIVOTUL INSTABIL: TURCIA – O PROBLEMĂ DE SECURITATE ÎN SPAȚIUL MĂRII NEGRE

Cristina TEODORESCU*

How, when and why the Black Sea Region became an international issue. The US Security Strategy for the region wants Turkey to play the part of the leader. That would make out of a state shaken by internal and external turmoils, which endanger its own integrity, the sheriff of the region. A position which Romania cannot ask for while hoping for success.

I. Cum apare o temă nouă în geopolitica mondială

În discuțiile de geopolitică există teme ce par a fi, la un moment dat, moderne. Sunt teme despre care se discută, teme ce se tot repetă.

Uneori, atenția ce se acordă acestor teme se suprapune cu situația din teren, alteori, temele sunt lansate pe post de balon de testare, pentru a putea fi observate reacțiile celor implicați sau afectați, în cazul în care s-ar trece la anumite măsuri efective în teren.

Două dintre temele ce revin astăzi atât în discuțiile academice, cât și în cele ale politicianilor (dar nu întotdeauna și ale simplilor cetățeni) – zona Mării Negre și aderarea Turciei la Uniunea Europeană - se referă la arii geografice și geopolitice din care România face parte, care influențează direct țara noastră și, implicit, securitatea sa. Am pomenit mai sus discuțiile cetățenilor, agenda publică, cum mai este numită. De fapt, apariția unei teme pe această agendă publică este cea mai sigură metodă de a verifica dacă o temă este într-adevăr de actualitate sau dacă ea este o temă în pregătire, lansată pentru a obișnui publicul cu ea, pentru când va deveni „fierbinte”.

Interesul public pentru o temă sau alta se poate determina astăzi foarte ușor. O căutare pe Google, în diverse limbi, indică perfect atât frecvența cu care apare/se discută un subiect, cât și mediile în care acesta se bucură de notorietate. Pe plan internațional, se observă o diferență clară de grad de interes public pentru cele două teme.

Despre aderarea Turciei la Uniunea Europeană discută atât politicienii, cât și electoratul pe care îl reprezintă, atât în cadru oficial, fiind deseori și subiect de întrebări și răspunsuri în interviuri sau interpelări, cât și – cu cel puțin la fel de multă patimă – pe forumuri de discuții, pe bloguri sau pe listele de comentarii ale publicului din edițiile electronice ale ziarelor.

Nu același lucru se poate spune despre tema Marea Neagră. Ea nu apare ca subiect în sine pe forumuri sau pe blogurile non-specialiștilor, chiar dacă unele subcapitole ale sale mai trezesc interes. (În România, de exemplu, subiectul a devenit cunoscut abia cu ocazia alegerilor din 2004.) În schimb, este clar că rămâne un subiect „de planșetă” pentru cercetători. Cu șase ani în urmă, la Harvard, în cadrul John F. Kennedy School of Government, a fost înființat un institut și un program ce se ocupă exact cu acest subiect și de această zonă: ***Black Sea Security Program***

* Doctorand în științe militare, manager PR, ALRO Slatina

(<http://www.harvard-bssp.org/bssp/about>). Programul este urmașul altuia, care s-a ocupat de ceea ce Zbigniew Brzezinski numea, în lucrarea sa *Marea tablă de șah* (publicată în exact același an în care lua ființă și programul, deci 1997), unul dintre pivoții mondiali: The Ukrainian National Security Program. Ambele programe au fost și sunt destinate, în primul rând, militarilor, dar și specialiștilor civili în probleme de securitate. Și, deși evenimentele din luna septembrie a aceluiași an au împins preocupările americane legate de acest subiect într-un plan mai îndepărtat, ele, de fapt, nu au mai dispărut niciodată de pe anumite mese de lucru sau de pe anumite planșete, pe care se încearcă conturarea viitorului acestei zone. (Zonă în care se află și România, motiv pentru care subiectele ar trebui să intre nu numai pe agenda de securitate, dar și pe cea publică a românilor.)

II. Și cum apare un lider zonal

Un exemplu că subiectul trezește în continuare interes: în ediția sa din 21 februarie 2007¹, cea mai bine documentată publicație de informații militare și de securitate din lume, Jane's Defence, anunța că Pentagonul a definitivat, în decembrie anul trecut, prima sa strategie pentru zona din jurul Mării Negre. Zonă în care, conform sursei citate, armata americană și-a propus să creeze un sistem de supraveghere aeriană și maritimă, de reacție la crize și de securitate a frontierelor. Câteva zile mai târziu, pe 1 martie 2007, aceleași informații au apărut și pe pagina de Internet (<http://www.eurasianet.org>) a The Central Eurasia Project, un program finanțat, ca și institutul de care aparține, Society Institute-New York, de cunoscutul/contestatul George Soros. Toate acestea după ce, în decembrie 2007, fundația americană *Heritage*, despre care se spune că ar avea ceva influență asupra celor care decid politica externă a SUA, publicase studiul *U.S. Strategy in the Black Sea Region*².

Conform articolului apărut pe pagina de Internet a Fundației Soros³, planul strategic, în continuare clasificat, <<reprezintă un efort concertat al SUA de a se implica într-o regiune dominată în mod tradițional de Turcia și Rusia. Pentru aceasta, **Statele Unite susțin cu toată forța lor eforturile Turciei de a deveni un lider regional**. Aceasta, pe de-o parte, deoarece Ankara și Washington împărtășesc aceleași țeluri în zonă, iar pe de alta, deoarece Washingtonul dorește să liniștească Turcia în legătură cu planurile de viitor ale americanilor. (...) Conform surselor de la Pentagon, primul guvern care a fost pus la curent cu strategia a fost cel turc. „Fără Turcia, acest plan nu poate funcționa”, citează autorul. Statele din jurul Mării Negre să ia parte la programul de securitate maritimă inițiat și condus de către Turcia, *Black Sea Harmony*, prin care informațiile de securitate sunt împărtășite

¹ Știrea a apărut în articolul US Black Sea strategy has the potential to revive Ankara's concerns, la 20 martie, în Today's Zaman, <http://www.todayszaman.com/tz-web/yazarDetay.do?haberno=105952>, la Istanbul, preluată în aceeași zi de către agenția de știri Mediafax.

² Heritage Foundation Backgrounder no. 1990, 13 decembrie 2006, semnat de Ariel Cohen, Ph.D. și Conway Irwin www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg_1990.pdf.

³ The United States develops a Strategic Plan for the Black Sea, de Joshua Kucera.

tuturor țărilor costiere.” Aceasta, după ce, în 2006, Turcia, sprijinită de Rusia, a reușit să se opună dorinței americane – America fiind susținută, la rândul său, de către România și Bulgaria – de a extinde operațiunea navală NATO Active Endeavor din Marea Mediterană și în Marea Neagră. Pe lângă supravegherea navală și aeriană, strategia mai prevede îmbunătățirea capacității de reacție la crize, precum și securizarea frontierelor. Dar, date fiind războaiele din Irak și Afganistan, programul ar putea fi încetinit, sau aplicat doar în parte, căci: ”chiar dacă Statele Unite s-au gândit foarte intens la Marea Neagră, nu cred că avem o strategie de implementare clară la ora aceasta”.>>

În aceste lucrări apare interfața practică dintre cele două subiecte menționate. Căci, din punct de vedere teoretic, toate legăturile sunt făcute încă din 1997. Tot de atunci sunt, de fapt, trasate și planurile de acțiune. În *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiivele sale geostrategice*⁴, lucrare dedicată de Zbigniew Brzezinski studenților săi – ”pentru a-i ajuta să construiască lumea de mâine”, autorul marchează coordonatele interesului american pentru începutul de secol XXI.

4 ”Pivoți geopolitici sunt acele state a căror importanță decurge nu din puterea sau din motivația lor, ci mai degrabă din așezarea lor sensibilă și din consecințele situației lor potențial vulnerabile pentru comportamentul jucătorilor geostrategici. Cel mai adesea, pivoții geopolitici sunt desemnați de poziția lor geografică, care în unele cazuri le conferă un rol special, fie în asigurarea accesului la zone importante, fie în refuzarea accesului la resurse pentru jucătorul important (s.n.). În unele cazuri, un pivot geopolitic poate acționa ca un scut protector pentru un stat important sau chiar pentru o regiune. (...) Identificarea pivoților geopolitici-cheie eurasiatici de după Războiul Rece și protejarea lor este, de aceea, un aspect crucial al geostrategiei mondiale a Americii.” (...) „Ucraina, Azerbaidjanul, Coreea de Sud, Turcia și Iranul au rolul de pivoți geopolitici de importanță hotărâtoare, deși atât Turcia, cât și Iranul sunt și active geostrategice, în măsura posibilităților lor limitate.” (...) „Turcia asigură stabilitate în regiunea Mării Negre, controlează accesul, din această direcție, în Mediterana, contrabalansează Rusia în Caucaz, încă (sublinierea autorului) mai oferă un antidot la fundamentalismul musulman și servește ca punct de sprijin sudic pentru NATO. O Turcie destabilizată ar putea dezlănțui și mai multă violență în Balcanii de Sud și, în același timp, ar facilita reimpunerea controlului rusesc asupra statelor proaspăt independente din Caucaz.” (op. Cit., pg. 53-54, 60), în limba română în anul 2000 la editura Univers enciclopedic, traducere de Aureliana Ionescu, coordonatorul colecției fiind ambasadorul George Maior.

Aceleași idei, Brzezinski le reia și le aprofundează în 2004⁵, ceea ce dovedește că nici lui 11 septembrie 2001 nu i-a schimbat planurile, ci doar le-a amânat. Acum descrie, și mai hotărât parcă, situația din Asia Centrală și Caucaz, zonă pentru care Marea Neagră, prin pivotul Turcia, dar nu numai, poate „*fie asigură accesul la zone importante, fie refuza accesul la resurse pentru jucătorul important*”.

III. De ce este nevoie de pivot

Cu alte cuvinte, ”The American way of life” – modul de viață al americanilor - nu trebuie să se schimbe. Pentru aceasta este nevoie de energie ieftină. Energie ce se găsește în „Balcanii Eurasiei”, adică în Asia Centrală și în Caucaz, de unde trebuie transportată spre Vest. Cu navele prin Bosfor – are însă o capacitate limitată, vasele stau la coadă să intre și să iasă din Strâmători, accidentele produse i-au speriat pe turci și i-au făcut să impună restricții⁶ – sau prin conducte.

În jurul conductelor de petrol și gaze s-a dezvoltat o adevărată ramură interdisciplinară a geopoliticii. Pentru a decide pe unde vor trece traseele acestora, dacă terenul permite sau nu realizarea acestora în respectivele zone nu ajung cunoștințele de geologie și geografie după cum nici cele de economie, pentru a vedea care traseu este mai rentabil. Structura geomorfologică aproape că a ajuns să joace rolul cel mai puțin important în deciziile legate de trasee. Mai importante sunt alianțele și coalițiile dintre state, felul în care un guvern sau altul poate fi influențat (sau amenințat), convingerile și forța liderilor politici din respectivele țări, forța parlamentelor, costul studiilor de fezabilitate și al lucrărilor, dar și costul efectiv

5 „Pentru cel puțin 20 de ani de acum încolo, cel mai important lucru pe care SUA îl au de făcut pentru promovarea securității globale este pacificarea și organizarea unei regiuni în care se află concentrate în cea mai mare măsură nedreptatea și lipsurile sociale, aglomerarea populației și violența latentă. Însă, în aceeași măsură, regiunea deține și cea mai mare cantitate de resurse de gaz natural și petrol. În 2002, regiunea numită aici Balcanii Mondiali deține 68% din rezervele de petrol ale planetei și 41% din cele de gaz natural, precum și 32 la sută din producția de petrol a lumii și 15 la sută din cea a gazelor naturale. (...) Combinația dintre petrol și instabilitate nu prea dă de ales Statelor Unite. (...) Acțiunile pe care urmează să le întreprindă trebuie să aibă un caracter mai intimidant și mai puternic decât au avut cele din Europa de acum 50 de ani, având în vedere că regiunea este nefamiliară din punct de vedere cultural, agitată din punct de vedere politic și are o mare complexitate etnică. (...) Turcia a fost aliatul Americii timp de o jumătate de secol, fiind o ancoră solidă a NATO în Sud. Odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, Turcia s-a implicat activ în consolidarea independenței Georgiei și Azerbaidjanului și s-a autopromovat ca un model de dezvoltare politică și de modernizare socială demn de urmat de către acele **țări din Asia Centrală care au tradiții culturale și lingvistice asemănătoare cu cele turce**. Astfel, **Turcia a completat eforturile Americii de a întări independența statelor nou formate în regiune.**” - Zbigniew Brzezinski, *Marea Dilemă – A domina sau a conduce*, editura Scripta, 2005, pp. 59-61.

⁶ In 2000 alone, 50,000 large ships passed through the connection between the Black and Mediterranean seas. According to the Turkish naval and maritime authorities, every 10 to 20 minutes 350-meter-long crude tankers of 200,000 tons or more, as well as other big ships carrying liquefied natural gas, chemicals and other hazardous materials pass through the Bosphorus. The Bosphorus is also among the most difficult of waterways to navigate: The 35-kilometer strait has 14 abrupt, angular turns. In 1988-1992 alone 155 accidents happened on the Bosphorus to earn it a reputation of „the world’s most dangerous strait.” - *Saving the Bosphorus*, de Maria Beat, 15 martie 2007, <http://www.todayszaman.com/tz-web/detaylar.do?load=detay&link=105836>

(diferența este formată de multe ori de cât de mari sunt coplățile pentru politicienii numiți mai sus), religia populației majoritare și, deloc în ultimul rând, balanța puterii. Este riscant să-ți pui toate ouăle într-un singur coș, așa că trebuie diversificate atât sursele de achiziționare a energiei, cât și rutele de transport ale acesteia.

Dacă pe vremuri astfel de calcule geopolitice și geostrategice erau privilegiul marilor puteri, dominante într-o epocă politică sau alta, astăzi, printr-un acces mult mai larg la informație și deci la cunoaștere, ele sunt făcute și de specialiștii statelor mai mici sau mai puțin importante. De-a lungul ultimilor ani, spectatorul/cititor de știri despre oleo- și gazoducte are impresia că asistă la o partidă de pocher cu ași în mâneci și cacealmale, cu poturi triplate și decartări spectaculoase. Evident că nu toți jucătorii au fost serviți; unii mai cer niște cărți, în speranța că le va ieși mâna.

De exemplu, pentru a reduce semnificativ puterea Rusiei în zonă, care avea oleoductul Blue Steam (până în Turcia, la Samsun), America (de fapt, același Brzezinski⁷) a venit cu ideea unui oleoduct care să lege Caspica de Mediterana, trecând prin Azerbaidjan, Georgia și Turcia (numai țări prietenoase – nu și prin rusofila Armenie -, ajutate, după cum am văzut mai sus, să-și dobândească independența față de Rusia), deci oleoductul Baku-Tbilissi-Ceyhan (BTC), dublat între timp și de un gazoduct. Din nou Turcia. Ca și în cazul proiectului Nabucco, pe care Uniunea Europeană și-l dorește la fel de mult cum își dorește Turcia aderarea la UE. Și cum Austria, se pare că și în virtutea antipatiei multisekulare, blochează discuțiile de aderare a Turciei⁸, aceasta din urmă, cu o grămadă de ași în mână, face tot ce poate ca proiectul să stagneze. În schimb, aceeași Uniune Europeană, cu dorința ei de a nu depinde doar de un singur furnizor, a fost găsită de Turcia drept pretext, atunci când s-a codit să colaboreze cu Rusia în continuarea lui Blue Stream I cu Blue Stream II, proiect ce ar fi rentabilizat primul tronson, ce nu prea mai aduce beneficii, de când cu BTC. Și, ca un benefic suplimentar, deloc de neglijat, ar fi omorât eficiența economică a americanului BTC. Dar Turcia folosește în proporție de 70% gaze rusești, așa că, oricât de mult și-ar dori să joace rolul de punct nodal al transferului de gaze dinspre Asia Centrală spre Vest, tot trebuie să țină cont și de Rusia. Mai ales că, între timp, Rusiei i-a intrat și ultima carte de care mai avea nevoie pentru a strânge grămada de bani ce până acum stătea în fața Turciei: după ani de negocieri fără rezultate, Rusia le-a atras atenția bulgarilor și grecilor că s-ar putea să se răzgândească și, urgent, pe 15 martie 2007, a fost semnat contractul pentru un nou oleoduct, Transbalcanica, ce va lega portul bulgar Burgas de cel grec Alexandropoulis. Lovitura primită de economia turcească este multiplă. Oleoductul prin care dorea să unească porturile turcești Samsun și Ceyhan (700 km, față de numai 300 km, Transbalcanica) nu mai este necesar, nu mai încasează taxele de

⁷ www.wikipedia.org, Zbigniew Brzezinski

⁸ Austria: Referendum pentru aderarea Turciei la UE în programul noului guvern - Vienna Online, 11.01.2007. În Austria, aderarea Turciei la Uniunea Europeană va reprezenta subiect de referendum. Acest lucru este prevăzut în programul de guvernare al coaliției formate din SPÖ și ÖVP. Noul guvern propune ”o abordare pas cu pas”, căci numai o apropiere atât hotărâtă, cât și grijulie a Turciei de valorile și standardele europene ar fi în interesul tuturor statelor UE. Se subliniază că integrarea europeană nu va fi completă atât timp cât vor lipsi statele din Balcanii de Vest.

tranzit, iar porturile turcești s-ar putea să aibă și ele de suferit de pe urma noului concurent, Alexandropoulis. În plus, Turcia mai are niște neînțelegeri la capitolul energie și cu vecinii din Iran.⁹

IV. Vulnerabilitățile noului lider zonal

Mișcarea neașteptată a Rusiei – despre proiect se vorbea deja de atâția ani, încât nimeni nu îl mai lua în serios – a creat guvernului de la Ankara noi probleme. Deoarece Turcia introdusese până și în Strategia Națională de Securitate țelul său de a-și folosi poziția geopolitică pentru a deveni un punct nodal al stocării și transportului de energie în zonă. După cum se arăta în studiul menționat mai sus al fundației Heritage, *”dacă Turciei îi reușește să devină un centru de control al energiei în zonă, va avea parte de un statut geopolitic considerabil îmbunătățit, ceea ce va duce la creșterea șanselor sale de a fi acceptată în Uniunea Europeană, va întări aspirațiile sale de hegemonie în zonă și îi va întări influența în regiunea Mării Negre. Aceste aspirații ale Turciei explică parțial recenta sa apropiere de Rusia, care caută de asemenea un partener puternic în Turcia, pentru a putea ține Vestul la distanță de tradiționala-i sferă de influență.”*¹⁰ Între timp, se pare că Rusia își dorește ca partener o Turcie puternică, dar nici chiar atât de puternică încât să îi devină concurent în regiune.

Marea problemă a Turciei contemporane este propria sa identitate. Nu atât geografică, cât mai ales culturală și relațională. Este adevărat că Turcia o țară ce se întinde peste două continente, dar în timp ce doar 3 procente se află în Europa, restul de 97% sunt în Asia. Da, dar Imperiul Otoman, predecesorul Turciei de astăzi, s-a întins până în urmă cu un secol și peste numeroase teritorii europene, iar influențele s-au făcut resimțite în ambele sensuri.

Și totuși, ceea ce astăzi este numit de toată lumea procesul de modernizare al Turciei s-a făcut prin ucaz, iar apoi, nu arareori, chiar și cu forța. Vizitând Turcia de astăzi, cunoscând descrierea făcută de „părintele Turciei moderne”, Mustafa Kemal Atatürk, pe care îl venerază, punându-i portretele peste tot, iar numele fiecărei instituții posibile, ai impresia că termenul de „părinte” este cu atât mai potrivit, cu cât turcii, ca niște copii neascultători, fac pozne în spatele pozelor. Eurofilul Atatürk a impus – impunerea nu se asociază în mod normal cu democrația și cu voința populară – statul laic prin politici atât de drastic seculariste, încât au fost considerate de către unii antiislamice. Toate simbolurile religioase au trebuit să dispară din viața publică. Ce vedem astăzi?

Și în Istanbul, oraș cu 20 de milioane de locuitori și deci cu distanțe impresionante, în ianuarie, copiii încep școala dimineața la ora 6.30. Asta, ca să fie

⁹ *Saving the Bosphorus*, de Maria Beat, 15 martie 2007, <http://www.todayszaman.com/tz-web/detaylar.do?load=detay&link=105836>.

RUSSIAN PIPELINE PLAY POSES DILEMMA FOR TURKEY - Mevlut Katik 9/27/06
Heritage Foundation Backgrounder no. 1990, 13 decembrie 2006, semnat de Ariel Cohen, Ph.D. și Conway Irwin www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg_1990.pdf.

¹⁰ Heritage Foundation Backgrounder no. 1990, 13 decembrie 2006, semnat de Ariel Cohen, Ph.D. și Conway Irwin www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg_1990.pdf.

prezenți la prima rugăciune a zilei, înainte de răsăritul soarelui. În Europa, s-ar țipa că nu este respectat dreptul la odihnă al copiilor.

Pe străzile din vechiul Istanbul, majoritatea femeilor (tinere) poartă batic pe cap. Cu toate că legea fundamentală a statului le interzice acest lucru. Bineînțeles că la basmale asortează rochii sau pardesie încheiate până la gât, lungi până în pământ, chiar dacă din denim prespălat sau cu o croială ce aduce întrucâtva cu liniile modei. Astfel îmbrăcate, ele intră în școli sau universități, pentru a asista la ore, sau în clădiri de birouri, unde, din spatele unui ghișeu, lucrează cu publicul. Conform unei statistici, 65% dintre turcoaise umblă cu capul acoperit. Cu alte cuvinte, aceste tinere fete încălcă exact prevederile legii.

Constituția Turciei moderne, impusă în 1924 de Kemal Atatürk, a hotărât laicizarea statului. Dar, totodată, aceeași lege pe care primul-ministru Recep Tayyip Erdoğan a promis, atunci când a câștigat alegerile în 2002, că o va ”relexa”. (Însă în 2005, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a hotărât că interzicerea basmalelor în instituțiile publice este legală.) Cu alte cuvinte, că le va permite islamiştilor să devină mai tradiționaliști, să se rupă mai mult și mai categoric de ”modernism” și obiceiurile ce ar putea aminti de Europa. Primul-ministru al Turciei este un reprezentant de frunte, poate cel mai vizibil, al curentului delaicizării statului turc.

*”Moscheile sunt barăcile noastre, cupolele – coifurile noastre, minaretele – baionetele noastre, iar credincioșii – soldații noștri.”*¹¹ Pentru că a recitat aceste versuri din *Rugăciunea soldatului*, scrisă de Ziya Gökalp în 1912, în cadrul unei întâlniri electorale din 1997, actualul prim-ministru și pe atunci lider de partid islamist și-a petrecut patru luni ale anului următor în pușcărie. Era în perioada celei de-a patra (și deocamdată ultime) lovitură de stat militară. Celelalte, mai violente și mai dure, au avut loc în 1980, 1971 și 1960. La alegerile legislative din 2002 – în anul imediat următor mării crize financiare din 2001 -, AKP, partidul lui Erdogan, câștiga majoritatea absolută în Parlament, cu 34% din voturi, iar acesta devenea, printr-un artificiu premier. Deoarece legal nu se putea, având în vedere trecerea sa printr-o închisoare.

Edib Baser, general de patru stele în retragere, acum director al Institutului de Cercetare a Principiilor lui Atatürk, vede statul, într-un interviu acordat lui Mark Mardell, correspondent BBC la Istanbul, ca pe o clădire: *”Dacă această clădire se prăbușește, atunci totul, inclusiv democrația, dreptul la liberă exprimare, drepturile omului, totul va fi zdrobit sub ea. Acoperișul trebuie să fie puternic. Iar armata stă cu ochii pe acoperiș, ca să fie sigură...”*¹²

La fel cum stă cu ochii pe acoperiș, tot așa îl urmărește și pe primul-ministru. Căci poezia recitată de acesta nu era doar o odă închinată credinței, ea punea, totodată, sub semnul întrebării, mai ales având în vedere contextul, rolul și importanța armatei și a amestecului ei în treburile statului.

11 www.wikipedia.org, Recep Tayyip Erdoğan

12 BBC NEWS | World | Europe | Turkish army keeps eye on politicians Turkish army keeps eye on politicians. By Mark Mardell BBC Europe editor, Istanbul, Turkey. The tanks are rumbling through the streets of Istanbul and the ...news.bbc.co.uk/1/low/world/europe/6122878.stm

Dar, se pare că nu doar în anul electoral 2007 – turcii vor merge în acest an de două ori la urne, în mai, pentru a-și alege președintele, iar apoi, în toamnă, poate prin alegeri anticipate cu câteva luni față de data prevăzută, la parlamentare - tendințele din țară și cele ale lui Erdogan îngrijorează armata, mai ales în calitatea sa de garant constituțional impus de Atatürk, ca și o parte a cetățenilor.

Bedri Baykam îi explică tot lui Mardell: *”Din păcate, acest guvern încearcă încetul cu încetul să schimbe fiecare lege. Se poartă de parcă noi am încerca să ne integrăm în Uniunea Iraniană, și nu în UE. Turcia este singura țară musulmană care beneficiază de democrație, de libertatea de exprimare și de un stil de viață internațional, iar toate acestea nu sunt nici o întâmplare, nici coincidență. Sunt un rezultat al ideilor lui Atatürk și al grijii și atenției de care dă dovadă armata turcă.”* Tocmai a participat la un marș în favoarea secularismului și împotriva ridicării interzicerii de a purta batic, și adaugă: *„Nu vrem încă o lovitură de stat militară, deoarece ne-ar duce înapoi cu 20 sau 30 de ani. Dar nu vrem nici o lovitură de stat islamistă, deoarece asta ne-ar da înapoi cu 1000 de ani. Între 30 și 1000, eu unul prefer 30.”*¹³

Dar 65% dintre femei poartă basma. Ceea ce înseamnă, dacă scădem o mare parte din îngusta pătură a celor foarte bogate și câteva cartiere extrem de rafinat occidentale din Istanbul și Ankara, că sunt zeci și sute de orașe și sate – unde oamenii sunt și foarte săraci¹⁴ - în care toată lumea poartă (cel puțin) basma.

Opoziția îi reproșează primului-ministru Erdogan "arabizarea" țării. Erdogan, în schimb, se laudă cu schimbări datorate guvernării AKP. Ceea ce în trecut era denumită „singura democrație de tip occidental din lumea musulmană” s-ar putea să se democratizeze abia astăzi. Pentru că democrație înseamnă să se țină cont de ceea ce își dorește poporul. Or, în pofida existenței unui Parlament (Meclis) și a multipartidismului instaurat în Turcia de mai bine de jumătate de secol, de cele mai multe ori teoria aplicată în această țară în tot acest timp a fost cea a binelui făcut cu sila, adică a modernizării forțate. Acceptarea, în 1999, la Helsinki, a candidaturii Turciei la Uniunea Europeană a introdus și în limba turcă o sintagmă cu care și românii la rândul lor s-au obișnuit cu greu la timpul lor, iar neeuropenii, indiferent cât de culți și versați în politici internaționale, tot se mai întreabă ce înseamnă oare: acquis-ul comunitar. Și Turcia a început să-și adapteze legislația la cea europeană. Se discută (ceea ce până acum era interzis) despre separarea puterilor în stat. Și despre controlul civil al armatei (ceea ce era chiar de neconceput).

Citind despre audiențele în masă pe care generalul Yasar Buyukanit, noul șef al Statului Major General, le dă¹⁵ ambasadorilor acreditați la Ankara, europenii s-ar putea să se mire un pic. Citind și că în timpul audienței generale – obicei pentru a

¹³ Ibidem.

¹⁴ Turcia: UNICEF lansează un proiect pentru cele aproximativ 600.000 de fete neșcolarizate Wormser Zeitung - 08.03.2007/Do. Unicef atrage atenția asupra proiectului „Haydi Kizlar Okula” – „La școală cu voi, fetelor!” Motivul: aproximativ 600.000 de fete nu merg la școală. Mai ales în zonele rurale din Sud-Estul țării nu sunt destule școli. În unele regiuni, fiecare a doua fată cu vârste cuprinse între șase și 14 ani nu merge la școală.

¹⁵ APPOINTMENT OF NEW MILITARY CHIEF SPARKS SPECULATION ON MILITARY GOVERNMENT RELATIONS IN TURKEY /Mevlut Katik 8/10/06 © Eurasianet.

rezolva cât mai multe cereri particulare deodată – generalul explică viitoarele opțiuni de politică externă ale Turciei, europeanul s-ar putea mira un pic mai mult. Practic, ministrul apărării nu are nici un control asupra armatei. Aceasta îi este subordonată șefului Statului Major General, care, teoretic, răspunde în fața primului-ministru¹⁶. De fapt, în urma numeroaselor neînțelegeri – asupra tuturor temelor menționate mai sus – primul-ministru Erdogan a hotărât să nu mai candideze în alegerile generale, ceea ce i-ar fi permis, având în vedere sondajele, să obțină un nou mandat, ci să candideze la președinție.

Acceptarea acestei situații, de control absolut - al libertăților - de către armată a fost, în opinia unor analiști, de fapt gestul de mare curaj făcut de europeni atunci când au acceptat începerea discuțiilor de aderare. Și, deși sunt obligați să renunțe la foarte multe drepturi, cutume, dar și obligații de control al societății, generalii, în general, acceptă acest lucru. Și o fac chiar cu convingere, fiind siguri că, astfel, se împlinesc, într-un fel, visul suprem al filo-europeanului Ataturk, și în speranța că aderarea europeană va însemna și integrare și deci renunțarea cel puțin la fundamentalismul religios.¹⁷

Nu este clară poziția armatei față de recrudescența extremei drepte și a naționalismului¹⁸, dat fiind, pe de-o parte, că loviturile de stat militare au fost acuzate că ar fi fost orchestrate de aripa turcă a mișcării Gladio din cadrul NATO¹⁹, susținând deci mișcărilor de extremă dreapta. Tot în aceeași categorie – extrema dreaptă - se încadrează și funestul articol 301 din Codul penal, articol ce încadrează „insulta adusă națiunii turce” la capitolul crime. La crimă a dus într-adevăr acest articol, ziaristul turc de origine armeană fiind împușcat – după ce fusese încarcerat de către oficialități – în plină stradă de un minor ultranaționalist. Cum o altă victimă, încă în viață, a articolului 301 este și laureatul premiului Nobel, scriitorul Orhan Pamuk, există voci care se întrebă dacă țara nu se îndreaptă din nou spre perioada de teroare din anii '60-'80, când în special intelectualii s-au numărat printre victimele terorii. Se

¹⁶ Political forces/Jul 6th 2006 /From the Economist Intelligence Unit/Source: Country ViewsWire.

¹⁷ The Turkish Military's March Toward Europe -Ersel Aydinli, Nihat Ali Özcan, and Dogan Akyaz From Foreign Affairs, January/February 2006.

¹⁸ Opoziția îi reproșează lui Erdogan "arabizarea" țării /Erdogan se laudă cu schimbări datorate guvernării AKP – Sondajele arată că extremiștii de dreapta sunt în creștere. Ankara/Viena - Deniz Baykal, liderul opoziției turce și șef al al Partidului Popular, de orientare total laică, i-a reproșat guvernului de orientare islamistă de la Ankara că încearcă să "arabizeze" țara. Forțele laice din Turcia reproșează Partidului Dreptății și Dezvoltării (AKP) al lui Erdogan că prin programul de reformă prin care încearcă o apropiere de Uniunea Europeană este folosit de fapt pentru a acorda comunității musulmane mai multe libertăți și influență. Concomitent, corespondentul în Turcia al revistei americane Time a anunțat că în sondajele de opinie partidul național de dreapta Acțiunea Națională (MHP) crește constant, ajungând la 14,1 procente. La ultimele alegeri, MHP a avut 8,4 procente, ratând astfel pragul de 10%, care i-ar fi permis accesarea în Parlament. AKP-ul lui Erdogans a scăzut în schimb drastic de la 33 la 26 de procente.(APA), 15.03.2007 <http://derstandard.at/?id=2790685>.

¹⁹ NATO's secret armies linked to terrorism? - by Daniele Ganser, ISN Security Watch, 15 December 2004 www.globalresearch.ca 17 December 2004 The URL of this article is: <http://globalresearch.ca/articles/GAN412A.html>,

recunoaște ca pe un progres faptul că, de data aceasta, autoritățile au luat poziție și, mai ales, au prins criminalul.²⁰

Dar cea mai mare sursă de destabilizare internă a Turciei nu este articolul 301, ci problema kurdă. Dintr-o populație de 70 de milioane, cât are Turcia (jumătate cât Rusia, de trei ori și jumătate cât România), se estimează că 20 de milioane sunt kurzi. Iar dacă de ani de zile ambele părți se acuză una pe cealaltă de teroare, de data aceasta situația este mai gravă decât oricând. După cum se știe, kurzii sunt împărțiți între patru țări, pe lângă Turcia mai fiind în Siria, Iran și Irak. Or, tocmai aici apare dilema: dacă americanii și forțele coaliției, în special, nu au nici un fel de probleme în Nordul Irakului, deci în fieful kurzilor, nefiind astfel nici obligați să intervină, nu același lucru îl pot spune turcii, care au permanent parte de incidente la graniță.

Și abia acum trebuie să-și facă Turcia griji. Directori ai FMI vorbesc despre Kurdistan, apoi explică faptul că s-au referit la cel irakian. Cele 20 de milioane de kurzi vor un stat propriu, independent, împreună cu ceilalți kurzi din cele trei state. Iar pentru ca grijile să aibă și o motivație, în iunie 2006 a fost publicată în *Armed Forces Journal* o hartă concepută de către locotenent-colonelul în rezervă Ralph Peters. Harta, a Noului Orient Mijlociu, prevede mișcări importante de granițe, printre țările ce ar urma să piardă teren fiind și Turcia, căci apare Kurdistanul, inclusiv cu ieșire la Marea Neagră. Conform unuia dintre articolele în care este publicată harta, însăși Condoleeza Rice ar fi vorbit despre Noul Orient Mijlociu, iar pe hartă ar fi exersat ofițeri superiori ai NATO. Între timp, teroriștii kurzi amenință turiștii din Turcia²¹, cifra victimelor de ambele părți ridicându-se din 1984, când a început disputa, și până astăzi la peste 30.000 de victime.

Astfel se încheie cercul la sursa anonimă care a vorbit despre Strategia SUA la Marea Neagră, menționând atât importanța zonală a Turciei, cât și faptul că anumite neliniști ale ei ar trebui atenuate. Ca și în cazul Rusiei, Turcia a văzut ce se poate întâmpla. În 2003, parlamentul turc a sfidat America și a votat împotriva participării la războiul din Irak. Nu a fost de acord cu prezența navelor NATO în Marea Neagră, făcând uz de drepturile ce i-au fost conferite prin Tratatul de la Montreux, nu a susținut participarea SUA la BSEC, a dus o politică de apropiere față de membrii „axei răului” Siria și Iran, a făcut afaceri cu Rusia și difuzează un serial și un film de război, prezentându-i pe americani ca pe niște criminali cruzi²². Dar, în ciuda relațiilor încordate, marea majoritate a textelor politice din Statele Unite²³ susțin revenirea la sentimente mai bune și la colaborare.

²⁰ (Turkey and the Armenians/Genocide wars/Feb 15th 2007/ ANKARA/ From The Economist print edition /A new dispute over the Armenians may sour Turkish-American relations); **TURKEY: JOURNALIST'S DEATH PUTS FOCUS ON NATIONALISM** /Yigal Schleifer 1/22© Eurasianet <http://www.eurasianet.org>

²¹ Teroriștii kurzi amenință turiștii din Turcia OÖNachrichten - 07.03.2007/Di

Șoimii Libertății din Kurdistan amenință potențialii turiști ce ar urma să viziteze Turcia, că începând cu 1 mai pregătesc noi valuri de atentate. Șoimii sunt, după propriile lor declarații, activi în Vestul și în orașele mari din Turcia, în timp ce PKK se ocupă de localitățile cu populație kurdă.

²² Valea lupilor – Irak.

²³ Pe lângă cele deja menționate, mai trebuie amintită lucrarea prezentată pe 15 iunie 2006 la Council on Foreign Relations, *Generating Momentum for a new era in U.S. – Turkey relations* (TurkeyCSR.pdf)

Oricât de nesigură ar fi, sau poate tocmai pentru că este nesigură, Turcia a fost aleasă să fie principalul partener al Statelor Unite la Marea Neagră, chiar dacă nu toți turcii sunt încântați de perspectivă și speră ca SUA să mai fie ocupate, cât mai mult timp cu putință, în Irak și Afganistan.

În schimb, Erdogan punctează unde nu se așteaptă. În 2004, este primul premier turc care vizitează, după 1988, Grecia. Rezultatul – un succes nesperat și nescontat. Omologul său, Costas Caramanlis, reprezentant al unora dintre vecinii cu care Turcia are mari dispute (una dintre teme fiind Ciprul și soarta sa viitoare), a declarat că Grecia susține aderarea Turciei la Uniunea Europeană.

V. De ce nu poate România să fie pivot geopolitic la Marea Neagră

Propaganda comunistă i-a învățat pe români că, din punct de vedere geostrategic, România nici că își putea dori o poziție mai bună, că se află la întretăiere de spații, neamuri și culturi, de sfere de influență și controlează Gurile Dunării, și, având în vedere toate acestea, îi este dat să joace un important rol geopolitic. Iar ca exemple, ne era oferit rolul de mediator jucat de Nicolae Ceaușescu și toate succesele sale de politică externă. Dacă ar fi apărut mai multe traduceri de memorialistică internațională sau dacă chiar i-ar fi interesat subiectul, românii ar fi aflat că și în acest caz se poate vorbi de folclor și de cum se creează legendele prin diferiți factori de manipulare. De exemplu, ar fi aflat că a existat într-adevăr oferta română de a media între chinezi și americani, dar că cei dintâi „nu au avut încredere” (Kissinger) și că s-a apelat la alții, că nici Arafat sau Khadaffi „nu au avut încredere” în Nicolae Ceaușescu ș.a.m.d.

Nici în perioada menționată mai sus și amintită adesea ca având un singur element pozitiv, și anume politica externă România nu a fost importantă din punct de vedere geopolitic. Explicații sunt mai multe.

Prima în ordine cronologică și din care derivă apoi toate celelalte, o găsim în Muzeul de Arheologie din Istanbul. În cadrul secțiunii dedicate vecinilor Imperiului Otoman se află și spațiul dedicat tracilor. Aici, pe una dintre table, sub titulatura *Viața în Tracia*, este postat un citat din Herodot (484 - 426/424 î.Ch., deci moare cu exact 100 de ani înaintea lui Alexandru Macedon, 356 – 323 î. Ch.), necunoscut publicului larg din România.

„... după hinduși, cei mai mulți din lume sunt tracii. Dacă ei s-ar putea pune sub comanda unui singur om sau a unei singure voine, atunci ei ar fi invincibili și, după părerea mea, ei ar fi cea mai puternică națiune și cea mai numeroasă. Dar, pentru ei acest lucru este imposibil și de aceea nici nu au reușit să se unească vreodată, aceasta este marea lor slăbiciune...”, spunea Herodot cu aproximativ 2500 de ani în urmă, iar curatorii muzeului continuă, ca să înțelegem cât mai clar despre cine și despre obiceiurile cui era vorba în citatul de mai sus: *„Aceste cuvinte se potrivesc foarte bine tracilor care au trăit în numeroase triburi separate. (...) Printre reliefurile de pe Columna lui Traian de la Roma sunt și scene în care sunt reprezentați dacii. Din moment ce triburile dace și cele trace sunt înrudite, aceste reliefuli sunt cele mai vechi scene cunoscute reprezentându-i pe traci.”*

Cu alte cuvinte, moștenirea genetică nu permite „punerea sub comanda unui singur om sau a unei singure voințe”. Căci altfel, dacă este să-i dăm crezare lui Herodot, altfel ar fi arătat istoria. □i probabil că nu am mai fi fost atât de unici, deci de singulari în zonă. Căci în zona Mării Negre suntem unici, singulari, singuri. Rusia, Ucraina, Moldova, Georgia (precum și Armenia și Azerbaidjan) au locuitori care, cu toții, vorbesc una și aceeași limbă – rusa - și au un trecut comun în fosta Uniune Sovietică. Chiar dacă nu le-a făcut plăcere timpul petrecut împreună, acesta le-a creat reperi și valori comune. Pe care în mare parte le mai împărtășesc și ceilalți slavi din zonă, bulgarii. Rămânând autonomi, nici măcar experiența domniei turcești nu o avem în aceeași măsură ca alte state din zonă. State care dacă nu sunt slave, sau cu o puternică influență rusă, atunci au religia predominantă musulmană. Noi suntem ortodocși, ca slavii. Deci, din orice punct de vedere am judeca, românii reprezintă elementul alogen în zonă. Un mineral alogen este, conform Dicționarului Enciclopedic, cel format anterior, într-n loc diferit de cel al rocii din care face parte. Adică, suntem o minoritate, chiar dacă singura formată pe acest loc. Iar nici o majoritate nu acceptă comanda minorității, nu o recunoaște drept autoritate cu drept de decizie. (Mai ales atunci când minoritatea ea însăși are o problemă genetică, veche de cel puțin 2500 de ani, cu respectarea autorității.)

Acest fapt a fost înțeles și de către autorii studiului elaborat de către Fundația Heritage, care explică lipsa de succes zonal a Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, inițiat de România în luna iunie 2006 (și prezentat și pe pagina programului de la Harvard), prin faptul că atât Turcia, cât și Rusia se „sint inconfortabil” atunci când un alt stat încearcă să preia inițiativa în zonă. „Speriate că Forumul Mării Negre ar putea reprezenta o porțiță de intrare a Vestului în afacerile zonale, atât Turcia, cât și Rusia i-au bagatelizat importanța.” Concluzia autorilor, după eșec: Statele Unite să fie mai atente când susțin astfel de inițiative, pentru a nu supăra „puterile zonale”.²⁴

În timp ce Turcia se teme că interesul ieșit din comun, cu care este copleșită, s-ar putea să-i dăuneze, România continuă să rămână o minoritate în zonă, deocamdată și fără oleoduct.

²⁴ Heritage Foundation Backgrounder no. 1990, 13 decembrie 2006, semnat de Ariel Cohen, Ph.D. și Conway Irwin www.heritage.org/Research/Europe/upload/bg_1990.pdf.

COORDONATE ALE SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Dr. Sorin VEGHEȘ*
Marian Florentin ONOFRIEVICI**

The Black Sea Region has gained an increased importance with the EU gradual expansion to East and NATO's transformation required by the changing strategic environment. Moreover, the region faces various common security challenges, which seek their cooperative responses.

All the significant (geo) political events – evolutions and stagnations – that took place in the Black Sea Region have, to a greater or smaller degree, the mark of a global geopolitical progress. More precisely, they are determined by the advance of the Euro-Atlantic frontier to Central Asia, by the indecision of some institutions to establish the border ample enough to include nations that wish to be part of this space.

The so-called "frozen conflicts" from the Republic of Moldova, Georgia and Nagorno-Karabakh, the dictatorship from Belarus, the poverty from Ukraine or the Republic of Moldova, the massive dependency on Russia of the states from this region, the European energetic dependence on Caucasian resources, the ethnic issues on Turkey, the new European status of Romania and Bulgaria and environmental "slatterns" have become full-time preoccupation of specialists in the Black Sea Region Security.

I. Cadrul general

Istoric vorbind, Marea Neagră s-a aflat la confluența a trei mari imperii: Rusia țaristă, Imperiul Persan și Imperiul Otoman. Războiul Rece a schimbat configurația împărțirii regiunii în două emisfere: Estul și Vestul, cu consecințe dramatice asupra mediului de securitate de la sfârșitul secolului XX. Efervescența revoluționară a anilor 1989-1991 a condus la prăbușirea comunismului în Europa de Sud-Est și dizolvarea ireparabilă a URSS și a deschis o nouă eră a istoriei pentru țările din regiunea Mării Negre, care au redescoperit provocările și amenințările la adresa securității naționale, anterioare perioadei de dominație comunistă.

Noua frontieră a regiunii delimitează noi dimensiuni geostrategice: țările membre NATO (România, Bulgaria și Turcia) la vest și sud, iar așa-numitele state ale Comunității Statelor Independente, la nord și est.

În ecuația regiunii extinse a Mării Negre însă trebuie incluse și cele trei țări caucaziene: Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Determinarea este impusă de existența în regiune a coridorului energetic euro-asiatic, ce face legătura între țările Asiei Centrale și comunitatea euro-atlantică. De asemenea, trebuie avute în vedere *culoarele comerciale naturale* din estul și nordul Mării Negre (Dunărea, Nistru și Nipru), ce conectează ferm la regiune teritoriile conexe acestora.

Conceptual, Regiunea Extinsă a Mării Negre poate fi asimilată mai vechii regiuni europene din zona Mării Baltice.

* Col. (r) prof. univ. cons., Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

** Lt. col. drd., Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare

Evoluțiile situației de securitate (lansarea operațiunilor în Afganistan și Irak, importanța tot mai mare a resurselor Mării Caspice, dezvoltarea rețelei de transport a resurselor energetice prin Marea Neagră, extinderea NATO și lărgirea UE) au redefinit, în ultimii ani, importanța geostrategică a Mării Negre.

La acest moment, se disting două tipuri de abordări strategice: deschiderea și internaționalizarea Mării Negre, prin implicarea actorilor extraregionali (statali și nonstatali) în problematica securității regiunii (curent promovat de România, Bulgaria, Georgia, la care s-a raliat, recent, și Ucraina), și consacarea Mării Negre ca mare închisă, prin instituționalizarea unui aranjament de securitate, axat pe o aplicare strictă a conceptului regional ownership. Asigurarea securității (în special în domeniul naval) se realizează în mod exclusiv prin intermediul instrumentelor dezvoltate de statele din regiune (Federația Rusă, Turcia).

În ultima perioadă s-a constatat o nuanțare a abordării în domeniu, caracterizată prin separarea domeniului general al securității Regiunii Extinse a Mării Negre (în cadrul căruia se acceptă formule de deschidere față de implicarea structurilor de securitate euro-atlantică, bazate în special pe instrumentele PfP sau ENP¹) și abordarea securității maritime ca domeniu distinct al securității regionale, față de care se continuă susținerea responsabilității unice a statelor riverane (respectarea Convenției de la Montreaux² și menajarea Rusiei, ca argumente centrale).

Interesul comunității euro-atlantice față de regiunea Mării Negre nu este clar definit, existând în continuare abordări diferite, rezultate, pe de-o parte, din promovarea unui interes bine conturat în regiune (SUA) și, pe de altă parte, din dorința unor state și organizații de a preveni iritarea Rusiei.

II. Conflictelor înghețate (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah)

Conflictelor înghețate rămân în continuare principala provocare la adresa păcii, securității și stabilității în regiune, în special datorită statutului de creuzet al emergenței riscurilor neconvenționale la adresa securității statelor din zonă (criminalitate organizată, trafic ilicit de arme și materiale sensibile, terorism, trafic de droguri și persoane). Pe termen scurt și mediu nu se întrevide o soluționare a conflictelor înghețate de pe teritoriul Georgiei, Moldovei sau Azerbaidjanului (Abhazia și Osetia de Sud, Transnistria, Nagorno-Karabah).

În contextul implicării tot mai active a actorilor occidentali (în special SUA și UE) în procesul de soluționare a conflictelor înghețate și al promovării integrării euro-atlantice ca principal obiectiv de politică internă și externă al statelor care se confruntă cu existența regimurilor secesioniste, se constată o recrudescență a atitudinilor distructive și provocatoare promovate de către regimurile separatiste. Acestea se concretizează fie prin retragerea din formatul de negocieri, refuzul de a negocia pe baza altor planuri de soluționare care nu au ca fundament principiul

¹ European Neighborhood Policy (în original).

² http://ro.wikipedia.org/wiki/20_iunie

autodeterminării pe criterii etnice și care nu conduc la separarea și independența totală față de metropole, organizarea tendențioasă de pseudoreferendumuri, promovarea agresivă a opțiunii de alipire a acestor regiuni la Federația Rusă etc.

Ca exemple concrete în acest sens se remarcă organizarea (cu sprijinul tacit al Rusiei) pseudoreferendumului din Transnistria, din data de 17 septembrie 2006³ (nerecunoscut de către nici unul dintre actorii internaționali implicați în procesul de mediere a conflictului), precum și organizarea unui referendum similar în Osetia de Sud, în data de 12 noiembrie 2006⁴. Organizat în contextul „favorabil” determinat de negocierile cu privire la statutul provinciei Kosovo și separarea Republicii Muntenegru, rezultatele referendumului din Transnistria⁵ (independență și alipirea la Federația Rusă) vor fi folosite de către autoritățile separatiste de la Tiraspol ca element de presiune în cadrul procesului de negociere, în scopul impunerii unei formule de soluționare care să recunoască independența provinciei și separarea de R. Moldova. Un scenariu similar (având în vedere că rezultatele referendumului din Osetia de Sud au fost similare cu cele din Transnistria) ar putea fi aplicat și în cazul conflictului sud-osetin.

Eșecul, lipsa de autoritate și tot mai frecventele inconsecvențe ale OSCE în gestionarea eficientă a proceselor de negocieri au determinat necesitatea implicării actorilor occidentali interesați (SUA, UE), prin participarea în cadrul formatelor de negocieri (Transnistria), lansarea unor misiuni de monitorizare a frontierelor (EUBAM⁶ - la granița moldo-ucraineană), preluarea rolului de leadership în cadrul formatelor de negociere (Nagorno-Karabah), susținerea multinaționalizării misiunilor de menținere a păcii și înlocuirea celor existente dominate de Federația Rusă (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud).

Implicarea occidentală are în vedere identificarea pe cale diplomatică a unor formule de soluționare viabile pe termen lung, având la bază respectarea suveranității și integrității teritoriale a statelor metropolă, demilitarizarea și democratizarea regiunilor separatiste, reinstaurarea autorității instituțiilor centrale, aplicarea principiilor și standardelor internaționale în ceea ce privește securitatea frontierelor, drepturile omului, drepturile minorităților naționale și asigurarea autonomiei regionale. În paralel sunt continuate solicitările ferme adresate Rusiei cu privire la respectarea de către aceasta a angajamentelor asumate cu ocazia Conferinței OSCE de Evaluare a implementării Tratatului CFE⁷, desfășurată în 1999 la Istanbul.

Federația Rusă reprezintă principalul, dacă nu chiar singurul, susținător al autorităților secesioniste, fiind, totodată, și furnizorul de armament și muniție pentru regimurile separatiste din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabah.

Federația Rusă continuă să susțină, în cadrul proceselor de soluționare a conflictelor înghețate, abordări în sensul sprijinului politic acordat regimurilor separatiste pe linia respingerii formulelor de soluționare care nu conduc la

³ <http://www.gov.ro/presa/afis-doc>

⁴ http://www.gardianul.ro/2006/09/05/externe-c3/transnistria_a_votat_pentru_mama_rusia_-s84483.html

⁵ Ibidem.

⁶ European Union Border Assistance Mission (în original).

⁷ <http://ro.wikipedia.org/wiki/OSCE>

independență totală și/sau recunoaștere internațională (Planul Saakashvili pentru Abhazia și Osetia de Sud sau Legea privind Statutul Special al Regiunii Transnistrene⁸ în cadrul Republicii Moldova, aprobată de către Parlamentul de la Chișinău în 2005) sau promovării propriilor formule de soluționare, pe baza unor planuri care aduc atingere integrității și suveranității statelor confruntate cu existența republicilor secesioniste (Memorandumul Kozak sau Planul Primakov, în cazul Transnistriei).

În acest context se remarcă o concertare a acțiunilor și abordărilor statelor-metropolă (R. Moldova, Georgia, Azerbaidjan), prin intermediul GUAM⁹, în ceea ce privește condamnarea atitudinii subiective și ineficiente a Rusiei în procesul de soluționare a conflictelor înghețate, internaționalizarea formatului trupelor de menținere a păcii și promovarea problematicii conflictelor înghețate pe agenda organizațiilor internaționale (NATO, UE, ONU, OSCE). Un exemplu în acest sens este reușita statelor GUAM de a promova și obține o hotărâre a ONU pe tema conflictelor înghețate din spațiul CSI, la sfârșitul lunii septembrie 2006¹⁰, precum și inițiativa aceluiași state de a dezvolta o forță comună de menținere a păcii¹¹ care ar putea contribui la multinaționalizarea trupelor de menținere a păcii din zonele de conflict.

III. Securitatea energetică

Unul din aspectele care conferă regiunii Mării Negre o importanță deosebită îl reprezintă poziționarea sa geografică, fiind zonă de tranzit (legătură) între zonele producătoare de resurse energetice (în principal petrol și gaze naturale) și piața occidentală a marilor consumatori energetici.

Federația Rusă, Turcia și, într-o mai mică măsură, Ucraina, controlează atât marea parte a resurselor existente în Regiunea Extinsă a Mării Negre, cât și, mai ales, infrastructura de transport a resurselor provenind din afara regiunii (Orientul Mijlociu, Asia Centrală și Caucazul de Sud).

Federația Rusă deține locul întâi în ceea ce privește resursele de gaze naturale, al doilea zăcămint de cărbuni ca dimensiune din lume, precum și locul opt în ierarhia rezervelor de petrol. De asemenea, Federația Rusă este cel mai mare exportator de gaze naturale, al doilea exportator de petrol (după Arabia Saudită) și al treilea consumator de energie.

La momentul actual, strategia Moscovei are trei direcții: reducerea tranzitului de gaze prin Ucraina (și/sau achiziția infrastructurii de transport intern a Ucrainei) și redirectionarea exporturilor sale către Europa de Vest prin Balcani, Ungaria și Italia, precum și menținerea statutului de intermediar al gazelor naturale provenite din Asia Centrală și Caucazul de Sud, controlul pieței Uniunii Europene prin achiziționarea de participațiuni importante în cadrul companiilor europene de distribuție (în prezent, Marea Britanie, Germania, Italia, Cehia, Ungaria și Lituania par a fi principalele ținte

⁸ <http://www.parlament.md/news/plenaryrecords/14.07.2006/en.html>

⁹ Țările membre GUAM: Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Moldova.

¹⁰ <http://www.memo.ro/news/guam-vrea-sa-scape-de--pacificatorii--rusi,17161.html>

¹¹ Statele membre Guam.

ale Moscovei) în paralel cu blocarea accesului firmelor occidentale în ceea ce privește achiziționarea de pachete de acțiuni în cadrul concernelor rusești de exploatare, prelucrare și transport. Un important argument în acest sens îl reprezintă refuzul de a ratifica și implementa prevederile Chartei Energetice¹² (semnată de Federația Rusă în 1994).

Până acum GAZPROM a reușit (sau este aproape de a reuși) să penetreze piețele și infrastructura de transport a resurselor energetice din Franța, Germania, Belgia, Italia, Ungaria. La aceasta se adaugă prezența mai mult decât consistentă a GAZPROM în Ucraina (prin intermediul RosUkrEnergo și UkrGazEnergo) și în Turcia, relația dintre Moscova și Ankara fiind la nivel de parteneriat strategic.

Strategia Federației Ruse este evidențiată și de promovarea proiectelor privind transportul hidrocarburilor din Federația Rusă pe dimensiunea nordică (pe sub Marea Baltică) sau al celor din Asia Centrală pe dimensiunea sud-est europeană prin Turcia sau pe sub Marea Neagră, prin Balcani spre Italia.

La aceasta se adaugă și ofensiva GAZPROM în Asia Centrală (acordurile cu Kazahstan, Uzbekistan și preconizatul acord cu Turkmenistan) privind cumpărarea de hidrocarburi la prețul pieței și crearea, conform deciziei adoptate în cadrul ultimei reuniuni a Comunității Economice Eurasiatice (Soci, august 2006)¹³, a bursei comune a gazelor de la Moscova.

Turcia, datorită poziționării sale geografice strategice și a dezvoltării infrastructurii sale de transport, reprezintă un punct nodal în tranzitul resurselor energetice, făcând legătura între zonele producătoare de petrol (Orientul Mijlociu și Marea Caspică) și piețele europene de consum.

Portul turcesc Ceyhan are un rol deosebit de important atât în ceea ce privește exporturile de petrol irakian, cât și exporturile de resurse provenind din Iran și zona caspică. În acest context, un rol important revine strâmtorilor turcești, Bosfor și Dardanele, culoarul de legătură dintre Marea Neagră și Marea Mediterană.

Turcia importă aproximativ 90% din necesarul de petrol, principalii săi furnizori fiind state din Orientul Mijlociu (Arabia Saudită, Iran, Irak, Siria) și Federația Rusă. Importanța majoră revine, totuși, consumului de gaze naturale atât datorită faptului că Turcia este situată în proximitatea zăcămintelor din Orientul Mijlociu și Asia Centrală, cât și mai ales, datorită semnificației economice a acestei poziționări (o parte din prețul plătit pentru gaze este compensat prin veniturile obținute în urma tranzitării teritoriului său de către gazoductele provenind din aceste zone).

¹² <http://www.rusialazi.ro/index.php?a=externe2006092302.xml>

¹³ http://81.196.103.148/WKY-PUR-TML/monitorizare/NuclearE/central/16_08_06/CUN_16-08-2006_ar_007_0046_00_imagine.html

Figura 1 Oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan

Turcia este traversată, la momentul actual, de câteva dintre cele mai importante oleoducte și gazoducte a căror destinație o reprezintă Occidentul: Baku-Tbilisi-Ceyhan¹⁴ (Figura 1), Baku-Tbilisi-Erzurum¹⁵ și, nu în ultimul rând, Blue Stream (care leagă portul rusesc Dzhugba de portul turcesc Ceyhan). Conducta Caspian Pipeline Consortium transportă petrolul provenit din Kazahstan către portul rusesc Novorosiisk și apoi spre piețele europene prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele).

Un alt proiect de care va beneficia Turcia îl reprezintă Conducta Transcaspică (Transcaspian Gas Pipeline¹⁶). Conform proiectului, această conductă ar furniza piețelor europene gaz provenind din Turkmenistan și Kazahstan pe sub Marea Caspică via Azerbaidjan, Georgia, și Turcia. Prin Turcia, gazul ar putea fi livrat țărilor UE din Europa Centrală și de Sud. Proiectul este de interes deosebit și pentru România, având în vedere că ar exista posibilitatea integrării acestei conducte cu proiectul NABUCCO¹⁷ (Turcia – Bulgaria – România¹⁸ - Ungaria - Austria) prin conectarea celor două conducte în apropiere de Erzurum, în estul Turciei (Fig. 2).

La nivelul Uniunii Europene au fost demarate discuții în direcția stabilirii unei politici menite a diversifica furnizorii resur selor energetice ale Uniunii. În acest context a fost elaborat „EU Green Paper on Energy”¹⁹, document ce reflectă poziția Comisiei Europene și care se dorește a fi o bază pentru o viitoare strategie a UE în domeniul energetic.

¹⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Baku-Tbilisi-Ceyhan_Pipeline

¹⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Erzurum>

¹⁶ http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2370929

¹⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Nabucco_Pipeline

¹⁸ http://www.euractiv.ro/content/section%7CreadStory/stID_20/pT_sumare/pID_4059/Proiectul-Nabucco-este-de-importanta-strategica-regionala-si-europeana.html

¹⁹ <http://www.global-hydrogen-bus-platform.com/>

Figura 2. Oleoductul NABUCCO

Principalele aspecte de interes le reprezintă disponibilitatea UE de a realiza un parteneriat strategic cu Federația Rusă în domeniul energetic și absența oricărei referiri la Regiunea Extinsă a Mării Negre, în contextul strategiei de viitor a UE în domeniu. De asemenea, se are în vedere încheierea unui parteneriat strategic și cu Turcia (pe problematica resurselor energetice), fiind astfel recunoscut statutul Ankarei de principal punct de tranzit al resurselor energetice către piața Uniunii Europene.

Importante pentru România sunt menționarea țării noastre ca țară de tranzit pentru petrolul și gazele ce vor fi transportate pe rute alternative din Caspica și Iran, precum și menționarea proiectului NABUCCO ca principal proiect alternativ de transport.

IV. Securitatea mediului

La momentul actual, securitatea mediului rămâne o problemă încă nerezolvată la nivelul regiunii, fapt pentru care cooperarea regională în domeniu ar trebui să fie o prioritate. Un rol deosebit în acest sens l-ar putea avea Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN) și Uniunea Europeană, prin coagularea interesului comun și promovarea unor proiecte concrete în domeniu.

În prezent, una dintre cele mai mari amenințări la adresa securității mediului o reprezintă situația lucrărilor efectuate de partea ucraineană la Canalul Bâstroe. Deși recent Comisia ONU pentru Mediu a recomandat Ucrainei stoparea lucrărilor la Canalul Bâstroe și renunțarea la dezvoltarea acestui proiect și se prefigura oprirea lucrărilor în zona canalului Bâstroe, bugetul național al Ucrainei pe 2006 a prevăzut alocarea sumei de circa 18 milioane de dolari pentru finalizarea lucrărilor la acest proiect, partea ucraineană considerând că proiectul reprezintă o prioritate pentru Kiev, în care s-au investit fonduri însemnate, iar rezultatele expertizelor ecologice confirmă absența unui impact negativ asupra mediului înconjurător.

O altă zonă cu risc de mediu ridicat o reprezintă strâmtoarele turcești Bosfor și Dardanele. Traficul intens desfășurat în zonă (fiind singura cale maritimă de acces către Marea Mediterană), dar mai ales caracteristicile transporturilor (în mare parte petrol, dar și substanțe periculoase) creează premisele unor accidente de mediu cu potențial distructiv ridicat. Aceasta în contextul în care, conform estimărilor, prin regiune se transportă zilnic aproximativ 3 milioane de barili pe zi, cu tendința de creștere a volumului la 7 milioane de barili pe zi până în 2010.

V. Abordări ale actorilor implicați

Georgia face parte din grupul statelor cu vederi prointernționalizare. Principalele priorități ale guvernului de la Tbilisi rămân soluționarea conflictelor din Abkhazia și Osetia de Sud și integrarea în structurile europene și euro-atlantice. În acest sens, cel puțin pe termen scurt și mediu, singura alternativă a Georgiei, în ceea ce privește Marea Neagră, o reprezintă susținerea politicilor și abordărilor promovate de NATO și UE.

La nivel NATO (Reuniunea Informală a Miniștrilor de Externe NATO de la New York – 21 septembrie 2006) s-a luat decizia trecerii la stadiul de Dialog Intensificat în relația cu Georgia. Această decizie a fost adoptată la cel mai înalt nivel cu ocazia Summit-ului NATO de la Riga, din noiembrie 2006.

Eforturile pe linia democratizării și reformării societății georgiene în ansamblu au fost recunoscute inclusiv la nivelul UE, care a demarat în ultima perioadă un proces de consultări bilaterale cu Georgia în vederea încheierii unui Plan de Acțiune UE-Georgia, după modelul celui dezvoltat cu Ucraina sau Republica Moldova.

Situația energetică a Georgiei pare a se îmbunătăți, dependența de Federația Rusă urmând a fi considerabil redusă în condițiile punerii în funcțiune a conductelor Baku-Tbilisi-Ceyhan (petrol) și Shah Deniz-Baku-Tbilisi-Erzurum (gaze). De asemenea, Georgia ar fi în măsură a primi mici cantități de gaze și din partea Iranului, prin intermediul conductei Astara-Gazi Mahomed-Gazakh (via Azerbaidjan).

Federația Rusă consideră Marea Neagră ca fiind o mare închisă, în care statele riverane dezvoltă abordări și politici conform propriilor interese, iar securitatea spațiului trebuie și poate fi asigurată eficient prin cooperarea exclusivă a țărilor riverane, fără amestecul altor țări.

Federația Rusă urmărește în principal două aspecte: blocarea expansiunii occidentale în zona sa de influență (Marea Neagră, Caucaz, Asia Centrală) și monopolizarea exploatarea resurselor energetice și a rețelelor de transport și distribuție din regiune. În acest context, Federația Rusă practică o politică deosebit de agresivă în vecinătatea apropiată, dublată de consolidarea relațiilor cu state occidentale influente în cadrul NATO și UE. Aceste relații bilaterale (a căror bază o reprezintă resursele energetice) permit Rusiei să-și promoveze interesele în cadrul NATO și UE și să influențeze decizia la nivelul acestor organizații în detrimentul statelor din vecinătatea vestică, estică și sudică.

Politica prețurilor preferențiale la resursele energetice reprezintă cea mai eficientă modalitate de negociere a Rusiei. Deși până la sfârșitul anului trecut Moscova se mulțumise doar să amenințe statele cu „atitudini neprietenești”

(Moldova, Georgia, Ucraina), evenimentele recente pot indica anul 2007 drept anul unei puternice contraofensive, în principal în direcția refacerii zonei tradiționale de influență, dar și în relațiile cu NATO, UE și SUA. La aceasta se adaugă șantajul privind reorientarea spre alte piețe de desfacere (în special asiatice) în contextul în care UE nu respectă condițiile de cooperare în domeniu impuse de Federația Rusă.

Turcia se constituie treptat într-o zonă de tranzit a resurselor energetice provenite din Orientul Mijlociu (Iran, Irak) și regiunea Mării Caspice. De asemenea, o cantitate importantă a resurselor provenite din Federația Rusă e redirecționată către Occident și Orientul Mijlociu prin intermediul portului Ceyhan. Turcia devine astfel un concurent puternic în domeniu pentru Ucraina, a cărei imagine are deja de suferit în urma acuzelor Rusiei, dar și ale Italiei privind sustragerea de importante cantități de gaze și petrol din conductele ce tranzitează teritoriul său.

Pe termen scurt și mediu, Turcia va continua să-și consolideze statutul de principal intermediar al rutelor alternative de transport ale resurselor energetice din regiunea Caspică, Iran, Irak, spre Europa Occidentală, concomitent blocând orice încercare de deschidere/internaționalizare a spațiului Mării Negre. Acest statut, coroborat cu alte elemente-cheie (controlul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, deține a doua mare armată din NATO, rol deosebit în procesul de stabilizare și securizare a Afganistanului sau în contextul situației din Irak) vor permite Turciei să-și negocieze aderarea la Uniunea Europeană de pe poziții extrem de avantajoase.

Acest obiectiv este însă afectat de decizia UE de a îngheța, începând cu 01 ianuarie 2007, pentru o perioadă nedeterminată, procesul de extindere, precum și de refuzul Turciei de a da curs obligațiilor ce îi revin vis-a-vis de Cipru, conform Tratatului de Uniune Vamală încheiat cu UE.

Problema kurdă rămâne, în continuare, principalul element de amenințare la adresa securității naționale a Turciei, în special datorită recrudescenței acțiunilor și mișcărilor paramilitare kurde, infiltrate din nordul Irakului, cu precădere din a doua jumătate a anului 2005 (adoptarea noii Constituții irakiene ce garantează autonomia regiunii kurde a Irakului de Nord).

Ucraina, deși la nivel declarativ este o susținătoare a intereselor euro-atlantice și promovează o politică de cooperare intensificată cu NATO și UE, la acest moment se confruntă cu o situație deosebită (instabilitate politică, conflict între aripa prooccidentală - președintele Yușcenko și Partidul Ucraina Noastră și forțele conservatoare - prim-ministrul Yanukovici și Partidul Regiunilor) ce îi afectează atât planurile interne de redresare economică și socială, cât și credibilitatea pe plan internațional.

Interesul Ucrainei în ceea ce privește aderarea la NATO și, pe termen scurt, dezvoltarea relațiilor cu NATO a fost total estompat de către noua guvernare Yanukovici, care a transmis foarte clar Alianței că dezvoltarea unui MAP sau aderarea se vor realiza numai în urma unui referendum, ce va fi organizat în momentul în care opinia publică ucraineană va fi favorabilă acestui proiect.

Conform obiectivelor noului guvern, prioritățile sunt reprezentate de dezvoltarea cooperării cu UE și aderarea la această organizație, precum și de aderarea la Organizația Mondială a Comerțului. În acest context, în ceea ce privește

problemele bilaterale-cheie (Bâstroe, Insula Șerpilor, Platoul Continental, minoritatea română din Ucraina), este de așteptat ca abordările să rămână neschimbate.

În ceea ce privește politica regională, decizia Ucrainei de a implementa, începând cu 3 martie 2006, Protocolul bilateral moldo-ucrainean privind regimul de tranzit al mărfurilor și produselor transnistrene, nu reprezintă decât rezultatul presiunilor externe. În noul context politic intern al Ucrainei, este de așteptat ca guvernul de la Kiev să promoveze o abordare echilibrată a problematicii transnistrene, continuând susținerea EUBAM și implementarea Protocolului vamal comun cu Moldova, precum și formulele de soluționare a conflictului ce iau în calcul elementele Planului Yușcenko.

Evoluția generală a politicii interne din Ucraina este dificil de prevăzut, aceasta depinzând în mod fundamental de raportul de putere dintre administrația prezidențială și noul guvern Yanukovici, în contextul în care atribuțiile constituționale privind politica externă revin autorității prezidențiale, iar cele privind implementarea și finanțarea proiectelor ce decurg din angajamentele internaționale revin guvernului. În acest context, scena politică internă se află în plin dezechilibru, administrația prezidențială acuzându-l pe primul-ministru Yanukovici de depășire a competențelor constituționale (mesajul transmis de Yanukovici cu ocazia vizitei la NATO din septembrie 2006).

Având în vedere noul context politic intern, liniile generale de politică externă ale Ucrainei (cooperarea extinsă și integrarea în NATO și UE) au suferit deja modificări de substanță, fiind de așteptat nuanțări sau reveniri la poziții congruente cu cele ale Federației Ruse, în special la nivelul abordărilor cu impact regional.

Continuă dezacordurile ruso-ucrainene și în direcția delimitării apelor teritoriale, a platoului continental și a zonelor economice exclusive, în Marea Neagră și Marea Azov, precum și referitor la facilitățile navale ruse din Peninsula Crimeea.

Statele Unite ale Americii sunt interesate să pătrundă în Marea Neagră în contextul unei strategii mai largi de sporire a influenței sale în Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu Extins. În acest context, au încurajat deschis dezvoltarea acelor formule de cooperare regională în care SUA și alți aliați europeni pot avea acces. Ca element concret al implicării în regiune, se remarcă viitoarea prezență militară în România și Bulgaria.

Ca parte a abordării americane cu privire la problematica regiunii, se are în vedere revitalizarea inițiativelor regionale prin care se poate dezvolta angajarea Turciei. Se urmărește, în acest sens, evitarea izolării Turciei și a radicalizării poziției acesteia. Totodată, partea americană este conștientă de faptul că Federația Rusă va fi în continuare reticentă față de cooperarea în domeniul securității Mării Negre cu partenerii din afara regiunii.

În ceea ce privește riscurile și amenințările la adresa securității în regiune, SUA sunt interesate în special în rezolvarea problemelor generate de riscurile nonmilitare, cu accent pe proliferarea armelor de distrugere în masă.

La nivelul *NATO* și *UE*, implicarea în Regiunea Extinsă a Mării Negre s-a rezumat la refocalizarea instrumentelor Parteneriatului pentru Pace spre Caucazul de

Sud (PARP²⁰, IPAP²¹, PAP-T²², PAP-DIB²³) și lansarea unor politici specifice axate pe programe de asistență dezvoltate în planul relațiilor bilaterale cu statele din regiune (Politica Europeană de Vecinătate) care nu răspund în întregime cerințelor speciale (economice și de securitate) ale regiunii. Aceasta s-a datorat și unui grup de state aliate sau membre UE care au blocat sistematic orice implicare militară concretă și concertată a NATO și UE în regiunea Mării Negre, sub pretextul menajării Rusiei.

Un subiect de actualitate în cadrul NATO și UE îl reprezintă problematica securității energetice, aceasta putând determina sporirea profilului Regiunii Extinse a Mării Negre în cadrul dialogului politic desfășurat la nivelul Alianței.

Regiunea Mării Negre în ansamblu ar putea beneficia în viitorul apropiat de o fereastră de oportunitate în ceea ce privește implicarea occidentală de substanță în zonă, în special ca urmare a aderării României și Bulgariei la UE, în contextul președinției germane a UE, ce are ca prioritate implementarea conceptului ENP+ care prevede o substanțializare a prezenței UE în spațiul Mării Negre.

VI. Consolidarea securității la Marea Neagră

În acest context geopolitic, România pledează pentru reafirmarea valorii strategice și a rolului EAPC/PfP, precum și a formatului de cooperare multilaterală în asigurarea stabilității și securității euro-atlantice. Eliminarea tensiunilor și dezvoltarea procesului de cooperare cu partenerii din zona extinsă a Mării Negre presupun, în primul rând, facilitarea accesului acestora la "avantajele" euro-atlantice, în special pe linia stabilității politico-economice, prin valorificarea mecanismelor existente în cadrul Alianței (EAPC și Parteneriatul pentru Pace), dar în corelare cu asistența UE și a altor organisme internaționale, precum și cu inițiativele regionale de succes (Inițiativa de Cooperare din Europa de Sud-Est - SECI, Reuniunea Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est - SEDM, Brigada Multinațională din Sud-Estul Europei - SEEBRIG).

De peste un deceniu, securitatea internațională se confruntă cu tendințele de fragmentare din regiunea Mării Negre, iar în particular, securitatea Europei - cu o dilemă geopolitică în relația sa cu aceasta: integrare și creare de stabilitate versus dezintegrare și conflicte latente.

Se pare că răspunsul la aceste provocări se află în cooperarea internațională bazată pe patru elemente principale: spirit de parteneriat, sprijin și respect reciproc, crearea de oportunități pentru cooperare regională și relații pozitive și constructive cu guvernele din regiune.

Astăzi, Regiunea Extinsă a Mării Negre, datorită amplasării și a extraordinarului potențial către dezvoltare, are șansa de a juca un nou rol în sistemul european. Nu există o singură organizație (UE, NATO, OSCE) sau un singur actor politic ce poate deține toate soluțiile problemelor din această zonă cu specific și dinamică proprie. *Politica de cooperare* este soluția pentru întărirea securității și a

²⁰ Partnership for Peace Planning and Review Process (în original).

²¹ Individual Partnership Action Plan (în original).

²² Partnership Action Plan against Terrorism (în original).

²³ Partnership Action Plan on Defence Institution Building (în original).

stabilității, astfel încât fiecare stat să aibă un cuvânt de spus și, în același timp, să nu se simtă amenințat.

Bibliografie

- [1] http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm
- [2] http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf
- [3] http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf
- [4] http://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/is14.pdf
- [5] <http://www.e-democracy.md/comments/political/200501182/>
- [6] <http://www.state.gov/p/eur/rt/osce/>
- [7] <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/>
- [8] <http://www.eubam.org/>

IMPACTUL RISCURILOR ASIMETRICE ASUPRA SECURITĂȚII REGIONALE ÎN ZONA MAREA NEAGRĂ – CAUCAZ

Simona-Valentina MALEȘCU *
Mircea BANIAS **

Generally speaking, the security related risks and the threats are no longer provoked by the countries, but by the apparition of unconventional phenomena generated by non-statal agents and sustained through the policies of the countries with precarious statehood.

The development of terrorism, the proliferation of weaponry and the organized crime recasted the policies of control to a new configuration of the technologies and military instruments.

Necesitatea identificării unor soluții viabile pentru întărirea cooperării regionale în vederea prevenirii și combaterii riscurilor asimetrice și neconvenționale (terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, crimă organizată și trafic ilegal de armament) implică relații complexe între America, Europa și Rusia.

De asemenea, recunoscând importanța stabilității regionale și potențialul statelor din zonă în participarea la combaterea terorismului internațional, considerăm că NATO trebuie să acorde o mai mare prioritate dialogului pe axa de stabilitate Asia Centrală, Marea Caspică, Caucazul de Sud, Marea Neagră, iar Guvernul României trebuie să rămână activ implicat în efortul de implementare a progresului în regiune.

Referindu-se la implicarea Statelor Unite în regiune, profesorul Vladimir Dubovyk, din Ungaria, menționează că a devenit clar că este imposibil pentru SUA să controleze situația din Balcani. Orientul Mijlociu și Asia Centrală țin să rămână un jucător influent în regiunile transcaucaziană și caspică, fără să fie implicate în aria Mării Negre. Soluțiile oferite de diverși autori vizează întrebuițarea diferitelor instrumente de putere astfel: implementarea unei prezențe militare directe în regiune; desfășurarea de acțiuni prin structuri politico-militare, ca de exemplu NATO; influențarea din punct de vedere politic a statelor din regiune; investiții ale SUA în regiune, sprijinite activ și promovate de către guvernul SUA.

Acestea sunt unele dintre motivele pentru care e necesar ca țările din Asia Centrală, Caucaz și regiunea Mării Negre să conlucreze pentru a crește capacitățile de cooperare, cu scopul comun de a obține o dezvoltare sănătoasă a regiunilor.

Tratatul încheiat între Rusia și NATO este o dezvoltare importantă pentru sprijinirea acțiunilor în comun. Astfel, colaborarea cu Rusia în războiul global împotriva terorismului, în problemele radicalismului islamic, în combaterea migrației ilegale poate fi abordată de pe o altă poziție.

Conform lui Vladimir Socor, Rusia, care a anunțat crearea unei Organizații Colective de Securitate, a definit politica externă și structurile militare comune ale noii structuri de securitate regională. În acest sens, Moscova se simte îndreptățită să

* Lector universitar, doctorand în științe militare al Universității Naționale de Apărare “Carol I”, avocat, Baroul de Avocați București, Societatea Civilă de Avocați „Vlădoi & Asociații”

** Director General, Administrația Porturilor Constanța

constituie un bloc „estic“, care pare să fie răspunsul la lărgirea NATO anunțată la Summit-ul de la Praga și împlinită în aprilie 2004. Se urmărește stabilirea a trei grupuri regionale de forțe: un grup de vest - Rusia și Belarus, un grup al Caucazului de Sud - Rusia și Armenia și un grup al Asiei Centrale - Rusia, Kazahstan, Kyrgystan și Tadjikistan. În regiune, fiecare grup va funcționa sub comandă rusă și va avea o comandă centrală la Moscova. În același timp, președintele Putin a anunțat crearea forțelor caspice, destinate să întărească rolul conducător al Rusiei în regiune. În prezent, Rusia păstrează monopolul operațiilor de menținere a păcii în Comunitatea Statelor Independente, deși comunitatea internațională nu a recunoscut legal această stare de fapt.

În general, statele din această regiune împărtășesc unele valori și principii democratice și au o istorie regională comună. Însă, ele au adoptat diferite poziții pe scena internațională - unele au aspirații de puteri regionale, sunt membre ale CSI, câteva sunt în GUUAM, altele sunt în procesul de negociere a aderării la Uniunea Europeană sau sunt state membre ale NATO, precum și aspiranți și parteneri NATO.

O problemă importantă o reprezintă modul în care se implică puterile în cauză, atât cele regionale, ca Turcia și Iran, și Rusia și China, inclusiv Statele Unite ale Americii, și cum este influențată dinamica problemelor de securitate ale regiunilor prezentate.

În final, interesele strategice explică implicarea tuturor statelor menționate, în termeni care relevă viziunea acestora privind implicarea în Asia Centrală, iar SUA, pentru a-și proteja interesele, trebuie să adopte o strategie nouă, robustă, care să cuprindă atât inițiative politice, cât și comerciale. În același timp, se impune o înțelegere mai bună privind războiul global împotriva terorismului și relațiile viitoare ale Statelor Unite ale Americii cu republicile Asiei Centrale.

Alfred Thayer Mahan (1840-1919) este cel care a popularizat conceptul de „sea power“, considerând drept criteriu al ierarhizării puterilor gradul în care sunt stăpânite mările. Dominația pe mare a fost, în antichitate, ca și în Evul Mediu, un obiectiv firesc al orașelor maritime. Noțiunea de *sea power* nu le-a fost străină acestora, cu implicațiile sale felurite, presupunând deținerea unei forțe navale potrivite pentru dobândirea și păstrarea bogăției comerciale, precum și pentru cucerirea controlului politic asupra căilor maritime de comunicație.

Pentru a-și dobândi puterea pe mare, cetățile antice și orașele medievale au căutat să dețină monopolul câtorva linii de circulație la mare distanță, în special pe Marea Neagră și în Orientul Apropiat, întreținând o numeroasă flotă de galere.

Punctul sudic al centurii marine a Europei, Marea Neagră, le părea anticilor foarte îndepărtat. Melancolia lui Ovidiu, în surghiun pe tărâmurile ei, se alătura umbrelor evocări ale gerurilor pontice din descrierile lui Herodot. Importanța strategică a Mării Negre pe parcursul secolelor s-a bazat pe rolul pe care regiunea l-a jucat, ca fiind, simultan, o punte de legătură și o frontieră, o zonă-tampon și una de tranzit între Europa și Asia, la intersecția dintre fostele puteri și imperii.

Zona Mării Negre a fost abordată de unul dintre iluștrii geopoliticieni români, Gheorghe I. Brătianu, care, la începutul anilor '40, ridică pe tapet o chestiune de importanță maximă, aceea a spațiului de securitate. Spațiul de securitate, în opinia lui Brătianu, este acel spațiu „față de care nici o națiune nu-și poate menține existența“,

fiind un element fundamental, atât în jocul geostrategic, cât și în evaluarea destinelor naționale.

Marea Neagră a reprezentat dintotdeauna o zonă strategică pentru dislocarea și mobilizarea forțelor armate, atât din perspectiva politicilor defensive, cât și a celor de expansiune. Controlul maritim nu este chiar un lux sau o facilitate pentru Alianța Occidentală. Aceasta este o problemă de viață și de moarte. Cu controlul pe mare, Alianța Occidentală nu este sigură de victorie, dar fără controlul mării este sortită să piardă. Totuși, privite de la cel mai înalt nivel strategic, misiunea de bază a puterii navale ar putea fi defensivă, deși recursul la o ofensivă tactică nu ar trebui exclus. Acestea sunt ideile de bază care se situau în urmă cu câțiva ani în fața strategiei maritime a Forțelor Navale ale SUA, constituind obiectul unei largi dezbateri. Scopul era de a descuraja Uniunea Sovietică de la inițiativa de forțare, de a-i imprima acesteia un rol defensiv.

După căderea Uniunii Sovietice, la Marea Neagră au acces direct 6 state: Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia și Georgia. Pentru patru dintre ele (Ucraina, România, Bulgaria și Georgia), „calea pontică“ reprezintă unicul acces maritim. Datorită penetrării adânci în continent, Marea Neagră dispune de un imens „hinterland“. Este vorba de țările a căror unică deschidere maritimă se face prin intermediul Dunării, cel mai mare fluviu din bazinul pontic. De asemenea, Republica Moldova, prin intermediul Dunării maritime, cu care se mărginește pe o lungime de 1,8 km, este o țară riverană a Mării Negre. În spațiul pontic, Rusia contemporană pare să se confrunte cu o situație similară anului 1914, având ca oponent geopolitic principal Turcia.

Pe filiera caucaziană, reapare Iranul, făcând vizibilă rivalitatea istorică triunghiulară Iran - Turcia - Rusia. Similitudinea se accentuează și grație reapariției celor doi actori clasici - Germania și Franța, care au devenit elemente indispensabile pentru descifrarea formulei geopoliticii pontice. Dar asemănările cu geopolitica antebelică se opresc aici, prezența americană neputând fi neglijată.

Extinderea NATO spre estul continentului poziționează pentru prima dată cele 6 țări riverane într-o poziție de paritate numerică 3/3, ceea ce ar duce la realizarea unui echilibru și la anularea influențelor țărilor ex-sovietice în zonă. Această poziție geostrategică a României ar putea spori interesul Rusiei față de țara noastră. Iar o bună relație cu România - poate chiar un parteneriat strategic cu România - i-ar asigura Rusiei accesul neîngrădit asupra celei mai importante porțiuni a traseului fluvial cel mai mare din Europa.

O bună relație cu România ar contrabalansa într-un fel politica pe care o duce Ucraina în Marea Neagră și care nu este defel convenabilă nici României, nici Rusiei, mai ales în ceea ce privește definirea și stabilirea platformei continentale.

Pentru Ucraina importanța strategică a canalului navigabil pe care îl construiește pe brațul Bâstroe poate fi comparată cu coridorul euro-asiatic de transport al petrolului. Kievul vrea ca acest canal să devină principala verigă a altui coridor, nu mai puțin important - coridorul de transport internațional nr.7, care va prelua asupra lui până la 60% din transportul de mărfuri pe Dunăre. De altfel, argumentul principal al părții ucrainene pentru construirea acestui canal este cel

economic, Kievul susținând că, prin tranzitarea canalului românesc Sulina, Ucraina a înregistrat pierderi de 600 milioane de dolari în ultimii 5 ani.

Alt punct de interes al rușilor este cel al conductei petroliere Caucaz-Europa de Vest, dar se pare că interesul american și cel al Turciei, pe de-o parte, iar pe de alta, cel al Poloniei și Germaniei ar putea avea, în această bătălie surdă pentru petrolul caucazian, prioritate.

Probabil, în scurtă vreme, prin valoarea sa în hidrocarburi, ca și prin complexele probleme care se pun în spațiul caucazian, zona din estul Mării Negre și cea din vestul Mării Caspice vor deveni, în Europa Răsăriteană, un fel de „Golf Persic al viitorului“, așa cum afirma nu de mult amiralul american Iosef Lopez, deoarece, spunea el, liniile de comunicație care traversează Marea Neagră sunt fundamentale, ele sporind importanța, de îndată ce resursele petroliere din Caucaz vor lua drumul Europei.

Există cel puțin 4 variante de transport al petrolului caucazian:

- Baku (capitala Azerbaidjanului), Supsa, Odessa, Brody, Adamow Zastaw (varianta poloneză, favorabilă Europei Centrale și Nordice și îndeosebi Germaniei);
- Baku, Odessa, Constanța, spațiul balcanic, Europa de Vest (varianta românească, favorabilă României, spațiului balcanic, Italiei și Franței, deci Europei Centrale și Sudice);
- Baku, Iran (varianta favorabilă Rusiei și, evident, Iranului);
- Baku, Georgia, Ceyhan (Turcia), care este un drum mai scurt până la Mediterană, dar mult mai costisitor, întrucât traversează o zonă muntoasă (preferință a oficialităților americane, fapt pentru care a și fost finanțat acest proiect).

„Afacerea secolului“ devine din ce în ce mai mult o confruntare între interesele politice și economice ale celor foarte puternici. Mării câștigători de pe urma acestei confruntări par a fi Turcia și Georgia, iar învinșii, Rusia, Iranul și țările est-europene care sperau și ele să intre în joc (Ucraina, Bulgaria și România).

Preluarea de către UE a principalelor responsabilități în Balcani, prin procesul de stabilizare și asociere, deschide perspectiva concretă a includerii statelor din zonă în procesul european de extindere, ceea ce conferă o altă dimensiune eforturilor de cristalizare a politicii externe comune a UE, cu o componentă substanțială de securitate subregională, experiență ce poate servi drept model pentru alte arii sensibile, cum ar fi Caucazul de Sud.

În prezent, riscurile de securitate și amenințările nu mai sunt provocate de state, ci mai curând de apariția unor fenomene neconvenționale cauzate de actori nonstatali și susținute prin politicile statelor-problemă sau ale celor cu o statalitate precară.

Dezvoltarea terorismului, proliferarea armamentelor și a criminalității organizate au transferat politicile de îndiguire spre o nouă configurare a tehnologiilor și instrumentelor militare. Alte amenințări și provocări ar mai fi: poluarea tot mai accentuată a bazinului Mării Negre, accentuarea/menținerea conflictelor etnic-separatiste (Transnistria, Abhazia, Adjaria), exportul de instabilitate, promovarea fundamentalismului islamic și a intereselor statelor islamice către sud-estul Europei, prin existența unor grupuri etnice compacte în zonele adiacente (turco-tătarii din

peninsula Crimeea, găgăuzii din Republica Moldova, turcii din sud-estul Bulgariei etc).

Demn de remarcat este faptul că, spre deosebire de sursele de instabilitate care se manifestă în cadrul palierului clasic, cele enumerate mai sus prezintă o caracteristică specială, dată de faptul că urmările lor nu sunt limitate la un nivel anume (politic, economic, social), ci sunt resimțite la toate nivelurile, ceea ce le face să fie considerate surse majore de instabilitate, cu repercusiuni atât asupra securității naționale, cât și asupra celei regionale și, implicit, globale.

MEDIUL REGIONAL DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL EXTINDERII EURO-ATLANTICE

Roxana OPREA*

The global security environment is very dynamic, fluid and unpredictable and represents the background on which the regional security environments take forms and develop in accordance with the threats and security needs.

The security of the European South-Eastern region, which hasn't been entirely integrated in the Euro-Atlantic area, requires a common responsibility of the involved states and an effective management of the main threats against the regional stability (ethnic conflicts, separatism, fragile democracy, terrorism, organized crime, corruption).

The South-Eastern security context is designed by the effective response at the threats against the regional security and by the way of harmonizing the interests, needs and security issues of the involved states.

I. Mediul global de securitate

Sfârșitul Războiului Rece a generat ample reconfigurări geopolitice, geoeconomice și chiar geoculturale. S-au conturat, în mod vizibil, riscurile și amenințările asimetrice la adresa stabilității globale și regionale: accentuarea clivajului Nord-Sud/Est-Vest, cu efect direct în deplasarea masivă de populație; erodarea instituțiilor statului în fața proceselor economice subterane; interconectarea economiilor naționale și accentuarea vulnerabilității lor față de fluctuațiile unei piețe globale; manifestarea pleneră de noi forme de criminalitate cu tendințe transfrontaliere conexe în mod organic cu terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă. Toate aceste amenințări, apărute după o scurtă, dar frământată perioadă post-Război Rece și accentuate după evenimentele de la 11 Septembrie 2001, au demonstrat că statele lumii sunt insuficient pregătite să găsească împreună un răspuns adecvat. Astfel că filozofia care a stat la baza edificării mediului internațional de securitate din secolul XX cunoaște mutații fundamentale. Fundalul pe care se desfășoară toate aceste transformări este reprezentat de fenomenul globalizării, care a condus la multiplicarea oportunităților de dezvoltare și cooperare, la creșterea exponențială a numărului de entități ce acționează pe scena globală, mai ales prin afirmarea unor actori nonstatali, la un proces complex de luare a deciziilor în politica externă și de securitate a statelor și în cadrul organizațiilor internaționale.

Pe de altă parte, asistăm, însă, la globalizarea vulnerabilităților, riscurilor, amenințărilor, pericolelor și agresiunilor ai căror vectori purtători nu mai sunt doar actorii statali, ci și grupuri sau chiar indivizi organizați în rețele internaționale extrem de dificil de controlat, care pot fi prezenți și pot lovi oriunde pe mapamond. Comunitatea internațională nu mai este, astfel, confruntată cu crize având un grad ridicat de predictibilitate și, prin urmare, gestionabile, ci cu necesitatea de a identifica noi soluții de abordare eficiente a noilor provocări.

* Centrul de Studii și Cercetări pentru Siguranța Națională

Percepția diferită a amenințărilor și riscurilor de securitate a generat aprinse polemici privind principiile și modul de acțiune pentru asigurarea securității, cu referire specială la rolul ONU, principiile intervenției umanitare și cel al loviturii preventive, gradul de folosire a forței, legitimitatea și moralitatea intervențiilor. Odată cu definirea noului mediu internațional de securitate se conturează o nouă hartă geopolitică a lumii, în proiectarea căreia relația transatlantică joacă un rol fundamental. Europa unită reușește să șteargă, după mai puțin de două decenii, artificiala graniță dintre Est și Vest.¹

II. Dinamica regională de securitate

Europa de Sud-Est formează un complex de securitate bine individualizat din punct de vedere geografic și ca spațiu civilizațional.

În prezent, această regiune, un spațiu tradițional al confruntării între marile puteri europene moderne (Germania, Rusia, Marea Britanie, Franța) și între superputerile postbelice (SUA-URSS), trece printr-un proces profund de restructurare politică, economică și militară. SUA și NATO, în cadrul ONU și OSCE și în afara acestor instituții, controlează cele mai semnificative evoluții locale, orientate spre : prevenirea, stoparea și gestionarea conflictelor armate și politice, democratizarea țărilor balcanice, dezvoltarea economiilor de piață și a societății, integrarea în structuri regionale, europene și euro-atlantice de securitate.

Fragilitatea mediului de securitate din regiune este determinată mai ales de factori interni, care țin de slaba guvernare a noilor entități statale apărute în această zonă: incapacitatea instituțiilor statului de a asigura respectarea legii, instabilitatea economică și ponderea alarmantă a economiei subterane, distribuirea inechitabilă a resurselor în cadrul societății, corupția, nerespectarea drepturilor omului și minorităților, clivajele etnice și confesionale. Dintre factorii externi, o influență semnificativă o au politicile unor state față de conaționali din țările învecinate sau ale unor țări musulmane față de coreligionari și, nu în ultimul rând, incoerența sau absența unor strategii ale comunității internaționale pentru problemele din regiune.

Analiza mediului regional de securitate relevă mai multe tipuri de amenințări la adresa securității, care preocupă, în egală măsură, statele din zonă, cât și comunitatea internațională, cu prioritate UE și NATO: **conflictele nesoluționate, instabilitatea sau eșecul noilor state, terorismul, recrudescența criminalității organizate, existența unor importante arsenale convenționale, fluxurile migraționiste ilegale.**

Tensiunile, materializate în conflictele locale care au succedat prăbușirii „Cortinei de Fier” în anii 1991-1992, au marcat profund configurația Balcanilor de Vest și a fostului spațiu sovietic. Definite inițial drept conflicte cu caracter intern, motivate istoric, etnic și/sau religios, fricțiunile au căpătat dimensiuni regionale, dificil de controlat prin mijloace militare clasice. Mai mult, războaiele deschise, dincolo de amploarea pe care au cunoscut-o, au agravat situația economică inițial stabilă a fostei Iugoslavii, aruncând țările din zonă, cu excepția Sloveniei și a

¹ Dr. Gheorghe FULGA, „România și mediul regional de securitate”, în revista germană "Europäische Sicherheit" nr. 4. Anul 54, aprilie 2005.

Croației, pe ultimele locuri în Europa la principalii indicatori economici. În pofida faptului că s-au înregistrat o serie de succese în soluționarea crizelor din Albania, Bosnia și Herțegovina sau Kosovo, este îngrijorător faptul că doar intervenția militară, de ultimă instanță, a pus capăt confruntărilor armate. Conflictele deschise, soluționate de cele mai multe ori prin intervenție armată, au efecte secundare, incongruente, care duc la implozia structurilor statale. instituțional nu reacționează convingător în contextul intensificării criminalității organizate, traficului de persoane și migrației ilegale - favorizate de dificultățile economice și sociale -, traficului de droguri și de armament, ci dimpotrivă, uneori, facilitează respectivele dezvoltări.

Fostul spațiu sovietic din zona Mării Negre continuă să fie măcinat de conflicte locale, în majoritate interne, de la Transnistria la Abhazia, Osetia, Crimeea, Cecenia la Nagorno-Karabah. Spre deosebire de zona Balcanilor de Vest, aceste crize nu au căpătat încă un caracter regional, însă, pe fondul rațiunilor etnice, religioase, economice și istorice, pot să-și piardă dimensiunea latentă, generând evoluții necontrolabile și consecințe dificil de cuantificat. Această combinație este complicată de proximitatea geografică a Iranului, de orientările fundamentaliste ale unor grupări islamice din zonă, de migrația din regiunea Golfului și de fragilitatea instituțională specifică Orientului Mijlociu. Coerența instituțională a statelor din arealul Mării Negre este marcată și de proliferarea traficurilor, a migrației ilegale, a criminalității organizate, mai ales datorită dificultăților de natură economică și prăbușirii sistemelor de protecție socială, pe acest fond suprapunându-se tensiunile cu substrat etnico-religios care antrenează o instabilitate endemică pe plan regional.²

La acestea se adaugă riscurile ecologice (carențe în protecția mediului, potențialitatea unor dezastre ecologice), care pot afecta nu doar state dintr-o anumită zonă, ci întreaga comunitate internațională, constituind o amenințare directă la adresa securității globale. De asemenea, se remarcă intensificarea fenomenelor subsecvente „criminalității de mediu” (tranzitul sau depozitarea de deșeuri, inclusiv radioactive, materiale reciclabile, furtul sau traficul ilegal de resurse naturale etc.), arie în care structurile infracționale organizate sunt foarte active.

Deschiderea granițelor, garantarea libertății de mișcare, liberalizarea schimburilor de mărfuri și servicii, circulația rapidă a informațiilor au permis terorismului și crimei organizate efectuarea unui salt important din punct de vedere al sferelor de acțiune și din cel conceptual; organizațiile teroriste și criminale și-au adaptat rapid structura, metodele și mijloacele utilizate la noile realități, au diversificat formele de pregătire a personalului și au asigurat o mai pronunțată conspirativitate rețelilor, membrilor și activităților.

Exportul radicalismului islamic dinspre zonele aflate pe „axa răului” spre cele cu conflicte inter-confesionale latente, coroborat cu alegerea Europei de Sud-Est ca zonă de refugiu și refacere a grupărilor extremist-teroriste, menține în actualitate riscul amenințărilor teroriste, probabilitatea concretizării acestora fiind sporită de existența în aproape toate țările din regiune a unor comunități puternice de cetățeni

² Dr. Gheorghe FULGA, „România și stabilitatea în Balcani”, în revista italiană „Analisi XXI”, nr. 1/2005.

arabi, în rândul cărora se află și susținători sau membri ai organizațiilor teroriste Kongra Gel, Hamas, Hezbollah, Frații Musulmani, Al-Qaida etc.

În spațiul post-iugoslav, riscurile de securitate sunt agravate de persistența formațiunilor paramilitare, de genul Armatei Naționale Albaneze sau al Armatei Naționale a Muntenegrului, care propagă idei extremist-separatiste, tensionând climatul de securitate și așa foarte fragil.

Apariția pe continentul european „a celei de-a treia generații” de luptători antrenați în diverse tabere de instruire ale Al Qaida (foști voluntari din state occidentale care au luat parte la luptele din Afganistan, Cecenia, Bosnia și au revenit în statele de origine, unde au creat rețele de sprijin pentru continuarea Jihadului împotriva SUA și aliaților acestora) constituie un alt factor de risc major pentru mediul de securitate în Europa de Sud-Est³.

Factorii de insecuritate generați de cursa înarmărilor s-au amplificat după dezmembrarea Tratatului de la Varșovia, a U.R.S.S. și R.F. Iugoslavia, având ca efect disponibilizarea unor mari cantități de armament și material strategic, precum și a unei părți a personalului militar sau civil implicat în cercetarea, producția, comerțul și paza acestor materiale. Aceste evoluții au favorizat sustragerea, deturnarea și tranzacționarea de armament și materiale sensibile pe piețele ilicite, având ca destinație zonele de conflict, state, grupări teroriste și organizații criminale interesate, dar și migrația de specialiști, cercetători și experți militari din Europa de Sud-Est către țări și grupări proliferatoare, prin racolare sau din considerente economice.

Pe acest fond, s-a ajuns la proliferarea grupurilor și bandelor de traficanți ilegali de armament, componente și produse strategice, unele dintre acestea fiind create și conduse de foste cadre ale structurilor de apărare și de informații din țările respective, care au folosit legăturile deja create, experiența profesională, informațiile ce le dețineau și au exploatat situațiile de criză, haosul, confuzia, corupția și superficialitatea în sistemul de control, permeabilitatea frontierelor etc.

Migrația ilegală este componenta cea mai dinamică a crimei organizate. Volumul migrației internaționale, și în special al celei determinate de cauze economice pe traseul Sud-Nord, a crescut în mod dramatic.

Grupările criminale și cele teroriste au preluat controlul acestui fenomen, au introdus elemente organizatorice noi, dispun de mijloace de falsificare a documentelor și controlează companii de transport maritim, feroviar și rutier, transformând totul într-o industrie extrem de profitabilă. Pe diverse segmente, grupările criminale angajate în traficul de droguri cooperează și cu alte organizații ilegale, sporind astfel profitul obținut.

Datorită cutumelor religioase și culturale proprii, unele categorii de imigranți refuză să se integreze în noile societăți, devenind astfel factori de risc în planul stabilității politice și economice. Alte grupuri de imigranți sunt percepute ca o amenințare datorită sprijinului pe care îl acordă unor organizații teroriste sau de gherilă.

³ „*The Warning-Response Problem and Missed Opportunities in Preventive Diplomacy*”, <http://www.ccpdc.org/pubs/warning/warning1.html>.

Instabilitatea regională a favorizat o creștere mai mult decât semnificativă și a traficului de droguri, acesta constituind o sursă majoră de venituri pentru grupările teroriste sau de tip mafiot, în special cele cu alură internațională.

Recrudescența extremismului de dreapta, a naționalismului, xenofobiei și revizionismului în unele țări din regiune, coroborată cu sentimentele antisemite comune acestor mișcări, amplifică sursele de sprijin și de alianțe ale extremiștilor și supradimensionează spectrul amenințărilor la adresa securității naționale și regionale⁴.

O situație extrem de volatilă se întâlnește în Transnistria (Republica Moldova), provincia devenind o piață atractivă pentru grupările teroriste și ale crimei organizate, care pot achiziționa arme de orice tip, inclusiv rachete sau încărcături radiologice. De asemenea, regiunea transnistreană se află în vizorul grupărilor fundamentalist-islamice Hezbollah, Frații Musulmani și Mujahedeen-e-Khalq, care urmăresc identificarea unor posibile locuri de instruire, procurare de armament și implicarea unor firme locale în transportul militanților islamiști spre zonele fierbinți din Orientul Mijlociu sau Caucazul de Nord.

Amenințările asimetrice la adresa climatului de securitate din Europa de Sud-Est și, îndeosebi, la adresa statelor angajate fără rezerve în lupta împotriva terorismului internațional, crimei organizate și proliferării armelor de distrugere în masă vor persista, datorită: discrepanțelor de ordin logistic dintre state în ceea ce privește securizarea granițelor; lacunelor legislative sau imperfecțiunilor aplicării cadrului juridic din domeniul contraterorist și al combaterii criminalității transfrontaliere; insuficienței măsurilor adoptate pentru blocarea finanțării terorismului și a accesului grupărilor extremiste la substanțe chimice și biologice, dispozitive și tehnologii nucleare, mijloace de comunicare moderne.

Contracurarea amenințărilor la adresa securității în Europa de Sud-Est presupune demonstrarea solidarității politice și a voinței ferme de a acționa în comun împotriva tuturor structurilor teroriste și ale crimei organizate, identificarea cauzelor care pot genera atitudini extremist-teroriste, precum și a factorilor care favorizează dezvoltarea criminalității transfrontaliere, în toate formele de manifestare a acesteia și, mai ales, asigurarea consensualității, unității și complementarității măsurilor adoptate de comunitatea internațională în combaterea acestor fenomene.

III. Implicațiile extinderii euro-atlantice

Securitatea Europei de Sud-Est reprezintă o preocupare importantă datorită tensiunilor și crizelor locale, a cristalizării unor opțiuni convergente și relativ diferite cu privire la regiune, între SUA și UE și a încercărilor Federației Ruse de a-și menține influența prin mijloace politico-diplomatice, economice, culturale.

Pentru a depăși situația dificilă pe care o traversează, statele sud-est europene au ales drept garanție a securității naționale integrarea în structurile europene și euro-atlantice. Rezultatele înregistrate în acest proces sunt, însă, extrem de eterogene,

⁴ Dr. Gheorghe FULGA, „România și noile amenințări la adresa securității în Europa de Sud-Est”, în revista „La Lettre Diplomatique” nr. 67/2004.

astfel că, în lipsa unor evoluții concludente, nici NATO și nici UE nu pot defini un orizont concret pentru integrarea statelor din zonă. Politica "ușilor deschise" promovată de SUA în cadrul NATO și modelele de succes ale unor țări din regiune în procesul de aderare la UE îndreptătesc speranțele că pacificarea Balcanilor și integrarea europeană și euro-atlantică a regiunii constituie un proiect fezabil.

Procesul de cooperare facilitează accesul statelor partenere din Balcanii de Vest în structurile euro-atlantice, în special pe linia stabilității politice și economice, prin valorificarea mecanismelor Alianței (EAPC și Pfp) și ale UE (Acordurile de Stabilizare și Asociere), dar și în cadrul unor inițiative regionale de succes - Inițiativa de Cooperare din Europa de Sud-Est - SECI, Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est - SEECF, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est - SEESP, Reuniunea Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est - SEDM, Brigada Multinațională din Sud-Estul Europei - SEEBRIG etc.

1. Extinderea NATO

După 11 septembrie 2001, „proiectarea stabilității” a devenit un imperativ al asigurării securității euro-atlantice, comunitatea aliată traversând un amplu proces de reconfigurare a rolului și locului NATO în arhitectura de securitate internațională.

În aceste condiții, promovarea activă de către Alianță a „politicii ușilor deschise” își găsește rațiunea fundamentală în necesitatea securizării zonei euro-atlantice pe direcțiile de proveniență a amenințărilor asimetrice, respectiv regiunile caspică, central-asiatică, mediteraneană și Orientul Mijlociu, fără a ignora însă deficiențele în materie de securitate care se mențin în arealul neintegrat al Balcanilor de Vest. Extinderea spațiului de stabilitate și securitate sud-est european, integrat NATO, este benefică și în termenii transferului de stabilitate și securitate în zona extinsă a Mării Negre, inclusiv regiunea Caucazului, către Asia Centrală⁵.

Fie că este vorba de regiunea extinsă a Mării Negre, fie de spațiul încă neintegrat al Europei de Sud-Est, caracterul indivizibil al securității impune un exercițiu comun pentru gestionarea eficientă a principalilor vectori de amenințare la adresa climatului de stabilitate regional.

Mai mult, noile riscuri la adresa securității euro-atlantice impun adaptarea obiectivelor pe dimensiunea partenerială: intensificarea dialogului politic, susținerea proceselor de reformă militară și interoperabilitatea forțelor, demersurile aliate se impun a fi reorientate către extinderea și intensificarea cooperării cu partenerii și în domenii cum ar fi: securizarea frontierelor, managementul crizelor, combaterea terorismului și neproliferare, schimbul de informații (intelligence). În consecință, devine prioritară încurajarea partenerilor în consolidarea participării la Planul de Acțiune al Parteneriatului privind Combaterea Terorismului („Partnership Action Plan against Terrorism”), principalul instrument ce definește rolul parteneriatului în lupta împotriva terorismului și gestionarea situațiilor de criză.

⁵ Dr. Gheorghe FULGA, „Implicații ale extinderii NATO asupra climatului de securitate regional”, în revista spaniolă „Defensa” nr. 320, decembrie 2004.

Parteneriatul pentru Pace, principalul program de cooperare propus de NATO statelor din centrul și estul Europei, și-a schimbat în permanență „formatul”, extinzându-se ulterior și în Asia Centrală, mai ales în contextul campaniei antiteroriste, declanșată după atacurile teroriste de la 11 septembrie. Totodată, PfP-ul a constituit o pârghie importantă în procesul de pregătire a candidaturilor la NATO, astfel că, în numai 10 ani, zece parteneri au devenit membri ai Alianței. PfP-ul a contribuit semnificativ la stabilizarea zonelor de conflict din spațiul Europei Centrale și de Sud-Est, prin edificarea unui climat de înțelegere, încredere și cooperare între aliați și țările partenere, precum și la promovarea reformei militare în aceste state. Programul va continua să joace un rol important în cooperarea și abordarea comună a securității și stabilității regionale a statelor aliate și partenere din spațiul euro-atlantic. Conturarea în perspectivă a principalelor focare de instabilitate în Caucaz, Asia Centrală, Africa de Nord și Orientul Mijlociu, cu posibil impact asupra securității euro-atlantice, determină NATO să consolideze parteneriatele cu statele din aceste regiuni, fără a ignora situația din Balcanii de Vest.

Pe de altă parte, diversitatea politică, economică, culturală, etnică și religioasă ce caracterizează actualele parteneriate ale NATO provoacă comunitatea euro-atlantică la un proces de reflecție și regândire a instrumentelor PfP/EAPC. În ecuația de reconfigurare a politicii de parteneriat a NATO, flexibilizarea cadrului de dialog și cooperare și promovarea unei asistențe „personalizate” pentru partenerii din Balcanii de Vest, regiunea Mării Negre Extinse, inclusiv zona caucaziană, și din Asia Centrală vor trebui să constituie punctele de reper fundamentale.

În general, statele din zonă, prin guvernele recent alese sau prin programele politico-economice asumate, și-au asumat democratizarea și dezvoltarea durabilă drept obiective prioritare pentru următorii 15 ani, însă cu rezultate încă inegale. De aceea, sub impactul noilor priorități globale, NATO și SUA au mai multă nevoie ca oricând de cooperarea noilor aliați din vecinătatea Mării Negre și Europa de Sud-Est, pentru a prelua o parte din responsabilitățile regionale.

2. Implicații ale extinderii Uniunii Europene

Extinderea spre Est a Uniunii Europene a adus în prim-plan problema noilor vecini. Politica de vecinătate a UE răspunde, în același timp, unei preocupări interne, dar și uneia externe. Această politică este legată de interesul propriu al Uniunii de a-și consolida prosperitatea și securitatea, transformând, pe cât posibil, vecinii în aliați, arătându-le astfel că interesele Uniunii sunt și interesele lor.

Prin procesul de extindere, Uniunea Europeană a fost capabilă să creeze stabilitate în vecinătatea ei. Prin forța ei de atracție, și nu prin coerciție, a reușit să reducă disputele minoritare și conflictele de granițe. O nouă sarcină pentru Uniunea Europeană este de a avea același succes într-o vecinătate lărgită. Aici, Uniunea Europeană își va asuma principala responsabilitate și va conduce ea însăși, deoarece o vecinătate stabilă reprezintă o condiție necesară pentru propria siguranță și stabilitate.

Mediul de securitate din vecinătatea UE este diferit față de cel din interiorul Uniunii Europene. Rămân zone de instabilitate regională și de conflicte înghețate îndelungate atât pe continentul european, cât și în jurul lui. În acest sens este utilă

realizarea unor strategii și programe care să stabilească, pe de o parte, obiectivele și criteriile de referință privind așteptările Uniunii referitor la partenerii săi și, pe de altă parte, avantajele de care pot beneficia vecinii după îndeplinirea obiectivelor care vor fi evaluate.

Printre principalele domenii avute în vedere de aceste strategii și programe pot fi menționate: cooperarea politică, în special în domeniul securității și prevenirii conflictelor, precum și reformele economice; problemele referitoare la piața internă, liberalizarea comerțului, cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne; dezvoltarea rețelelor de infrastructură și a piețelor de energie, transporturi, telecomunicații și mediu înconjurător; politici de promovare în domeniul educației și cercetării. Aceste strategii și programe reprezintă elementele politicii de vecinătate, care asigură caracterul bilateral al relațiilor între UE și noii săi vecini. Deși politica de vecinătate va face obiectul unei aplicări diferențiate de la un stat la altul, Uniunea insistă pe importanța promovării unei cooperări mai strânse dincolo de frontierele exterioare ale UE, cât și în rândul vecinilor UE.

Obiectivele prioritare ale acestor politici de vecinătate se referă la: prevenirea conflictelor și a actelor de agresiune în această zonă, aplanarea disputelor în curs și asigurarea liniștii pe termen lung, stabilirea de parteneriate economico-politice strânse, aplanarea conflictelor, valori, prosperitate și securitate, controlul migrației, protejarea cetățenilor europeni ce trăiesc în afara UE.

Dintre vecini, Rusia reprezintă, cu siguranță, un partener strategic pentru UE atât la nivel continental, cât și global. O Rusie stabilă, democratică și prosperă este esențială pentru stabilitatea și pacea continentului european.

După evenimentele de la 11 septembrie 2001, relația Uniunii Europene cu Rusia a fost redefinită, și strategia față de aceasta regândită. Acordul de colaborare și cooperare dintre Rusia și Uniunea Europeană va fi dezvoltat, în viitor, ca bază a asigurării stabilității și securității, și va pregăti Planul de lucru pentru o strategie comună în acest domeniu. Din punct de vedere instituțional, Uniunea Europeană și Rusia vor aborda problemele majore aflate pe agenda comună: constituirea unui spațiu economic comun european, intrarea Rusiei în Organizația Mondială a Comerțului, consecințele extinderii Uniunii Europene asupra regiunii Kaliningrad, cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne, lupta împotriva crimei organizate.

Parteneriatul cu Rusia se întemeiază pe valorile comune împărtășite, pe dialog susținut și pe progrese în domenii de interes comun (energie, aviație, mediu).

Prin acest parteneriat strategic, UE sprijină consolidarea unei Rusii stabile și democratice. UE este pregătită să colaboreze cu Rusia atât în promovarea securității internaționale, cât și în abordarea provocărilor regionale de pe continentul european, prin intermediul unui dialog politic și prin colaborare concretă. Consiliul Permanent de Parteneriat asigură o importantă bază instituțională pentru parteneriatul UE-Rusia, ce va contribui la adoptarea unei strategii comune revizuite, va stabili priorități, instrumente și mijloace de acțiune⁶.

⁶ Stan PETRESCU, **Apărarea și securitatea europeană**, Editura Militară, București, 2006.

Evoluția cooperării Rusiei cu UE are aspecte contradictorii, determinate de interesele părților, forța economică, politică și militară și de apartenențele lor la diferite sisteme de alianță internaționale. De altfel, Moscova a apreciat că, Rusia și Uniunea Europeană, au economii complementare și interese comune de securitate continentală și globală. Federația Rusă ar putea pune la dispoziție resursele sale imense și o piață de mari dimensiuni, în schimbul investițiilor europene și a transferului de tehnologie de vârf.

UE tratează cu multă atenție relația cu Federația Rusă, fără a-și neglija însă propria „expansiune politico-economică”. Au fost înregistrate, totuși, numeroase tensiuni în relațiile dintre cele două părți, referitoare la: refuzul Moscovei de a liberaliza piața energetică și de a restructura Gazprom, decalajul dintre normele politice și economice UE și evoluțiile centraliste din mediile economic și politic rusești, regimul vizelor pentru cetățenii ruși, statutul real al enclavei Kaliningrad și al forțelor ruse din Transnistria, problemele minorităților ruse din țările baltice.

Un capitol aparte pe agenda ruso-europeană îl reprezintă securitatea energetică. Moscova dorește creșterea exportului de petrol, rivalizând astfel cu OPEC-ul și venind în întâmpinarea cerințelor statelor occidentale⁷.

Ucraina, Moldova și Belarus reprezintă provocări speciale pentru Politica de Vecinătate a Europei. Rezolvarea conflictului din Transnistria reprezintă o problemă principală pe agenda parteneriatului UE-Rusia.

Slovenia și Slovacia sunt dispuse geografic în centrul Europei. Ambele asigură un coridor terestru și aerian de o importanță militară mai redusă, în schimb, înregistrează în mod tradițional o apropiere și sprijin mai puternice pentru UE, comparativ cu un interes mai mic din partea NATO. Un rol extrem de important în cadrul lărgirii duble NATO-UE l-a constituit modelul de tranziție non-violent al Sloveniei către cele două instituții, contribuind la securitatea și stabilitatea fostelor republici ale Iugoslaviei, precum și Albaniei, ultima rămânând la o distanță mare față de aceste instituții.

Turcia se relevă ca partener important pe care UE îl va integra strâns în aria lărgită de cooperare europeană, în perspectiva statutului de membru. În particular, Uniunea Europeană este pregătită să intensifice dialogul politic și de securitate cu Turcia și o va invita pe aceasta să ia parte la cooperări politico-militare concrete.

Consolidarea stabilității în Balcani și integrarea lor progresivă în Uniunea Europeană sunt parte inerentă a politicii europene de vecinătate. Stabilizarea și Procesul de Asociere sprijină reforma în Albania, Bosnia-Herțegovina, Serbia și fosta republică Yugoslavă a Macedoniei, pentru a pregăti drumul către aderarea cu drepturi depline la UE.

Un aspect de o importanță aparte îl reprezintă parteneriatul intensificat, în beneficiul UE și al statelor balcanice, în domeniul combaterii crimei organizate și a terorismului, deoarece Balcanii de Vest reprezintă poarta principală de intrare în Uniunea Europeană a migrației ilegale, traficului de persoane, prostituției și drogurilor.

⁷ Ruxandra VIDRAȘCU, „Europa de Est între NATO, UE și CSP”, în Lumea 2005. Enciclopedie politică și militară, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005.

Proiectul Constituției europene prevede la articolul 57, alin. 2, posibilitatea încheierii unor acorduri speciale, în cadrul politicii de vecinătate, care pot fi complementare față de acordurile preexistente între Uniunea Europeană și vecinii săi. Dar aceste acorduri speciale de vecinătate nu pot fi încheiate decât după ce cadrul deja existent al relațiilor va fi depășit, necesitând prevederea unor noi obligații.

Uniunea Europeană se reformează din mers, concomitent cu derularea procedurilor pentru primirea de noi membri. Progresele în evoluția politicii externe și de securitate comună, implicarea și soluțiile alese de organizațiile internaționale și europene în gestionarea situațiilor de criză de pe continent demonstrează că Europa se pregătește să își asume un rol substanțial în arhitectura propriei securități, inclusiv în cea de apărare, și să ofere modele de securitate.

IV. Concluzii

În cazul particular al statelor din Europa de Est, disoluția arhitecturii de securitate bipolare și tranziția la democrație și economia de piață au determinat o amplă transformare a structurilor de autoritate, reformele vizând nu doar adaptarea la realitățile specifice statului de drept, dar și creșterea eficienței lor în condițiile racordării la noul context internațional, caracterizat prin emergența și amplificarea unor riscuri de securitate asimetrice și neconvenționale.

Prin urmare, este esențială o evaluare cât mai exactă a situației „noii vecinătăți” sau a viitorilor candidați la aderarea la NATO și UE, în perspectiva redactării și punerii în practică a documentelor de parteneriat, în interesul prevenirii conflictelor și pacificării unor regiuni de importanță vitală, aflate în imediata apropiere a spațiului euro-atlantic.

Procesul de extindere al NATO și UE a adus comunitatea euro-atlantică pe coasta de vest a Mării Negre, determinând modificarea concepției conform căreia „zona Mării Negre este periferia Europei și pentru a-i recunoaște rolul geopolitic de interfață cu Asia Centrală și Orientul Mijlociu”. Prin caracteristicile sale, zona Mării Negre se află dispusă la contactul dintre continentul asiatic și cel european⁸.

În noile condiții geostrategice din zona Mării Negre, există o legătură clară între comunitatea euro-atlantică, reprezentată de statele membre NATO și UE, pe de o parte, și statele ex-sovietice și cele din Orientul Mijlociu Extins, pe de altă parte.

În același timp, noilor membri ai UE și candidaților le revine sarcina de a promova în cadrul Uniunii o strategie regională clară, structurată pe două paliere: sud-estul Europei, cu obiectivul integrării treptate, odată cu aderarea la UE și / sau la NATO a statelor din spațiul fostei Iugoslavii – care să valorifice actualele politici euro-atlantice și comunitare; zona Mării Negre, abordată în contextul Noii Politici de Vecinătate, în acord cu propunerile Comisiei Europene din 2004, precum și în consonanță cu viziunea NATO asupra securității și cooperării în regiunea Caucazului, definită în contextul summit-ului de la Istanbul.

Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene converg tot mai mult către crearea unei Europe unite, în care nu mai există motive generatoare de stări

⁸ Stan PETRESCU, „Apărarea și securitatea europeană”, Editura Militară, București, 2006.

conflictuale, mediul de securitate global fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euro-atlantică și de extinderea comunității europene.

Experiența extinderii relevă că derularea simultană a celor două procese (aderarea la UE și integrarea în NATO) a contribuit semnificativ la instaurarea valorilor occidentale în statele candidate, la alăturarea lor la eforturile de creare și dezvoltare a unui mediu regional și internațional favorabil garantării securității regionale și globale, în principal prin participarea la operațiuni comune, prin crearea unui sistem general de securitate europeană și prin dezvoltarea cooperării regionale.

INDEX DE AUTORI

- ALBĂSTROIU, Viorel, 40
ALEXE, Niculae, 177
BANIAS, Mircea, 294
BEJENARIU, Petre, 155
BOBOC, Victor, 181
CIOCAN M., Vasile 224
COMEAGĂ, Cornel, 125
COTOARĂ-NICOLAE, Alexandru, 81
CRĂCIUN, Marius Dumitru, 159
DUȚU, Petre, 197
FROLU, Simona, 260
FRUNZETI, Teodor, 20
KARABELIAS, Gherassimos, 53
IANCU, Nicolae, 81
ILIE, Cristian, 103
MACUC, Mihai, 233
MALEȘCU, Simona-Valentina, 256, 294
MARIN, Gheorghe, 9
MEGHEȘAN, Karin, 108
MIHAI, Cornel, 60
MOLDOVAN, Dorinel-Ioan, 138
NĂSTASIE, Iulia, 97
NECEJ, Elemir, 69
ONOFRIEVICI, Marian Florentin, 282
OPREA, Roxana, 299
PÂLȘOIU, Ion, 40
PETRE, Iuliu-Vlad, 114
POPA, Radu, 244
RĂDUICĂ, George, 149
RĂILEANU, Constantin, 88
SILION, Costică, 29
SLĂMNOIU, Georgică, 177
STROE, Geo, 213
TARASOVIČ, Vladimir, 69
TEODORESCU, Cristina, 270
TOMA, Gheorghe, 155
TRONCOTĂ, Tiberiu,
UNGHEANU, Alina, 172
VALOTTO, Giuseppe, 14
VEGHEȘ, Sorin, 282
VLADU, Gabriel, 177
VOIEVOZEANU, Ion, 114

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Corectură: Irina CUCU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 04.04.2007

Hârtie: A3
Coli tipar: 19.5

Format: A5
Coli editură: 9.75

Lucrarea conține 312 de pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

B.100/625/07

C. 249/2007